seria de autor

ALEXANDRU LASCAROV-MOLDOVANU

6

Despre Smerenie

Seria de autor Alexandru Lascarov-Moldovanu
este îngrijită de prof. Livia Ciupercă

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
LASCAROV-MOLDOVANU, ALEXANDRU
Despre smerenie / Alexandru Lascarov-Moldovanu. –
Iaşi : Doxologia, 2015
ISBN 978-606-666-378-6

821.135.1-31

ISBN 978-606-666-378-6

seria de autor

ALEXANDRU

LASCAROV-MOLDOVANU

6

Despre smerenie

Tipărită cu binecuvântarea

Înaltpreasfințitului

TEOFAN

Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

DOXOLOGIA

Iaşi, 2015

Mulțumiri pentru sprijinul acordat în publicarea operei scriitorului Alexandru Lascarov-Moldovanu:

Doamnei Alexandrina Athanasiu şi domnului profesor Liviu Franga.

Părintelui Arhimandrit Policarp Chițulescu, Director al Bibliotecii Sfântului Sinod, şi întregului colectiv al Bibliotecii Sfântului Sinod pentru sprijinul acordat în consultarea bogatei Arhive „Al. Lascarov-Moldovanu".

Muzeului Național al Literaturii Române, respectiv domnului Director Lucian Chişu, precum şi distinsei doamne conservator Eugenia Oprescu, pentru înlesnirea consultării Arhivei „Al. Lascarov-Moldovanu".

Tuturor acelor care au păstrat cu evlavie manuscrisele scriitorului şi le-au dăruit B.S.S., M.N.L.R., B.A.R., B.C.U. Iaşi sau Bibliotecii Metropolitane Bucureşti.

Prinos de recunoştință maicii starețe Daniela, de la Mănăstirea Vladimireşti, tuturor măicuțelor care-şi amintesc de Tătunu, de fiul întru Hristos Alexandru, pe care ele îl consideră un „înger".

Recunoştința noastră, tuturor celor care se vor alătura demersului de a completa, cu manuscrise, scrisori, fotografii sau alte informații, biografia omului evlavios, a scriitorului creştin Alexandru Lascarov-Moldovanu.

Cuprins

Prefață
Smerenia – temelia creştinismului

Alexandru Lascarov-Moldovanu (5 aprilie 1885, Tecuci–17 aprilie 1971, Bucureşti) a lăsat o operă bogată – proză, teatru, literatură pentru copii, memorialistică. Absolvent al Facultăţii de Drept din Bucureşti (promoţia 1906), Al. Lascarov-Moldovanu a avut prilejul să cunoască mediul românesc în Moldova, Dobrogea şi Muntenia, acolo unde a profesat ca avocat, juristconsult, subprefect, profesor, mentor şi autor de manuale şcolare; inspector general, în cadrul Fundaţiei Culturale „Principele Carol" / „Regele Mihai I"; senator al Partidului Renaşterii Naţionale (1931-1932) sau prin emisiunile radiofonice din cadrul Societăţii de Radio Bucureşti (1930-1944).

În toate scrierile sale, edite sau inedite, se oglindesc realităţi ale poporului român, pentru că a cunoscut suferința pe câmpul de luptă, dar şi ororile ante- şi postbelice, în toată complexitatea lor. Dacă până în 1946 numele său se regăseşte în toată presa de pe întregul României Mari, inclusiv, la Radio, prin emisiuni extrem de interesante, după 1947, numele şi scrierile sale sunt trecute la index. Cu toate acestea, Al. Lascarov-Moldovanu îşi va găsi împăcarea sufletului, prin acţiuni misionare, dedicându-se studiului cu tematică biblică, redactând scrieri originale sau traducând studii valoroase din literatura creştină.

Arhiva Bibliotecii Sfântului Sinod deţine un fond arhivistic foarte bogat: „Al. Lascarov-Moldovanu", scrieri în manuscris de o certă valoare documentară, cunoscute, deocamdată, doar prin intermediul monografiei *Alexandru Lascarov-Moldovanu. Încorsetările unei vieţi* (Editura „Doxologia", Iaşi, 2013).

Volumul de faţă, needitat până acum, *Despre smerenie*, în forma lui dactilografiată, însumând 349 de pagini, dispus în 38 de capitole, însumează munca scriitorului din 22 noiembrie 1957 până în 14 februarie 1958. Cartea se doreşte o replică la *Trufia*, un studiu amplu, pe care însă nu-l cunoaştem (cu mare regret afirmăm) încă (probabil s-a pierdut sau s-a rătăcit în vâltorile unui timp prea tulbure pentru România anilor 1940-1990).

Dacă volumul Trufia accentua, cu exemple plauzibile, acel „lanţ de rele" care ne înconjoară, după cum afirmă, pe bună dreptate, Sfântul Ioan Hrisostom, Smerenia este oglinda frumuseţii spirituale, care s-ar cuveni să ne înnobileze, pe noi, aceste fiinţe trăitoare, vremelnic, pe-acest pământ.

Avem a reţine că *Despre smerenie* este o lucrare originală realizată după o minuţioasă reflecţie asupra scrierilor patristice, cu o tematică, se-nţelege, strict religioasă, învăluită într-o mantie literar-moralizatoare. La fel ca şi în volumul Undeva, într-o sihăstrie, vocea magistrului, vocea auctorială – se doreşte a fi călăuzire spre „îndumnezeirea minţii" (Sfântul Grigorie Teologul) pentru orice învăţăcel care, neîndoios, doar şi pentru câteva ore, cât durează lectura acestei cărţi, poate îmbrăca hlamida „fiului Fortunat".

Invitaţia către *„fiul"* Fortunat înseamnă pregătirea de a „intra" pe o anumită „uşă" în „cetatea" Smereniei. Ea este „strâmtă" (precum „poarta"...) şi-i de „aur". „Uşa aceasta este însuşi Domnul Iisus Hristos." În Evanghelia după Ioan

(10, 7), citim: „Eu sunt uşa!" Şi-apoi: „Eu sunt uşa oilor!". Să reţinem: „Prin mine (adică, prin uşa aceasta), de va intra cineva, se va mântui... Va intra şi păşune va afla..." Câtă subtilitate în explicarea strâmtorării acelei intrări. Pe acea poartă puţini vor intra, pentru că „Viaţa omului pe pământ este o necontenită luptă între Trufie şi Smerenie".

Vocea auctorială este vocea înţelepciunii care glăsuieşte tainic: „Trufia este întuneric, Smerenia este lumină", „Trufia este urâţenie, Smerenia este frumuseţe", „Trufia este răzvrătire, Smerenia este pace", „Trufia este osândă, Smerenia este mântuire".

Cu ochi critic, remarcăm substanţa naratologică cu învăluiri subtile: „Să mergem spre un alt loc, în care Smerenia va să-şi împlinească întreaga ei înfăţişare"; folosirea persoanei I plural, ca formă de asumare a încrengăturilor păcatului și, deopotrivă, a responsabilităţilor ce ne revin, nouă, tuturor creştinilor: „Facem noi ca sutaşul?", „Să ne răspundem fiecare în cugetul nostru" (ms., p. 69); vocea magistrului către discipolul său: „Smerenia, fiule Fortunat, neurmărind ţinte ascunse, va grăi totdeauna adevărul. Pentru ea ar fi mereu prezentă porunca Domnului Iisus Hristos de a ne feri de neadevăr..." (ms., p. 125); adoptarea unui ritual al conştientizării – noi, „cei pe care-i gârboveşte păcatul" (ms., p. 66) sau un ritual al concluziei: „O, Doamne, Iisuse Hristoase, de câte ori greşim din nemintoşenie şi din trufie", „iartă-ne!", „dă-ne smerenia dreptului Iov." (ms., p. 305)

Pentru scriitorul Lascarov-Moldovanu, antiteza este forma lucidă nu doar a conştientizării învăţăturii creştine, ci o formă de concizie dătătoare de înţelepciune, după cum aflăm, spre exemplu, la capitolul IX „Smerenia şi Trufia". Ce poate fi mai util decât această concluzie antitetică: Trufia = „întuneric", „urâţenie", „răzvrătirea"; Smerenia = „lumină",

„frumuseţe”, „pace” (ms., p. 77)! Și cât de relevantă este antiteza „slava lumii” („umbră zadarnică şi trecătoare”, „fum înşelător şi degrab risipit”, „marea ispită”) – „slava lui Dumnezeu” („slava cea adevărată”), în capitolele XVII-XVIII.

Dar concizia nu ia întotdeauna formă antitetică, ci – am zice – armură de poveste.

Aşadar, întru înţelegerea virtuţilor care împodobesc Smerenia, scriitorul îl invită pe „fiul” Fortunat (şi pe noi, deopotrivă) într-un adevărat „colţ de rai”, în „divina Grădină a Trăirii Creştine”, explicând nu doar sensurile metaforice a ceea ce împodobeşte acel loc al Smereniei (pomii – faptele bune, florile – rugăciunea, iarba – milostenia, corelaţia dintre apa lacului şi cupola cerului, adevărat *Axis Mundi*), ci se doreşte prezentarea virtuţilor care conlucrează perfect cu Smerenia. Și acestea sunt: sinceritatea, credinţa, înţelepciunea, ascultarea, rugăciunea, milostenia, recunoştinţa, nejudecarea altora („nu judecaţi, ca să nu fiţi judecaţi!), dreptatea – dar şi reversul ei: „Numai Smerenia va şti să ne dea chipul real al dreptăţii, cum şi invers, pe acela al nedreptăţii” (ms. p. 96), nemânierea, pacea „activă” a Domnului, care înseamnă „echilibru spiritual” (ms., p. 99), în corelaţie cu „stăpânirea de sine” (ms., p. 100), iubirea – „virtutea cea de căpetenie” (capitolele X-XII). Da, iubirea este „cea mai mare şi mai frumoasă floare” (ms., p. 101).

Responsabilitatea parcurgerii acestei teme de teologie creştină este atât de mare, încât scriitorul recurge la un subtil superfugiu: „Condeiul meu prinde la sine un fel de spăimântare când vede hărăzit a scrie despre aceste locuri sfinte” (ms., p. 24); „Condeiul meu îşi simte adânca-i neputinţă” (ms., p. 25) – sau – „O, condei neputincios al meu, vrei tu să arăţi [...] toată puterea şi toată frumuseţea sfintei noastre biserici, Mireasa spirituală a Domnului şi Maicii

preaslăvită a sufletelor noastre?" (capitolul XXI). În adevăr, condeiul nu merită să „înşire" urâţenii, aceasta amintindu-ne de o parabolă a scriitorului: Aşadar, stăpânirea de sine se doreşte strunirea condeiului însuşi: „Smereşte-te, condei al meu, smereşte-te!". Doar astfel, vom putea parcurge, în linişte şi întru înţelegere numeroasele „staţii" ale Smereniei, luminaţi fiind, prin comparaţie, despre „Smerenia în Vechiul Testament", acolo unde „Trufia şi-a întins stăpânirea şi asupra poporului ales" (capitolul V), precum şi despre „Smerenia în Noul Testament", amintind de „creştinii de dinainte de creştinism" (capitolele VI-VIII).

În viaţa noastră de toate zilele (capitolul XXVII), ne îndeamnă magistrul, să dorim simplitatea. Și atunci „florile" Smereniei, acel „şirag de cugetări, sfaturi şi îndemnuri folositoare sufletului", vor înlătura fariseismul din noi (capitolul XXVIII), superficialitatea și falsitatea, şi vom aspira spre „gânduri de ascultare, de linişte şi de împăcare cu viaţa şi cu semenii" (capitolul XXVI). Iar, după ce ne vom însuşi învăţătura desprinsă din „Smerenia lui David" (capitolul XXXV) şi „Smerenia lui Iov", posibil, vom dobândi marea „răsplată", „pacea sufletească" (capitolul XXXII) mult dorită.

Ca un ben Sirah de secol al XX-lea, Alexandru Lascarov-Moldovanu acordă o atotcuprinzătoare atenţie tuturor faţetelor care compun Smerenia – în lucidă dizarmonie cu fațetele Trufiei, întru deplină curăţenie a sufletului. Dar aceasta nu se poate realiza decât prin deslegarea de păcat, „căreia-i urmează întristarea şi plângerea", la care concură o „clipă foarte grea în lanţul de fapte care alcătuiesc lucrarea pocăinței sufletului omenesc" – în trinitatea ei: „mărturisirea", „îngenuncherea" şi „rostirea" păcatului /păcatelor care pot fi „multe, grele, ruşinoase" (capitolul XIV). E drept, ele sunt „greu a le mărturisi", dar nu şi atunci când vom auzi vocea Sfântului

Efrem Sirul: „Ruşinează-te că le-ai făcut". Aşadar, nu rămâne decât sfânta taină a spovedaniei, precum glăsuieşte Sfântul Ambrozie: „Pecetea liberării din lanţul captivului".

O altă triadă (capitolul XVI) o reprezintă cele „trei stări spirituale ale omului": bogăţia (bine-ar fi „cunună pentru cei înţelepţi"), sărăcia (şi ea, „trufaşă" sau „smerită") și „munca".

Un surplus de atenţie, s-ar cuveni, la lectura capitolelor: „Smerenia şi Biserica" (XXI-XXII). Biserica – „trupul mistic al Domnului Hristos", „Aşezământ al noului Legământ", fi-va „vie şi veşnică în esenţa ei" (ms., p. 187). Deşi au fost perioade când, în timpul „prigoanei, ea a trăit ca în catacombe", unii crezând că ar putea-o desfiinţa. n-avem voie a uita, palate s-au surpat, dar viaţa Bisericii noastre rămâne „una de luminoasă smerenie" (ms., p. 190). Pe pământ, ea rămâne o Biserică „luptătoare", iar în ceruri – o Biserică „triumfătoare"! (capitolul XX) Prin credinţă şi smerenie, „Să slăvim pe scumpa noastră Mamă duhovnicească, Biserica noastră ortodoxă!" (ms., p. 186)

E adevărat, „apele otrăvite" ale ispitei „roiesc", „fără odihnă" (capitolele XXIII-XXIV), însă, „sfinţenia" se dobândeşte numai prin smerenie. Și n-avem de ce a ne mira cum într-o casă modestă doi bătrâni (soţ şi soţie) sunt „înconjuraţi de-o oştire întreagă" de împieliţaţi, „foarte iscusiţi în isprăvi rele", iar într-o „cetate plină de deşertăciuni", în vreo cârciumă sau vreun alt loc al pierzaniei „doar câte un drăcuşor de două parale..." (capitolul XXV)

Și pentru a dori să cunoaştem – întru curăţenie... – calea prin care fiecare dintre noi am putea dobândi virtuţile smereniei, scriitorul recurge la câteva simboluri creştine întru familiarizare: „castelele" Smereniei, „flori" ale Smereniei, „a semăna flori în Parcul Smereniei", „staţiile Smereniei divine..." Și merită a-l însoţi, în cuminţenie, pentru a recunoaşte

rolul şi rosturile atâtor „flori" creştine: „floarea lepădării de sine", „floarea mărinimoaselor uitări ale jignirilor primite" sau „floarea <luminoaselor renunţări>". Aceasta, de pe urmă, inspirată fiindu-i scriitorului de poemele poetului (ieşean de origine) I. M. Raşcu... „lămurindu-ne sufletul în văpaia renunţărilor luminoase", reţinând versurile: „Credinţa mi-a zăvorit chemările, / Desfăcând de gând obsesii şi jale, / Mi-a presărat cu argint cărările / Și a dat glas de harpă suferinţelor, până atunci fatale" (I. M. Raşcu, *Renunţările luminoase*)

Sunt „strădanii", pe care sufletul nostru s-ar cuveni să le „săvârşească". „Aspră, dar dulce sforţare", dacă vrem a ne „asemăna cu Smerenia însăşi", cu „Dumnezeiescul Stăpân şi Unicul Grădinar al Florilor Smereniei". Pentru aceasta, scriitorul ne învăluie în mrejele povestirii, vorbindu-ne despre Pocăinţă şi despre Suferinţă.

E adevărat, suntem încercaţi deseori de suferinţă, acel „dinte tăios al durerii fizice" care a luat de-a lungul mileniilor diferite înveşmântări. Care de care mai cumplite. De la „prigoniri" şi „bătăi", la „schingiuiri", „foame" sau „înfometarea", „sete" sau „însetarea", până la atâtea „orori" pe care mintea umană bolnavă le-a inventat (până la torţionarii din închisorile comuniste). Microbi din mintea umană reacţionează în „forme" „înfiorătoare". La acestea se adaugă suferinţa provocată de accidente, incendii, naufragii sau din diverse alte încercări. Multiple şi dramatice sunt şi suferinţele morale. Și-avem a reţine, că suferinţa îşi face cuib malefic doar hrănită cu păcatele noastre.

„O, sfântă putere a Smereniei, fă-ţi sălaş şi în inimile noastre, ca să putem şi noi să biruim cu tine, ticăloasa putere a păcatului, adus de Trufie. Tu, Doamne Iisuse Hristoase, Smerenia cea vie şi veşnică, te rugăm să te faci locuinţă în sufletele noastre, pentru că noi te iubim şi nu vrem să ne

despărţim niciodată de tine. Rămâi cu noi, Doamne, mai osebit la ceasul încercărilor, la ceasul tristeţilor, pe care tot tu le-ai îngăduit să se lase peste sufletele noastre... Întru aceasta, cădem şi la tine, o, Maică a îndurărilor şi a Smereniei, şi te rugăm, să nu ne laşi în ceasul greu – şi mai osebit, în ceasul trecerii... Fii cu noi şi nu ne lăsa, căci tu eşti Mama cea prea iubită a sufletelor noastre, tu, preacurată Fecioară şi Maica lui Dumnezeu!".

Capitolul al XIII-lea, intitulat „Smerenia şi Pocăinţa", ne oferă o benefică înlănţuire între două „virtuţi de căpetenie ale învăţăturii şi ale trăirii creştine". Şi, pe drept cuvânt, „fără smerenie nu ajungem la pocăinţă". Doar sufletul care se smereşte, „va merge, ca de la sine, spre pocăinţă", prin recunoaşterea şi mărturisirea păcatului, fireşte. Pocăinţa – „dalbă mireasă a sufletului omenesc". „Începătura pocăinţei este vederea" propriului păcat, având ca model pilda „fiului risipitor". Şi pentru aceasta, s-ascultăm de îndemnul: „Înarmaţi-vă împotriva voastră înşivă cu sabia pocăinţei!" Fiul risipitor a făcut-o! Avem model acestuia. Important este să ne întristăm de ale noastre fapte reprobabile, să ni le asumăm. Lacrima este un prim pas. Ea este „roua" care „va rodi sâmânţa pietăţii", glăsuieşte Fericitul Augustin. Asemenea, şi Sf. Hrisostom, care ne îndeamnă: „Plângeţi asupra păcatelor voastre, ca să nu aveţi a plânge asupra pedepsei".

Câtă subtilitate desprindem din capitolul al XV-lea: „Smerenia – vorbirea şi tăcerea". Înlăuntrul nostru mocnesc toate. Şi cugetele cele bune, dar şi cele rele. Se impune măsură-n tot şi în toate. Şi în grai, şi în privire. Ne este cunoscută această glăsuire? „Pentru tot cuvântul deşert ce-l vor vorbi oamenii, vor da socoteală în ziua judecăţii; căci din cuvintele tale te vei îndrepta şi din cuvintele tale vei fi osândit". (Matei 12, 17) Am ascultat vreodată de acest sfat?

„Nici o vorbă putredă să nu iasă din gura voastră, ci numai cuvinte bune, pentru întărirea în credinţă" (Efes. 4.29). Paza gurii, a privirii şi a gândului rămâne smerenia. „Pune, Doamne, strajă gurii mele şi uşă de îngrădire împrejurul buzelor mele!" (Ps. 140, 3)

Naratorul, înţelept învăţător, are dreptate spunând că în viaţa sa, omul se luptă adeseori cu suferinţa – cea fizică, şi cea morală. În capitolele al XIX-lea şi al XX-lea, „Smerenia – şi suferinţa, se doreşte să se elucideze acest subtil subiect. Dacă am asculta de sfatul înţeleptului Sirah, posibil, am înfrunta-o mai lesne. Dar ascultăm noi oare? „Tot ce ţi se va întâmpla, primeşte cu plăcere şi în necazurile tale fii îndelungrăbdător. Că în foc se lămureşte aurul, iar oamenii cei plăcuţi Domnului, în cuptorul Smereniei". (Cartea înţelepciunii lui Isus, fiul lui Sirah 2, 4-5)

Suntem noi conştienţi că „omul îşi naşte singur suferinţa" (Iov), asemenea vulturilor? Încifrat avertisment: „Ia seama, nu te duce la nedreptate, căci ea este adevărata cauză a suferinței" (Iov 36, 21) Şi-n acest context, naratorul ne sfătuieşte că bine ar fi să acceptăm suferinţa, pentru că în acest fel vom îndepărta păcatul şi ne vom salva sufletul. Avem ca model şi pilda Slăbănogului din Capernaum: înainte de a-l vindeca, Domnul îi iartă păcatele. Acesta este semnul că păcatul cheamă la el suferinţa. Aşadar, în puterea noastră stă liniştea sufletului nostru. Suferinţa este doar „rodul amar al păcatului". În necazuri e bine să fim răbdători, însuşindu-ne slăbiciunile. „Cel ce va răbda până la urmă, acela se va mântui!" (Matei 10, 22; 24, 13; Marcu 13, 13)

Un binecuvântat model pilduitor ni-l oferă, printre multele, descrise de Al. Lascarov-Moldovanu: suferinţa lui Iov descrisă în capitolul al XXXIV-lea. Un smerit creştin „înainte de creştinism".

 

În nimicnicia noastră, e drept, deseori nu ne acceptăm suferința, nesmerindu-ne sau, şi mai rău, îmbrăcând hlamida unei false smerenii, conştientizând prea târziu (uneori defel) că „nu este nimic ascuns, care să nu se dea pe față" (Luca 8, 17). Astfel că pledoaria oferită de Al. Lascarov-Moldovanu, sub forma unui monolog adresat „fiului Fortunat", ni se adresează de fapt nouă, tuturora, tineri sau vârstnici, cu evlavie şi iubire creştină.

Și pentru a scăpa de acest balast al multor ale noastre îndărătnicii, lectura acestui volum fi-va o binecuvântare.

Livia Ciupercă

DESPRE SMERENIE
Intrarea

Iată, fiule Fortunat, am străbătut un drum lung, foarte lung, până să ajungem aici, la poarta aceasta, în faţa căreia ne aflăm acum.

Am străbătut prin pustietatea cea fără de sfârşit a tuturor păcatelor lumii. Am stat de faţă la atâtea privelişti şi spectacole, unul mai izbitor ca altul, dar am căpătat, pas cu pas, tot mai multă înțelegere a lucrurilor vieţii şi tot mai multă înțelepciune în purtarea pe care trebuie s-o avem în acest răstimp de existenţă, care se numeşte viaţa noastră a fiecăruia în parte şi a tuturor laolaltă pe acest pământ.

Ai văzut, dimpreună cu mine, fiule Fortunat, roadele răutăţii, ale deşartelor ambiţii, ale răpirilor de tot felul; am urcat pe muntele arid al tuturor făţărniciilor; am stat la malul apelor lâncede şi rău mirositoare ale invidiilor, în neisprăvitele lor forme; am străbătut prin întunecatul codru al crimei, izvorâtă, mai osebit, din acea sete necontenit proaspătă după bani, după avuţie, după o cât mai mare stăpânire asupra materiei lumii; am trecut şi pe lângă iazul cel cu aburi înecăcioşi al tuturor nerăbdărilor, al tuturor mâniilor, al tuturor vastelor şi infinit - variatelor competiţii ale oamenilor întru ajungerea la cât mai înalte situaţii; am privit la câmpia cea nesfârşită a miriadelor de oase albe împrăştiate de moarte peste ea, oase care, cândva, au stat împreunate în trupuri omeneşti – trupuri în minţile cărora au

umblat încă mai multe miriade de gânduri, cele mai multe de răutate, de întrecere asupra altora, de pornire întru a căpăta cât mai multe aprecieri bune şi aducătoare de foloase; în inimile cărora au bătut vânturi, prefăcute în furtuni şi în vijelii, de sentimente mai totdeauna rele, fiind, în fond, tot atâtea manifestări ale iubirii de sine, marea duşmană a mântuirii omeneşti; trupuri ale căror mâini au răpus adeseori vieţi de semeni, ale căror picioare au călcat spre toate locurile de desfrânare, cu toate că aceste mâini şi aceste picioare fuseseră făcute de Cel carele toate a făcut, pentru alte folosiri, toate bune... Am mai trecut, cum ştii bine, fiule Fortunat, pe lângă morile de vânt ale filosofilor şi ale înţelepţilor lumii acesteia, mori pentru măcinat nimicul care să hrănească pe marele *eu*, filosoful sau înţeleptul, care, în a lor mare părere bună despre persoana lor, erau: şi ins, şi faptă, şi moară, şi grăunțe de măcinat, şi făină, totul; de la ei pornind şi la ei întorcându-se întru a lor proprie proslăvire: nimicul proslăvindu-se cu nimicul. Şi, dacă îţi mai aduci aminte, paşii noştri au călcat şi pe cenuşa încă fierbinte a patimilor trupeşti; dar ce zic eu cenuşă, ci voi zice noroiul şi pulberea tuturor infectelor aspiraţii ale cărnii omeneşti spre împreunare cu ea însăşi patima în forme şi în spaţii nemăsurate, imense şi variate, dinspre toate viind spre noi miazma ucigătoare şi, mai ales, otrăvuri pentru distrugerea a toată frumuseţa din lume, înfăţişată în pocaluri zise de aur, când, în realitate, nu erau decât papură, date cu o gălbeneală falsă şi rău mirositoare. În acest lung drum am întâlnit, fiule Fortunat, după cum bine ştii, chipul cu ochi alunecaţi ai făţărniciei, pe acela cu priviri înduioşate, fals, al interesatelor prietenii; pe acela cu zâmbete, care păreau mai mult nişte rânjete, ale prefăcutului protector; dar mai ales am întâlnit pe acela cu ochi verzi şi metalici, al

nerecunoştinţei, adeseori scăldată în mincinoase lacuri; pe acela, în sfârşit, al stupidului cinic, el, cel puţin care nu şi-a mai ascuns intenţia, ca ceilalţi, ci ne-a privit cu răutate şi cu dispreţ, spunându-ne în faţă: „Sunteţi nişte nebuni şi nişte neisprăviţi. Aţi fost în cetatea Trufiei şi vă îndreptaţi acum spre aceea a Smereniei. Prostii, toate! Fleacuri şi speculaţii zadarnice. Viaţa e şi ea o prostie, prostia prostiilor, mai mare, mai absurdă, mai fără sens şi fără rost ca toate celelalte, care nu sunt şi ele decât nişte măruntişuri netrebnice ale vremii, ale spaţiului şi ale hazardului”. Parcă de acesta mai ales, fiule Fortunat, s-au spăimântat sufletele noastre, care, în clipele acelea, aveau în ele curata pornire spre a ajunge cât mai degrabă la această poartă, în faţa căreia, după atâtea tribulări, ajutaţi de bunul Dumnezeu, ne aflăm acum.

De aceea, fiule Fortunat, lăsând toate acestea în urmă şi stând gata a intra pe poarta aceasta, să lăsăm curs slobod pornirii noastre de a îngenunchea şi a ne ruga aşa: „O, Doamne, noi am trecut pe lângă răutate, şi am uitat de câte ori am fost şi noi răi; am trecut pe lângă nerăbdare, pe lângă mânie, şi am uitat de câte ori am fost şi noi nerăbdători şi mânioşi; am trecut pe lângă făţărnicie, şi am uitat de câte ori – vai! – am fost şi noi nerecunoscători; am trecut pe lângă crimă, şi am uitat de câte ori am ucis în sufletul nostru legea Ta, alungând de la noi iubirea şi bunătatea; am trecut pe lângă stupidul cinic – şi am uitat de câte ori am făcut şi noi ca el; am trecut pe lângă morile de vânt ale filosofilor şi ale falşilor înţelepţi, şi am uitat de câte ori ne-am îmbrăcat în hainele acestora – şi mai mult: am făcut ca ei, filosofându-Te pe Tine şi răstălmăcind divina Ta morală. O, de câte ori, Doamne, am fost ca toţi aceştia şi de câte ori am săvârşit faptele lor... Ni-i ruşine a şi mai cugeta. E drept: ne-am lepădat de ele, Doamne, prin spălarea cu apele Bisericii Tale, dar

a rămas *amintirea* lor care vrea necontenit să adeverească spusa Profetului Tău: «Păcatul meu pururea este înaintea mea!». De aceea, Doamne, mai înainte de a intra în această sfântă cetate a Ta, recunoscând păcatul nostru, Te rugăm să ne ajuţi a ne păstra cugetul nostru cât mai nestricat de prejudecăţi, de aduceri aminte, de porniri spre slava deşartă a lumii; inima, de simţirile cele delăturate, de ură sau de încredere în sine, de aplecare spre a ne crede noi mai buni, mai înţelepţi, mai ajutători ca alţii; mâinile, de pornirea lor ticăloasă de a lua ce nu este al nostru, de a strânge cu ele în chip făţarnic mâna semenului nostru, de scârba ce ar avea să mângâie dureri şi răni respingătoare; picioarele, de călcarea pe locurile gloduroase şi infecte ale stricăciunii; ochii, de privirile râvnei, ale ambiţiei, ale invidiei, ale ispitirilor proaste; fiinţa noastră întreagă, în amândouă ipostasele ei, trup şi suflet, de alunecarea spre împărăţia vrăjmaşului, care cu orice chip ne vrea ai lui. Păzeşte-ne, Doamne, de toate acestea şi ţine-ne necontenit pe căile plăcute Ţie. Să fim şi să rămânem ai scump Fiului Tău, Domnul Hristos, Cel care a venit în lume ca să mântuiască pe cei păcătoşi, dintre care cei dintâi suntem noi, aceştia care stăm în faţa porţii care singură duce la viaţă. O, Doamne Hristoase, cât de bine este să ne simţim mereu lângă Tine, în Sfânta Ta Biserică. Tu, ca Acela care ai creat toate, ai creat şi creierul şi inima noastră; Tu, aşadar, vezi în ele. Noi, cu toate păcatele noastre, Te iubim, Doamne, şi vrem să fim până la sfârşit ai Tăi, chiar de-ar fi să luptăm cu noi înşine. Dă-ne, deci, puterea de a ne birui pe noi, mai întâi, ca, apoi, să putem birui şi toate celelalte puteri vrăjmaşe, care de pretutindeni se abat asupra noastră ca să ne smulgă de lângă Tine... Zicem şi noi, precum au spus odinioară cei doi ucenici ai Tăi înfricoşaţi de urgia iudeilor: «Rămâi cu noi, Doamne, rămâi cu noi!». Iar tu, Maică a

tuturor îndurărilor, a tuturor mângâierilor, a tuturor iubirilor, a tuturor ajutorărilor, păzeşte-ne, ocroteşte-ne, dojeneşte-ne, dar nu te depărta de noi, ci mai vârtos ne ţine lângă tine, cu toate repetatele noastre prostii, răutăţi, uitări, greşeli, păcate... Şi pe tine, sfânt paznic ocrotitor, Hrisostoame, te rugăm să nu încetezi a ne ridica cu ajutorul rugăciunilor tale către Domnul şi către Maica Sa, purtând, ca şi până acum, acest modest şi prost condei al meu cu care voiesc a coborî pe hârtie şiruri de preamărire Sfintei Treimi, Căreia se cade a ne închina acum şi pururea. Amin".

Şi acum, fiule Fortunat, pregăteşte-ţi genunchii şi ochii. Te văd cuprins de mirare, ca şi cum m-ai întreba: „Cum aceasta?". Îţi răspund, fiule Fortunat, aşa: „Pregăteşte-ţi genunchii, pentru că, atâta vreme cât vom sta în această cetate, deseori vom simţi nevoia să îngenunchem, atât de mari, de frumoase, de înfricoşate lucruri vom avea de întâlnit! Şi pregăteşte-ţi ochii, deoarece, cu voia ta sau peste voia ta, vei vărsa lacrimi lacrimi multe, bune, întremătoare, aducătoare de nădejdi, lacrimi asemănătoare cu acelea pe care, în câteva rânduri, le-a vărsat pentru noi, Însuşi Domnul, Cel care din nimic ne-a făcut, pe tine, pe mine, pe toţi, lumea întreagă, frumuseţile toate, făpturile toate, însufleţite şi neînsufleţite. Da, fiule Fortunat, vom îngenunchea şi vom plânge, stând în faţa Frumuseţii, a Bunătăţii, a Iubirii...

Te văd, fiule Fortunat, uitându-te la poarta pe care o avem în faţa noastră. La drept vorbind, ea nu e decât o uşă. Da, îţi aduci aminte de poarta cealaltă, care stătea larg deschisă şi, abia atinsă, s-a dat în lături ca să ne primească în cetate – și o compari cu aceasta, prinzând mirare în sufletul tău: „Ce este această uşă?" şi „De ce este o uşă şi nu este o poartă?". Să stăm, fiule Fortunat, puţin pe dâmbul acesta

înverzit şi să grăim despre această uşă, prin care va trebui să intrăm şi noi, deoarece altă intrare afară de ea nu vom găsi. Două sunt, după cât se vede, „aspectele" ei: este strâmtă şi-i de aur. Nu vezi? Soarele, bătând în ea, aruncă mii de sclipiri în jur. Adevărul este însă tocmai în inversul celor spuse: sclipirile le dă ea, uşa, nu soarele, căci, uită-te, în ceasul acesta soarele e în nor – şi totuşi uşa străluceşte de-ţi ia ochii. Te voi lămuri de îndată, fiule Fortunat. Simplu: uşa aceasta este Însuşi Domnul Iisus Hristos. Nu te lăsa pradă uimirii. Da, este aşa precum am spus. Ia deschide tu, fiule Fortunat, Cartea credinţei noastre, la Evanghelia lui Ioan (10, 9). Ce citeşti? „Eu sunt uşa!" Glăsuieşte Însuşi Domnul, nimeni altul. Citeşte acum tot la Ioan (10, 7): „Eu sunt uşa oilor", şi tot Domnul glăsuieşte. Şi ne dă lămuriri nouă, oamenilor, care, mai ales din şiretenie, ne facem a nu înţelege. Întâia dată, completează aşa: „Prin Mine (adică prin uşa aceasta) de va intra cineva, se va mântui... Va intra şi păşune va afla...", iar a doua oară: „Toţi câţi au venit înainte de Mine sunt furi şi tâlhari...". Cred că ai prins lesne, fiule Fortunat, luminoasele înţelesuri ale acestor cuvinte ale Domnului: „Se va mântui" – căci numai El este Mântuitorul lumii. „Păşune va afla" – adică toate învăţămintele care să ne ducă la faptele care să ne asigure mântuirea, mai de-a dreptul: *virtuţile*. „Oile", adică noi, cei care-l avem pe El de păstor. Căci tot în Ioan (10, 14) ne spune cu atâta dulceaţă: „Eu sunt Păstorul cel bun". Iar dacă El, Domnul, este Uşa, cum ar putea fi altfel, fiule Fortunat, decât de aur – şi cum n-ar străluci de la ea însăşi, când El a făcut şi soarele şi lumina şi ochii noştri?

Dar văd în ochii tăi o nouă întrebare, fiule Fortunat. De ce această uşă de aur este strâmtă? Într-adevăr, ea-i strâmtă: abia poatre intra omul, fără să mai aibă pe el toate ţoalele şi toţi desagii pe care îi poartă de obicei. Şi aici lucrul e simplu,

fiule Fortunat. Aceste țoale şi aceşti desagi cu care noi am vrea să intrăm în cetatea aceasta (adică, de fapt, a Împărăției cerurilor) nu sunt altele decât *păcatele* noastre. Şi te întreb: „Ai fi tu în stare să-ți închipui că am putea intra pe această uşă de aur ducând cu noi toată infecția şi tot noroiul şi toată putreziciunea, şi tot omul vechi, şi tot acel *eu* cuprins de îngâmfare, de prostie, de umflătură până la plesnire, care suntem noi, dacă nu ne lepădăm de ele? Toţi cei umflați de ei îmșiși nu vor putea intra niciodată pe uşa aceasta. De ce? Pentru că nu se poate. Ca să putem intra pe această uşă strâmtă, fiule Fortunat, trebuie, repet, să lepădăm toată spurcăciunea iubirii de sine, toate legăturile cu pământul trufiei, toate deşartele ambiţii, toate proastele gânduri, toate putredele amintiri ale trupului şi ale gândului – să ne târâm în genunchi şi să plângem amar. Trebuie, fiule Fortunat, să intrăm *goi* – goi de noi înşine, de „înțelepciunea" noastră, de păcatele noastre; să ne aducem aminte, fiule Fortunat, că atunci când Domnul Și-a ţinut grăirea Sa pe munte, cele dintâi cuvinte fost-au aceastea: „Fericiţi cei săraci cu duhul, că a lor este împărăția cerurulor" (Mt. 5, 3). Cine pot fi aceşti „săraci cu duhul"? Nici într-un caz, fiule Fortunat, cei proşti, cei imbecili, cei stupizi. Cum? Ar fi putut Domnul să-Și înceapă cuvântarea care aducea legea de aşezare a Noului Legământ cu aceştia? Ne este și ruşine a gândi lucrul acesta? Nu! El a înţeles tocmai pe acei *goi* (săraci) de ei înşişi, de înţelepciunea lor, de păcatele lor, şi bogaţi întru Domnul. Numai aşa.

Cu privire la întrebarea care slomneşte* în ochii tăi, te mai chem, fiule Fortunat, să deschizi cartea lui Matei (7, 13) şi Luca (13, 24). Ce citeşti la Matei? „Intraţi pe poarta cea

---

* a slomni = a apărea

strâmtă, pentru că poarta cea largă... duce la pieire... iar poarta vieţii este strâmtă." Luca spune, în alte cuvinte, acelaşi lucru. Despre ce „poartă strâmtă" este vorba aici? Despre aceasta pe care o avem în faţa noastră. Despre ce „poartă largă" este vorba? Despre cea de la cetatea pe care am părăsit-o. Ţi-aduci aminte... Era largă şi se deschidea dacă de-abia o atingeai, şi te primea cu toate „ţoalele" şi cu toţi „desagii" tăi. E o deosebire, nu e aşa? Pentru că „pe poarta aceea mergeau mulţi şi se pierdeau", iar „pe poarta aceasta intră puţini şi se mântuiesc"(Mt. 7, 13-14).

Să ne cercetăm cugetul şi inima, fiule Fortunat, şi, rugând pe îngerul nostru păzitor să fie cu noi, să păşim spre poarta de aur, cea strâmtă şi care ne va duce în cetatea *Smereniei*. Căci, cu adevărat, fiule Fortunat, Smerenia este poarta care, prin strâmtimea ei, ne poate duce la „păşunea cea aleasă", adică, în înţelesul ei înalt, la „mântuire".

Să ne smerim, fiule Fortunat, şi, lepădând de la noi şi cele de pe urmă „umflări" ale îngâmfării noastre, ale iubirii de sine, ale trufiei, să intrăm cu ajutorul lui Dumnezeu în cetatea Smereniei!

II
CETATEA

Uimire, fiule Fortunat! Văd pe chipul tău cum uimirea îţi cască ochii mari şi-ţi lasă puţin întredeschisă gura, ca de pe urma unui oftat venit din adâncul sufletului. Da, văd şi înțeleg. Atâtea ţi-am vorbit de-a lungul drumului străbătut până aici despre această Mireasă mare, splendidă Mireasă a sufletului nostru, Smerenia; atât de mult ţi-am lăudat-o, cu cuvinte aprinse şi rare; atât de mare însemnătate i-am atribuit în lucrarea cea grea a Mântuirii, încât tu, fiule Fortunat, te aşteptai să vezi cine ştie ce castel măreţ, în mijlocul unui imens parc, cu lacuri, cu lebede, cu nuferi, aşa precum obişnuieşte slaba minte omenească să-şi închipuie locuinţa tuturor fericirilor pământene. Boschete, flori, alei albe, pajişti nesfârşite, poate chiar şi fântâni ţâşnitoare, bărci pe apă, artificii la vremea nopţii – cum şi alte nimicuri, cu care oamenii obişnuiesc a-și împodobi ceasurile bucuriilor lumeşti, sclipiri abia ivite şi de îndată mâncate de întuneric, înşelătoare iluzii, cu care ei îşi umplu golul ceasurilor lor de „petrecere”, mai degrabă de „ucidere”a vremii... „O, ce degrabă au trecut toate...”, auzim pe cei care au pus temei de durată pe asemenea lucruri degrabă-pieritoare.

Încă de la uşa de intrare ţi-am văzut uimirea, fiule Fortunat, dar am tăcut, tocmai ca s-o văd acuma în totalitatea ei. Priveşti în jur şi parcă nu mai înţelegi nimic. Căzut dintr-o lume de închipuire în lumea cea reală, ochii şi duhul tău

nu sunt în stare să suporte îndeaproape fulgerătoarea schimbare. Te uiţi în jur şi cauţi ziduri de la cetatea cealaltă – şi nu le găseşti. Şi totuşi, uită-te bine, fiule Fortunat, şi vei afla nişte ziduri ca de abur, dar care te încredinţez că sunt mai tari şi mai cu neputinţă de dărâmat decât „celelalte" de piatră. Cearcă numai și te apropie de ele, întinde mâna şi le vei afla. Sunt invizibile, dar sunt – şi sunt mai tari ca cele văzute, cum spune marele Apostol: „Cele văzute sunt trecătoare, iar cele nevăzute sunt veşnice" (II Cor. 4, 18).

Te surprinde, fiule Fortunat, şi bolta cerului care stăruieşte deasupra imensului ocol în care am intrat. Este o lumină nouă, alb-sidefie, înaltă, dar mai ales plină de-o mireasmă care se furişează în suflet, stârnind lacrimi, şi în genunchi, silindu-i să se îndoaie. Înălţimea ei se pierde în văzduhurile văzduhului, departe, departe, parcă până la picioarele tronului lui Dumnezeu, tron pe care ochii noştri de carne nu-l pot vedea, dar pe care prin ochii duhului îl vedem. Un văz prin simţire. Ciudat, fiule Fortunat, dar atâta de plin de adevăr! Nu înţelegem, dar, oare, înţelegem noi cu mintea noastră ceva din tot ceea ce ne înconjoară? Vedem cu ochii noştri în lucruri şi în fiinţe? Nu: nici acum şi niciodată cât vom fi trăitori pe pământ. Şi totuşi „înţelegem". Da, fiule Fortunat, înţelegem prin simţire, vedem prin simţire, pipăim prin simţire, trăim toate aceste taine prin simţire. Asta-i *legea*, lăsată nouă de Cel ce ne-a creat: să nu vedem unele lucruri cu ochii cei trupeşti, dar să le vedem cu sufletul. Lege de temelie a însăşi învăţăturii noastre creştine, cea, singura, aducătoare de mântuire, adică de înălţare din nou la locul de lumină, de unde ne-au prăbuşit păcatele noastre, fiule Fortunat. Ridicarea din întuneric la lumină, de la urâţenia căderii la frumuseţea de la început.

Iată, fiule Fortunat, aflăm şi aici pomi şi flori, dar, fireşte, cu totul alţii şi altele decât în cetatea spăimântătoarei dihanii de la care am purces aici. Te uiţi cu uimire la pomi, fiule Fortunat, şi parcă nu înţelegi de ce te atrag cu atâta iubire spre ei, de-ar părea nişte fiinţe bune. Da, ai dreptate, fiule Fortunat, ştii tu cine sunt aceşti pomi? Pe cine preînchipuiesc ei? Şi de ce sunt atâta de chemători? În adevăr, rămân şi eu în uimire bună și dulce: trupul lor e înalt, dar nu semeţ, e mlădios dar tare, crengile lor stau aplecate în jos ca şi cum s-ar afla în închinare şi în rugăciune, frunzele lor sclipesc dulce, ca nişte licăriri vorbitoare; iar în totul pomul ne apare ca o măreţie spirituală, care grăieşte timpului, spaţiului, veşniciei şi infinitului. Da, fiule Fortunat, aceştia sunt Sfinţii Marii Smerenii, cei care, în viaţa lor pământească, au avut de pildă pe însăşi Smerenia, adică pe Domnul Hristos, şi s-au silit a se asemăna Lui prin virtutea cea de căpetenie, adusă de Domnul la începutul anului întâi al sfintei Lui apariții pe pământ: *Smerenia,* despre care, cu ajutor de la Dumnezeu, ne vom sili să vorbim în cartea aceasta.

Dar iată şi florile, fiule Fortunat, care, şi ele, sunt cu totul diferite de „celelalte". Aici toate sunt albe, toate sunt zvelte, toate respiră spre noi o mireasmă liniştitoare, nu parfumuri tari şi zgândăritoare ca acelea din cetatea cealaltă, ci miresme care, dimpotrivă, potolesc simţurile, le înţelepţesc, le sfinţesc – deoarece aceste flori ce crezi tu că pot fi altceva decât faptele ieşite din umilinţă.*

Să stăm puţin pe acest dâmb înverzit, fiule Fortunat, şi să privim pajiştile din faţa noastră; toate pline de flori albe.

---

* În această carte, cuvintele *smerenie*, *umilință*, *lepădarea de sine*, *tăierea voii tale* sunt sinonime.

Sunt de toate mărimile şi de toate formele. Unele sunt mărunte, altele se înalţă, slobode, pe tijele lor verzi, unele se ivesc tot albe din apele locurilor din preajmă, altele încă mai înalte îşi apleacă cununa de corole albe peste iarba dimprejur. Este ca un concert în alb, ca o simfonie albă, un alb în mii de forme şi în jocuri nesfârşite. Ca o imensă fiinţă, ca o respirare albă a lui Dumnezeu Însuşi.

Să stăm aici, fiule Fortunat, şi să încercăm a prinde măcar unele înţelesuri ale acestor flori care, vezi bine, ne grăiesc şi ele ca și pomii, prin gestul tăcut al înfăţişării lor. Îmi este greu, fără îndoială, să desluşesc aceste înţelesuri şi, mai ales, să desprind nuanţele, a căror varietate este ameţitor de mare.

Să le iau mai mult la întâmplare.

Uite: floarea cea înaltă de colo! Este f*loarea lepădării de sine*, pare-se cea mai de seamă din „cetatea" Smereniei. Să te desprinzi de tine şi să te alipeşti de Dumnezeu slujind semenilor tăi... Lesne de rostit, spăimântător de greu de realizat... Dar cu toate aceste flori ne vom întâlni mereu de-a lungul fascinantei plimbări făcute aici. Aşa că, să trecem la altă floare. Colo, *este floarea mărinimoaselor uitări ale jignirilor primite*... O, scumpa noastră fiinţă şi scumpul nostru amor propriu! Am văzut în cartea întâia unde duce acest amor propriu, care, la început bun fiind, dacă ştim să-i descifrăm ţelurile şi să-l înfrânăm, devine apoi cancerul aproape de nevindecat al sufletului nostru... Dar să trecem mai departe. Dincolo este *floarea „luminoaselor renunţări"*, cum atât de minunat un poet al vremii noastre îşi intitulează unul dintre volumele lui de poezii: *Renunţările luminate*.[*] Titlu vast, fiule Fortunat, de aceea te las ca tu singur să meditezi asupra

[*] I. M. Roșcu

lui, căci de-a lungul drumului nostru ne vom întâlni foarte des cu asemenea renunţări, care, dureroase în cele însele, devin luminoase şi lesne de înfăptuit dacă lăsăm să lucreze în noi duhul Smereniei, adică *tăierea voii tale şi primirea voii lui Dumnezeu*.

Alte flori:

A lua asupra ta greşeala altuia;

A da pas înainte semenului tău;

A te socoti vinovat, fără să fii;

A te lăsa învinuit pe nedrept;

A nu te crede mai deştept sau mai bun ca altul;

A tăcea, când prin vorbirea ta ai face un rău altuia;

A acoperi pe semenul tău când e învinuit chiar pe dreptate;

A suferi cu răbdare iubitoare pe cel pe care nu-l poţi suferi;

A suporta uşor pe cineva care te sâcâie cu întrebări nenumărate;

A face mai departe bine celui nerecunoscător;

A nu da la iveală o taină a cuiva care i-ar aduce un rău;

A nu duce mai departe o părere rea despre cineva;

A suferi ocări şi batjocoriri, fără să capeţi un resentiment împotriva celui care ţi le aduce;

A te privi drept nimic, chiar când cugetul îţi spune că ai făcut un lucru de seamă;

A-ţi vedea nimicnicia când priveşti cât de infinit este Dumnezeu;

A te purta cu mai micii tăi, ca şi cum ar fi mai marii tăi;

A-ţi da seama că păcatul tău este o spurcăciune faţă de frumuseţea şi îndurarea lui Dumnezeu.

Şi toate acestea, săvârşite sub lumina cea de viaţă dătătoare a iubirii.

Dar, fiule Fortunat, ar fi să nu mai isprăvesc cu înşirarea florilor din „cetatea” aceasta minunată a Smereniei, flori cu care, de altfel, ne vom întâlni în toate capitolele acestei cărţi, care este închinată tocmai acestui lucru, a înfăţişa măcar o parte din marea frumuseţe a Smereniei. Voi căuta să rezum, fiule Fortunat, într-o frază, sensul şi frumuseţea acestor flori. Iată, ele sunt strădaniile pe care sufletul omenesc le săvârşeşte în aspra, dar dulcea sforţare spre a se asemăna cu Smerenia însăşi, adică cu Domnul Hristos, dumnezeiescul Stăpân şi unicul Grădinar al florilor Smereniei; spre a reproduce în noi chipul lui Hristos Domnul, în ipostaza smereniei. Drama împărătească a existenţei omeneşti pe pământ: năzuinţa spre cer, sfâşietoarea tendinţă întru a recăpăta Edenul pierdut prin fapta noastră ticăloasă. A ne face pe noi înşine, prin smerenie, nişte hristoşi, încă de aici de pe pământ, bineînţeles, fiind ajutaţi de Smerenia însăşi, adică de Domnul. Nu, oare, El este Cel ce ne-a spus, fiule Fortunat: „Prietenii mei”? Ci prieten ce să însemne decât asemănare, înrudire, urmare, mers spre identitate, a trăi o viaţă hristică, singura aducătoare de mântuire. Cea mai mare faptă a smereniei fi-va, aşadar, fiule Fortunat, îndrăzneaţa voinţă a noastră în a ne asemăna cu Domnul Hristos. Virtute paşnică – şi totuşi atât de îndrăzneaţă şi de tare! Cu cât mai îndrăzneaţă, cu atât mai paşnică – şi cu cât mai paşnică, cu atât mai îndrăzneaţă!

Te văd trist, fiule Fortunat. Tu parcă eşti nedumerit şi parcă cauţi ceva. Şi te înţeleg, pentru că şi eu mă simt întristat şi caut ceva. Tu, fiule Fortunat, cauţi florile smereniei tale – şi eu le caut pe ale mele; şi, vai, nici tu, nici

eu nu le găsim... Vor fi, poate, unele? Şi unde vor fi? Sau, din nefericire, nu este nici una? Stai! Parcă zăresc colo o floricică mică, mică de tot, şi neînsemnată, neînsemnată de tot, care te cheamă. Am auzit clar: „Eu sunt a ta". Ai auzit şi tu, după câte văd de pe chipul tău pe care zăresc o lumină de zâmbet!... O, fiule Fortunat, cât de puţine flori am semănat amândoi în Parcul Smereniei! Dar Dumnezeu e bun şi ne va ajuta să mărim numărul lor... Să făgăduim aici lui Dumnezeu că ne vom sili întru aceasta...

Dar am anticipat, fiule Fortunat, asupra capitolelor următoare ale cărţii – şi, de aceea, după ce ne-am lăsat îmbătaţi de mireasma florilor Smereniei, să ne ridicăm şi să mergem spre „castelele" cele splendide ale ei.

Când am intrat aici, tu, fiule Fortunat, care te aşteaptai să vezi cu totul altceva, ai rămas în uimire şi, desigur, ți-ai zis în gând: „Unde, oare, este castelul Smereniei?". Nevăzându-l nicăieri, ai prins dezamăgire în sufletul tău. Dar fii răbdător! Vom vedea curând că Smerenia are altfel de „castele" decât cel pe care l-am văzut în cetatea Trufiei. Căci are şi ea unele nespus mai măreţe. Vom afla mai mult nişte locuri, nişte opriri, nişte „staţii", un întreg lanţ, şi ne vom opri câte puţin în dreptul fiecăruia, şi te voi lămuri. Atunci te vei putea încredinţa, fiule Fortunat, de nespusa frumuseţe, mai mult sufletească, a acestor locaşuri în care Smereniei i-a plăcut să sălăşluiască.

Dar nu simţi tu, oare, fiule Fortunat, cum ceva puternic, dar dulce ne apasă umerii şi cum licăreşte ceva sub pleoape? Desigur că simţi. O putere, aceeaşi, pe care o simţim venind din afară de noi și din noi înşine, ne îndoaie genunchii şi ne umezeşte ochii. Să îngenunchem aici, pe iarba moale, şi să ne rugăm, lăsând să ni se scurgă lacrimile pe

obraz: „O, Doamne al Smereniei, lucrează Tu cu dumnezeiasca Ta putere asupra sufletului nostru, şi fă-ne din ce în ce mai smeriţi, desfăcându-ne de noi înşine şi alipindu-ne tot mai mult de Tine. Slabi suntem, Doamne, dar eşti Tu tare – şi ne dai din puterea Ta, dacă noi strigăm după Tine şi vrem să primim revărsarea puterii Tale asupra noastră. Vino, Doamne, şi ne întăreşte, ca să putem să ne asemănăm cu Tine în smerenie, această sfântă virtute, care, îndrumată de iubirea Ta, poate săvârşi minunea prefacerii fiinţei noastre. Iar tu, Maică a Stăpânului nostru şi Mamă a sufletelor noastre, o, Marie, scumpă sprijinitoare a noastră, ajută-ne, nu ne lăsa, mijloceşte la Domnul pentru noi!”.

Şi acum, fiule Fortunat, să mergem să-ţi arăt „staţiile” Smereniei divine, „locaşurile” în care ei i-a plăcut şi-i place să sălăşluiască, pentru ca şi noi, făcând la fel, să putem nădăjdui la mântuirea sufletelor noastre.

III
CETATEA
(urmare)

Iată, fiule Fortunat, am ajuns aici, în faţa unei căsuţe albe, o parte din ea fiind zidită în stâncă, iar în faţă având un umbrar de viţă şi o ogrăjoară ca pentru o locuinţă de copil. Peste tot e linişte şi tăcere, iar din când în când o fecioară prea frumoasă se arată vederii trecătorilor, care, uimiţi de frumuseţea ei cuminte, întorc capul şi-şi zic: „Cine să fie această copilă?". Şi unii dintre ei îşi aduc aminte de sulurile sacre de la sinagoga satului, unde se vorbeşte despre faptul unic şi măreţ că Domnul, Mântuitorul lumii, Se va naşte, prin mijlocirea Sfântului Duh, dintr-o preacurată fecioară din neamul lui David, împăratul, şi din acela tot atât de strălucit al lui Aaron, arhiereul. „N-o fi aceasta?", se întreabă cu uimire aceştia, şi simt cum din adâncul fiinţei lor se ridică un răspuns de abur sufletesc: „Este ea!". Simt atunci în suflet o mângâiere din acelea care nu sunt obişnuite în zilele omului pe pământ şi o bucurie curată le încinge inima, care tresaltă la puterea gândului, venit şi el nu se ştie de unde. Parcă ar fi fost un glas de înger, parcă pogorât în fiinţa lor de duh – şi repetau, ca pentru a se asigura: „Da, da, să ştii că o asemenea fecioară va fi aceea care va avea, singură, hărăzirea de a naşte pe Emanuel, ceea ce, tălmăcit, înseamnă «Cu noi este Dumnezeu»". Şi aveau dreptate, fiule

Fortunat. Nu greşeau. Casa aceea nu era alta decât casa din Nazaret a Mariei, fiica, la vârstă bătrână, a lui Ioachim şi a Anei, amândoi fiinţe evlavioase, drepte şi pe care Dumnezeu îi hărăzise a fi, peste fire, părinţii Mamei lui Dumnezeu. Frumuseţea ei, cuminţenia ei, tăcerea ei, mersul ei, zâmbetul ei, felul cum cădeau mantiile pe trupul înălțuț al ei, dar, mai osebit, smerenia ei, toate erau unice şi desăvârşite. Se simţea că Dumnezeu a pogorât peste această fiinţă toate harurile Sale, pregătind-o pentru unica hărăzire pe care o fiinţă femeiască avea s-o aibă de-a lungul întregului timp.

Aici, fiule Fortunat, este prima „stație" din divinul Parc al Smereniei. Aici, într-o zi, s-a pogorât, la porunca, lui Dumnezeu, Arhanghelul Gavriil, purtând în mână o crenguţă plină de crini înfloriţi, şi s-a înfăţişat Fecioarei (care din clipa aceea avea să fie singura fecioară care urma să fie scrisă cu literă mare şi articulat: *Fecioara*; situându-se, astfel, măreț şi unic, în fruntea tuturor fecioarelor din lume, de dinainte de ea, din vremea ei şi din toţi anii ce mai aveau să se înşire pe firul vremii).

La apariţia arhanghelului, Fecioara (care se chema Maria) nici nu s-a înspăimântat, nici n-a stat în nepăsare. Ci, în smerenia ei, s-a uimit: „Ce-mi este mie aceasta?", iar când a auzit propunerea divină ce i se aducea de trimisul Cerului, ea s-a smerit până la cea mai desăvârşită smerenie şi a ascultat toate în tăcere. Iar după ce arhanghelul a terminat grăirea sa, Fecioara a aplecat fruntea sa senină în jos şi, supunându-se, a zis: „Iată roaba Domnului" – şi tot în clipa aceea, Domnul Hristos S-a sălăşluit prin Duhul Sfânt, în preacuratul ei trup. Smerenia Mariei s-a îmbinat cu Smerenia lui Dumnezeu: coborârea Lui din veşnicie în vreme, pentru a ne aduce mântuirea, necuprisul în cuprins,

infinitul în finit, Dumnezeu în om, toate, pentru ca noi să credem mai lesne în El şi în menirea Lui.

Iată, fiule Fortunat, cum casa albă din umilul Nazaret (ceea ce, tălmăcit, înseamnă floare) s-a prefăcut, prin lucrarea Smereniei, într-un admirabil şi unic Palat, de unde s-a început lucrarea mântuirii noastre.

Pe urmă, după câţiva ani, Fecioara s-a întors în Nazaret, după prigoana despre care vom vorbi curând, şi vreme de treizeci de ani a crescut aici, în umila casă a teslarului din Nazaret, Sfântul Iosif, şi Și-a petrecut viaţa Însuşi Domnul, teslar El Însuşi, până a ieşit la propovăduire.

Să ne aplecăm fruntea, să îngenunchiem şi să lăcrimăm...

Iată acum o altă „staţie” a Smereniei: Ieslea din Betleem. Ce să zicem? Cum să ne stăpânim simţirea de dulce înduioşare? Priveşte, fiule Fortunat! *Aici*, în această preasfântă Iesle a Betleemului, S-a arătat lumii Mântuitorul ei. Cuvintele sunt slabe şi oloage pentru a descrie întreaga Smerenie care s-a consumat în acest loc. Un Dumnezeu Care Se arată într-un staul de dobitoace, într-o extremă sărăcie şi smerenie. Mintea se clatină, fiule Fortunat, iar inima dă să iasă din piept.

Despre smerenia acestei Iesle vom vorbi, fiule Fortunat, la capitolul cuvenit, când vom grăi despre Smerenia Noului Testament. Așa că, acum, să mergem mai departe spre un alt loc în care Smerenia va să-și împlinească întreaga ei înfăţişare. Vezi, colo, un râu cu ape potolite şi o luntre mică pe care stau trei fiinţe cuvântătoare şi una necuvântătoare. Acela-i râul din pustie pe care a trebuit să treacă luntrea care purta pe Maria cu Pruncul şi pe Sfântul Iosif, împuternicitul lui Dumnezeu pentru a-i apăra, iar

dobitocul era prietenul şi ajutorul micului convoi, asinul acela palestinian, tovarăş al tuturor lungilor călătorii, mai cu seamă al acelor pelerinaje ce se făceau la Cetatea Sfântă la anumite praznice. Pruncul-Dumnezeu era prigonit de un ticălos împărat, care, de teamă a nu-şi piardă scaunul, hotărâse moartea Copilului ce Se născuse în Betleem. Este acest convoi, fiule Fortunat, *micul convoi al Smereniei*. El, Pruncul-Dumnezeu, primea prigoana omului, fugind din fața lui, când ar fi putut numai cu un semn al degetului Său să-l nimicească dintr-odată, ca pe o mică gâză îndrăzneață care, în nătângia ei, se lua la luptă cu Însuşi Cel care o făcuse.

Şi, dacă trecem şi noi dincolo de acest râu, ajungem la o altă „stație" a Smereniei: micul orăşel Matareia din Egipt, lângă Memfis, unde vreme de vreo doi-trei ani au trăit cei trei smeriți viață de lucrători săraci, dar plini de vrednicia pe care le-o dădea sfințenia lor.

Să ne aplecăm şi aici, și lăcrimând, să adorăm în tăcere Smerenia şi din această ipostază.

Pe urmă, întorcându-ne cu cei trei din nou la Nazaret, vom afla, de data aceasta, o alta casă, aceea a lui Iosif; tot o casă smerită, în care vom afla o altă „stație" a Smereniei: smerenia muncii celor trei, întru câştigarea pâinei lor de fiece zi. Acolo, în atelierul lui Iosif, aflăm smerenia muncii. Priveşte, fiule Fortunat, şi acest „castel" al Smereniei, şi fă să auzi în duh cântecul fierăstrăului, al rindelii, al ciocanului şi al altor unelte de tâmplărie, dar, mai ales, cântarea cea smerită a muncii omeneşti, săvârşită sub lumina răbdării pline de iubire.

Stai mereu în uimire, fiule Fortunat, şi cu drept cuvânt. Vin spre sufletul meu, ca şi spre al tău, valuri calde, dulci şi

mângâioase de ape sufleteşti, umezindu-ne ochii: sunt apele cele unice ale Smereniei.

Căci iată un alt râu, de data aceasta unul mai mare şi mai năvalnic, iar în mijlocul lui, pe Însuşi Mântuitorul Care, împlinind cuvenita vârstă, este gata să iasă la propovăduire. Dar pentru aceasta, se cade mai întâi să mai dea o sfântă şi sublimă lecţie de smerenie: Smerenia Botezului Său de către un om, pregătit din vreme de Dumnezeu, Ioan, zis pentru aceasta şi Botezătorul. Când Ioan L-a văzut pe Domnul venind spre el, s-a cutremurat şi a zis: „Cum? Eu să Te botez pe Tine?”. Dar Domnul, cu smerenie plină de putere, i-a răspuns: „Lasă acestea acum, Ioane, căci se cade să împlinesc toată dreptatea!”. Și Ioan s-a supus şi L-a botezat. Auzi, fiule Fortunat? Dumnezeu să primească, pentru mântuirea noastră, să fie botezat de un om, fie el acela chiar Ioan? O, Sfântă Smerenie, numai tu eşti în stare de a săvârşi asemenea lucrare, peste fire de înţeles de mintea noastră, dar primită cu caldă şi plânsă recunoştiinţă de inima noastră...

Să păşim mai departe, fiule Fortunat, şi să ne oprim la alte „staţii” ale parcursului divin al Smereniei.

Iată Cana, unde Domnul S-a smerit, prefăcând apa în vin; iată Nazaretul Lui, care I-a pus gând rău de moarte; iată Capernaumul cel nerecunoscător, ca şi Betsaida, ca şi Horazimul, ca şi Ierusalimul, ca şi Gadara, ca şi „toate cetăţile şi satele” Iudeii. În faţa tuturor acestor locuri, Domnul S-a smerit minunând pe ucenicii Săi, care, neştiutori încă ai adevărului, se întrebau, lumeşte, între ei: „De ce învăţătorul face aşa? Când El ar putea să Se urce pe tronul lui David şi să ducă poporul Său la izbăvire şi la

înflorită stare?". Nu pricepeau, fiule Fortunat, smerenia Fiului lui Dumnezeu, judecând după sufletele lor încă crude pentru adevărata înţelegere. Dar Domnul, prefăcându-Se a nu vedea ce se petrece în sufletul şi în mintera lor, trecea mai departe, biruind sub aparenţa înfrângerii şi păşind cu hotărâre spre un loc unde se afla o cruce.

Ajungem acum, fiule Fortunat, la „staţiile" cele mari din parcul mântuirii noastre. Condeiul meu prinde la sine un fel de spăimântare când se vede hărăzit a scrie despre aceste locuri sfinte... Smereşte-te, condei al meu, smereşte-te, căci numai aşa vei putea sta în ascultare. Scrie, scrie, îndrăzneşte! – aşa aud că-i spune Acela care, de-a lungul marii propovăduiri, a zis într-un loc: „Îndrăzniţi, căci Eu am biruit lumea!"

Aici, fiule Fortunat, e o grădină de măslini numită, după cuvântul de atunci, Ghetsimani. O, Doamne, cât de mult Te-ai smerit Tu aici, în această grădină, şi ce suferinţă!... Nu, nu, departe este de mine gândul, fiule Fortunat, de a încerca să descriu măcar un fir cât de mic din această imensă suferinţă, care închidea în sine o tot atât de imensă smerenie. Ne vine a crede că o smerenie mai mare ca aceasta nu se mai poate afla... Şi totuşi...

Iată, colo, Fiule Fortunat, este casa Anei, iar dincolo, aceea a lui Caiafa, ginerele său, marele preot. Acolo Domnul a căpătat sudalme, înfruntări, palme de la slugi, batjocoriri de la cei care-şi făceau o fală din aceasta, dar mai presus de toate şi pe toate lăsându-le în urmă, acolo, Mântuitorul a căpătat cruda lovire a celor trei lepădări ticăloase ale lui Petru, căpetenia ucenicilor Săi, care, numai

cu câteva ceasuri mai înainte, se jurase că-L va urma până la moarte... Şi tuturora, Domnul le-a dat acelaşi răspuns: S-a smerit şi a primit toate, fără ca măcar să se ivească vreun şănţuleţ pe pielea obrazului Lui, fără să se ridice în cugetul Său vreun gând de răzvrătire sau pe buzele Sale vreo mişcare de împotrivire.

O, Sfântă Smerenie, mare şi înfricoşată este puterea ta! Iar Domnul, fiule Fortunat, o lucra atât pentru mântuirea noastră, cât şi pentru a ne îmboldi: „Cercaţi şi voi a face aşa, măcar o picătură, măcar un fir, măcar o năzuinţă...". Dar noi, fiule Fortunat... Vai, eu, cel dintâi, cât de nevrednic sunt! Nu-mi aduc aminte să fi săvârşit un lucru atât de mare...

Dar stai, fiule Fortunat, căci, iată, vom vedea încă o strălucire a dumnezeieştii Smerenii. Nu pot scrie îndelung. Condeiul meu îşi simte adânca-i neputinţă. De aceea, gonesc – nu mă pot opri mult în loc.

Iată Pretoriul, fiule Fortunat! O, Doamne, câte ai avut Tu de suferit în acest loc, pentru a noastră mântuire... Bătăi, batjocuri, trestie, hlamidă de ruşine, cunună de spini, înfruntări, părăsire deplină şi, mai osebit, neînţelegeri şi răstălmăciri. Asupririle trupului Tău rămâneau şi aici în urma asupririlor aduse sufletului Tău. Acestea erau acelea care aveau nevoie de-o smerenie mai mare.

Priveşte acum „staţia" Calvarului, fiule Fortunat! Aceleaşi bătăi de joc, aceleaşi loviri, aceleaşi scuipături, aceeaşi părăsire (afară de femeile sfinte care au înfruntat totul şi au mers cu Domnul până sus), aceleaşi neînţelegeri – toate însoţite de primul val de sânge al Domnului, care, căzând de pe fruntea Sa sfântă şi din genunchii Săi zdreliţi, avea să paveze cu lacrimi de diamant, pentru totdeauna drumul

de suferință al Calvarului. Iar Domnul suferea toate în tăcere şi Se smerea mereu. Nici măcar un suspin nu s-a ridicat din inima Sa „întristată până la moarte". Atâta aştepta puterea întunecată, Lucifer, căpetenia îngerilor căzuţi, pentru a zădărnici întreaga lucrare a mântuirii noastre. Dacă pe drumul Calvarului şi până la moarte, sus, Domnul ar fi scos un oftat – atât! –, o, fiule Fortunat, neamul omenesc n-ar fi avut mântuire.

Şi iată, am ajuns, fiule Fortunat, la cea de pe urmă „staţie" din această minunată Grădină a Smereniei. Priveşte şi taci, privesc şi tac. Domnul e pe Cruce. Să ne aplecăm fruntea şi, oprindu-ne sughiţul de plâns, să tăcem şi să ne rugăm pentru multele noastre păcate. Ne aflăm, fiule Fortunat, pe culmea cea mai înaltă a Smereniei: suferinţele şi moartea pe cruce a Domnului pentru tine, păcătosul, pentru mine, spurcatul, pentru toţi păcătoşii lumii din toate valurile timpului, până la revărsarea lor în Veşnicie.

O, Doamne, o, Doamne! Atât putem spune: „O, Doamne! Tu vezi, Răstignitule, ce este în sufletul, în cugetul şi în inima noastră... Nu ne osândi degrabă, ci lasă-ne timp de pocăinţă... Făgăduim... Făgăduim... O, Doamne, o, Doamne !".

Şi acum, fiule Fortunat, să ne tragem deoparte şi, având în faţa sufletului nostru divinele privelişti ale acestor „staţii" ale Smereniei, să stăm (hai să alegem malul Iordanului!) şi, sorbind din Cartea noastră sfântă, din cărţile Sfinţilor Părinţi, din licoarea cea rară a smereniei sfinţilor şi mucenicilor Legii noastre, ai Domnului Hristos, ai Bisericii Sale, ai Maicii Domnului, să grăim despre Smerenie, căutând mereu a ne smeri noi înşine, iar pentru aceasta folosind rugăciunea şi o tot mai adâncă privire în adâncul sufletului

nostru, necruțându-ne deloc, ci mereu având înainte păcatele noastre şi îndurarea cea fără de margini a lui Dumnezeu.

O, Marie, Sfântă Maică a sufletelor noastre, fii cu noi, trecându-ne cu vederea tot răul, toată uitarea şi tot păcatul nostru... Tu, Maica noastră...

IV
CE ESTE SMERENIA?

Greu este, fiule Fortunat, peste fire de greu este a vorbi despre smerenie unui om păcatos, aşa precum este cel care îndrăzneşte a scrie rândurile acestea. Tăvălit o vreme prin tot felul de păcate, uitând de Dumnezeu de atâtea dăți, nesăvârşind binele pe cât ar fi trebuit şi săvârşind răul pe care nu trebuia să-l săvârşească, mințind adeseori şi desfrânat de atâtea ori, chiar după ce a cunoscut pe Domnul Hristos şi Sfânta Sa Biserică, neajutând pe semenul său pe cât s-ar fi cuvenit după puterile lui, este foarte greu unui asemenea păcătos să vorbească şi să scrie despre smerenia creştină. Desigur, chiar în vremea de păgânătate a scriitorului, şi cu atât mai mult după ce el a gustat din dulceața învățăturii creştine, săvârşind-o după puterea lui, el nu s-a răzvrătit niciodată împotriva Învățătorului şi nici nu L-a tăgăduit, Domnul răsplătindu-i acest lucru printr-o tot mai mare apropiere de păcătosul convertit, dându-i lui mai de îndelungă vreme cuvânt şi scris de propovăduire în ogorul Bisericii Sale. Aşa întrucât, fiule Fortunat, şi păcătosul, oricât de păcătos ar fi, este primit, dacă se pocăieşte de păcatele sale, a sta la coada mesei sfinților, slujindu-le şi mulțumindu-se cu fărâmiturile căzute lui de la acest ospăț ceresc. Vreau să zic, fiule Fortunat, că şi păcătosului pocăit îi este îngăduit a grăi despre smerenie şi despre toate celelalte frumuseţi aduse pe pământ acum aproape două mii de ani de Cel născut de

Fecioara în ieslea sfântă de la Betleem. „Vi s-a născut tuturor un Mântuitor” – aceasta a fost vestea cea mare, cea nouă, cea frumoasă, cea bună, pe care înşişi îngerii au poruncit a fi adusă la folositoarea cunoaştere a omului păcătos, care aştepta de milenii pe acest Izbăvitor. Aşadar, şi nouă, ţie şi mie, fiule Fortunat, căci prin Botezul ce-am primit, acest mare dar am căpătat: a fi creştini. Am întinat botezul de atâtea ori, dar, ajutându-ne Sfânta Taină a Pocăinţei, noi ne-am ridicat iarăşi din cădere şi am mers mai departe după Domnul, recunoscându-L ca Învăţător, Stăpân şi Dumnezeu.

Aşa că, privind cu silă spre omul vechi, care am fost, şi cu nădejde spre îndurarea lui Dumnezeu, simţim, fiule Fortunat, că putem grăi despre Smerenie, această mare virtute creştină, stând mereu sub proteguirea Celuia care este Însuşi Smerenia divină şi desăvârşită şi ajutaţi fiind de Maica bună a sufletelor noastre, Sfânta Fecioară.

Dacă ne raportăm la „definițiile” pe care literatura profană (citește: păgână) le-a dat acestei virtuţi a sufletului omenesc, vom rămâne, cum e şi firesc, dezamăgiţi cu desăvârşire de ele. Așa, de pildă, se zice că smerenia este „înjosire, micşorare, umilință, supunere, modestie”, iar în altă parte: „virtute care rezultă din sentimentul slăbiciunii noastre, care ni-l dă”. Este ca şi cum am sta deasupra unui abis. Pe ce se bazează aceste definiţii? Care sunt legăturile lor cu puterea lui Dumnezeu? Nimic nu aflăm. „Sentimentul slăbiciunii noastre” nu spune nimic, dacă nu se adaugă de îndată: „ fașă de imensa, infinita putere a lui Dumnezeu”. Nu mai vorbim de primele definiţii: „supunere, modestie, înjosire, micşorare”. Totul e atât de vag, de nebulos, de puţin, încât nu aduce nici o lămurire în problema care ne preocupă pe noi, aici. Aşa încât, fiule Fortunat, ca să nu mai întârziem asupra unor

lucruri care ne-ar duce la nişte „vânturări deșarte de vorbe”, se cade să le părăsim de îndată şi să păşim spre singura „definiție” valabilă a Smereniei, ostenindu-ne a o pune în cea mai clară lumină, lucru pentru care se cade să cerem ajutorul lui Dumnezeu.

Priveşte, fiule Fortunat, cerul. Scufundă-ţi privirea în adâncul lui, fie când soarele pe el, fie când este noapte. Cugetă la spăimântătoarea măreţie a lui, ştiind că acest cer se întinde nesfârşit dincolo de puterea vederi tale fie cu ochii liberi, fie cu ajutorul celor mai perfecţionate telescoape; îngrozeşte-te la gândul că fără număr sunt sorii din univers în jurul cărora se învârt planete, aşa precum se învârtesc ele în jurul pământului nostru. Pe urmă, lasă-te luat de valul (şi el aducător de spaimă) că *toate acestea* se mişcă după nişte legi neschimbate şi infinite, că toate aceste astre se atrag şi resping unele pe altele, într-un sistem de *mişcări* imuabil; că ar fi de ajuns ca una din legile regulatoare ale acestor mişcări să fie smulsă din sistem, pentru ca întregul univers să se prefacă într-o catastrofă pe care mintea omenească nici măcar n-o poate imagina; că mişcarea aceasta, care nu-i decât însăşi armonia universală, durează de miliarde de veacuri şi că va dura atât cât slaba cugetare omenească nu poate concepe; că acest univers (măcar acela pe care-l putem noi prinde cu ochii noştri) ne pune la îndemână frumuseţi fără egal, luate din însăşi frumusețea-mamă ca, la rându-i, această frumuseţe să devină un nou izvor de contemplare şi de cugetare, fie că privim acest univers când lumina solară e în plinul ei, fie noaptea, când frumusețea cosmică pare a se înfăţişa încă mai cuceritoare. Având în faţa cugetului şi a sufletului nostru această grandioasă înfăţişare a universului, fiinţa noastră, fiule Fortunat, este cuprinsă de un sentiment de

extatică evlavie. Cine a făcut toate acestea? Cine conduce toate acestea? Cine prezidează la acest infinit joc al infiniților cosmici? Care este şi cum se numeşte această putere creatoare şi călăuzitoare?

Dar, fiule Fortunat, să ne întoarcem acum spre celălalt univers, cosmosul tuturor făpturilor de pe pământ, lucruri şi ființe. Ierburi, plante, gâze, pietre, pomi, animale, om. Fiecare dintre acestea cuprind în ele un infinit nepătruns de mintea noastră. Ce putere le creează? Cine le *ţine* pe toate în temniţa *formei*? De ce piatra, planta stau strânse în forma lor – şi numai dacă vine omul, poate sfărâma prin putere această formă? De ce toate aceste forme se nasc, trăiesc şi se schimbă? Și care este puterea care conduce acestălalt aspect al aceleiaşi armonii universale? Dar să mergem mai departe, în lumea cugetării, a sentimentelor, a acestui cosmos nevăzut, dar şi el infinit şi insesizabil pentru simţurile noastre. Ce este cugetarea? Simţirea? Mişcarea şi toate celelalte? Care sunt legile lor? Cine prezidează la mişcările conduse de aceste legi?

Oriunde ne-am întoarce, fiule Fortunat, dăm de-o Măreție şi de-o Putere şi de-o Frumuseţe, care, toate, sunt unice şi nestrămutate. Au fost, sunt şi vor fi aşa din veşnicie în veşnicie.

Iar eu, omul, făptură mică (mult mai mică în faţa acestei Măreţii înconjurătoare decât este un fir de nisip de pe ţărmul oceanului faţă de Oceanul Însuşi), făptură (adică o ființă creată de altcineva decât eu însumi) căreia i-ar fi de ajuns o împunsătură de ac într-un anumit loc al ei pentru a pieri, făptură căreia pe drept cuvânt i s-ar putea spune *un nimic,* o nimicnicie; Eu, nimicnicia aceasta, privesc cerul, universul şi întreaga armonie de peste tot, şi cuget: ce sunt eu faţă de acest Tot infinit, admirabil, armonios, plin de frumuseţi? Și ce sentiment prind eu în inima mea, cugetând la

toate acestea? Ce gând îmi fulgeră înspăimântata mea minte când îmi dau seama ce mic sunt – un fir de pulbere – față de nesfârşirea cosmică și cea mare, din afara mea, şi cea mică, din ființa mea? Şi când ne mai gândim, fiule Fortunat, că acest nimic care suntem noi este totdeauna un nimic *păcătos*, cu totul nedesăvârşit, o, atunci, acel Tot infinit devine încă mai copleşitor pentru noi.

Ascultă, fiule Fortunat! Puterea infinită, creatoare, superbă în frumuseţea ei nealterată, este *Dumnezeu*. Eu, cel care privesc această Măreţie, simţindu-mă un nimic faţă de ea, sunt omul. Iar simţirea care mă cuprinde şi mă copleşeşte cugetând acest raport *Dumnezeu-om*, este *sentimentul de smerenie,* sentiment care se conjugă cu acela al păcătoşeniei mele. De aici, din acest contrast zdrobitor pentru om, se naşte simţirea cea nobilă a Smereniei. Zic nobilă, fiule Fortunat, pentru că *numai* prin ajutorul ei putem să umplem firul de nisip care suntem noi, oamenii, cu însăşi esenţa, cu însăşi puterea, cu însăşi frumuseţea lui Dumnezeu. Numai recunoscând diferenţa, putem s-o facem acceptabilă. Numai cunoscându-ne neputinţa şi păcătoşenia, putem să primim putere şi curăţie, cum mai târziu va spune Apostolul: „Întru neputinţă se arată puterea lui Dumnezeu” (II Cor. 12, 9). Numai primind cu supunere *starea*, condiţia noastră, aceasta, faţă de infinitatea lui Dumnezeu, vom putea, la rândul nostru, să primim în noi ceva din însăşi această infinitate. Şi bobul de rouă, în zori, primeşte ceva din lumina soarelui, şi firul de nisip de pe malul mării primeşte ceva din strălucirea aurului solar. Dar şi bobul de rouă, şi firul de nisip stau sub ascutarea razei de soare care cade asupra lor, dând înfăţişarea că lumina din ele este şi a lor. Aşa şi sufletul omenesc, fiule Fortunat, el va lua ceva din strălucirea Frumuseţii divine, dacă, dându-şi seama de micimea şi de păcătoşenia lui, va sta sub

dulcea ascultare a razei de iubire care cade de sus, de la Dumnezeu, asupra lui. Iar starea aceasta este starea de smerenie. Este, ca să spunem aşa, definiţia smereniei. Vom vedea, de îndată, cum însăşi Smerenia s-a pogorât pe pământ pentru a locui cu noi şi a ne învăţa legea mântuitoare a virtuţii cereşti care este smerenia. Când Isaia, marele profet, a privit şi el această corelaţie dintre Dumnezeu şi om sau, mai bine zis, a exprimat ceea ce Însuşi Dumnezeu voise să exprime prin gura Sa, a zis: „Toate acestea (cerul şi pământul) mâna mea le-a făcut şi sunt ale mele, spune Domnul. Spre unii ca aceştia îmi îndrept privirea mea: spre cei smeriţi, cu duhul umilit şi care tremură la cuvântul meu" (Is. 66, 2). Aici, fiule Fortunat, cuvântul „tremură" nu trebuie luat în înţelesul lui obişnuit, ci tocmai în acela de ascultare, de teamă religioasă, ivită tocmai din constatarea infinitei distanţe de la făptură la Făcător. La rândul său, unul dintre Sfinţii Părinţi spune aşa: „Smerenia constă mai puţin în vorbe decât în sentimentele inimii. Ea este o adâncă asigurare a duhului, care ne încredinţează că noi nu ştim nimic, că noi nu suntem nimic. Este acea dulceaţă neatinsă de furtunile patimilor, de pornirile mâniei şi ale nerăbdării; aceea căreia Domnul îi făgăduieşte drept răsplată că îi va da pământul drept părtăşie, adică acela care o are va avea stăpânire asupra simţurilor sale" (Fer. Ieronim). Cât de frumos cuvântează gura sfinţilor, fiule Fortunat: „acea dulceaţă, neatinsă de furtunile patimilor, de pornirile mâniei şi ale nerăbdării"!

Dar Smereniei, fiule Fortunat, i se mai poate atribui şi o altă „definiţie", care, de fapt, reiese din cea de mai sus. S-a zis de către cugetătorii păgâni că smerenia ar consta în cunoaşterea de sine însuși. Că aceasta ar fi chiar una din definiţiile înţelepciunii. Aşa enunţată, formularea păgână nu spune mai nimic. A te cunoaşte pe tine însuţi nu este o

cunoaştere care, necesar, ar duce la ceva bun; ba, dimpotrivă, mărginită în felul acesta, ea poate duce – şi duce – la atâtea lucruri rele. Deci nu poate fi vorba de o cunoaştere care ar putea duce la mântuire. Acestei propoziţii trebuie să i se adauge o alta, şi atunci, da, s-ar putea vorbi de o definiţie a Smereniei. Iată, fiule Fortunat, cum se formulează această definiţie în tezaurul infinit al Învăţăturii creştine: *Smerenia este o cunoaştere de tine însuţi, însoţită de cunoaşterea lui Dumnezeu.* Fluidă, nesigură, stând deasupra unei prăpăstii, fără urmare, definiţia păgână îşi capătă, prin adaosul făcut, o perfectă stabilitate, un sens înalt, o putinţă deplină de a aduce mântuirea sufletului aceluia care şi-o însuşeşte şi, mai osebit, o preface în faptă. Vedem limpede, fiule Fortunat, cum această „definiţie" decurge, firesc, din prima. Numai cunoscându-ne pe noi înşine prin cunoaşterea corelaţiei noastre între noi şi Dumnezeu, putem ajunge la sensul cel mare şi luminos al Smereniei. Dacă nu cunoaştem pe Dumnezeu, cunoaşterea de noi înşine ne duce, fatal, la trufie, căci, scoţând din aceasta pe Dumnezeu, rămânem noi cu noi înşine. Ne lipseşte orice temei nestrămutat. Totul e aburos, nesigur, relativ, trecător. Ne trebuie temeiul Smereniei, adică recunoaşterea puterii lui Dumnezeu. Hrisostom zicea atâta de clar şi de puternic, cum îi era scrisul şi vorbirea: „Ei bine, prin ce să vindecăm această trufie a inimii? Prin cunoaşterea lui Dumnezeu". Şi tot el spune: „Smerenia adevărată este aceea care izvorăşte dintr-o inimă pătrunsă de teama lui Dumnezeu, dintr-o inimă care se coboară, care se nimiceşte însăşi în gândurile şi în simţurile ei, recunoscându-se într-o sărăcie totală". Acest mare cunoscător al sufletului omenesc, fiule Fortunat, care a fost Sfântul Ioan Hrisostom, şi care a fost dublat de un tot atât de mare moralist, cum și înzestrat de-o statornică înclinare ieşită din nesfârşita sa bunătate în a

recunoaşte chiar cel mai mic bine, chiar cea mai neînsemnată mişcare a păcătosului, pentru a-i da putinţa de salvare, Hrisostom, recunoscând meritele omului, zice aşa de covingător: „A fi smerit înseamnă să te cobori cu gândul, când faptele tale bune te înalţă", și tot el spune: „A fi smerit este a nu-ţi face de tine însuţi cine ştie ce gând mare, când faptele tale bune te înalţă", şi, în sfârşit: „Cineva este smerit cu adevărat când, cu meritele celor mai frumoase lucrări, îşi închipuie că n-a făcut încă nimic bun".

Izvorând tot din prima „definiție", iată, aflăm, fiule Fortunat, în drumul nostru, încă una, care, la rându-i, împlineşte mai mult ideea pe care se cade să ne-o facem despre Smerenie. Iat-o: *Smerenia este tăierea voii tale proprii*. Aşa formulată de unii, „definiția" este incompletă. Ci se cade a fi întregită cu adaosul: *şi primirea voii lui Dumnezeu*...

În felul acesta, „definiţia" aceasta se înşiră cu un rost în rândul acelora de mai înainte. Monseniorul Vladimir Ghika, cel cu viaţa atât de smerită, are o exclamare în „Cugetările" sale, care, şi ea putea cuprinde o „definiţie" a Smereniei. El spune aşa: „Umilinţă, tu, care pui lucrurile la scara lui Dumnezeu, eşti, de asemenea, scara care îngăduie a urca la Dumnezeu".

Dar, mai presus de toate, fiule Fortunat, cea mai înaltă „definiţie" a Smereniei este următoarea: *Smerenia este Domnul Hristos*. Când vom ajunge la capitolul „Smerenia în Noul Testament", vom dezvolta această propoziţie, care, după cum vom vedea, cuprinde în sine toate definiţiile cu putinţă asupra marii virtuţi despre care ne ocupăm şi relativ la care tot Hrisostom ne spune: „Smerenia este temelia creştinismului!"

V
SMERENIA ÎN VECHIUL TESTAMENT

Odată cu căderea în păcat a lui Adam, Trufia, fiule Fortunat, a făcut invazie în sufletul omenesc, aducând după ea toate relele despre care am încercat a grăi în cartea întâi. Se înţelege, aşadar, de la sine că Trufia, gonind virtuţile din viaţa omenească, a gonit în primul rând pe rivala ei de seamă, Smerenia. Vom arăta într-un capitol următor strânsa corelaţie, ca să spunem aşa, între Trufie şi Smerenie. Viaţa oamenilor a început a fi, aşadar, o viaţă de osândă. Căderea groaznică de la început – răzvrătirea împotriva lui Dumnezeu, omul năzuind a-I lua locul – a făcut ca foarte îndelungă vreme smerenia să fie un sentiment necunoscut oamenilor, care înălţau la rang de putere mare trufia, răutatea, nepăsarea pentru viaţa aproapelui, făcând din acestea tot atâtea pârghii de luptă în viaţă, întru ajungerea la stări înalte şi la bogăţii cât mai mari. Şi chiar dacă simţirea de smerenie se ivea, sfioasă, în ocolul spiritual al omului, el o gonea pe dată, socotind-o ca netrebuitoare, ba chiar ca o pricină de împiedicare spre ajungerea la ţelurile pline de egoism pe care omul le urmărea cu sălbatică abilitate.

Dar veni o vreme de lumină în viaţa oamenilor: Legea lui Moise, adică Legământul lui Dumnezeu cu poporul Său ales. O viaţă nouă se inaugura în existenţa omenească pe pământul frământat de toate relele Trufiei. Dar cunoaştem,

fiule Fortunat, cum poporul ales nu s-a arătat vrednic de alegerea pe care Dumnezeu o făcuse cu el, aşa că, şi sub noua ipostază de viaţă (de sub Legământul lui Dumnezeu), Trufia a început să-şi întindă stăpânirea şi asupra poporului ales, ducându-l la răutăţi, la idolatrii, la vărsare de sânge. Aşa că şi de data aceasta Smerenia a fost urgisită, căci „urâtă este trufaşului smerenia" (Înț. Sir. 13, 23). Alungată din viaţa de toate zilele, neluată în seamă în viaţa de curăţire a sufletului pentru o cât mai bună vieţuire pe pământ, poporul ales n-a ţinut seamă că Smerenia era una din poruncile de seamă ale lui Dumnezeu, fără de care nu puteau exista celelalte virtuţi, cerute prin legea celui dintâi Legământ al lui Dumnezeu cu omul căzut în dizgraţie din pricina păcatului. Lipsa Smereniei dovedea prezenţa masivă a Trufiei, deci o cât mai mare dezlipire de Dumnezeu, o cădere nouă, după cea de la început. Atunci se iviră profeţii-trâmbiţaşi, care, dându-şi seama de toată prăpastia care aştepta să înghită pe poporul ales, au început a striga cu putere spre cei ce-l conduceau şi spre cei conduşi de ei: „Întorceţi-vă! Vă aşteaptă pieirea!". În cărţile profetice aflăm cea mai teribilă colecţie, ca să spunem aşa, de imprecaţii, de apostrofe, de ameninţări, de previziuni, de chemări la calea dreaptă, de plânsete, de scârbiri. Găsim, de asemenea, şi cea mai mare apologie a Smereniei, ei socotind-o ca pe singura putere în stare a îndepărta Trufia, cea aducătoare a atâtor rele, a tuturor relelor, cum spune marele Hrisostom.

Aşa încât, fiule Fortunat, vom găsi în Vechiul Testament o sumedenie de versete în care este vorba de Smerenie. Nu-mi poate trece deloc prin gând să fac monografia acestor versete, ci mă voi opri numai la câteva în acest capitol, folosind

însă o mare câtime din ele mai în toate capitolele care urmează.

Că Smerenia era o poruncă de seamă pe care Dumnezeu o cerea săvârşită de poporul ales, iată ce aflăm în Deuteronom: „Să-ţi aduci aminte de toată calea pe care te-a povăţuit Domnul Dumnezeul tău prin pustie de acum patruzeci de ani, ca să te smerească, ca să te încerce şi ca să afle ce-i în inima ta şi de-ai să păzeşti sau nu poruncile Lui. Te-a smerit, te-a pedepsit cu foamea... ca să-ţi arate că nu numai cu pâine trăieşte omul, ci şi cu tot cuvântul ce iese din gura Domnului" (Deut. 8, 2-3). Iar în Cartea Ieşirii aflăm grozava întrebare pe care Domnul o pune poporului Său, ieşit din ascultare: „Aşa grăieşte Domnul către Evrei: Până când nu vei vrea să te smereşti înaintea Mea?" (Ieş. 10, 3) Se simte cum în aceste cuvinte, fiule Fortunat, molcomeşte, pedepsitoare, mânia lui Dumnezeu. Chiar tonul interogativ presupune un grav avertisment. Isaia, asprul, dar profundul profet, zice: „Domnul Savaot a poruncit să împuţinez mândria a tot ce străluceşte, să smerească pe toţi marii stăpânitori ai pământului" (Is. 23, 9). Iar Ieremia zice şi el: „Spune regelui şi reginei: smeriţi-vă şi şedeţi mai jos, căci a căzut de pe capul vostru cununa slavei voastre "(Ier. 13, 18).

Tot profeţii sunt cei care aduc poporului ales şi vestea că Dumnezeu preţuieşte pe cei smeriţi. Foarte multe sunt versetele în care Dumnezeu grăieşte, prin profeţii Săi, despre această apropiere pe care o are pentru cei smeriţi, adică pentru Smerenia însăşi. Să citām, fiule Fortunat, măcar câteva dintre ele.

Iată ce spune Isaia: „Domnul Îşi îndreaptă privirea spre cei smeriţi, cu duhul umilit şi care tremură la cuvântul Lui" (Is. 66, 2). Subliniem şi aici, fiule Fortunat, că

termenul „tremură” nu trebuie luat în sensul lui obişnuit, ci că e vorba numai de slăvirea şi ascultarea cuvântului lui Dumnezeu. Şi tot Isaia spune: „Zice Domnul, Eu sălăşluiesc într-un loc înalt şi sfânt – şi sunt cu cei smeriţi şi frânţi, ca să înviorez pe cei cu duhul umilit şi să îmbărbătez pe cei cu inima frântă” (Is. 57, 15). Iată şi plata lipsei de smerenie: „Voi smeri, zice Domnul, mândria celor îngâmfaţi şi obrăznicia celor cruzi o voi arunca la pământ” (Is. 13, 11). Adaugă şi Iezechiel: „Aşa zice Domnul: cele smerite se vor înălţa şi cele înalte se vor smeri” (Iez. 21, 26). Se simte aici, fiule Fortunat, o vagă anticipare a celor ce vor veni, odată cu Domnul Hristos, pe pământ. Lui Dumnezeu, fiule Fortunat, Îi plăcea rugăciunea celui smerit şi-i dădea urmare. În rugăciunea ei pentru izbăvirea poporului ales din mâinile vrăjmaşului, Iudita spune printre altele: „Pururea Ție (Doamne) Ți-a plăcut rugăciunea celor smeriţi şi blânzi” (Iudit 9, 16).

Smerenia, fiule Fortunat, în Vechiul Testament, ca şi Trufia (după cum am arătat în cartea întâi), nu era pusă într-o legătură directă cu problema mântuirii, ci era privită, ca să spunem aşa, ca o virtute casnică, de interes pământesc mai mult; ca o ascultare la porunca Domnului, ca o conformare la o lege care, săvârşită, putea duce la un trai mai ales, mai paşnic, mai frumos, mai pe placul Domnului în viaţa celui care ţinea seamă de ea, aceasta şi pentru faptul că Trufia îndepărtase aproape cu totul Smerenia, care rămăsese numai în aleşii lui Dumnezeu. (Se înțelege de la sine, fiule Fortunat, că din această categorisire, trebuie scoase profețiile cu privire la venirea Mântuitorului, care erau cu totul altceva – şi despre care vom vorbi în capitolul următor.) Înțeleptul Sirah îndeamnă pe semenii săi

în felul acesta: „Iubit te fă adunării şi celui mai mare smereşte capul tău”(Înț. Sir. 4, 7). De la această cugetare pur oportunistă, Sirah se ridică însă la cugetări mai înalte. Așa: „Cu cât eşti mai mare, cu atât mai mult te smereşte, şi înaintea Domnului vei avea har” (Înț. Sir. 3, 18), ca să se ridice și mai sus: „Cei ce se tem de Domnul vor găti inimile lor şi înaintea Lui vor smeri sufletul lor, zicând: Să cădem în mâinile Domnului şi nu în mâinile oamenilor, că precum este slava Lui, aşa este şi mila Lui” (Înț. Sir. 2, 18-20).

Oricum, simţim şi aici, fiule Fortunat, o preocupare de ordin practic. Şi profetul Sofonie are cam același limbaj când spune: „Căutaţi pe Domnul toţi cei smeriţi din ţară, care săvârşiţi faptele legii Domnului; căutaţi dreptatea, umblaţi să fiţi smeriţi, poate veţi fi feriţi de ziua urgiei Domnului” (Sof. 2, 3). S-ar părea aici, fiule Fortunat, că se întrezăreşte ceva din conceptul creştin al mântuirii sufleteşti, dar totul e vag şi, deşi puţin, totuşi e pătat şi de un interes pământesc.

Se cade însă, fiule Fortunat, să facem dreptate şi să zicem că sunt versete în Vechiul Testament în care se vorbeşte mai clar, accentuându-se că smerenia duce la mântuirea sufletului. Deşi grăirea este numai pur afirmativă, fără să se accentueze în ce constă această mântuire, totuşi găsim, îndeosebi în Psalmi, multe locuri în care smerenia este pusă de-a dreptul în legătură cu mântuirea sufletului. Aşa, spre pildă, regele-psalmist spune: „Tu mântuieşti pe poporul cel smerit” (Ps. 17, 29), sau, în altă formă: „Domnul îmbracă cu mântuirea pe cei smeriţi” (Ps. 145, 4). Iarăşi: „Dumnezeu este singur judecător şi el pe unul înalţă şi pe altul smereşte” (Ps. 74, 7). Găsim, fiule Fortunat, şi la

profetul Miheia versetul acesta: „Ţi s-a arătat, omule, ceea ce este bun şi ceea ce Dumnezeu cere de la tine: dreptate, iubire şi milostivire, şi cu smerenie să mergi înaintea Dumnezeului tău" (Mih. 6, 8). Dar trebuie să repetăm, fiule Fortunat, că, şi din aceste versete, problema mântuirii sufletului se străvede ca printr-un abur, ca printr-o „oglindă", cum spune Sfântul Apostol Pavel în Epistola întâi către Corinteni.

În Vechiul Testament însă, vom găsi, fiule Fortunat, câteva pilde măreţe de smerenie trăită, de smerenie aducătoare de mântuire. Voi pune mai întâi înaintea ta chipul splendid al lui Iov. Citeşte-i cartea întreagă, şi te vei convinge ce înseamnă trăirea Smereniei. O, câţi nu sunt smeriţi cu graiul, cum arătarăm, dar smerenia lor a rămas „un sunet care a trecut", fără să aducă după ea vreun rod de mântuire. Ci Iov, fiule Fortunat, a trăit cu fiinţa sa minunata virtute a Smereniei, aşa că am putea, pe drept cuvânt, să spunem Cărţii lui Iov, Cartea Smereniei. Vor fi fost multe virtuţile lui Iov – răbdare, ascultare de Dumnezeu –, dar virtutea cu care biruieşte este Smerenia. Să-l ascultăm măcar în câteva versete din cartea sa. Iată ce zice el în capitolul final al cărţii sale, adresându-se lui Dumnezeu: „Ştiu că poţi face orice şi că nu este nici un gând care să nu ajungă pentru Tine faptă. Cine cutează, ai zis Tu, să bârfească planurile Mele, din lipsă de înţelepciune? Cu adevărat, am vorbit fără să înţeleg, despre lucruri prea minunate pentru mine şi nu ştiam[...]. Din spusele unora şi altora auzisem despre Tine, dar acum ochiul meu Te-a văzut. Pentru aceea mă urgisesc eu pe mine însumi şi mă pocăiesc în praf şi în cenuşă" (Iov 42, 2-6).

Dar acolo unde Smerenia îşi află cel mai ales lăcaş în cuprinsul Vechiului Testament este în Psalmii lui David. Tot o trăire adâncă a Smereniei, cântată cu o putere şi un cuvânt duhovnicesc care au înfruntat mileniile. Psaltirea a ajuns până la noi şi va străbate mai departe, aducând cu ea, pe lângă celelalte frumuseţi, şi pe aceea a Smereniei. David, împăratul ucigaş al lui Urie, devenind prin pocăinţă smerită (pocăinţă care n-ar fi fost cu putinţă fără ca luminătoare înaintea ei să fie Smerenia)* un mare trăitor al Smereniei, atât de mare şi de adevărat încât ea, Smerenia trăită, a putut şterge tot sângele vărsat mai înainte şi a face din trăitorul ei marele sfânt, din cartea căruia se adapă nu numai mulţimile de credincioşi, ci însăşi Sfânta noastră Biserică. Încă de la început, psalmii au trecut în Biserica dreptslăvitoare ca părţi importante în cărţile de ritual şi în slujbe.

Ne oprim, fiule Fortunat, a aduce aici versete cu care să arătăm ce mare loc are Smerenia în Cartea Psalmilor, căci ar trebui să reproducem aproape cea mai mare parte din ea. Ci fiecare poate, citind-o, să vadă ce izvor nesecat este această carte pentru problema Smereniei, care ne preocupă aici, și mai osebit că vom vorbi despre ea şi în capitolul „Smerenia lui David".

Dar ceasul când Smerenia avea să devină piatră unghiulară a mântuirii, este acela când, însăşi Smerenia, Domnul Iisus Hristos Se va întrupa şi va aduce cu sine Legea cea nouă, Legea Sa clară şi luminoasă, în care virtutea aceasta, Smerenia, va sta în locul de frunte. Este, fiule Fortunat, chiar obiectul capitolului care urmează.

---

* Vezi capitolul „Smerenia și Pocăința".

VI
SMERENIA ÎN NOUL TESTAMENT

Până în clipa când Domnul nostru Iisus Hristos, Mântuitorul lumii, S-a arătat pe pământ, viaţa oamenilor devenise, fiule Fortunat, o întunecată nemernicie. Păcatul, în infinitele lui forme, transformase viaţa omenească într-un infern terestru. Toate răutăţile şi toate trufiile, toate prigoanele de la om la om şi toate adversităţile în încrângături înfinite, toate făţărniciile perfide şi toate goanele după interese nedrepte, toate alergările după slava deşartă a lumii şi toate sceleritățile în nesfârşite împânziri, o lume de nelegiuiri şi nesincerităţi, o trăire păcătoasă şi contrarie scopului pentru care Dumnezeu îl creasе pe om, toate acestea, fiule Fortunat, în forme şi întinderi nesfârşit de variate, alcătuiau aşa-zisa existenţă omenească pe pământul care, în schimb, purta pe el toate bogăţiile şi toate frumuseţile pe care Dumnezeu, în imensa-I bunătate, le creasе pentru om şi pe care, cu toată stricăciunea omului, nu le nimicea, ci le lăsa mai departe ca pentru a fi o necontenită dojană pentru făptura cea cugetătoare decăzută. Trufia era stăpână pe viaţa omenească, aşa cum am arătat în cartea întâi a acestei lucrări. Trufia însă conţinea în ea un germene bun. S-ar părea ciudat, fiule Fortunat, dar nu este aşa. Voi spune un lucru care poate părea paradoxal sau un simplu joc de cuvinte, şi anume: *Trufia a fost principalul argument al Întrupării*. De ce? Pentru că ea trebuie stârpită. Pentru că numai Dumnezeu

putea face asemenea lucrare, printr-o extraordinară arătare în fapt a Smereniei, *singura* armă pentru distrugerea Trufiei. Oamenii încercaseră şi până atunci să pună în lucrare arma Smereniei împotriva relelor Trufiei, pentru că, după cum socotesc că am arătat mai înainte, cu toată imensa stricăciune pe care Trufia o adusese în lume, totuşi se mai afla „o rămăşiţă” de oameni buni, înţelepţi, smeriţi şi înţelegători care stăteau mereu în legătură cu Dumnezeu şi cărora noi le-am spus în altă carte: *creştinii de dinainte de creştinism* – înţelepţii, drepţii, culminând cu profeţii. Toţi aceştia încercaseră să se ia la luptă cu Trufia, dar, oameni simpli fiind, n-au izbutit nici să stârpească Trufia şi nici, mai ales, să aducă Legea sfântă a Smereniei, care rămânea pentru totdeauna apanajul suveran al lui Dumnezeu. Am văzut în capitolul precedent această stearpă încercare a oamenilor de a nimici Trufia.

Aceşti înţelepţi ai Vechiului Testament, pe lângă meritul trăirii frumoase a vieţii lor, au fost şi purtători de cuvânt ai lui Dumnezeu Însuşi, aducându-ne oracolele prin care se vestea întruparea Cuvântului. În altă parte am arătat pe larg, după cum îţi aduci aminte, fiule Fortunat, mai toate aceste oracole ale Vechiului Testament, din care s-a putut vedea întreaga sfântă linie de trăire a Cuvântului întrupat.

Acuma vom folosi numai câteva, mai în legătură cu ceea ce ne preocupă pe noi aici. Zice atâta de poetic profetul Zaharia: „În vremea aceea va fi un izvor cu apă curgătoare pentru casa lui David şi pentru locuitorii Ierusalimului, pentru curăţirea de păcat şi de orice altă întindere”(Zah. 13, 1). Nu se pot scăpa, fiule Fortunat, frăgezimea şi frumuseţea grăirii profetului care, printr-o imagine atât de răcoritoare de suflet, ne înfăţişează pe Mântuitorul lumii: „Izvor cu apă curgătoare”. Tot el, Zaharia, grăieşte: „Bucură-te foarte,

fiica Sionului, veseleşte-te, fiica Ierusalimului, căci iată, Împăratul tău vine la tine drept şi biruitor”, şi-şi completează prevestirea cu nişte cuvinte care ne aduc o dulce undă de smerenie. Zice așa: „El este smerit şi călare pe asin” (Zah. 9, 9). Atât fiinţa Sa, cât şi felul în care Îşi face intrarea în Ierusalim (adică, într-o privire de grandios simbol: intrarea în sufletul omenesc) sunt înfăţişate ca o sublimă manifestare a Smereniei, Însuşi Dumnezeul întrupat, Smerenia însăşi, intrând în chipul cel mai smerit cu putinţă în cetatea Ierusalimului spiritual, pe fiinţa cea mai smerită: asinul, simbol şi el al ascultării şi al păcii.

Când Natan prooroceşte lui David, îi spune printre altele: „Zice Domnul: Voi ridica sămânţa ta după tine şi voi întări domnia Ta. Acela Îmi va zidi Mie casă şi voi întemeia tronul lui pe veci...” (I Par. 17, 11-12). Avem aici, fiule Fortunat, pe lângă vestirea Mântuitorului prin spiţa trupească a lui David, şi întemeierea Casei lui Dumnezeu, adică Biserica, precum şi veşnicia tronului Domnului în lume, lucruri care s-au înfăptuit întocmai. S-a înfăptuit şi acel „voi întări domnia lui” – sunt cei două mii de ani de creştinătate şi întregul viitor înainte, până în pragul Parusiei, al sfârşirii a toate, vreme şi spaţiu...

Când Zaharia arhiereul îşi recapătă graiul la naşterea Botezătorului, fiul său, cele dintâi cuvinte ieşite din gura sa, care constituiau o profeţie, sunt acestea: „Binecuvântat este Domnul Dumnezeul lui Israel, că a cercetat şi a răscumpărat pe poporul Său; şi ne-a ridicat un Mântuitor puternic în casa lui David” (Lc. 1, 68-69).

Tot asemenea și îngerul, trimis de Dumnezeu să ridice de deasupra sufletului lui Iosif, logodnicul Mariei, ceaţa grea a îndoielii, îi spune limpede: „Ceea ce-a zămislit ea (Maria) este din Duhul Sfânt şi va naşte Fiu şi-I vei pune

numele Iisus, că Acela va mântui de păcate pe poporul Său" (Mt. 1, 20-21).

„Figura" din Vechiul Testament, fiule Fortunat, devine „realitatea" din Noul Testament, lucru care face pe Fericitul Augustin să exclame: „Vechiul Testament în cel Nou se descoperă".

Iar această „transformare" a „figurii" în „realitate" se făcea, fiule Fortunat, prin ajutorul a două mari forţe (ce zic? mari? infinite!): Iubirea şi Smerenia, care aveau să devină pilonii de frunte ai însăşi învăţăturii şi însăşi Bisericii lui Iisus Hristos, precum şi ai splendidei Trăiri creştine.

Mai întâi Iubirea. Că e aşa, dovadă stau faptele că Dumnezeu n-a reîntors pe om în neant, după cădere, şi, al doilea, că, la vremea când a socotit El, i-a trimis pe Cuvântul întrupat. Apoi Smerenia: sălăşluirea Veşniciei în vreme, a Necuprinsului în cuprins, a Infinitului în finit, a lui Dumnezeu în om. Un om s-a trufit, crezând că ia locul lui Dumnezeu (trufie care presupune şi neiubire), iar un Dumnezeu Se umileşte, luând trupul robului, ca prin aceasta să-l mântuiască (lucrare care presupune neapărat iubire). Zice atâta de pătrunzător Fericitul Augustin: „Dacă culmea mizeriei la om este trufia, culmea îndurării este Dumnezeu Care Se umileşte". Şi tot el spune: „Iisus Hristos n-a venit pe pământ decât pentru a arăta oamenilor până la ce punct îi iubeşte. De aceea S-a făcut om, S-a înjosit".

Iată, aşadar, fiule Fortunat, profeţiile realizate, iată-l pe arhanghel vestind Fecioarei în Nazaret, iată lumina din ieslea betleemică, iată Pruncul, iată vestea cea mare: „Vă vestesc bucurie mare, care va fi pentru tot poporul. Căci astăzi, în cetatea lui David, vi S-a născut un Mântuitor, Care este Hristos Domnul", aşa a grăit îngerul în noaptea cea preafericită din Betleem (Lc. 2, 10-11). Iar Ioan, Evanghelistul

iubirii, chiar la începutul cărţii sale, spune: „Şi Cuvântul S-a întrupat şi a locuit între noi şi am văzut slava Lui” (In 1, 14).

În faţa acestui fapt unic pentru toată vremea, câte mii şi mii de suflete n-au exclamat de-a lungul celor două mii de ani: „O, Doamne, cât de nemernici am fost şi suntem, şi Tu, totuşi, ai venit, vii mereu şi vei veni până la sfârşirea vremii, ca să ne mântuieşti pe noi, spurcaţii şi nelegiuiţii, pe noi, trufaşii şi încrezuţii, pe mine, fiule Fortunat, pe tine, pe toţi buboşii şi canceroşii sufletului, pe toţi tâlharii şi ticăloşii... Da, Doamne, ai venit şi nu ne ceri decât să Te urmăm şi să-Ți săvârşim dulcile Tale porunci... Ajută-ne, Doamne, că slabi şi târzielnici la ispravă suntem, trândavi şi somnoroşi... Dar, oricum, Doamne, Te iubim. Fii şi rămâi la noi”.

În faţa acestui fapt, marele poet al creştinităţii de demult, care a fost Fericitul Ieronim sihastrul, a exclamat aşa de frumos şi de cuprinzător:

„Fărădelegea se şterge, viaţa renaşte,
Vechiul Adam nimicit este
Şi un nou Adam se arată
Împărat fără de moarte!”

Da, Doamne, Tu eşti Împăratul şi Dumnezeul sufletelor noastre, acum şi întotdeauna...

În capitolul al IV-lea am îndrăznit a spune sumar, căutând a da o „definiţie” Smereniei, că „Smerenia este Domnul Hristos”, iar în capitolele al II-lea şi al III-lea am vorbit despre „staţiile” din „cetatea” Smereniei. Să căutăm, fiule Fortunat, a străbate din nou calea pe care în parte şi în chip grăbit am străbătut-o şi până acuma și să ne oprim spre a mai bea din apa cea dulce şi de viață dătătoare a Smereniei.

Mai întâi să ne silim a arăta de ce Domnul Hristos este însăşi Smerenia.

Şi până acum, fiule Fortunat, din cele spuse a reieşit, implicit, că orice „definiţie" pe care am vrea s-o dăm Smereniei, ea ajunge la Domnul Hristos. De la El pleacă toate căile Smereniei, El fiind centrul ei, Ea însăşi.

Dacă urmărim întreaga viaţă a Mântuitorului, ne vom putea convinge, fiule Fortunat, că, pe lângă toate celelalte virtuţi care sunt cuprinse în această viaţă, stă de strajă virtutea Smereniei. Chiar de dinainte de întrupare, când divinul S-a „arătat" pe Sine prin profeţiile Vechiului Testament, Smerenia a fost lumina cea mai vie din această vatră de duh care era *prezenţa mesianică în profeţii*. N-avem decât să luăm pe Isaia, „evanghelistul Vechiului Testament", cum i se şi spune pe drept cuvânt, şi vom vedea, fiule Fortunat, că avem de-a face cu sublima putere a Smereniei. Deschide Cartea la capitolul 5, 3 din Isaia, pentru ca să te convingi de lucrul acesta. El, Domnul, ne apare ca „fără chip şi fără frumuseţe... dispreţuit şi cel din urmă dintre oameni, om de suferinţă şi răbdător la durere, căci chipul Lui era hidos, dispreţuit şi nesocotit...", iar toate acestea, fiule Fortunat, pentru că „a luat asupră-Şi durerile noastre şi cu suferinţele noastre S-a împovărat". Jertfa Sa, pornită din Smerenie, mergea mai departe: „El a fost străpuns pentru păcatele noastre şi zdrobit pentru fărădelegile noastre". Iar regele-psalmist (prin gura căruia grăia Însuşi Domnul) spune: „Căci m-au înconjurat câini mulţi şi o haită de nelegiuţi m-au împresurat, şi au străpuns mâinile şi picioarele mele [...] şi făceau din mine privelişte [...]. Împărţit-au hainele mele între ei şi pentru cămaşa mea au aruncat sorţi" (Ps. 21, 17-20). Totala Smerenie, izvor fecund a toată Jertfa. De n-ar fi fost Smerenia, n-ar fi fost nici Jertfa.

Pe urmă, când a fost să vină ceasul cel mare al neamului omenesc, care nu era altul decât acela al Întrupării, Domnul a realizat cu Sine tot ceea ce despre Sine grăise prin profeți. Până la iotă.

Am trecut prin dreptul „stațiilor" cele mai importante ale Smereniei şi am văzut cum El, Dumnezeu fiind, a primit asupră-Și smerenie peste smerenie, pentru ca în felul acesta să ne aducă mântuirea, prin uciderea Trufiei. La Nazaret, la Betleem, în Egipt, în toate satele şi cetăţile, la Cruce, la Mormânt, pretutindeni dăm peste Domnul în cea mai de seamă ipostază a Sa: Smerenia. N-avem decât să refacem în duh drumul cel de trei ani pe care l-a străbătut Domnul de-a lungul Ţării Sfinte şi al ţărilor învecinate şi peste tot vom da de-o înfăţişare a Smereniei. Ar trebui să vorbim despre întreaga Sa activitate, lucru care nu este în intenţia noastră. Noi enunţăm şi trecem mai departe. De aceea imaginea cea mai obişnuită şi îndeobşte folosită a Domnului este Mielul, suprema smerenie în ordinea vietăţilor necuvântătoare, sau oaia, care este cea mai blândă dintre ele: „Şi ca o oaie merge la junghiere". Când Ioan, la Iordan, Îl arată norodului, zice: „Iată Mielul lui Dumnezeu, Cel ce ridică păcatul lumii" (In 1, 29). Iar cartea Apocalipsei plină este de asemănarea Domnului cu Mielul (Apoc. 5, 6, 12, 16; 7, 14; 12, 1; 13, 8 etc.).

Toate tainele vieții Mântuitorului sunt nepătrunse, fiule Fortunat, începând de la Întrupare şi până la Înălţare, dar dacă mintea noastră stă uimită în faţa acestui lanţ de mistere, unul mai superb ca altul, şi dacă inima noastră le simte esenţa în care Smerenia este aroma cea mai de preţ, totuşi, dintre toate, *Crucea* se situează, în şirul faptelor Smereniei hristice, ca aceea care ne copleşeşte mai tare. Dacă la venirea arhanghelului în Nazaret, dacă lângă ieslea din Betleem, dacă în viaţa ascunsă, cea de până la treizeci de ani,

dacă de-a lungul celor trei ani, în diferitele ipostaze care vădeau Smerenia, dacă peste tot până în pragul Jertfei, pe toate le-am primit prin vibrarea curată a inimii şi ne-am dezmeticit mai lesne după izbirea de lumină ce ne-a venit dinspre ele, Crucea însă, fiule Fortunat, cu preambulul ei de chinuri, cu neînchipuitele suplicii din ceasurile răstignirii şi cu mormântul de piatră din grădina lui Iosif din Arimateea, ea, Crucea, luată în totul ei, este, mi se pare, fiule Fortunat, culmea de foc, de lumină, de frumuseţe, de profundă spăimântare, dar şi de totală acceptare a Smereniei, înfăţişată prin Omul-Dumnezeu. Ea a fost (şi rămâne în alt chip) divinul Nazaret spre care au fost atrase toate profeţiile, toate misterele apariţiei Domnului pe pământ, toate minunile săvârşite de El, toate grăirile rostite de El în propovăduire, totul... O culme *fără de care* mântuirea n-ar fi existat. Desigur, şi toate celelalte converg spre alcătuirea lanţului Mântuirii, dar Crucea (Jertfa) este punctul central şi, aş îndrăzni să zic original, al rostului venirii Domnului pe pământ. Nici o religie afară de a noastră nu are un Dumnezeu crucificat. Numai noi, spre bucuria şi spre fericirea noastră. Crucea însă, fiule Fortunat, presupune imperios cea mai înaltă, cea mai frumoasă şi cea mai rodnică dintre mişcările lui Dumnezeu: Smerenia. Fără de Smerenie, Crucea ar fi cu neputinţă.

Dar Crucea *a fost* (şi *este* mereu), deci *a fost* și Smerenia. Între Cruce şi Smerenie, şi între Smerenie şi Cruce este, aproape, o identitate: se presupun una pe alta, se înlănţuiesc, se contopesc. Iar cel care le înfăţişează (unic!) este Domnul Hristos, Domn şi Făcător al Smereniei, Smerenia deplină El Însuşi, „Izvor cu apă curgătoare”, adică aducător şi distribuitor de smerenie în sufletele celor care, de bună voie, vin să se adape la acest Izvor. Unii vor veni şi vor bea, şi se vor mântui, alţii nu vor veni şi deci nu vor bea, şi

se vor osândi. Domnul, fiule Fortunat, este mereu pe Cruce, Jertfa Lui fi-va vie pe miile Lui de altare până la capătul din urmă al vremii. Izvorul curge mereu, zi şi noapte, fără oprire, nici o îngrădire nu există în jurul acestui izvor, – un singur duşman: Trufia. Ea este puterea nevăzută, perfidă şi spăimântător de mare care stă aproape de Cruce, aproape de Izvor, şi îndeamnă: „E un basm... este o pierdere de vreme... Este o înjosire... Un Dumnezeu crucificat este o ruşine", şi câte alte şuierături de acestea. De aceea, fiule Fortunat, şi Domnul veghează mereu, stând răstignit pe Cruce în altare, ca să spulbere aceste șuierături. Aici stă lămurirea *continuității Jertfei*, fiule Fortunat. Trufia este continuă, trebuie, aşadar, şi Jertfa să fie continuă. Şi numai aşa poate învinge Trufia. De aceea S-a întrupat Domnul, şi de aceea S-a răstignit. „Ce este Iisus Hristos, care a biruit pe diavol?" – se întreabă cu smerită mândrie Fericitul Augustin, şi răspunde: „Este Smerenia care a înfrânt Trufia". Şi tot el ne spune: „Domnul Hristos vrea să-Și facă un sălaş din inima omenească, dar ca inima să poată fi acest sălaş, se cere o inimă smerită, pe care El s-o umple".

Să nu încercăm, fiule Fortunat, a pătrunde cu slaba şi întinata noastră minte acest mister divin *Hristos - Smerenie*, că nu vom ajunge decât la malurile ticăloase ale Trufiei. Ci noi, în cumplita noastră micime, să îngenunchem şi să spunem aşa: „Dacă Tu, Doamne, Dumnezeu fiind, Te-ai smerit atât de tare pentru a noastră mântuire, nu ne-ar fi ruşine ca noi să nu cercăm a ne asemăna Ție, ci să ne ţinem după câinele negru al Trufiei? Da, Doamne, mare ruşine ar fi pentru noi! Să dăm deoparte Jertfa Ta, Smerenia Ta, Crucea Ta, totul, pentru ca să ne hrănim cu gunoiul din lăzile infecte ale Trufiei? Nu vrem aceasta, Doamne! Cu toate păcatele, cu toate neputințele, cu toate nedesăvârşirile noastre, inima

noastră ne spune şi lacrima noastră ne adevereşte că Tu singur ai rămas nădejdea vieţii noastre pe acest pământ al tuturor răutăţilor şi al tuturor nebuniilor, că numai la Tine, Doamne, în Adăpostul în care Tu eşti viu şi veşnic pe Sfântul Altar, aflăm adevărul, că numai Tu, Doamne, numai Tu ne înveţi Smerenia, fericita poartă prin care putem intra pe calea mântuirii. Îngenunchem, Doamne, şi ne smerim. Ne smerim, Doamne, şi lăcrimăm. Lăcrimăm, Doamne, fiindcă Te iubim. Fii cu noi, aşa precum ne-ai făgăduit, şi precum eşti şi Tu, până la sfârşitul vremii fiecăruia dintre noi, şi ajută-ne, Doamne, să trecem dincolo, cu mâna noastră în sfânta Ta mână... Te iubim, Doamne... Iar tu, Maică Sfântă, stai în ajutorul nostru acum şi în ceasul plecării, căci noi suntem copiii tăi”.

VII
SMERENIA ÎN NOUL TESTAMENT
(urmare)

Acum, fiule Fortunat, să preluăm măcar câteva aspecte ale Smereniei, aflate în marea Priveliște a Sfintei noastre Cărți, Evanghelia, şi a celorlalte cărți subsecvente. Desigur, ar fi cu neputință să iau totalitatea episoadelor, a vorbirilor, a minunilor, a chipurilor, din Sfânta Carte, care au o contingență mai mare cu Smerenia, mai întâi că lucrul acesta m-ar copleşi, şi apoi ar depăşi şi scopul urmărit de noi în această plimbare pe care o facem prin Parcul sublim al Smereniei. Totul, aşadar, va fi fragmentar. Totuşi, nădăjduiesc că, și așa, chemând asupra mea ajutorul Domnului, voi izbuti măcar a schița linia Smereniei din Noul Testament.

Să luăm mai întâi, fiule Fortunat, învăţăturile care ne vin de-a dreptul din gura Domnului.

Când, mai înainte de a-Și începe lucrarea propovăduirii Sale, Domnul a ţinut să proclame constituția Noului Legământ care începea cu El, a stat pe munte şi a grăit noroadelor, în acea grăire care va rămâne pentru totdeauna un moment de aur și de pietre scumpe al graiului umano-divin al Mântuitorului: Predica de pe Munte – „...iar El deschizându-Și gura, îi învăța zicând...". În felul acesta simplu şi persuasiv începe Sfântul Evanghelist Matei relatarea acestei Predici. Şi, de-a lungul a trei capitole (al 5-lea, al 6-lea şi al

7-lea), el, cu o conciziune fără asemănare, ne aduce la cunoştinţă grăirea Domnului.

Și cea dintâi frază cu care Domnul Îşi începe sublima-I vorbire zice: „Fericiţi cei săraci cu duhul, că a celora este împărăția cerurilor...”. Aşadar, de la început, Domnul a voit a ne arăta că intrarea în Împărăție se face numai prin virtutea Smereniei. Am mai amintit, fiule Fortunat, despre această întâi fericire, şi mult nu voi adăuga. Este clar şi de necontestat că „sărăcia cu duhul” este unul şi acelaşi lucru cu Smerenia. A fi sărac de tine, deci a fi bogat în Dumnezeu; a fi sărac de superba ta înțelepciune şi a fi bogat în singura înțelepciune adevărată, aceea a lui Dumnezeu; a fi sărac în prezumpţioasele tale păreri şi a fi bogat în temeiniceile şi veşnicile învățături ale lui Dumnezeu. Aici avem de-a face, fiule Fortunat, cu însăşi *legea Smereniei*. Fericirea întâi din Predică ne spune clar: Zadarnic veţi cerca să intraţi în Împărăție pe altă poartă, ci numai prin mine, adică prin Smerenie, adică prin Hristos-Poarta-Uşa, cea prin care, fiule Fortunat, am intrat în acest Parc al frumuseții. Este cât se poate de limpede. Sfinții Părinți sunt toţi de acord în a rosti că aici este vorba de Smerenie şi că prin ea, numai prin ea, ajungem la celelalte virtuţi. Sfântul Grigorie de Nyssa spune: „Prin sărăcia cu duhul înțeleg smerenia, al cărui model ni l-a dat Hristos prin persoana Sa”. Iar Hrisostom ne arată că: „Cea dintâi fericire este Smerenia, pentru că această virtute este izvorul tuturor celorlalte”.

Următor acestei prime deschideri a perspectivei Smereniei, Domnul nu pierde nici un prilej, fiule Fortunat, pentru a repeta aceeaşi învăţătură, întovărăşind-o totdeauna cu o atitudine smerită a Însăşi Sfintei Sale Persoane.

Când Sfântul Petru, căpetenia apostolilor, face marea greşeală, ieşită şi din iubirea pentru Domnul, dar mai ales din confuzia asupra rostului venirii Lui pe pământ, zicându-I: „Să nu se întâmple cu Tine una ca aceasta...”, atunci când Domnul le-a vorbit de Pătimirea Sa; El, Domnul, după ce-i spune „Înapoia mea, Satano!”, găseşte prilejul de a face apostolilor o lecţie de smerenie, zicând acele cuvinte de temelie ale trăirii creştine: „De voieşte cineva să vină după Mine, să se lepede de sine; să-şi ia crucea sa şi să-Mi urmeze” (Mt. 16, 23 ş. u.; comp. Mc. 8, 34; Lc. 9, 23). Prin urmare, o altă pagină a legii Smereniei: *lepădarea de sine*, ceea ce, implicit, presupune Smerenia. Ca să te lepezi de tine, de îngâmfata ta persoană, trebuie neapărat să pui în lucrare virtutea Smereniei – şi numai după aceea să-ţi iei crucea ta şi să urmezi pe Domnul.

După ce Domnul a înfruntat pe cărturarii şi pe fariseii făţarnici cu acele vaiuri rămase nu numai în istoria sacră, ci şi în cea profană, drept cea mai extraordinară filipică pe care o gură omenească a rostit-o împotriva făţărniciei şi a nesincerităţii (da, pentru că acea gură nu era numai omenească, ci era şi divină), El, Domnul, a venit cu altă latură a legii Smereniei care, de data aceasta, sună astfel: „Cel ce se înalţă pe sine, acela se va smeri (va fi smerit de propria lui înălţare), iar cel ce se va smeri pe sine, acela se va înălţa (va fi înălţat de propria lui smerenie)”. Şi una, şi alta: înălţare a celor smeriţi şi coborâre a celor trufaşi, făcându-se de braţul puternic al lui Dumnezeu. Aceste alineate ale legii Smereniei le găsim la Mt. 23, 12; Lc. 14, 21; 18, 14. Aflăm, aşadar, de aici, fiule Fortunat, atât pedeapsa Trufiei, cât şi răsplata Smereniei, dar, mai presus de toate, aflăm că, pentru lucrarea mântuirii sufletului nostru, se cade să dăm pas Smereniei în

viaţa noastră duhovnicească. Am arătat în cartea întâi gravele urmări ale faptelor Trufiei, aici aflăm frumoasa răsplată a Smereniei: înălţarea celor smeriţi. Despre ce înălţare poate fi vorba aici? Despre acceptarea noastră în Împărăţia cerurilor, răsplata pe care a proclamat-o, principial, fericirea întâi despre care am vorbit mai sus. Avem de-a face, aici, fiule Fortunat, şi cu primatul spiritual al Smereniei asupra pri-matului material pe care ar vrea să-l statornicească Trufia, în viaţa omului pe pământ. Cu alte cuvinte, avem a face cu primatul spiritului, una din temeliile învăţăturii şi ale trăirii creştine.

O altă împrejurare când gura divin-umană a Mântuitorului a rostit încă un sfânt verset din Legea Smereniei a fost aceea când ucenicii, încă cruzi la înțelegerea învățăturii Domnului, i-au pus naiva întrebare: „Cine, oare, e mai mare în Împărăția cerurilor?". Domnul, fără să-i țină de rău pentru o asemenea întrebare, a pus pe cineva de „a adus un prunc şi l-a pus în mijlocul lor". Apoi a proclamat: „Adevărul vă grăiesc: Cel ce se va smeri ca pruncul acesta este mai mare în împărăția cerurilor" (Mt. 18, 1 ș.u.). Acelaşi lucru l-a spus, fiule Fortunat, atunci când au fost aduşi pruncii la Domnul spre a fi binecuvântaţi, iar apostolii, mereu neînțelegători, îi goneau, ca nu cumva să supere pe Învățătorul: „Lăsaţi copiii să vină la Mine şi nu-i opriţi, căci a unora ca acestora este împărăția lui Dumnezeu[...], căci cine nu va primi împărăția lui Dumnezeu ca un copil, nu va intra într-însa" (Mc. 10, 15; Lc. 18, 16). Prin urmare, fiule Fortunat, trebuie să fim precum sunt pruncii (adică asemenea copiilor mici de tot în care n-a intrat încă un germene de stricăciune). Să părăsim pe omul vechi şi să redevenim copii în sensul duhovnicesc: să credem fără ispitire, să nu ne

uităm la noi, să ne lepădăm de noi – să intrăm, într-un cuvânt, prin Smerenie în „copilăria spirituală". Această întoarcere nu se poate face decât prin Smerenie. Căci tot la capitolul 18, din Sfânta Evanghelie după Matei, înainte de a rosti sentenţa despre care am vorbit, Domnul a zis apostolilor Săi: „De nu vă veţi întoarce şi de nu vă veţi face ca pruncii, nu veţi intra în împărăţia cerurilor". Sfinţii, fiule Fortunat, săvârşind cât mai deplin porunca aceasta, au ajuns, prin necontenite exerciţii spirituale, să fie „copii", nimicind anii şi făcând „cale întoarsă" spre melea-gurile cele luminoase şi minunate ale copilăriei spirituale. Dar pentru aceasta au avut nevoie de o tot mai crescută smerenie.

Un alt prilej în care Domnul ne-a mai dat o regulă a Smereniei este atunci când s-a pus problema corelaţiei dintre stăpân şi slugă. După ce statorniceşte că sluga este datoare a-şi sluji stăpânul, Domnul, ridicându-Se de aici la un principiu duhovnicesc, potrivit în a ne fi de folos în trăirea noastră spirituală, spune: „Aşa şi voi când veţi face cele ce vi s-au poruncit, să ziceţi: «slugi nevrednice suntem, pentru că n-am făcut decât ceea ce eram datori să facem»" (Lc. 17, 10). Adică, de veţi iubi pe Dumnezeu, să nu vă lăudaţi cu aceasta, ci să vă smeriţi, căci eraţi datori s-o faceţi; de veţi iubi pe semenul vostru, iarăşi să nu vă lăudaţi cu aceasta, ci să vă smeriţi, căci eraţi datori să faceţi aceasta; când veţi face binele, când veţi lucra virtutea, când veţi iubi pe Domnul și Biserica Sa, când veţi respecta bunul altuia, când veţi ajuta, când veţi pune în lucrare legea iubirii în fel şi chip să nu vă lăudaţi, ci să vă smeriţi, căci eraţi datori să faceţi aceasta. Eraţi datori faţă de Dumnezeu, faţă de semeni şi faţă de propria voastră mântuire. Şi nu numai să vă smeriţi, ci să mulţumiţi lui Dumnezeu că aţi fost învredniciţi a le face pe toate

acestea, pentru că ele v-au adus putința şi nădejdea mântuirii. Aşadar, fiule Fortunat, să încetățenim, în viața noastră duhovnicească, aceste sfinte cuvinte: „Slugi nevrednice suntem”, şi să le şi credem. Şi le vom crede fiindcă păcătoşenia noastră, cum şi necontenita noastră aplecare spre păcătoşenie, ne face să fim mereu nişte slugi nevrednice ale lui Dumnezeu, ale oamenilor şi ale propriei noastre mântuiri.

Domnul fiind poftit la un ospăţ, a băgat de seamă cum mai toţi invitaţii se îngrămădeau la locurile de frunte, şi atunci a luat cuvânt şi a spus celor de faţă: „Când vei fi chemat de cineva la nuntă să nu te aşezi la locul cel mai dintâi[...], ci vino şi te aşază la locul din urmă” (Lc. 14, 8). El le dă şi o raţiune practică: pentru cel dintâi, că va putea să fie trimis la un loc mai din coadă, iar pentru cel de-al doilea, că va putea fi chemat de gazdă să ia un loc din frunte (Lc. 14, 10). Culegem şi de aici, fiule Fortunat, un bun învățământ în ce priveşte Smerenia. Să nu ne asemănăm fariseilor care căutau locurile de frunte, ci să ne mulțumim cu orice fel de loc, singura condiție pe care trebuie s-o îndeplinim fiind aceea să fim smeriți, să nu credem despre noi înşine cine ştie ce lucru mare şi să aşteptăm, fără să cerem sau să provocăm, ca alţii să ne dea cinstea cuvenită, de vor crede de cuviinţă. Aşa precum ne sfătuieşte şi Domnul în parabola din care am extras acest verset.

Într-una din dăţile când Domnul mergea cu ucenicii Săi şi cu norod mult spre Ierusalim, Salomeea, mama lui Ioan şi a lui Iacov, socotind, în strâmtimea vederii sale duhovniceşti şi în exagerata ei dragoste de mamă, că Domnul mergea în cetate pentru a se proclama împărat pământesc, a avut trista cutezanţă, pe care nici chiar iubirea pentru fiii săi nu o putea

acoperi, să meargă la Domnul şi să-I spună: „Zi ca aceşti doi fii ai mei să şadă unul de-a dreapta Ta şi altul de-a stânga Ta întru împărăţia Ta". Atât tonul ei poruncitor: „Zi!", cât şi conţinutul vorbirii Salomeii ne arată cât de departe era ea de înţelegerea adevărului venirii Domnului pe pământ. Domnul S-a mărginit s-o dojenească blând: „Nu ştiţi ce cereţi..." ceea ce, întru totul , era adevăr. O mai nemintoasă cerere nici nu putea fi. Dar trecând peste toate, Domnul S-a oprit din mersul Său şi a grăit tuturor aşa: „Ştiţi că domnitorii popoarelor domnesc peste ele şi cei mari le stăpânesc. Între voi însă să nu fie aşa, ci care dintre voi vrea să vă fie mai mare, să vă fie slugă, şi cel ce vrea să fie între voi întâi, slugă să vă fie". Iată, fiule Fortunat, câteva cuvinte care închid însă un cuprins de-o nesfârşită întindere, o adevărată şi mare revoluţie spirituală. Este unica revoluţie spirituală. Este unica revoluţie care se efectuează fără să se verse nici o picătură de sânge: revoluţia spirituală a Domnului Hristos. Toate versetele pe care le-am desfoiat până acum cu privire la legea Smereniei cuprind în ele germenele acestei revoluţii, al acestei răsturnări la antipod a situaţiei false şi rele pe care, de-a lungul mileniilor de păcătoşie, o instalase Trufia, dimpreună cu răutatea, cu cruzimea şi cu celelalte flori negre ieşite, toate, din rădăcina otrăvită a Trufiei, lucruri despre care am vorbit în cartea întâi a acestor însemnări. Lucrul este clar în ordinea creştină: vei fi mare dacă vei fi tuturor slugă şi vei fi mic dacă vei crede că toţi semenii tăi sunt aşezaţi în lume pentru a te sluji. Iar pentru ca să fii tuturor slugă, în sensul cel frumos şi demn al cuvântului, se cere, *neapărat*, ca toate să purceadă din Smerenie, care, spre a-şi face mai cu temei lucrarea, se cade a merge mână-n mână cu iubirea. Dacă vei sluji pe altul fără iubire, nimic nu este, iar dacă îl vei sluji din şi cu iubire, atunci tu, fiule Fortunat, vei putea

nădăjdui că vei fi întâi şi mare în Împărăţia cerurilor. Aflăm şi aici, ca şi în precedent, marele primat al spiritului în învăţătura şi în trăirea creştină. După ce Domnul a rostit aceste cuvinte de temelie, Îşi continuă grăirea, pecetluind-o cu cuvintele: „...precum şi Fiul Omului n-a venit ca să I se slujească, ci ca să slujească şi să-Și dea sufletul Său pentru răscumpărarea multora" (Mt. 20, 25 ş.u.). Iată menghina de oțel duhovnicesc în care ne strânge Domnul: „Staţi la îndoială dacă trebuie să fiţi slugă tuturor pentru a putea intra în Împărăţia cerurilor? Priviţi la mine! Eu, Dumnezeu fiind, M-am coborât în Vreme ca să vă slujesc, prin toate ale Mele, culminând cu Jertfa, pentru a vă da putința mântuirii, iar voi nu vreţi să fiţi unul altuia slugă, adică ajutător, adică frate, în cel de pe urmă înţeles? Imitaţi-Mă! Eu am slujit tuturor în răbdare şi în tăcere, Eu M-am aplecat asupra tuturor rănilor sufletului şi ale trupului omenesc, Eu am spălat picioarele voastre, Eu am primit moarte pe cruce fără să am vreo vină, ci numai pentru a vă sluji, iar voi mai staţi la îndoială dacă trebuie să fiţi unul altuia slugă?" O, Doamne, strivitoare este pentru noi această lecţie de Smerenie pe care ne-o dai: dreptatea e, toată, de partea Ta, iar noi suntem nişte nimicuri îngâmfate şi netrebnice... Privim spre Tine, şi pe urmă privim şi spre noi! O, fiule Fortunat, câtă ruşine se cade să cuprindă sufletele noastre, ruşine, pe care n-o putem spăla decât strigând spre Domnul: „Iartă-ne, Doamne, şi ajută-ne să năzuim a ne asemăna cu Tine! Da, Salomeea, Iacov şi Ioan nu ştiau ce cer, dar ei erau mai de iertat ca noi, care avem în spatele vieţii noastre două mii de ani de creştinătate minunată, şi suntem şi botezaţi în numele Tău, pe care-l şi purtăm: creştini!... O, vina noastră este mare, dar Te iubim, Doamne, şi de aici înainte nu mai voim să ne

depărtăm de Tine, ci vom căuta a ne asemăna cu Tine: să fim slugă tuturor în numele iubirii Tale!”.

La rândul lor, teribilele vaiuri despre care am amintit adineauri, adresate făţărniciei cărturarilor şi fariseilor, alcătuiesc şi ele, fiule Fortunat, printr-o judecată *a contrario*, tot atâtea lecţii de smerenie. Când rosteşte: „vai vouă, cărturari şi farisei făţarnici”, grăirea Domnului are în sine ca un fel de ecou invers, şi cuvintele: „ferice de voi care sunteţi smeriţi”. Acesta este, de altfel, şi unul din scopurile urmărite de Domnul prin vaiurile Sale: să ne lase să înțelegem că vom merita pe „ferice de tine” dacă nu vom fi precum cărturarii şi fariseii. Dacă vom analiza cele nouă vaiuri, ne vom putea da seama, fiule Fortunat, nu numai de infinitele forme pe care le poate îmbrăca Trufia, dar și de tot atât de infinitele forme pe care, prin reflex, le poate lua Smerenia. Întru aceasta, vaiurile Domnului ne sunt o dublă lecție: ne arată pe cele de care trebuie să ne ferim – şi ne recomandă, întru aceasta, Smerenia.

Ajungem acum, fiule Fortunat, la culmea şi încheierea legii Smereniei. În marea Lui iubire pentru noi şi pentru mântuirea noastră, Domnul alfă cele mai potrivite cuvinte pentru a ne determina să-L urmăm în sfaturile pe care ni le dă. După ce aduce cuvânt de anatemă asupra cetăților necredincioase, culminând cu „cetatea Sa”, Capernaumul, Domnul, singur stând în întreaga Sa măreție divino-umană, aruncă peste omenirea de pretutindeni şi din toate veacurile sublima Lui chemare, în miezul căreia aflăm flacăra dătătoare de viaţă a Smereniei. Cunoaştem aceste cuvinte de chemare, care sunt, totodată, şi unele de divină învăţătură. Să le mai ascultăm o dată, fiule Fortunat, şi să le simţim divina lor mireasmă: „Veniţi la Mine toţi cei osteniţi şi împovăraţi

şi Eu vă voi odihni. Luaţi jugul Meu asupra voastră şi vă învăţaţi de la Mine, căci sunt blând şi smerit cu inima, şi veţi găsi odihnă pentru sufletele voastre, căci jugul Meu este bun, şi sarcina Mea uşoară."(Mt. 11, 28-30). Să căutăm, oare, fiule Fortunat, să mai adăugăm noi ceva la această frumuseţe? Ar fi s-o scădem. Și am mai şi vorbit despre aceste versete. Nu, nu vom adăuga nimic, ci contemplând măreţia grăirii, întinderea ei nesfârşită, sensurile ei multiple, tăria ei divină, să ne smerim, să îngenunchem şi să zicem: „Doamne, primim cu iubire jugul şi sarcina Ta, căci, da, jugul Tău e dulce şi sarcina-i uşoară. Sărutăm mâna care le-a aşezat pe grumazul şi pe spinarea sufletului nostru... Iar tu, Maică Sfântă a sufletului nostru, stai întru ajutorul nostru, ca niciodată să nu dăm de la noi aceste scumpe şi uşurătoare poveri... Căci tu eşti Mama noastră, a tuturor!".

VIII
SMERENIA ÎN NOUL TESTAMENT
(urmare)

În afară de divinele grăiri pe care le-am amintit în capitolul precedent şi în care Domnul a statornicit în linii mari sfânta lege a Smereniei, aducătoare de mântuire, El, Domnul, ne-a mai dat de-a lungul sfintei Sale propovăduiri o serie întreagă de chipuri în sufletul cărora Smerenia şi-a făcut sălaş, aducându-le spălarea de păcate şi deci putința intrării în Împărăția cerurilor, cea făgăduită prin Fericirea întâi din Predica de pe Munte.

Să încercăm, fiule Fortunat, a aduce în lumină măcar câteva din aceste figuri evanghelice din mișcările sufletești ale cărora vom căpăta alte salutare lecţii ale Smereniei.

Iată Templul din Ierusalim în care doi oameni s-au urcat să se roage. Sunt vechile noastre cunoştinţe: Fariseul şi Vameşul (Lc. 18, 9). Ştim cum s-a rugat fiecare din ei. Fariseul, cuprins întru totul de puterea întunecată a Trufiei, s-a lăudat pe sine şi a dispreţuit pe toată lumea: „nu sunt ca ceilalţi oameni". Iar vameşul, cutremurat în adâncul sufletului de puterea luminoasă a Smereniei, se bătea în piept (semn al unei mari dorinţe de pocăinţă) şi nici privirea nu îndrăznea să şi-o ridice spre lumina altarului. Aşa, încovoiat, plâns, copleşit de greutatea păcatului, Vameşul este întruchiparea Smereniei. Şi de aceea „s-a dus îndreptat la casa sa".

Dumnezeu i-a văzut şi smerenia, şi pocăinţa, şi i-a dat „îndreptare”, adică i-a iertat lui tot păcatul.

Iată, iarăşi pe un fariseu, de data aceasta în comparaţie cu o văduvă săracă. Amândoi, mai înainte de a intra în Templu, îşi lasă în cutia milelor de la intrare (tronuri) obolul lor pentru nevoile Templului şi pentru ajutorarea săracilor (Mc. 12, 41; Lc. 21, 1). El, fariseul, ca şi adineauri, stând ţanţoş, lasă să cadă de sus, spre a face zgomot, un ban de aur (ceea ce era o nimica toată faţă de haznaua de aur de acasă) şi se uită de jur împrejur ca să se încredinţeze că-i văzut de lume, şi deci apreciat, lăudat, slăvit şi socotit drept un mare evlavios. Pe când văduva săracă, precum vameşul de adineauri, scoase, pe furiş, din legătura basmalei singurii doi dinari care erau întreaga ei avere şi, tot pe furiş, îi strecoară în cutia milelor. Cel dintâi, rob al Trufiei, văduva, roabă a Smereniei. Care chip îţi place, fiule Fortunat? Sunt sigur că n-ai ochi să vezi pe fariseul mândru şi că ţi se umezesc ochii la priveliştea văduvei sărace. Domnul, fireşte, şi de data aceasta a grăit: „Adevărul vă grăiesc că această văduvă săracă a aruncat în cutie mai mult ca toţi, căci a aruncat tot ce-a avut”, lăsând să se înţeleagă că şi ea, ca şi vameşul, s-a întors mai îmbunătăţită la casa ei.

Într-o altă zi, Domnul a întâlnit, într-o sinagogă în care luase cuvânt de propovăduire, pe o femeie gârbovă de optzeci de ani (Lc. 13, 11), care, în toată această vreme de suferinţă, a tăcut, a răbdat şi, crezând, a stat nedezlipită de sinagoga ei. Ea a auzit vorbirea Domnului, ştia din zvonuri că e un Învăţător care a scos diavolii din oameni şi a vindecat pe atâţia bolnavi – şi, totuşi, plină de puterea Smereniei, ea n-a îndrăznit să ceară Domnului vindecarea. Dar Domnul Care, Dumnezeu fiind şi făcător a toate, a văzut în sufletul femeii şi

„a chemat-o şi i-a zis: «Femeie, te-ai izbăvit de neputința ta». Izbăvirea a venit de îndată ce Domnul a atins pe femeie cu sfânta sa mână. Izbăvire, fiule Fortunat, adică mântuire. O, femeia aceasta gârbovă suntem noi toți cei pe care-i gârboveşte păcatul, şi de-am fi aşa de amărâți şi de credincioşi şi de răbdători ca ea, ne-ar izbă-vi Domnul şi pe noi. Dar noi, fiule Fortunat, stăm mai des în preajma Fariseului, nu în aceea a Vameşului, osân-dindu-ne prin lucrarea Trufiei, şi respingând mântuirea adusă de virtutea cea mare a Smereniei.

Cunoaştem, Fiule Fortunat, pe o altă femeie din sublima galerie a Evangheliei, care, având cumplita boală a scurgerii de sânge, de doisprezece ani, îşi cheltuise toată averea cu doctorii şi cu doctoriile şi tot nimica nu făcuse (Mt. 9, 20; Mc. 5, 25; Lc. 8, 43). Ea auzise de Domnul şi de toate minunatele vindecări pe care El le săvârşise prin „sate şi cetăți" şi, punându-şi nădejdea în El, I-a ațìnut calea într-o zi. Şi L-a văzut, înconjurat de-o mare mulțime de oameni care sorbeau dumnezeieştile cuvinte. Dar în calea ei era o mare împiedicare: neîndrăzneala ei de a merge şi a-L ruga pe Domnul s-o vindece şi pe ea. Această neîndrăzneală, fiule Fortunat, ce poate fi altceva decât una din fețele cele mai luminoase ale Smereniei? Atunci ea şi-a zis sieşi, într-o fierbinte frământare a sufletului ei: „Mă voi duce, pe furiş, şi sunt încredințată că mă voi face bine chiar dacă îi voi atinge numai poala hainei Lui", şi, punându-şi în lucrare cele de pe urmă puteri pe care credința i le ținea la îndemână şi smerindu-se necontenit, a mers şi s-a atins de poala hainei Învățătorului, şi de îndată s-a făcut sănătoasă.

Şi această femeie, fiule Fortunat, ne dă o bună lecţie de Smerenie, arătându-ne că nicicând Domnul nu refuză să dea urmare acestei virtuţi, când ea este adevărată şi sinceră.

Și tot o femeie, de data aceasta o „străină", o Cananeiancă, ne dă, şi ea, un tablou minunat al Smereniei. Cunoaştem episodul, fiule Fortunat, şi ştim cele trei trepte de încercare pe care Domnul i le pune înainte (Mt. 15, 21; Mc. 7, 24). Ea reuşeşte minunat la încercările Domnului – și reușește pentru că nici o clipă n-a dat pas Trufiei să-i cuprindă sufletul. Şi toate trei treptele erau de natură a o împinge la aceasta: întâi, nebăgarea de seamă, al doilea, că El, Domnul, n-a venit decât pentru oile cele pierdute ale lui Israel, şi al treilea, asemănarea Cananeiencei cu câinii, aşa cum poporul iudeu trata pe toţi străinii. Aceasta din urmă, îndeosebi, era o treaptă de încercare pe care numai Smerenia putea s-o biruiască. Şi Cananeianca a reuşit la examen, tocmai pentru că s-a folosit de puterea Smereniei. Auzi-i, fiule Fortunat, sublimul ei răspuns: „Aşa-i, Doamne (că adică ei, străinii, sunt câini), dar şi câinii mănâncă din fărâmiturile ce cad de la masa stăpânilor lor". O, Doamne, am fi noi în stare să răspundem ca această femeie când ni s-ar pune (întru încercare) cuvintele spuse ei? O, Fiule Fortunat, de câte ori eu, cel dintâi, la nişte cuvinte cu mult mai puţin jignitoare, am răspuns cu iritare, cu mânie chiar, iar uneori cu invective de zece ori mai grele decât cele ce mi se aduceau. O, de câte ori! Şi iarăşi: de câte ori, fiule Fortunat, am făcut ca femeia cananeiancă? Vai, Doamne, abia dacă-mi aduc aminte de unele mici cedări, de unele mici tăceri, în mult îndelunga mea viaţă! Pentru că, fiind încă robiţi de Trufie, socotim o slăbiciune dacă suntem de partea Smereniei. Da, da, fiule Fortunat, femeia cananeiancă ne dă o usturătoare lecţie, mie, ţie

– şi tuturor. De aceea, bine este ca, într-o stare de pace, să recitim episodul şi să ne adâncim cât mai mult în peştera lui fermecată, spre a ieşi la lumina zilei mai tari şi mai biruitori asupra Trufiei şi mai apropriaţi de buna şi rodnica Smerenie.

Iată acum şi pe sutaşul din Capernaum. Acesta avea o slugă bolnavă, la care ţinea şi de care-i era milă (Mt. 8, 5; Lc. 7, 1). Auzind de Domnul, de minunile Lui, de vindecările Lui pe care le săvârşise, s-a hotărât să meargă la El şi să-I ceară să izbăvească de boală pe sluga sa. După o Evanghelie, aceea a lui Matei, însuşi sutaşul a venit la Domnul şi I-a cerut să se îndure de sluga „care se chinuia cumplit"; după Evanghelia lui Luca, sutaşul n-a îndrăznit a merge el în persoană, ci a trimis „pe nişte bătrâni ai iudeilor" să-I ceară lucrul acesta. Dar deosebirea aceasta dintre relatările celor doi evanghelişti nu are nici o importanţă, mai ales în ceea ce priveşte cele ce vrem să spunem de acest sutaş. Când Domnul îi trimite răspuns că va veni El la sluga bolnavă, sutaşul (personal sau prin trimişii săi) rosteşte acele cuvinte din care prindem încă una din strălucirile Smereniei. Răspunsul este acesta: „Doamne, nu Te osteni, nu sunt vrednic să intri sub acoperământul meu, de aceea nici nu m-am socotit vrednic să vin la Tine, ci zi numai un cuvânt şi se va însănătoşi slujitorul meu". O Smerenie, fiule Fortunat, într-o dublă ipostază: întâi, sutaşul nu s-a simţit vrednic a veni în faţa lui Iisus, şi apoi, nu s-a simţit vrednic ca Domnul să intre în casa lui. O Smerenie profundă însufleţea pe acest sutaş, care nici măcar nu era iudeu, ci era păgân. Oare, fiule Fortunat, casa sufletului nostru este vrednică a primi sub acoperământul ei pe Domnul? Facem noi ca sutaşul? Să ne răspundem fiecare în cugetul nostru, şi să căutăm a ne asemăna cu

acest sutaş al Smereniei. Va fi fost el un ostaş vrednic şi în treburile ostăşeşti, dar în istoria creştinătăţii, el rămâne ca un splendit exemplar de sutaş al Smereniei, cu adevărat vrednic de urmat. Se înţelege că Domnul a mers în grabă şi cu iubire în casa lui, şi i-a vindecat sluga. Aşa va face, fiule Fortunat, şi cu casa sufletului nostru, dacă ne vom asemăna cu sutaşul din Evanghelie.

Iată, acum ne întâlnim cu acel părinte nespus de necăjit din pricină că fiul său era îndrăcit şi se arunca în apă şi în foc (Mc. 9, 17 ş.u.). Domnul îi spune: „De poţi crede, toate-s cu putinţă celui care crede!". Şi aici, fiule Fortunat, avem un răspuns minunat de la acest părinte cumplit de mâhnit: „Şi îndată, tatăl copilului a strigat şi cu lacrimi a zis: «Cred, Doamne, ajută necredinţei mele!»". Ai auzit, fiule Fortunat, „Ajută necredinţei mele!". Ce este aceasta? Este strigătul Smereniei, care era stăpână pe sufletul întristat al tatălui. El credea: „Cred, Doamne!", dar e atât de smerit, încât credinţa lui i se pare aşa de slabă, încât nu mai e credinţă, ci necredinţă. O adâncă convingere că credinţa lui este aşa de neputincioasă, o lipsă totală de prezenţă a Trufiei. Da, fiule Fortunat, Smerenia este aceea care ne dă acest veşnic control asupra credinţei noastre, îmboldindu-ne prin aceasta de a ne-o mări necontenit. Credinţa, fiule Fortunat, nu poate creşte la suflarea îngheţată a Trufiei, ci la umbra mângâietoare a Smereniei, la briza aducătoare a toate virtuţile şi a toate bunele hotărâri. În păruta antinomie între cele două părţi ale răspunsului tatălui, este totuşi cea mai deplină concordanţă. În prima parte e afirmarea credinţei, în a doua este cea a Smereniei, ca şi la sutaşul cu sluga bolnavă.

Iată, fiule Fortunat, adus-am în lumină, după slabele mele puteri, aceste chipuri evanghelice, în care diamantul

Smereniei îşi arată unele din nesfârşitele lui faţete luminoase. Dar dacă băgăm bine de seamă, aş îndrăzni să cred că nu există aici un chip evanghelic în care, pe lângă alte virtuţi, să nu se întâlnească şi Smerenia.

Cine-l împinge pe Sfântul Ioan Botezătorul să strige: „Eu se cuvine să fiu botezat de Tine, şi Tu vii la mine?” (Mt. 3, 14). Smerenia!

Cine o împinge pe femeia adulterină să cadă la picioarele lui Iisus? (In 8, 1). Smerenia!

Cine o face pe Maria Magdalena să spele cu lacrimile ei picioarele Mântuitorului, în văzul tuturor oaspeților scandalizați? Smerenia!

Cine îl determină pe mai marele sinagogii, Iair, ca, trecând peste orice oprelişte fariseică, să meargă şi la Iisus şi să-i implore să îi vindece copila? (Mt. 9, 1; Mc. 5, 21; Lc. 8, 41). Smerenia!

Dar pe Zaheu vameşul să-şi dea toată averea mai înainte ca Domnul să intre în casa sa? (Lc. 19, 1). Smerenia!

Dar pe fiul risipitor, cine l-a întors la casa tatălui său, adică la Dumnezeu? (Lc. 15, 11). Smerenia!

Zice Sfântul Petru: „Pleacă de la mine, Doamne”.

Dar însuşi tâlharul de pe crucea din dreapta nu se smereşte el, oare, fiule Fortunat, când spune tovarăşului său bârfitor: „Noi merităm a fi pe crucea aceasta, dar Nevinovatul aceasta ce a făcut?” (Lc. 23, 39 ş.u.) Tot Smerenia, mereu Smerenia...

Şi, pentru ca să încheiem acest capitol, fiule Fortunat, se cade ca, măcar în treacăt, să punem în lumină câteva din sclipirile pe care lumina Smereniei le-a adus în grăirile Sfinților Apostoli, şi mai deosebit în ale Sfântului Apostol Pavel.

Le luăm mai mult la întâmplare dintr-un maldăr impozant de versete, în care se vorbeşte despre Smerenie.

Iată:

Sfântul Apostol Petru ne spune aşa: „Fiţi toţi smeriţi" (I Pt. 5, 5). Chemarea este, aşadar, obştească.

Sfântul Apostol Iacov grăieşte şi el: „Smeriţi-vă înaintea Domnului şi El vă va înălţa" (Iac. 4, 10). Lesne înţelegem, fiule Fortunat, cuprinsul acestui verset, gândindu-ne la cele grăite mai înainte asupra „înălţării" celor smeriţi.

Sfântul Apostol Pavel spune în Epistola către Efeseni (4 ,2): „Vă rog să vă purtaţi între voi cu toată smerenia, îngăduindu-vă unul pe altul din dragoste". În Epistola către Coloseni (3, 12): „Aşadar, ca nişte aleşi ai lui Dumnezeu, sfinţi şi iubiţi, îmbrăcaţi-vă cu smerenia". Ne dăm seama, fiule Fortunat, din aceste două versete, la ce înălţime trebuie să se urce trăitorul creştin, care, dacă trăieşte după îndreptarul Domnului, păşeşte pe drumul sfinţeniei. În veacul primar, creştinilor li se ziceau şi „sfinţi", aşa precum foloseşte şi Sfântul Apostol Pavel aici acest cuvânt. Mare învrednicire, dar mare băgare de seamă. „Celui ce are i se va mai da", adică vred-nicului, vrednicie mai mare i se cere.

Şi în al treilea rând, în Epistola către Romani (12, 16), Sfântul Apostol Pavel, devenind mai vehement şi mai poruncitor, zice: „Nu vă gândiţi la lucruri mari, ci urmaţi cele smerite, nu vă închipuiţi că sunteţi cine ştie ce". Regula de aur a trăirii creştine, fiule Fortunat. Ce bine este, şi pentru viaţa de aici, şi pentru cea de dincolo, „să rămânem la cele smerite" şi să „nu ne gândim la lucruri mari". Căci, fiule Fortunat, chiar de ne-am gândi la lucruri mari, zadarnic ne închipuim că suntem „cine ştie ce", de vreme ce tot nişte fire de praf, tot nişte boabe de nisip, tot nişte nimicuri suntem şi rămânem... Şi, dimpotrivă, cum am mai spus, acest nimic care suntem nu poate deveni „ceva" decât dacă rămâne la

cele smerite, adică dacă-şi ia de călăuză și de învățătoare Smerenia.

Smerenia, fiule Fortunat, ne aduce mântuirea, de vreme ce prin ea ajungem la toate virtuţile, ea făcându-se lucrătoare peste toate. Despre legătura între Smerenie şi Mântuire însă vom vorbi, nădăjduiesc, în altă parte a acestor însemnări. Dar, mai presus de toate, Smerenia este poarta deschisă spre Mântuire, pentru că Domnul este Smerenia însăşi, şi El S-a coborât în trup ca să mântuiască pe cei care vor crede în El şi-L vor urma, însuşindu-şi mai presus de toate Smerenia Persoanei Sale. Sfântul Ioan Hrisostom spune clar: „Fără smerenie nimeni nu poate ajunge la mântuire", iar Fericitul Augustin adaugă: „Pentru a ne convinge că Dumnezeu ne porunceşte smerenia, este de ajuns să ne aducem aminte aceste cuvinte: un Dumnezeu S-a făcut om".

Sfârşim acest capitol, fiule Fortunat, ridicând slavă scumpului nostru Dumnezeu întrupat, dimpreună cu Sfântul Apostol Pavel (I Tim. 3, 16): „Cu adevărat, mare este taina creştinătății! Dumnezeu S-a arătat în trup, S-a îndreptățit prin Duhul, S-a arătat îngerilor, S-a propovăduit popoarelor, S-a primit cu credință în lume, S-a înălțat în slavă!"

O, Maică prealăudată, o, Sfântă Mamă a sufletelor noastre, preacurată Fecioară de Dumnezeu Născătoare, fii cu noi, şi nu ne lăsa pe noi cei care nădăjduim întru tine!

IX
SMERENIA ŞI TRUFIA

Dacă privim, fiule Fortunat, legătura între aceste două forţe spirituale antagonice, lesne ne vom putea da seama că această legătură constă într-un veşnic război pe care una o duce împotriva celeilalte. Acest mare păcat al vieţii omeneşti, Trufia, are Smerenia drept umbră, ca să zicem aşa, ca, la rându-i, această mare virtute, Smerenia, să aibă drept umbră Trufia. Ori de câte ori este vorba de Trufie, de undeva se arată şi Smerenia, şi ori de câte ori este vorba de Smerenie, de undeva se arată şi Trufia. Un fapt omenesc, să zicem, unul de milostenie, luat obiectiv este şi rămâne un fapt de milostenie, dar când mergem în miezul lui spiritual, vom putea afla cum aceste două puteri contrarii şi vrăjmaşe şi-l revendică, pe rând, fiecare. Faptul poate avea o intenţie trufaşă sau poate avea o intenţie smerită. Dacă are o intenţie trufașă, vine Smerenia şi-l denunţă ca atare, dar dacă are o intenţie smerită, vine Trufia să-l atace, răstălmăcind această intenţie. Mai totdeauna smeritul va fi învinuit de Trufie, şi trufaşului i se va putea atribui o intenţie smerită. Vreau să spun că între acest viciu (capital) şi această virtute (tot capitală) va fi mereu o luptă; iar dacă privim îndeaproape toate acestea, am putea enunţa un lucru, care, aparent, ar fi paradoxal: viaţa omului pe pământ este o necontenită luptă între Trufie şi Smerenie, fiecare din ele voind a-și promova dezideratele: prima, căderea omului, a doua, ridicarea lui.

Uneori izbuteşte Trufia. Omul cade. Vine Smerenia şi-l ridică. Uneori izbuteşte Smerenia. Omul se înalţă spre culmea mântuirii. Vine Trufia şi-l face să cadă din această înălţime, pentru ca apoi Smerenia, adunându-şi puterile, să-l ridice din nou pe omul căzut pradă Trufiei. S-au văzut trufaşi biruiți de Smerenie şi ajungând sfinţi, și s-au văzut cazuri de smeriţi ajunşi în pragul sfinţeniei, căzând sub imboldul Trufiei, care, oarecum, era ieşită din însuşi trupul Smereniei. De aceea Apostolul îi îndeamnă pe creştinii din Corint să fie cu băgare de seamă: „Cui i se pare că stă (tare) pe picioarele sale, acela să ia seama să nu cadă" (I Cor. 10, 12). Da, fiule Fortunat, pare-mi-se a fi adevărat că între aceste două antagoniste este, totuşi, această strânsă legătură: viaţa sufletului omenesc. Acest suflet este disputat cu furie de amândouă, deşi ele au în sine sâmburele unei totale contrarietăţi şi al unei depline contradicţii. Aceasta explică şi faptul că, atât în Vechiul Testament, cât şi în Noul Testament, când vom da de una din ele, aproape fatal vom da și de cealaltă. S-a putut vedea lucrul acesta și din capitolele precedente.

În Vechiul Testament, trufia era aceea care biruia Smerenia, de aceea în el se vorbeşte atâta de stăruitor despre Smerenie, ca de una din armele cele mai de seamă în lupta vieţii de toate zilele. În Noul Testament, Smerenia este aceea care are precădere asupra Trufiei, de vreme ce aici, după cum am arătat, lucrează de-a dreptul Smerenia însăşi, adică Domnul Hristos. Oricum, şi în Vechiul, şi în Noul Testament, lupta între ele rămâne aceeaşi, revendicând fiecare sufletul omenesc.

Privindu-le faţă în faţă, Sfinţii Părinţi au scos, din acest antagonism perpetuu, multe învăţături prielnice trăirii noastre creştine. Ei au căutat, cum era şi firesc, a arăta tot răul

adus de Trufie şi tot binele adus de Smerenie. Ca într-un joc de alb-negru, ei au exaltat frumuseţile pe care Smerenia le poate aduce sufletului omenesc şi au osândit urâţiile pe care, în acelaşi suflet omenesc, le aduce Trufia. Sfântul Ioan Hrisostom zice: „Smerenia este nedespărţită de un suflet mare şi înălţat, după cum Trufia este nedespărţită de un suflet meschin şi vulgar". Cercetând voinţa altora şi, îndeosebi, fiecare pe a noastră proprie, vom putea identifica, fiule Fortunat, adevărul acestei afirmaţii. De câte ori am săvârşit o faptă a Smereniei, sufletul nostru s-a simţit ca înălţat pe aripile unei bucurii aproape nepământene; pe când, dimpotrivă, am săvârşit o faptă a Trufiei, după puţină vreme, ne-am dat seama cât de mare a fost josnicia noastră – dacă, bineînţeles, vrem să fim sinceri cu noi înşine. Căci, fiule Fortunat, şi în cercetarea propriului suflet, tot Smerenia este aceea care ne poate face să ne cunoaştem pe noi înşine, pe când Trufia ne depărtează de această cunoaştere, după cum tot Sfântul Hrisostom spune: „Pe cât Smerenia ne învaţă a ne cunoaşte bine, pe atât Trufia ne ascunde ceea ce suntem". Pentru că prima vine de la Dumnezeu, pe când a doua vine de la vrăjmaşul lui Dumnezeu, şi deci al mântuirii noastre. Cum spune Fericitul Augustin: „Trufiei diavolilor, prin care ei, pe bună dreptate, au robit pe oameni, Dumnezeu a pus împotrivă Smerenia profundă, care L-a făcut să apară sub chipul robului, şi oamenii care, prin propria lor trufie, s-au făcut asemenea diavolilor, fără să ştie, nu cunosc ce putere este această minunată smerenie". Pentru că, tot Fericitul Augustin spune: „Trufia nu vrea să facă decât ceea ce-i place ei, pe când Smerenia, ceea ce-I place lui Dumnezeu". Şi-şi completează gândirea cu: „În Smerenie este ceva care înalţă inima, în vreme ce în trufie este ceva care o apasă în jos".

Aflăm, aşadar, şi aici încă alte episoade ale luptei dintre Smerenie şi Trufie.

Dar:

Pe când Trufia este întuneric, Smerenia este lumină;

Pe când Trufia este urâţenie, Smerenia este frumuseţe;

Pe când Trufia este răzvrătire, Smerenia este pace;

Pe când Trufia este osândă, Smerenia este mântuire; – de vreme ce, fiule Fortunat, Smerenia este Domnul, pe când Trufia este diavolul. Una, cea dintâi, îşi are izvorul în Rău, cealaltă, a doua, îşi are izvorul în Bine. Una, cea dintâi, se depărtează de Dumnezeu, cealaltă, a doua, se apropie din ce în ce mai mult de Dumnezeu. Şi atunci, în lupta pe care omul o dă în viaţa de pe pământ pentru căpătarea intrării în împărăţia cerurilor, se înţelege ce roluri de căpetenie au ambele forţe – şi cea neagră, şi cea albă: una e o forţă centrifugă, care depărtează sufletul de vatra de iubire care este Dumnezeu şi trăirea creştină; alta este centripetă, care apropie de această viaţă. Nouă ne este, fiule Fortunat, a fi cu una sau cu cealaltă în chip exclusiv, căci nu se poate sluji şi lui Dumnezeu şi lui mamona (Mt. 6, 24), aşa cum însăşi gura Domnului a rostit atunci când El ne-a vorbit de pe Munte. Zice tot Fericitul Augustin: „Când vă vorbesc despre Iisus Hristos, chiar numai numele Lui vă aduce îndatorirea Smereniei [...], căci, după cum trufia ne-a depărtat de el, numai smerenia poate să ne aducă din nou la El". Iar Sfântul Hrisostom ne dă salutarul îndemn: „Să ne ferim de trufie, să ne socotim drept nişte slujitori nevrednici, dacă vrem ca Dumnezeu să ne numere printre slujitorii Săi adevăraţi".

De aceea, fiule Fortunat, atât în Vechiul, cât şi în Noul Testament, au fost rostite adevărate anateme asupra Trufiei, iar despre Smerenie s-a vorbit totdeauna ca despre o Regină a virtuţilor. Am mai arătat în capitolele de mai înainte câteva

versete care cuprindeau şi anatemele, şi laudele. Mai ales în Vechiul Testament aflăm pilde care pun faţă în faţă acestre două puteri spirituale contrarii.

Când Isaia cel teribil prooroceşte asupra Ierusalimului, spune: „Ochii celui mândru vor fi smeriţi, mândria celor de rând va fi pogorâtă şi numai Domnul în ziua aceea va fi ridicat în slăvi”(Is. 2, 11-12).

Când David cântă lui Dumnezeu mulţumirea pentru că a fost izbăvit de vrăjmaşi, zice aşa: „Tu pe poporul smerit îl mântuieşti, iar ochii cei mândri îi smereşti” (II Reg. 22, 28). De ce ochii? Pentru că, fiule Fortunat, mai ales din privire vei vedea pe trufaş: e o privire mândră, dominatoare, părând că priveşte în afară, deşi se priveşte aproape numai pe sine, înlăuntru. Iar în Psalmi (17, 29), tot David repetă: „Tu smereşti ochii cei mândri”, şi iarăşi: „Înalt este Domnul, şi la cei smeriţi priveşte, iar pe cei mândri de departe-i cunoaşte” (Ps. 137, 6). Când psalmistul spune că Dumnezeu „priveşte” la cei smeriţi, el înţelege că Dumnezeu îi preţuieşte şi-i iubeşte; iar „cunoaşterea” celor mândri înseamnează, fiule Fortunat, că Făcătorul a toate vede în sufletul şi în ochii făpturii Sale, dacă este cu El sau dacă Îi este vrăjmaş.

Şi tot regele psalmist ne spune, îndemnându-ne: „Iubiţi pe Domnul toţi cei cuvioşi ai lui, că Domnul păzeşte pe toţi cei credincioşi, şi celor mândri la plăteşte cu vârf” (Ps. 30, 24). Aici avem, fiule Fortunat, atât răsplata celor smeriţi, cât şi pedeapsa celor trufaşi.

Şi din pilda lui Iezechia putem învăţa lucruri însemnate pentru lucrarea mântuirii noastre. Lăsăm să vorbească scriitorul sacru: „Dar îndată ce Iezechia (care se pusese în răzvrătire contra lui Dumnezeu, îndemnat de diavolul Trufiei) s-a smerit de mândria inimii lui şi cu el împreună şi locuitorii Ierusalimului, mânia Domnului nu s-a mai coborât asupra

lor în zilele lui Iezechia" (II Par. 32, 26). Iată pavăza, iată paratrăsnetul împotriva mâniei lui Dumnezeu: smerirea inimii, adică ieşirea din meleagurile ticăloase ale Trufiei. Iar Iov, smeritul Iov, cel care, lovit fiind din toate părţile cu tot felul de rele, nu s-a răzvrătit împotriva lui Dumnezeu, Care îngăduia toate aceste rele spre înălțarea sufletului robului Său ascultător, zice așa în cartea sa: „Dacă te întorci la Cel puternic şi te smereşti [...] aurul tău îl vei socoti drept țărână, pentru că Cel Atotputernic va fi pentru tine sloi de aur şi grămezi de argint. Atunci tu te vei desfăta întru Cel Atotputernic şi ridica-vei faţa ta către El. Vei chema numele Lui, şi El te va auzi. Când te vei hotărî să faci un lucru, lucrul îl vei izbuti, şi lumina va străluci pe toate drumurile tale, fiindcă Dumnezeu smereşte pe cei mândri şi mândria, şi mântuieşte pe acela care-şi pleacă ochii la pământ" (Iov 22, 23-29). Iată, fiule Fortunat, „sporul" pe care Smerenia îl aduce în viaţa omului şi care-i „sărăcia" pe care o aduce Trufia. Şi, oare, nu este aşa? Nu oare tot lucrul făcut cu smerenie izbuteşte? Şi nu luceşte asupra lui lumina lui Dumnezeu? Desigur. Pentru că Smerenia, fiule Fortunat, are în ea un principiu de viață, pe când Trufia are un principiu de distrugere, de moarte. Cea dintâi dă puteri sănătoase din puterea ei însăşi, cea de-a doua dă puteri rele din puterea cea rea a ei. Lucrul sporeşte şi iese frumos din mintea şi din mâinile celui smerit, dar lucrul se face cu anevoie şi întovărăşit de blesteme din mintea şi din mâinile celui trufaş.

Sfântul Apostol Iacov, în epistola sa sobornicească, adaugă şi el, repetând străvechile versete, dar adăugând ceva din mireasma lui Hristos Domnul: „Dumnezeu mândrilor le stă împotrivă, iar celor smeriţi le dă har" (Iac. 4, 6). Cei mândri nu izbutesc decât să se osândească, pe când celor smeriţi Dumnezeu le dăruieşte mântuirea, după ce în viaţa

lor pământească le-a dat pace, lumină, frumuseţe, credinţă şi fapte bune.

Şi ca să încheiem această scurtă privire asupra corelaţiei antinomice dintre Smerenie şi Trufie, vom pune înainte, fiule Fortunat, o foarte frumoasă şi mult grăitoare pildă a Sfântului Hrisostom. Punând faţă în faţă puterea Smereniei cu cea a Trufiei, ne face să vedem şi să simţim cât de mare este puterea Smereniei, cu toate că, îndeobşte, cei mulţi socotesc Smerenia drept o slăbiciune. Iată ce ne spune sfântul: „Închipuiţi-vă două care. Înhămaţi la unul dreptatea şi trufia, iar la celălalt păcatul şi smerenia, şi veţi vedea carul păcatului luând înaintea celui al dreptăţii, nu atât datorită puterii însăşi a păcatului, ci tăriei smereniei, tovarăşa lui. Smerenia, prin avântul puternic care o însufleţeşte, biruieşte greutatea păcatului şi izbuteşte a se urca la cer. Trufia, prin trupul ei greoi, sfârşeşte prin a ucide avântul dreptăţii, şi o trage spre cele de jos". Și, iarăşi, oare, fiule Fortunat, nu cuprinde un mare adevăr duhovnicesc această inspirată pildă a marelui Hrisostom? Desigur. Ne încredințează şi Domnul, după cum am arătat, în pilda cu vameşul şi fariseul, în acele cuvinte, pe care El le-a repetat mereu de-a lungul propovăduirii Sale: „Nu pentru cei drepţi am venit, ci pentru cei păcătoşi, ca să se întoarcă şi să fie iarăşi vii". Iar pentru această întoarcere e neapărată nevoie de Smerenie, aşa precum s-au smerit toţi păcătoşii despre care am vorbit în capitolul precedent. Trufia distruge până şi dreptatea, sau cel puţin o paralizează, pe când Smerenia ridică paralizia de care este cuprins păcătosul. Când, cu ajutor de la Dumnezeu, vom încerca să grăim în unele din capitolele următoare despre legătura dintre Smerenie şi păcat şi despre puterea Smereniei, vom stărui atunci mai mult asupra învățăturii trase din pilda Sfântului

Hrisostom, care ne-a deschis o largă perspectivă asupra nesfârşitei puteri a Smereniei. E de ajuns să repetăm că, în cel mai înalt înţeles, Smerenia este Însuşi Domnul Hristos, pentru a ne da seama că această putere, când este însuşită de un suflet şi este pusă cu vrednicie în lucrare, nu cunoaşte împotrivire sau obstacol pe care să nu le biruiască.

O, fiule Fortunat, sfânta putere a Smereniei! O, sfântă putere a Smereniei, fă-ţi sălaş şi în inimile noastre ca să putem şi noi să biruim cu tine ticăloasa putere a păcatului, adus de Trufie. Tu, Doamne Iisuse Hristoase, Smerenia cea vie şi veşnică, Te rugăm să Îţi faci locuinţă în sufletele noastre, pentru că noi Te iubim şi noi nu vrem să ne despărţim niciodată de Tine. Rămâi cu noi, Doamne, mai osebit la ceasul încercărilor, la ceasul tristeţilor, pe care tot Tu le-ai îngăduit să se lase peste sufletele noastre... Întru aceasta, cădem şi la tine, o, Maică a îndurărilor şi a Smereniei, şi te rugăm să nu ne laşi în ceasul greu, şi mai osebit în ceasul trecerii... Fii cu noi şi nu ne lăsa, căci tu eşti Mama cea prea iubită a sufletelor noastre, tu, preacurată Fecioară şi Maica lui Dumnezeu!

X
SMERENIA ŞI CELELALTE VIRTUȚI

Ca să ne putem da seama, fiule Fortunat, de „poziţia" pe care o are Smerenia faţă de celelalte virtuţi, ne vom folosi de o comparaţie profană. Să ne închipuim un mare ocol împrejmuit cu un gard înalt împletit din nuiele peste care nu se poate trece, având o poartă de intrare, iar în cuprinsul lui o mulţime de pomi înalți și frumoşi, brazde de flori de tot felul, un lac acoperit de petalele albe ale nuferilor, locuri de adăpost făcute din frunzar, având paturi de verdeaţă, diferite alei bine întreţinute – şi alte minunate „amenajări" care fac din acest loc un adevărat colț de rai. În acest ocol nu se poate pătrunde decât prin poarta de intrare, pe nicăieri altundeva. Transpunând acum această comparaţie pe planul duhovnicesc, am zice că această întreagă alcătuire ar înfățișa în toată a ei frumuseţe trăirea creştină pe pământ. Cele cuprinse în ea ar fi totalitatea virtuţilor. Gardurile de nuiele, bine împletite, ar fi virtuţile care ne feresc de răul care ar vrea să pătrundă în grădină: răbdare, nemâniere şi altele asemănătoare lor, virtuţi de tărie, de împotrivire; pomii ar fi faptele bune, florile ar fi rugăciunea, înțelepciunea, iarba ar fi milostenia („păşunea cea aleasă"), recunoştinţa; apa lacului ar înfăţişa oglinda în care s-ar răsfrânge cupola cerului, adică răsfrângerea luminii lui Dumnezeu în trăirea creştină; iar nuferii, cu albeaţa lor nestinsă, cu frumuseţea lor plină de gingăşie, ar preînchipui iubirea, care prin lungile fire ale ei

(asemenea celor ale nuferilor) se scaldă în apa care oglindeşte chipul lui Dumnezeu şi se înfig în pământul de dedesubt, care ar preînchipui viaţa cea de toate zilele de pe pământ.

Dar mă vei întreba, fiule Fortunat, şi ai avea dreptate: „Dar Smerenia?”. Ei bine, ea şi-a păstrat un rol mult mai modest, dar de-o precumpănitoare însemnătate: ea, fiule Fortunat, este umila poartă de intrare. Da, e o simplă poartă, împletită din nuiele, dar *numai* prin ea se poate intra în locul trăirii creştine, numai prin ea putem păşi spre celelalte virtuţi, numai ea ne dă acces spre ele. Desigur, virtuţile creştine alcătuiesc un *tot* unitar, monolitic, ca să spunem aşa, toate laolaltă alcătuiesc eşafodajul trăirii creştine, ele sunt temelia şi scheletul acestei clădiri, rămânând ca noi să umplem toate golurile cu faptele noastre. Aceste virtuţi se condiţionează reciproc şi nu se poate o disociere a lor. Trăirea creştină presupune trăirea tuturor virtuţilor creştine. Una fără alta, nu se poate. Sfărâmăm unitatea. Spune atât de clar Sfântul Apostol Iacov: „Cine păzeşte toată legea şi numai împotriva unei porunci greşeşte, acela se face vinovat faţă de toate poruncile” (Iac. 2, 10). Chiar Domnul, în grăirea Sa fundamentală de pe Munte, atinge în treacăt lucrul acesta, spunând: „Cel ce va strica vreuna din aceste porunci mai mici şi va învăţa aşa pe oameni, acela mai mic se va chema întru împărăţia cerurilor” (Mt. 5, 19). Şi nu este greu, fiule Fortunat, a înţelege lucrul acesta. De îndată ce vom săvârşi o lege, iar pe alta o vom călca, înseamnă clar că noi slujim la doi stăpâni, ceea ce atât logică profană, dar mai ales învăţătura creştină respinge formal (Mt. 6, 24). Când Domnului I s-a făcut cumplita învinuire că scoate diavolii cu puterea diavolului, El a răspuns cu acea comparaţie, în care aflăm încă un răspuns pentru ceea ce ne preocupă aici:

„O împărăţie răzvrătită împotriva ei însăşi se va dezbina, iar o casă care este împotriva ei însăşi se va nărui”(Mt. 12, 25; Mc. 3, 24), ca şi cum ar fi răspuns învinuirilor: „Pot fi Eu totodată şi Dumnezeu, şi diavol?”.

Aşadar, fiule Fortunat, între Smerenie şi toate celelalte virtuţi este nu numai o legătură de corelaţie, ca să spunem aşa, ci şi una de unitate. Şi totuşi ea, Smerenia, are un pas înaintea celorlalte, numai prin ea se poate ajunge la toate celelalte, deci la trăirea creştină, întocmai ca în comparaţia de care ne-am folosit mai sus. Ea mai are întâietate şi pentru că aşa a spus Domnul, Care, şi El, Se supunea logicii Sale divine: „Eu sunt Uşa” (In 10, 9). Prin El trebuie să intrăm – şi numai prin El putem intra în trăirea creştină. Fără să fie vorba de o ierarhizare propriu-zisă între virtuţi, totuşi, se face una de la sine, prin „situaţia” pe care acea virtute o are în săvârşirea vieţii de mântuire pe care o ducem pe pământ. Mai mult un fel de înlănţuire, o „condiţionare”, ambele ieşite din „devenirea” acestei vieţi, care este, mereu, un joc caleidoscopic între luminile tuturor virtuţilor creştine. Da, fiule Fortunat, trăirea creştină pare simplă, şi totuşi este nespus de complexă, tocmai din pricina acestui fapt, să-i spunem: condiţionarea virtuţilor între ele şi coordonarea lor spre aceeaşi ţintă, însăşi trăirea aducătoare de mântuire.

Oricum, fiule Fortunat, fără ca Smerenia să se bucure de un privilegiu asupra celorlalte virtuţi, ea se bucură însă de faptul că pe firul de mătase al boabelor virtuţilor, ea, Smerenia, este aşezată pe primul loc. Putem spune: o precădere a aşezării. Toate boabele sunt de aceeaşi mărime şi sunt de aur curat, dar Smerenia este prima.

Această precădere i-o dă, mai întâi, Însuşi faptul că este cuprinsă în prima fericire din Predica de pe Munte, lucru asupra căruia am stăruit pentru a nu mai adăuga aici nimic. Apoi,

această precădere se întemeiază pe faptul arătat mai sus că ea-i Uşa. Şi, în cele de urmă, pe faptul că, din de două ori milenara Trăire creştină, pe pământ, virtutea aceasta a fost socotită hotărâtoare pentru intrarea în această trăire. Marele Hrisostom, acela care a fost un adânc trăitor al acestei virtuţi, ne spune lucruri foarte tari asupra poziţiei pe care Smerenia o are în lanţul virtuţilor. El o socoteşte prima – şi o aşază drept condiţie *sine qua non* a promovării tuturor celorlalte virtuţi. Astfel, el ne spune: „Smerenia este temelia oricărei adevărate virtuţi" şi, ca o urmare directă a acestei afirmaţii, adaugă: „Fără smerenie nici un bine nu este cu putinţă, nici o virtute nu-i solidă". Cu alte cuvinte, fără a intra pe poarta Smereniei, nu putem fi „înlăuntru", ci suntem încă „afară", oricât de bine intenţionaţi am fi. „Cine trece prin uşa oilor ajunge la păşunea cea aleasă". Numai „prin uşa oilor" (In 10, 7).

Mergând încă mai departe, Sfântul Hrisostom afirmă cu putere: „Nu este virtute asemănătoare cu Smerenia", desigur în sensul „aşezării" ei faţă de celelalte virtuţi. Şi-şi completează cugetarea, împrumutând comparaţia şi stilul Sfântului Apostol Pavel din Epistola Întâi către Corinteni, capitolul 13: „Fie de-ai învia morţii, fără Smerenie nimica nu este", pentru a arăta zădărnicia unei vieţi din care lipseşte Smerenia, fie că acela care săvârşeşte o asemenea viaţă afirmă că o duce creştineşte. Atâta este de convins în această idee, încât Sfântul Hrisostom ajunge la o ultimă afirmaţie lapidară şi strivitoare, zicând: „Totul ne lipseşte dacă ne lipseşte Smerenia". Acest cuvânt „totul" este referitor, desigur, la viaţa duhovnicească.

Vedem din toate acestea, fiule Fortunat, nu numai importanţa acestei virtuţi, dar mai ales locul pe care ea îl are în lanţul virtuţilor creştine.

Să încercăm acum, fiule Fortunat, a arăta, în puţine cuvinte, legăturile dintre Smerenie şi celelalte virtuţi, modul în care se condiţionează şi cum ele se slujesc de ea şi chiar cum ele izvorăsc din ea.

Iată, de pildă, corelaţia dintre ea şi intenţie, sau, mai bine zis, dintre ea şi sinceritate: Smerenia condiţionează total sinceritatea. Un suflet smerit va fi neapărat şi un suflet sincer, socotind că a nu fi sincer ar însemna a renunţa la Smerenie. Un suflet smerit nici nu poate concepe nesinceritatea, dar nici brutalitatea în exprimarea sincerităţii. Smerenia va şti totdeauna să aducă sincerităţii o haină asemănătoare cu ea. Smerenia nu va confunda niciodată sinceritatea cu grăirea dură a adevărului. Ea va afla cuvintele cele mai potrivite spre a nu jigni, dar care să cuprindă, totuşi, întregul adevăr. Tot Sfântul Hrisostom, căutând a ne desluşi care este Smerenia adevărată, după ce spune că ea „constă în a te recunoaşte vinovat când eşti învinuit, a suporta cu răbdare injuriile răuvoitorilor”, adaugă, în ceea ce priveşte relaţia dintre Smerenie şi sinceritate: „... şi aş zice că încă aceasta nu e Smerenie, ci ea, Smerenia, este mărturisirea unei inimi care vorbeşte fără ascunzişuri”. Iată, fiule Fortunat, cum legătura dintre Smerenie şi sinceritate, stă pe „mărturisirea unei inimi care vorbeşte fără ascunzişuri”. Când sufletul este smerit, toate intenţiile lui vor fi sincere, adică va fi o identitate între intenţie şi faptă, şi invers.

De aceea, Smerenia exclude viclenia şi vicleşugurile, ca fiind incompatibile cu ea; iar, la rându-i, sinceritatea va fi expresia nemijlocită a Smereniei. Dar în această reciprocă condiţionare, locul prim îl va avea Smerenia, ea va fi aceea care va determina sinceritatea, căci se poate să fie oameni sinceri fără să fie smeriţi. Dar nu este om smerit care să nu fie sicer, pentru că, repet, el îşi dă seama că, dacă nu-i sincer, pierde

Smerenia, anihilându-şi astfel „intrarea" în Împărăţie sau, mai bine zis, ieşind din Împărăţie, fiind zvârlit afară de propria sa purtare. Iată cum, deci, fiule Fortunat, deşi egale fiind între ele, ca virtuţi creştine, Smerenia are loc precumpănitor.

Smerenia şi credinţa. S-ar părea că ideea de credinţă cuprinde implicit şi pe cea a Smereniei. Da şi nu, fiule Fortunat, căci se poate ca un suflet să fie credincios, şi totuşi Smerenia lui să fie deficitară. Reciproca însă nu-i adevărată, adică nu există om cu adevărat smerit, care să aibă o credinţă deficitară, ea însăşi, Smerenia, fiind expresia directă şi totală a credinţei. Nici n-ar putea exista dacă n-ar fi fiica legitimă a credinţei. Pe când credinţa poate avea „lipsuri" de Smerenie. Dar din acest joc, lesne pot vedea, fiule Fortunat, că Smerenia poate fi o ajutătoare de mare preţ a credinţei, deşi descinde din ea. E ca o copilă bună care o ajută pe mama sa. Sfântul Hrisostom spune clar şi de data aceasta: „Smerenia este tovarăşa nedespărţită a credinţei, şi prin aceasta ea este izvorul a tot binele!". Iar Fericitul Augustin e şi mai categoric, când afirmă: „Credinţa nu merge fără Smerenie". Iată o mamă care are neapărat nevoie de copila ei care, ajunsă la deplină maturitate, poate fi de mare ajutor mamei ei, care poate avea mari lipsuri şi grele nevoi.

Ne aducem aminte, fiule Fortunat, de povestea profană a felului în care şoarecele a fost acela care, rozând funia cu care era legat leul, i-a dat posibilitatea evadării din captivitate. Desigur că Smerenia, în ordinea duhovnicească, este ceva cu mult mai însemnată decât şoarecele din fabulă, dar noi am luat comparaţia aceasta numai pentru a arăta cum, chiar și în relaţia ei cu credinţa, Smerenia poate avea un rol precumpănitor.

Corelaţia între Smerenie şi înţelepciune este, de asemenea, una la fel. Am putea afirma de la început că înţelepciunea este o formă bine caracterizată a Smereniei. Nu poate exista o adevărată înţelepciune fără de Smerenie. Ca să ajungem la înţelepciunea creştină, trebuie neapărat ca, mai întâi, să fim smeriţi. Dacă nu avem în suflet Smerenia, nu putem vedea chipul cel luminos al înţelepciunii. Înţelepciunea fiind, în ultimă analiză, cunoştinţa lui Dumnezeu şi aceea a cunoaşterii noastre înşine prin cunoaşterea lui Dumnezeu, este vădit, fiule Fortunat, că nu vom putea ajunge la aceasta fără lepădarea de noi înşine, adică fără Smerenie. Când am încercat a defini Smerenia, am spus, fiule Fortunat, că, în primul rând, ea este una cu lepădarea de sine. Deci numai dacă ne vom lepăda de sine vom fi smeriţi, iar dacă vom fi smeriţi, vom vedea pe Dumnezeu, adică vom fi ajuns la înţelepciune. „A cunoaşte pe Dumnezeu, grăieşte scriitorul sacru, este începutul înţelepciunii", iar în altă parte: „Înţelepciunea este cunoaşterea de sine însuţi prin cunoaşterea lui Dumnezeu". La rândul ei, înţelepciunea aruncă asupra Smereniei lumina ei: „Înţelepciunea este cu cei smeriţi" (Pilde 11, 2) sau: „Înţelepciunea înalţă capul celui smerit şi-l face să şadă între cei mari" (Înţ. Sir. 11, 1); iar Sfântul Apostol Iacov spune: „Înţelepciunea de sus este întâi curată, apoi paşnică, smerită, supusă, plină de îndurare şi de roade bune" (Iac. 3, 17).

Dar oricum, fiule Fortunat, după cum am văzut mai sus, în legătura dintre Smerenie şi înţelepciune, pasul înainte îl are Smerenia, desigur atunci când este vorba de viaţă şi de înţelepciune, de cele duhovniceşti.

XI
SMERENIA ŞI CELELALTE VIRTUŢI
(urmare)

O legătură foarte strânsă este, de asemenea, fiule Fortunat, între Smerenie şi virtutea ascultării. Nu se poate închipui o ascultare fără ca, mai înainte, să-i fi făcut drum Smerenia. O ascultare înseamnă a te opune, a urma, a socoti de bună fie orânduirea învăţăturii creştine, fie părerea bună a altuia, fie a da urmare poruncii unui mai-mare al tău. În toate aceste ipostaze, trebuie neapărat ca acela care urmează a da ascultare să aibă în suflet puterea de nebiruit a Smereniei. De unde ies neascultările? De unde ies ereziile? De unde ies călcările în picioare ale poruncilor stăpânirii? De unde iese neţinerea în seamă a părerii altora? Toate ies, fiule Fortunat, din Trufie, aşadar din lipsa Smereniei. Şi care-i virtutea creştină care ne face să ascultăm de poruncile învăţăturii noastre? Care ne fereşte de căderea în erezii? Care ne face să sâvârşim poruncile stăpânirii şi ale mai-marilor noştri? Care ne îndeamnă să ţinem seama şi de părerile altuia? Desigur, Smerenia. Ea este aceea care şopteşte sufletului nostru: „Ascultă! Nu crede că tu eşti mai priceput ca altul; nu te lăsa dus de gândul că credinţa noastră ar avea lipsuri şi că tu eşti chemat să le umpli; nu te lăsa târât de orice şoapte, fie cât de mici, ale Trufiei. Ci tu, asemenea Domnului Hristos, rămâi în ascultare. Priveşte la viaţa Lui întreagă şi te vei convinge că e, printre altele, şi o viaţă de ascultare. El S-a supus:

„Facă-se voia Ta, Părinte al Meu!". Fă şi tu la fel: leapădă-te de tine, uită de tine, lasă-te în umbră, şi ascultă, chiar şi de unul mai mic şi mai nepriceput ca tine. „Ascultă, ascultă, ascultă!" – acesta este glasul pe care Smerenia îl strigă necontenit spre sufletul omenesc aflat în lupta cu nesfârşitele ispite, din care cea mai mare este Trufia, care cere neascultare, ieşire de sub supunere, răzvrătire.

Aşa încât, fiule Fortunat, nu este un lucru prea greu să vedem şi să ne dăm seama de primatul Smereniei, în legătura ei cu virtutea ascultării. Uită-te la lagărul ascultătorilor, şi vei afla Smerenia dominând în sufletele lor; uită-te şi în lagărul neascultătorilor, şi nu vei afla decât pe marele duşman al Smereniei, Trufia. Omul ascultător este un copil al sufletului Smereniei, omul neascultător este unul al Trufiei. Rezultatul? Cel dintâi va putea să găsească ţărmul fericit al mântuirii, cel de-al doilea va naviga pe oceanul fără ţărmuri al tuturor zadarnicelor răzvrătiri, nezărind nicăieri ţărmul mântuirii.

Cu privire la aceasta, Sfântul Apostol Pavel, vorbind către Filipeni (2, 8), spune: „Şi fiind (Iisus) după înfăţişare ca omul, S-a smerit pe Sine, făcându-Se ascultător până la moarte, iar moartea I-a fost pe cruce", ceea ce, cu alte cuvinte, repetă smeritul diacon din Edessa, Sfântul Efrem Sirul: „Printr-o adevărată şi sinceră ascultare ne apropiem de dumnezeiescul nostru Legiuitor, Care S-a făcut ascultător, până a muri pentru noi". Iar cu privire la ascultarea dintre cei maimari ai noştri şi noi, Sfântul Hrisostom spune: „Smerenia este a sluji altora, cu gândul de a fi pe placul lui Dumnezeu, a te coborî din înălţimea demnităţii tale, ca să săvârşeşti o lucrare cu adevărat mare şi admirabilă". Iar a sluji altora, după cum am văzut („Iar voi să fiţi slugă tuturor"), ce înseamnă altceva, fiule Fortunat, decât Smerenia? În citatul Sfântului

Hrisostom avem şi sâmburele ascultării celui mai mare („înălţimea demnităţii") faţă de cel mic, pentru că dacă, într-adevăr, un conducător vrea să „conducă" bine, el trebuie nu numai să ceară ascultare de la cei pe care-i conduce, ci trebuie şi el să dea ascultare lor, în ceea ce cererile lor au bun şi drept, pentru ca „să săvârşească o lucrare cu adevărat mare şi admirabilă".

Tot atât de strânsă ne apare, fiule Fortunat, şi legătura dintre Smerenie şi rugăciune. Rugăciunea, care, în fond, este o îngenunchere a duhului în faţa lui Dumnezeu, presupune neapărat existenţa anticipată a Smereniei. Nu-şi îndoaie genunchii şi nu-şi ridică mâinile spre cer acela care nu este smerit. Numai Smerenia ştie, fiule Fortunat, să ne frângă picioarele, făcându-ne să îngenunchem la rugăciune. Cel ce se roagă în picioare se cam aseamănă cu fariseul din Templu a cărui rugăciune, ştim, n-a fost lucrătoare cu privire la mântuirea sufletului. Iar în cuprinsul oricărui fel de rugăciune, ce facem noi, fiule Fortunat, altceva decât că ne smerim necontenit în faţa lui Dumnezeu, cerându-I lucruri bune şi de folos sufletului nostru, întru căpătarea nădejdii mântuirii Lui? Ci noi, fiule Fortunat, să ne rugăm cu vameşul care-şi pleca fruntea, neîndrăznind a privi lumina altarului, bătându-se în piept şi recunoscându-şi, slobod, greul lui păcat. Oriunde întâlnim o rugăciune bine făcută, să fim siguri, fiule Fortunat, că mai înainte vom întâlni Smerenia. Ea este deschizătoare a drumului spre rugăciune, de vreme ce ea este poarta prin care intrăm în înfloritul ocol al tuturor virtuţilor. Sfântul Ciprian ne spune limpede: „Departe de noi îngâmfarea în rugăciune", lăsând a se înţelege: „ ... ci Smerenia să ne fie călăuză spre rugăciune...". Iar Sfântul Ambrozie scrie categoric: „Smerenia este aceea care dă preţ

rugăciunii”. De aceea, fiule Fortunat, când ne rugăm, bine este a face un preambul rugăciunii, spunând: „Doamne, dă-mi smerenie îndestul spre a putea face o rugăciune bună”.

Smerenia şi milostenia!... De ajuns să enunţăm aceasta, pentru a ne da seama de legătura strânsă care este şi între aceste două virtuţi ale trăirii noastre creştine. O milostenie pornită din ţinuturile îngheţate ale Trufiei nu este o milostenie, aşa precum rostesc nu numai Sfinţii Părinţii, dar şi sensul general al învăţăturii şi al Bisericii noastre. Ci milostenia nu poate avea alt izvor decât pe acela al Smereniei, pentru a fi cu adevărat o milostenie. Desigur, ea este izvorâtă şi din iubire (după cum vom vedea de îndată, când vom avea să analizăm legătura nespus de strânsă între Smerenie şi iubire), dar, fără îndoială, milostenia cea adevărată, ziditoare de suflet, trebuie numaidecât să aibă drept izvor şi călăuză Smerenia. Ca să mergi în casa săracului, ca să mângâi o frunte necăjită, ca să verşi o lacrimă la căpătâiul unei suferinţe, ca să „cobori”, într-un cuvânt, spre sufletul necăjit al cuiva, se cere, repet, pe lângă iubire, şi Smerenie. Sunt unele persoane care nu sunt lipsite de iubire, dar care fac milostenia prin alţii, sau o fac fără să se apropie și de casa şi de sufletul celui către care merge milostenia. Numai sufletul smerit va fi acela care, călăuzit de marea îndrumătoare care este Smerenia, va merge şi va săvârşi, integral, milostenia. Oricum ar fi, fiule Fortunat, se cade să constatăm, şi aici, că „poziţia” Smereniei este aceeaşi ca şi faţă de celelalte virtuţi despre care am vorbit până acum: ea deschide calea, ea „întovărăşeşte” şi milostenia, fără de întovărăşirea căreia, milostenia ori va fi slabă, ori nu va exista ca virtute aducătoare de mântuire, după cum tot marele Sfânt Hrisostom ne spune: „Smerenia şi milostenia ne descarcă de povara păcatelor”.

Milostenia, fiule Fortunat, este, după cum ştim, în strânsă legătură cu o altă mare virtute a trăirii creştine: recunoştinţa – aşadar, iată şi legătura între Smerenie şi recunoştinţă. Se cade să subliniem aici că, dacă este vreo povară mai greu de dus de către sufletul omenesc, este aceea a recunoştinţei. De aceea virtutea recunoştinţei este aşa de rară, lipsă care strică nespus de mult sufletului care datorează această recunoştinţă. Şi este rară, fiule Fortunat, pentru că rară este şi virtutea Smereniei. Numai sufletul cu adevărat smerit se simte neapărat îndatorat a aduce recunoştinţă celui care l-a ajutat în vreun fel. Nerecunoştinţa, presupunând o recunoaştere a neputinţei sau a sărăciei celui ajutat, este o consecinţă a pornirii lui trufaşe, simţindu-se – crede el – „înjosit" prin ajutorul primit. Omul smerit însă nu numai că nu are un asemenea sentiment, ci el încă mai tare se smereşte, mulţumind lui Dumnezeu pentru că fratele său nu l-a dat uitării şi căutând a-i răspunde la aceasta – cu o creştere de iubire. Aşadar, fiule Fortunat, pentru ca recunoştinţa să se arate în viaţa sufletească a omului, se cade ca Smerenia, având făclia în mână, să-i arate calea. Am putea spune că fără Smerenie nu e cu putinţă recunoştinţa.

O altă mare virtute creştină este, fiule Fortunat, „nejudecarea altora" sau, mai bine zis (cum am mai arătat nu știu unde), „neosândirea altora". Căci pot foarte bine să „judec" purtarea altuia fără să-l osândesc, ci numai cu gândul de a-l îndrepta, ceea ce este un lucru îngăduit; pe când dacă adaug la această judecare răutatea şi osândirea, fapta mea nu mai este una creştinească. Aşa trebuie înţeles şi versetul evanghelic: „Nu judecaţi ca să nu fiţi judecaţi" (Mt. 7, 1). Şi aici, fiule Fortunat, aflăm că Smerenia precedează şi condiţionează, oarecum, nejudecarea altora. Smerenia se judecă

mai ales pe sine – şi-i foarte zăbavnică în a judeca pe alţii. Ea îşi găseşte o mie de lipsuri sieşi, până să găsească unul la alţii. Nejudecarea altuia în ea însăşi este o formă bine conturată a Smereniei. Smerenia, chiar dacă vede păcatul altuia, degrabă îl acoperă cu al său, învinuindu-se pe sine poate pe nedrept.

Aici, fiule Fortunat, aflăm şi punctul de legătură al Smereniei cu dreptatea, altă mare virtute a trăirii creştine, dreptatea fiind luată mai ales în sensul ei cel mare de legea lui Dumnezeu. Smerenia şi aici este antemergătoare. Smeritul vede dreptatea altuia şi o îndrumează, şi-şi vede, îngroşată, şi nedreptatea lui, osândind-o. Călăuza dreptăţii (şi a reversului ei, nedreptatea) rămâne, aşadar, tot Smerenia. Numai Smerenia va şti să ne dea chipul real al dreptăţii, cum şi invers, pe acela al nedreptăţii. În lumina ei, dreptatea şi nedreptatea, se vor arăta în contururile lor reale.

Iată acum, fiule Fortunat, şi legătura dintre Smerenie şi răbdare. Se înţelege că fie răbdarea propriu-zisă (despre care e mai puţin vorba aici), fie răbdarea la nedreptate au, amândouă, dar mai ales cea din urmă, nevoie de prezenţa Smereniei. Răbdarea la suferinţa nedreaptă ne-o desluşeşte foarte bine Sfântul Apostol Petru în Întâia sa Epistolă: „Ce laudă poate fi dacă răbdaţi, când, păcătuind, sunteţi bătuţi? Dar dacă răbdaţi când faceţi bine şi pătimiţi, aceasta este plăcut lui Dumnezeu"(I Pt. 2, 20). Iată situaţia, fiule Fortunat: să faci bine, să fii bătut, şi tu să suferi totul cu răbdare, aşa precum a făcut Însuşi Domnul. Numai enunţând acest lucru, auzim ca un ecou în mintea noastră: pentru a putea să ai o asemenea răbdare, trebuie să pui în lucrare virtutea Smereniei – aşa precum a făcut Domnul ori de câte ori a suferit ceva pe nedrept, trupeşte sau sufleteşte. Apare, aşadar, evident

rostul şi precăderea Smereniei şi în această corelaţie spirituală: Smerenie-răbdare. Afla-vom, oare, fiule Fortunat, Trufia răbdând ceva pe nedrept? Nu numai că n-o găsim, dar ea, pusă în această situaţie, devine furibundă şi răzbunătoare, aducând „argumente" şi conchizând că omul este dator să se răzvrătească împotriva unei nedreptăţi. Iar ca să mai propovăduiască ceea ce spune Sfântul Apostol: răbdarea şi întoarcerea răului în bine, ar fi, pentru Trufie, o nebunie stupidă şi neînţeleasă. Pe când Smerenia, însuşindu-şi pilda Domnului şi urmând sfaturile apostolilor, nu numai că va preconiza răbdarea, ci şi întoarcerea răului prin bine. Ea va ţine sus făclia şi va zice: „Răbdaţi nedreptatea! Faceţi bine celor ce v-au făcut rău, rugaţi-vă pentru cei care vă blestemă!". Şi atunci ne întrebăm, fiule Fortunat: oare, nu şi aici Smerenia este începutul a toată răbdarea? Nu rămâne ea, şi aici, poarta prin care se intră la virtuţi? Desigur că da. De aceea şi noi se cade ca, atunci când se abate asupra noastră o nedreptate din acelea arătate de Sfântul Apostol Petru, să facem în sufletul nostru o cât mai mare „concentrare" a Smereniei, s-o chemăm, s-o implorăm să vină cu puteri cât mai mari pentru a ne face tari împotriva glasurilor Trufiei care ne cheamă la răzvrătire. „Să rămânem la cele smerite şi să nu credem că suntem cine ştie ce" – cum spune Sfântul Apostol Pavel în Epistola sa către Romani.

Aici e locul, fiule Fortunat, a arăta şi legătura pe care Smerenia o are cu virtutea nemânierii, adică a gonirii mâniei de la sufletul nostru. Cum mânia este în strânsă legătură cu nerăbdarea, nemânierea (adică, în fond, pacea sufletească despre care vom vorbi în capitolul următor) – nemânierea e în strânsă legătură cu Smerenia. Chiar când Smerenia vorbeşte cu putere, ea nu-i mânioasă, ci este apărătoare a dreptăţii şi a răbdării. Parafrazând versetul Sfântului Pavel de la I

Corinteni, capitolul 13, vom zice: „Smerenia nu se mânie”. Ea, fiind mereu trează asupra faptului că omul şi viaţa lui sunt o nimicnicie dacă nu stau sub lumina lui Dumnezeu, şopteşte mereu, cu dulceaţă: „Nu vă mâniaţi... Să nu apună soarele asupra mâniei voastre... Ajunge fiecărei zile răutatea ei...”. Aşa încât şi aici, fiule Fortunat, Smerenia îşi poartă făclia, arătând nemânierii calea ei, spre limanul mântuirii.

XII
SMERENIA ŞI CELELALTE VIRTUŢI
(urmare)

Dacă vom cerceta acum, fiule Fortunat, corelaţia între Smerenie şi pace, vom ajunge la aceleaşi încheieri. Pacea, în concepţia creştină, este cu totul altceva decât acea pace luată în înţelesul ei profan şi care, îndeobşte, înseamnă tihnă, huzur, „lasă-mă în pace” (pe care îl auzim pe toate drumurile), o pace a lumii cum o denumeşte Însuşi Domnul. Iată ce zice El: „Pacea Mea vă dau, însă Eu v-o dau nu cum v-o dă lumea” (In 14, 27). Pacea lumii este o pace pasivă, ca să spunem aşa, pe când pacea Domnului este activă, este acea mare virtute sufletească pe care o punem (sau ar trebui să o punem) în lucrare ori de câte ori avem de întâmpinat vreo încercare, vreo suferinţă, vreo nedreptate, vreo boală, într-un cuvânt când avem nevoie de un cumpăt sufletesc pentru a da deoparte vreun obstacol sau pentru a ne feri sufletul de cădere în faţa unei încercări la care, peste voia noastră, ne pune viaţa de toate zilele. Într-un cuvânt, pacea creştină este Însuşi Domnul Hristos. De-a lungul vieţii Sale pământene, sufletul Mântuitorului s-a aflat mereu în acel echilibru spiritual care, singur, poate aduce după sine lucrarea virtuţilor. Chiar şi atunci când Domnul a fost cu sufletul cuprins de-o sfântă mânie (gonirea zarafilor din Templu sau vaiurile adresate fariseilor sau acele adresate cetăţilor necredincioase),

pacea a fost prezentă în sufletul Său. Grăirea era vehementă, dar sufletul Său era senin şi liniştit.

Aşadar, fiule Fortunat, virtutea păcii cuprinde în sine, fiind determinată de ea, o stăpânire de sine. Nu putem avea pace dacă nu avem stâpânire de sine. Şi iată, aşadar, cum se arată şi aici „poziţia" Smereniei faţă de virtutea păcii. Ca să avem pace în suflet trebuie să fim stăpâni pe noi, iar ca să fim stăpâni pe noi se cade să vedem legătura între nimicul care suntem şi pricina de tulburare care se abate asupra noastră, să ne spunem necontenit: ce înseamnă tot ce-ar putea veni asupra mea, faţă de mântuire şi de veşnicie? De ce să mă tulbur, dacă prin tulburarea mea îmi aduc descumpănirea sufletului, care, la rându-i, aduce alte pricini de tulburare? Toate vor trece. Ceea ce trebuie să mă preocupe şi să rămână este stăpânirea pe care, în numele Domnului, trebuie s-o am asupra mea însumi. Iar stăpânire asupra ta însuţi ce este, în fond, decât o formă derivată a lepădării de sine? Iar lepădarea de sine ce presupune pentru a se produce? Smerenia. Numai cel ce se smereşte în faţa încercării, va putea căpăta stăpânirea de sine, iar prin stăpânirea de sine va avea pacea necesară întâmpinării şi suportării încercării. Iată, fiule Fortunat, cum şi pacea, această mare virtute a învăţăturii noastre, este condiţionată tot de Smerenie. Tot prin poarta Smereniei putem ajunge şi la pace. De ce trufaşul n-are pace? Pentru că îi lipseşte Smerenia. De ce smeritul învinge încercările prin pacea sufletească? Pentru că are la sine puterea atotbiruitoare a Smereniei. Trufaşul aleargă la pacea lumii, pentru că prin ea (crede el) va putea domina mai bine asupra oamenilor şi a vieţii. Smeritul aleargă la pacea Domnului Hristos, pentru că ştie că numai cu ea va putea birui asupra încercărilor. Din acest punct de vedere, pacea lumii este moarte, pe când pacea

Domnului Hristos este viaţă. Moartea intră în viaţa omenească prin poarta cea largă a Trufiei, viaţă intră în existenţa spirituală a omului pe pământ prin poarta cea strâmtă a Smereniei. Trufia se foloseşte de diavol şi de dracii lui, Smerenia se supune Domnului Hristos, folosind, întru aceasta, toate cele pe care Mântuitorul le-a aşezat în lume întru a noastră mântuire.

Dar revenind, fiule Fortunat, la corelaţia dintre Smerenie şi pace, vom spune, conchizând, că, cu cât Smerenia va fi mai stăpână pe sufletul nostru, cu atât mai mult se va mări pacea din el, pace care, alături de celelalte virtuţi creştine, ne duce şi ea pe calea care merge spre Împărăţia cerurilor.

Venind acum, fiule Fortunat, la cea din urmă consideraţie a noastră, legătura între Smerenie şi iubire, vom spune: desigur, iubirea, în ordinea creştină, este virtutea de căpetenie care condiţionează întreaga noastră viaţă de mântuire. Reciteşte, fiule Fortunat, întreg capitolul al treisprezecelea de la Epistola întâi către Corinteni a Sfântului Apostol Pavel – şi lesne te vei încredinţa că iubirea este „porunca cea nouă" (In 13, 34) pe care ne-o dă Domnul şi că în această poruncă nouă „stau toată legea şi profeţii" (Mt. 22, 36 ş.u.).

Așa este, și totuși , fiule Fortunat, cum am atins chestiunea puțin și în rândurile de mai înainte, şi iubirea este, oarecum, „condiţionată", şi ea, de Smerenie. Desigur, în divina Grădină a Trăirii creştine, iubirea este cea mai mare şi mai frumoasă floare. Mireasma ei îmbălsămează tot cuprinsul, lumina ei străluceşte peste tot; iar din această mireasmă şi din această lumină se alcătuieşte un fel de „văzduh spiritual" care, ca o imensă cupolă strălucitoare, proteguieşte şi viaţa de aici, şi mântuirea sufletului omenesc, şi viaţa preafericită de dincolo.

Dar, pentru a ajunge la floarea cea minunată a iubirii din ocolul trăirii creştine, tot prin poarta cea strâmtă a Smereniei trebuie să intrăm. Dacă stăm bine la o judecată dreaptă a raportului dintre Smerenie şi iubire, vom putea lesne spune că între ele este o necontenită întrepătrundere, care poate fi şi o „condiţionare”. Nu se poate închipui o Smerenie fără iubire, dar nici iubirea nu se poate închipui fără smerenie. Ele aleargă, ca să spunem aşa, una după alta, într-o necontenită întrecere: uneori iubirea fiind în frunte, alteori Smerenia. Sfântul Hrisostom spune: „Smerenia aduce adevărata măreţie”, aşadar, aduce iubirea, care condiţionează adevărata şi rodnica măreţie a vieţii noastre duhovniceşti, aducătoare de mântuire. Ca şi în legătura dintre Smerenie şi credinţă – când ne-am folosit, *pro causa,* de asemănarea cu fabula leului şi a şoarecelui –, aşa şi în legătura dintre Smerenie şi iubire. Tot Sfântul Hrisostom ne spune: „Cu iubirea, Smerenia nu ne costă nimic”, tocmai ca să ne arate legătura strânsă între aceste două virtuţi creştine. Dar acela care subliniază faptul uşoarei precăderi pe care Smerenia o are asupra iubirii este adâncul exeget al întregii filosofii creştine de totdeauna, Fericitul Augustin. Într-un loc el spune cu atâta înţeles: „Smerenia este paznica iubirii”. Cât de potrivit cuvânt a aflat acest mare stâlp al învăţăturii creştine, afirmând cele de mai sus. Nu atât Smerenia este condiţionată de iubire, cât aceasta de Smerenie. De aceea ea, Smerenia, este paznica iubirii, mai înainte ca iubirea să fie paznica Smereniei, lucru care, la rândul lui, este, şi el, adevărat. Ideea aceasta, elaborată de Fericitul Augustin, este, la rândul ei, întregită şi, oarecum, pusă în lumina „practicităţii” de către un alt titan al Sfintei noastre Biserici – vreau să numesc pe Sfântul de la Mediolan, Episcopul Ambrozie. Acesta spune: „După cum Smerenia este o parte a iubirii, tot aşa iubirea este o parte a smereniei”. Este vorba de

acea întrepătrundere şi de acea cursă dintre Smerenie şi iubire despre care am vorbit. Dar, dându-şi seama că, în această „condiționare”, tot Smerenia este aceea care are întâietate, îşi completează afirmația așa: „De aceea, se poate spune că lucrările iubirii nu ne slujesc la nimic, dacă le lipseşte Smerenia”. Este, fiule Fortunat, cât se poate de adevărat şi de clar.

Sfârşind această înşirare a legăturilor pe care Smerenia le are cu celelalte virtuţi creştine, voi îndrăzni, fiule Fortunat, să pun şi eu înainte un gând care s-a ivit în mintea mea şi sălăşluieşte în inima mea. Uitându-mă îndărăt, spre trecutul propriei mele vieţi, de când şi eu, cu toate păcatele şi nedesăvârşirile mele, am fost îngăduit a fi un trăitor al învățăturii Domnului în Sfânta Sa Biserică, am băgat de seamă, fiule Fortunat, că de mai multe ori am iubit fără să fiu smerit şi de mai puţine ori am fost smerit, deşi am iubit mai mult. Cu alte cuvinte, identitatea dintre Smerenie şi iubire a fost totdeauna arbitrară, deci n-a fost o identitate – și că în acest joc dintre aceste două virtuţi, dat în sufletul meu, precumpănitoare a fost Smerenia. Căci, deşi am iubit, dar neavând și puterea Smereniei, lucrările iubirii mele au fost, cum spune Sfântul Ambrozie, „nelucrătoare”; eu însumi, negustând dulceaţa pentru fapta săvârşită, atunci când am simțit Smerenia în sufletul meu întovărăşind faptele iubirii, Smerenia fiind „paznica iubirii”, cum spune mai sus Fericitul Augustin, am avut în suflet, fiule Fortunat, o mare dulceață sufletească, plină, luminoasă şi dezinteresată. Şi atunci, iată gândul meu despre care spuneam mai sus: „Smerenia, stând sub înfinita cupolă a iubirii, duce la toate virtuţile şi ne face să gustăm şi iubirea însăşi, gustare care n-ar fi cu putinţă fără Smerenie”.

O, Doamne, Izvor al Smereniei, Smerenia însăşi, Tu Care Te-ai smerit până a Te lăsa cuprins de sânul Precuratei Fecioare,

Tu, care ai primit batjocuri şi loviri, Tu, Care ne-ai spălat şi ne speli necontenit hidoasele noastre picioare, Tu, Care ai dus Smerenia până la a primi de bună voie moartea pe o cruce infamă, Tu, Care ai venit să ne înveţi prin aceasta, mai înainte de toate, lecţia mântuitoare a Smereniei, Tu, Care eşti Uşa, Tu, Doamne, mai suferă-ne încă şi nu trimite asupra noastră mânia Ta cu totul îndreptăţită, că, iată, strigăm către Tine: Aşa murdari, rupţi, zdrenţăroşi, buboşi, ticăloşi cum suntem, noi, Doamne, Te rugăm să vii şi să rămâi la noi, căci, Doamne, Te iubim şi nu vrem să ne mai despărţim de Tine niciodată... Îngăduieşte-ne, Doamne, amână, Doamne, pedeapsa, ajută neputinţei noastre, căci noi, Doamne, pe deasupra păcatelor noastre, Te iubim, Te iubim, Te iubim, Doamne – şi făgăduim întoarcere, făgăduim smerenie, făgăduim aspră bătaie asupra noastră înşine, făgăduim îndreptare. Iar tu, Maică a îndurărilor, Mamă a sufletelor noastre, nu ne părăsi în lupta aceasta pe care o dăm împotriva păcatului, împotriva noastră înşine, împotriva îngerului întunericului... Fii şi rămâi cu noi, Maică bună, căci, fără tine, pierim de mulţimea păcatelor... O, Maică Sfântă...

XIII
SMERENIA ŞI POCĂINȚA

Dacă vom privi cu luare aminte, cu răbdare şi cu iubire legătura dintre aceste două virtuţi de căpetenie ale învăţăturii şi ale trăirii creştine, lesne ne vom da seama, fiule Fortunat, că această legătură este una puternică şi de mare însemnătate, mergând până la a aduce o identitate între cele două virtuţi. Fără Smerenie nu ajungem la pocăinţă. Pocăinţa, pentru a se ivi în viaţa noastră duhovnicească, presupune neapărat, anterior, prezenţa Smereniei. Pocăinţa, fiule Fortunat, ne apare asemenea unei forme superioare a Smereniei, o „devenire" a ei. Sufletul nostru, cuprins de apa cea bună a Smereniei, va merge, ca de la sine, spre pocăinţă, adică la plângerea asupra păcatelor lui. Şi numai sufletul care se smereşte poate ajunge la cunoaşterea păcatului, la căinţa pentru el şi la mărturisirea lui. Trufaşul nu va ajunge niciodată la pocăinţă, precum nici nepăsătorul. Iar sufletul, cuprins de viforul cel bun al pocăinţei, presupune neapărat că, mai înainte de orice, s-a smerit, adică și-a văzut şi de micimea lui, şi de mărimea păcatului lui, şi infinitatea şi îndurarea lui Dumnezeu. Este un lanţ spiritual neîntrerupt între toate acestea, fiecare verigă a lui fiind condiţionată atât de veriga anterioară ei, cât şi de cea posterioară. Desigur, fiule Fortunat, nu putem afirma că între aceste două virtuţi ar fi o identitate perfectă, dar putem lesne spune că sferele noţiunilor lor sunt secante pe-o mare întindere. Smerenia însă este şi aici virtutea

care are precădere, pentru că, după cum am spus, numai cel ce se smereşte poate ajunge la vederea plânsă a păcatului propriu, la dorinţa de a-l mărturisi şi la hotărârea de a nu-l mai săvârşi – toate acestea constituind sfera propriu-zisă a pocăinţei. Se adevereşte, aşadar, şi aici că Smerenia este poarta prin care ajungem şi la pocăinţă – cu acest adaos faţă de celelalte virtuţi că pocăinţa este floarea cea mai apropiată de intrarea ocolului trăirii creştine, care este Smerenia. Căci, fără pocăinţă, nu putem ajunge la celelalte virtuţi. Pocăinţa, care apare în această ipostază ca o prelungire a însăşi Smereniei, este întru totul necesară (după cum vom vedea mai jos) pentru a începe trăirea creştină cu adevărat. Anticipăm și zicem că, după cum nu putem ajunge la virtuţi decât prin poarta Smereniei, tot aşa vom spune că fără pocăinţă nu se poate porni spre mântuire. Se vede de aici, fiule Fortunat, încă mai clar legătura strânsă dintre Smerenie şi pocăinţă şi cum Smerenia condiţionează pocăinţa, după cum pocăinţa (desigur, în tovărăşia Smereniei) îndrumează la trăirea creştină.

Dar pentru a ne da seama îndestul despre legătura intimă între aceste două virtuţi, se cade, fiule Fortunat, ca, după ce am arătat cele de mai sus, să ne ostenim acum a aduce în lumină măcar liniile generale ale pocăinţei, cu atât mai mult cu cât ne-am dat seama de importanţa ei în viaţa noastră care duce spre mântuire. Vom căuta ca în această scurtă incursiune să punem mereu în legătură virtutea pocăinței cu Smerenia, tocmai pentru a arăta însemnătatea acestei legături. Vom începe pornind de la izvoarele cele cu apă dulce şi înviorătoare ale pocăinţei.

Cum apare pocăinţa în viaţa duhovnicească a cuiva? Cum se iveşte această dalbă mireasă a sufletului omenesc?

Cum apar zorii acestei zile fericite a omului în pământeasca sa viață? Cum se sparg mugurii acestei flori minunate, care este pocăința? O, fiule Fortunat, câte s-ar putea spune! S-au scris tomuri întregi asupra pocăinței – aşa că nu eu, nevrednicul, voi cerca a înfrunta o asemenea greutate, o asemenea lumină orbitoare. Ci gândul meu nu este decât unul: să mă silesc ca, în cuvinte puține, dar pornite din suflet, să aduc în fața semenilor mei imaginea splendidă a acestei flori, exclamând de la început: „O, Doamne, mare a fost îndurarea Ta pentru noi, pentru păcătosul nostru suflet, că ne-ai dat, prin chiar gura Ta, cuvintele prin care aşezai, în Biserica Ta şi în Trăirea creştină, această unică și minunată floare a pocăinței! Fii prea lăudat, Doamne, şi iartă-ne nouă greşelile şi păcatele noastre". Căci nu ştim, fiule Fortunat, ce-am fi ajuns fără această ieşire spre lumină, care este pocăința, cea care a adus lumii cohortele întregi de mucenici şi de sfinți care alcătuiesc unul din fundamentele cele mai adânci ale celor două mii de ani de creştinătate: pocăința!

Ca să ajungem la izvorul pocăinței, fiule Fortunat, să mergem la acel fiu de bun neam, care, prin vina sa, a ajuns să fie paznicul porcilor, la porunca întunecatului. Fiul risipitor!

El, râvnind roşcovele porcilor, nici pe acelea nu le avea, ceea ce înseamnă, simbolic, că omul ajunsese la cea de pe urmă decădere. Cum s-a făcut întoarcerea lui? Care a fost începutul acestei întoarceri? Mai întâi el *şi-a văzut păcatul.* Aşadar, fiule Fortunat, începătura pocăinței este vederea păcatului tău, precedată, neapărat, de-o mişcare de lepădare a trufiei, deci de o mişcare a Smereniei. Fiul risipitor nu ar fi ajuns a-şi vedea grozăvia păcatului său dacă nu s-ar fi smerit, adică n-ar fi văzut şi n-ar fi simţit catastrofala distanţă dintre el şi Dumnezeu, dintre păcatul lui şi lumina cea fără de asemănare a lui Dumnezeu. Într-un stil aparte, Fericitul

Augustin ne spune cu atâta originalitate: „Pocăința nu-i altceva decât o sfântă indignare împotriva ta însuți". Mulți, fiule Fortunat, se „indignează" de propriul lor păcat, dar pentru ca această indignare să ducă la pocăință, trebuie neapărat ca ea să fie „o indignare sfântă", adică, în alți termeni, o indignare ieșită din Smerenie la vederea păcatului, adică la vederea despărțirii sufletului de Dumnezeu. Această vedere a păcatului va să fie, fiule Fortunat, adâncă și continuă: „Păcatul meu pururea este înaintea mea", cum spune regele psalmist în cunoscutul psalm 50, al pocăinței.

Dar, în afară de aceasta, pornirea de pocăință trebuie să fie mereu însoțită de Smerenie, ca să fie curată de orice amestec străin. Sfântul Hrisostom spune atât de limpede: „Cel smerit cu inima, omul care se pocăiește, micșorându-se pe sine, este străin de orice slavă deșartă, de mânie, de invidie, aș zice de orice patimă". Iar cel ce s-ar rușina de Smerenia premergătoare pocăinței nu este nici smerit și nici nu ajunge la o pocăință adevărată. Sfântul Grigorie cel Mare ne spune: „A te rușina că te smerești în fața lui Dumnezeu prin pocăință este semnul unei rele conștiințe" – această rușinare echivalând cu un vicleșug, cu o fățărnicie, care distrug orice bună pornire, făcând ca sufletul, cuprins de-un val de trufie, să nu ajungă niciodată la pocăință, care este, prin excelență, și o virtute a sincerității, a unei „bune conștiințe", a unei nefățarnice intenții. Sfântul Hrisostom, reluând tema psalmistului, recomandă și el: „Adevăratul mijloc de a înăbuși trufia care ne umflă este a avea neîncetat păcatele noastre înaintea duhului". Și tot el ne spune cu atâta plasticitate: „Înarmați-vă împotriva voastră înșivă cu sabia pocăinței". Și fiul risipitor s-a înarmat, fiule Fortunat, cu arma Smereniei, pentru a ajunge la pocăință: „Mă voi duce la tatăl meu și-i voi zice..." (Lc. 15, 18). Pentru a vădi legătura dintre Smerenie

şi pocăinţă în punctul acesta al vederii păcatului, Sfântul Hrisostom ne spune: „Să cugetăm asupra firii noastre, să ne dăm socoteală de greşelile noastre, să ne învăţăm a ne cunoaşte cine suntem; aceasta va fi îndestul pentru a ne pătrunde de îndatorirea de a fi smeriţi".

A doua mişcare care, prin virtutea Smereniei, ne duce la pocăinţă este, fiule Fortunat, a ne întrista de păcatele noastre. O, această bună şi sfântă lacrimă stă la însăşi temelia creştinismului, deci cu atât mai mult la cea a pocăinţei. Un mare orator apusean – cred că nu greşesc când numesc pe Bossuet – a zis că întregul creştinism, adică întreaga trăire creştină, stă într-o lacrimă. Este tocmai lacrima despre care voim a vorbi aici: lacrima ieşită din spaima religioasă a contemplării propriului nostru păcat. Vederea păcatului fără această urmare, lacrima, n-ar putea duce la pocăinţă. Ci această lacrimă este ieşită tot din Smerenie, din acea „sfântă indignare împotriva noastră", despre care am amintit mai sus. Foarte multe lucruri s-au scris, fiule Fortunat, asupra acestor lacrimi de toţi dascălii şi Sfinţii Părinţi ai creştinătăţii. Sfântul Ioan Hrisostom ne spune: „Plângeţi asupra păcatelor voastre, ca să nu aveţi a plânge asupra pedepsei". Lacrimi, ca să spunem așa, preventive – preîntâmpinătoare celuilalt fel de lacrimi, ale osândei. O, fiule Fortunat, acest mare moralist, care a fost Sfântul Hrisostom, el a fost totdeauna cu o nespus de deosebită grijă pentru omul păcătos, pe care l-a iubit tot pe atât de mult pe cât a urât păcatul, despre care spunea: „Nu cunosc nimic rău în viaţa omenească decât păcatul". Sfântul Grigorie de Nyssa are, şi el, frumoase şi temeinice cuvinte asupra acestor lacrimi, când zice: „Dacă este o tristeţe îngăduită, este aceea care se naşte din pocăinţă, privind păcatele noastre", şi tot el: „Putem găsi fericirea în a plânge, când

facem aceasta pentru ispăşirea păcatelor noastre". Dar acela care pune mai bine în evidenţă atât frumuseţea acestor lacrimi, cât şi legătura strânsă între Smerenie şi pocăinţă, rămâne tot Sfântul Hrisostom: câte lucruri n-am putea cita din grandioasa sa operă, monumentală cum n-a mai fost a vreunui alt Sfânt Părinte (poate numai a Fericitului Augustin), dar cadrul mic al însemnărilor noastre nu ne îngăduie lucrul acesta. Totuşi, mai spicuim: „Lacrimile pe care pocăinţa le aduce, iată roua care rodeşte sămânţa pietăţii, curăţă sufletul, revarsă în el o dulce căldură, face să crească acolo boabele cunoaşterii mântuirii". Şi un ultim citat al său, care exprimă o dorinţă vie a sufletului sfântului: „Lacrimile pe care le cer nu sunt acele lacrimi trufaşe care cheamă spre ele privitori, ci acele care răspândesc în taină căinţa smerită a inimii, acelea care curg fără zgomot şi fără strălucire, care nu au alt martor decât pe Dumnezeu". Aşadar, fiule Fortunat: „căinţa smerită a inimii". Iată tainica legătură între Smerenie şi lacrima pocăinţei.

Citind o carte mai nouă a unui bun şi mare trăitor întru Domnul, monseniorul Vladimir Ghika, pe care l-am mai amintit în aceste însemnări, aflăm câteva cugetări cu privire la cele spuse aici, pe care socotesc a le aşterne pe hârtie. El spune: „Unele flori nu cresc decât acolo unde au căzut lacrimi", voind a arăta prin aceasta că floarea mântuirii nu poate răsări decât în sufletul care, cuprins de smerenie, revarsă lacrimile pocăinţei. Am putea spune şi noi că „pământul cel mai fecund în care pot creşte florile virtuţilor creştine este pământul smereniei, udat de lacrimile pocăinţei". Tot monseniorul Ghika ne încredinţează că Dumnezeu nu uită nici una din *aceste* lacrimi: „Perii capului tău sunt număraţi. Crezi tu că aş pierde Eu cea mai mică din lacrimile tale?" – după cum, cu mult înainte, Sfântul Simeon Noul Teolog

spunea în rugăciunea premergătoare Sfintei Împărtăşanii: „Nu se ascunde înaintea Ta, Doamne, nici picătura de lacrimi, nici din picătură vreo parte”.

Plângerea, aşadar, plângerea asupra păcatelor noastre este, fiule Fortunat, manifestarea evidentă a Smereniei. „Îmi pare rău de păcatul meu şi plâng asupra lui” – este, fără îndoială, semnul unei mari şi adânci Smerenii, care se leagă îndeaproape cu frumuseţea pocăinţei.

Cu atât mai de osândit rămân aceia, fiule Fortunat, care, departe de a vărsa această lacrimă, se mândresc în sufletul lor, primind, după cum am arătat în cartea întâi a acestor însemnări, îndemnurile nefaste şi aducătoare de urâţenie ale Trufiei. Se vede că creştinii din Corint dădeau mult de lucru Sfântului Apostol Pavel cu abaterile lor de la regulile sfinte ale smereniei noii învăţături, deoarece citim în Epistola întâia a lui către ei: „Voi v-aţi mândrit, în loc să fi plâns mai bine” (I Cor. 5, 2). Aflăm aici vechea şi veşnica duşmănie dintre Smerenie şi Trufie.

Iar noi, fiule Fortunat, aducând iarăşi în faţa cugetului nostru cuvintele Sfântului Grigorie de Nyssa şi ale Sfântului Hrisostom, şi scoborându-le în inimă, să le gustăm toată „dulcea căldură” şi să zicem dimpreună cu ei: „Da, Doamne, putem şi noi să găsim fericire în a plânge asupra păcatelor noastre, întru ispăşirea lor. Da, Doamne, primeşte şi lacrimile smerite ale ochilor şi ale sufletului nostru, pentru ca aceste lacrimi să facă să crească acolo boabele cunoaşterii mântuirii noastre!”.

XIV
SMERENIA ŞI POCĂINŢA
(urmare)

După vederea păcatului, căreia-i urmează întristarea şi plângerea asupra lui, vine, fiule Fortunat, o clipă foarte grea în lanţul de fapte care alcătuiesc lucrarea pocăinţei sufletului omenesc: vine mărturisirea, vine îngenuncherea şi rostirea celui mai însemnat cuvânt pe care gura omenească îl rosteşte atâta de rar şi atâta de greu: „Am păcătuit!”. Şi aici, să privim spre minunata întoarcere a fiului risipitor, dar mai ales să privim în jurul nostru și în însuși sufletul nostru, de-a lungul peregrinărilor lui pământești. Greu, foarte greu este, fiule Fortunat, a-ţi mărturisi păcatul! Trebuie o mare putere adusă de Smerenie, pentru ca această mărturisire să se facă. Şi aici, aşadar, legătura între Smerenie şi pocăinţă apare evidentă şi hotărâtoare. Până nu te-ai înfrânt pe tine însuţi printr-o Smerenie din ce în ce mai mare, ieşită dintr-o mereu crescută lepădare de sine, nu vei putea ajunge a face această mărturisire, care, după cum vom vedea de îndată, nu este valabilă dacă nu-i făcută aşa precum prescrie însăşi învăţătura noastră sfântă, Biserica şi Tradiţia.

Desigur, fiule Fortunat, păcatele noastre sunt multe, grele şi ruşinoase, dar bunăvoinţa noastră de a le mărturisi face ca lucrarea mărturisirii lor să devină lesnicioasă. Apoi, gândul că Dumnezeu vede buna noastră intenţie uşurează, şi el, la rându-i, mărturisirea, pe care, în ascuns, Trufia n-o vrea.

Sfântul Vasile cel Mare ne spune cu privire la aceasta: „Intră în taina inimii tale, adu-ţi aminte viaţa ta trecută. Oricât de ticăloasă ar fi, nu te descuraja: acolo unde prisoseşte păcatul, prisoseşte şi harul (I Tim. 1, 14). Se iartă mai mult celui ce datorează mai mult". Ca şi cu Maria Magdalena la ospăţul de la Simon leprosul: „Multe se iartă ei, pentru că mult a iubit (Lc. 2, 47). Iar bunul Sfânt Hrisostom spune cu atâta mărinimie: „Nimic nu place mai mult lui Dumnezeu decât a te aşeza printre păcătoşi", şi tot el: „Cineva este modest, este drept, când, păcătos fiind, îşi mărturiseşte păcatul". Sfântul Grigorie de Nyssa, având acelaşi duh de mansuetudine creştinească, ne încurajează, spunând: „Cel care, din propriul său îndemn, vine să se învinuiască de păcatele sale tainice, adeverind prin aceasta un început de schimbare, are drept la mai multă îngăduinţă". Da, fiule Fortunat, după cum am mai spus, Dumnezeu vede *mişcarea* din sufletul nostru, suflet care vrea să se golească de tot balastul amar şi osânditor al păcatului. Sfântul Efrem Sirul, singuraticul cugetător creştin din Edessa, e mai aspru, dar cu atât mai convingător când adresându-se păcătosului, căruia-i este greu a-şi mărturisi păcatul, îi spune cu autoritatea pe care i-o dădea traiul său plin de smerenie şi de adâncă meditaţie: „Dacă ţi-i ruşine de a-ţi mărturisi păcatele, ruşinează-te că le-ai făcut, nu că le mărturiseşti!". O, fiule Fortunat, câtă dreptate are smeritul diacon când afirmă lucrul acesta! Să ne gândim cât de lesne ne-a fost să săvârşim fără ruşinare mulţime de păcate („noian", cum spun cărţile Bisericii noastre), şi cât de greu ne-a fost să îngenunchem şi să le mărturisim duhovnicului, când fiecare ar fi fost firesc să facă contrariul; să le săvârşească cu mare greutate şi să le mărturisească cu uşurinţă. Sfântul Vasile cel Mare, în dorinţa lui de a vedea cât mai mulţi păcătoşi venind la scaunul spovedaniei, ne spune atât de părinteşte: „Dacă

păcatul vostru e greu şi povara lui vă încovoaie, alergaţi des la mărturisire, plângeţi, vegheaţi, postiţi". Iată, fiule Fortunat, atâtea puteri ajutătoare care înlesnesc spălarea noastră de păcate!

Cu privire la strânsa legătură între Smerenie şi pocăinţă, Fericitul Augustin este categoric când ne spune: „Smerenia nu se teme de mărturisirea păcatelor", şi: „Dumnezeu nu cere mărturisirea păcatelor decât pentru a ne mântui prin Smerenia care o întovărăşeşte". Iar Sfântul Efrem Sirul e tot atât de categoric, dur ca granitul, când ne spune: „Fără Smerenie, toate asprimile pocăinţei nimica sunt". Desigur, fiule Fortunat, aşa este: Smerenia trebuie neapărat să întovărăşească pocăinţa, sau, mai bine zis, pocăinţa este neputincioasă fără tovărăşia Smereniei. Oricât ne-am sili noi să dăm pocăinţei înfăţişarea ei că e adevărată, că mărturisirea noastră este pornită din inimă curată, toate nimica sunt dacă nu le întovărăşeşte Smerenia. Şi de ce, oare, fiule Fortunat? Pentru că, dacă nu sunt întovărăşite de Smerenie, ele sunt întovărăşite de Trufie, care ştie, după cum am arătat în cartea întâi, să se ascundă chiar şi în haina Smereniei. Ar zice cineva că aceste fapte se pot săvârşi, fără să fie întovărăşite de Trufie. Întrebăm: atunci care-i puterea spirituală care le întovărăşeşte? Indiferenţa? E tot o formă ascunsă a Trufiei. Că sunt săvârşite fără a fi nevoie de Smerenie? Lucrul este cu neputinţă, pentru că dacă lipseşte din lucrarea aceasta Smerenia, ele nu se produc sau sunt numai nişte aparenţe goale. Trebuie, aşadar, neapărat, ca ele să purceadă sau din Smerenie, sau din Trufie. O a treia cale nu există. Ci noi ştim, şi toţi Sfinţii Părinţi ne-o spun, că mărturisirea păcatelor este ieşită din Smerenie, adică din acea strălucitoare stare sufletească ce ne spune: ai păcătuit înaintea cerului şi a lui Dumnezeu, mergi şi te spală în apa Siloamului precum orbul de odinioară, pentru ca să poţi

„vedea” şi tu ca el, care şi unde este adevărul. Oare i-a fost uşor fiului risipitor să facă întoarsă calea spre casa tatălui? Deloc. I-a fost foarte greu. Dar, punând în lucrare puterea cea a-toate biruitoare a Smereniei, s-a ridicat, a plecat, şi, cu toată luminoasa libertate, a strigat: „Am păcătuit !”.

S-ar părea că aici s-a sfârşit lucrarea pocăinţei, şi totuşi nu s-a sfârşit. Este, cu adevărat, sfârşită ca lucrare în sine, dar îi trebuie numaidecât adăugată încă o mişcare a sufletului nostru: făgăduiala făcută lui Dumnezeu şi nouă înşine că pe viitor nu vom mai păcătui. Îndemnul acesta, fiule Fortunat, ni l-a dat, de altfel, în diferite rânduri, Însuşi Domnul nostru Iisus Hristos: „Mergi, dar să nu mai păcătuieşti!”, „Mergi şi nu mai păcătui, ca să nu-ţi fie ţie mai rău” – şi alte expresii echivalente, care toate ne arată îndatorirea ce o avem ca după ce am mărturisit păcatul nostru, se cade a lua în duh o mare hotărâre, aceea de a nu ne mai întoarce „la vărsătura” câinelui sau la „noroiul porcesc” – adică la mocirla infectă a păcatului, din care o pocăinţă valabil făcută ne-a scos. O, fiule Fortunat, ce urâtă faptă este aceea de a ne reîntoarce în ţara roşcovelor, după ce, din dorinţa şi din voinţa noastră şi din îndurarea lui Dumnezeu, am ieşit din ea. Căci nu trebuie niciodată să uităm că, de n-ar fi fost îndurarea lui Dumnezeu, n-am putea ieşi niciodată din ţara cea cu „foamete mare”. Această îndurare a lui Dumnezeu covârşeşte orice păcat. „Şi când era încă departe (fiul risipitor), l-a văzut tatăl său şi i s-a făcut milă; şi, alergând, a căzut pe grumazul lui şi a plâns mult” (Lc. 5, 20). O, Doamne, sublimă şi străpungătoare privelişte! L-ai văzut de departe – aceasta înseamnă că ani şi ani l-ai aşteptat să vezi dacă nu se arată în zare venind... Și Ți S-a făcut milă, adică ai iertat tot păcatul acestui fiu nerecunoscător şi nebun, şi, vai, Dumnezeule, ai alergat (Tu

spre el!). Oare, se pot găsi cuvinte prin care mintea omenească să exprime adânca simţire pe care sufletul nostru o are în faţa unui asemenea fapt: Dumnezeu să alerge întru întâmpinarea făpturii sale decăzute, dar care se căieşte de păcatul făcut? Şi a căzut pe grumazul lui şi l-a sărutat mult! Bunătate, iertare, lacrimi – toate cele care întovărăşesc smerita pocăinţă a fiului întors, adică eu, adică tu, fiule Fortunat, adică toţi păcătoşii lumii, din care cei dintâi suntem noi!... „Intră pe calea pocăinţei şi, plin de bucuria întoarcerii tale, Domnul Hristos va fi Cel dintâi să-Și deschidă braţele spre a te primi. Oricât de mari fi-vor fărădelegile tale, îndurarea Lui e de mii de ori mai mare" – ne spune cu atâta dulceaţă asprul anahoret din Edessa, Sfântul Efrem Sirul. Dar ce spun eu, nevrednicul!... De aproape două mii de ani aceste sfinte braţe stau întinse pe crucea Golgotei, pentru a ne primi pe toţi – braţe însângerate cu Sfântul Sânge al răscumpărării tuturor. Priveşte, fiule Fortunat, spre Domnul răstignit! Nu ţi se pare ţie că acele braţe ţintuite se desfac din cuie şi se apleacă spre tine pentru a te îmbrăţişa? Da, da, desigur. Cugetă atunci: le poţi depărta de la tine? Iar dacă, vai, cugeţi că le-ai putea depărta de la tine, nu simţi tu că pe tine însuţi te osândeşti de bună voie? Nu simţi tu că, astfel făcând, te dai rob ţie însuţi, adică te pui în slujba Trufiei? Dar nu, nu vei face lucrul acesta fără sens, fără logică, fără rost... ci, în smerită aplecare, te vei lăsa cuprins de sfintele braţe şi-ţi vei lăsa sufletul inundat, dulce, de Sângele care te răscumpără din lanţurile păcatului...

Roadele pocăinţei? O, fiule Fortunat, ar trebui multe pagini pentru a le arăta. Ci noi ne vom mărgini a aminti măcar câteva din minunatele roade pe care o pocăinţă adevărată le aduce în viaţa noastră trupească şi sufletească.

Pocăinţa duce, fiule Fortunat, la o uşurare simţită chiar în trupul nostru, ca şi cum o mână nevăzută ne-ar fi luat o greutate din spinare, o greutate care ne face viaţa amară. Sfântul Hrisostom, acest mare cunoscător al vieţii trăite sub harul lui Dumnezeu, ne spune aceste cuvinte de îndemn şi de întărire: „Dacă ai făcut cel dintâi pas pe calea pocăinţei, o ardoare nouă îţi sprijină mersul, îţi îndoieşte puterile şi te duce curând la cea mai mare virtute”. Adevăr, fiule Fortunat, verificat de toţi cei care şi-au spălat sufletul printr-o pocăinţă plină de smerenie. Da, pocăinţa devine, la rândul ei, o a doua poartă care, mereu întovărăşită de Smerenie, ne poate duce la cea mai mare virtute. Priveşte, fiule Fortunat, la mucenicii, la sfinţii, la trăitorii Sfintei noastre Biserici şi spusele Hrisostomului vor căpăta o splendidă ilustrare. Da, desigur, are dreptate Sfântul Efrem Sirul când spune: „Roadele pocăinţei încep prin a fi amare şi sfârşesc prin a fi dulci”, iar Fericitul Augustin zice: „Aceasta este puterea harului şi a adevăratei pocăințe; ea restatornicește sufletul în acea curăție pe care a primit-o la botez”. Toţi Sfinţii Părinţi şi întreaga noastră Tradiţie Sfântă sunt de acord cu această consideraţie, şi anume a spune că pocăinţa este un al doilea Botez, având aceeaşi lucrare asupra fiinţei noastre ca şi primul Botez propriu-zis. Sfântul Hrisostom ne mai spune: „Dumnezeu nu socoteşte timpul de când ai început pocăinţa; ţi-ai mărturisit păcatul, eşti îndreptăţit; te-ai căit, ai căpătat îndurare”. În adevăr, fiule Fortunat, înaintea lui Dumnezeu nu are cea dintâi însemnătate timpul (care, la adică, nici nu există faţă de veşnicia lui Dumnezeu), ci aproape toată însemnătatea o are starea sufletească din care a ieşit podoaba minunată a pocăinţei, stare sufletească din care nu poate lipsi cu nici un chip Smerenia. Sfântul Ambrozie merge, oarecum, mai departe, când ne spune: „Atâta de mare este rodnicia pocăinţei, încât ea pare a îndatora

pe Dumnezeu Însuşi de a-Și schimba hotărârile!”. O, cât de adânci cuvinte, fiule Fortunat, şi câtă mângăiere aduc ele în sufletele noastre dornice de mântuire.

Dar roada cea mai de seamă a pocăinţei este, fiule Fortunat, aceea că ea ne aduce nădejdea mântuirii. Ţintă supremă a tuturor virtuţilor, ţel luminos care stă, colo, în zarea sfârşitului vieţii noastre, clipă când vom trece de aici dincolo – spre acestea converge lucrarea tuturor virtuţilor, lucrare care însă este condiţionată de Smerenie. Mântuirea sufletului!... Zice iarăşi Sfântul Efrem Sirul: „Cei care au mers pe calea strâmtă, care şi-au răscumpărat păcatele printr-o pocăinţă sinceră, care au lucrat îndurarea faţă de cei lipsiţi, de cei străini, aşteaptă, plini de încredere prea fericita nădejde și slăvita venire a Mirelui Dumnezeu Mântuitorul, Domnul nostru Iisus Hristos”.

Pocăinţa sinceră, adică pocăinţa smerită, adică pocăinţa întovărăşită mereu de Smerenie. Iar aşteptarea împlinirii făgăduinței, vederea faţă de la faţă cu Domnul Hristos, nu este altceva, fiule Fortunat, decât ajungerea în împărăția cerurilor, adică mântuirea.

Acum, numai câteva cuvinte asupra rolului preotului în lucrarea pocăinţei.

Sectarii şi unii ispititori tăgăduiesc adevărul evanghelic, când socotesc că se pot pocăi, că-şi pot mărturisi păcatele altcuiva sau în alt fel decât cu preotul și prin preot. Chestiunea este de mult şi definitiv rezolvată, deoarece, pe temeiul Evangheliei (şi, desigur, şi al Sfintei Tradiţii), toţi creştinii de bună credinţă ştiu că Însuşi Domnul Iisus Hristos a instituit din chiar vremea propovăduirii Sale Sfântă Taină a Spovedaniei. În două rânduri, odată înainte de înviere şi a doua oară după înviere, Domnul a aşezat pe preot drept singurul în stare a

primi mărturisirea păcătoşilor şi de a da sau a nu da dezlegare de păcat. Deschidem Cartea Sfântă, fiule Fortunat, şi citim limpede: „Câte veţi lega pe pământ, vor fi legate în cer; şi câte veţi dezlega pe pământ, vor fi dezlegate în cer" (Mt. 18, 18). Aceste cuvinte au fost rostite de Domnul înainte de Sfânta Sa Jertfă, apostolilor Săi, iar după Înviere, El a rostit tot către apostoli: „Luaţi Duh Sfânt: cărora veţi ierta păcatele, se vor ierta şi cărora le veţi ţine, ţinute vor fi" (In 20, 22). Iar prin apostoli, prerogativa aceasta a fost trecută episcopilor şi preoţilor, adică urmaşilor lor – căci nu ne putem închipui ca acest drept să fi fost dat numai apostolilor până la moartea lor, ci, prin ei, lanţul celor care singuri căpătau acest drept se prelungeşte atâta vreme cât pe pământ vor fi suflete dornice de iertarea păcatelor, de mântuire. Pe lângă acest temei evanghelic, mai este şi acela al Sfintei Tradiţii, care n-a făcut decât să pună în aplicare porunca Domnului. Sfântul Atanasie cel Mare spune: „După cum omul botezat de preot este luminat prin Duhul Sfânt, tot aşa cel care-şi mărturiseşte păcatele în pocăinţă, le capătă iertarea prin preot". Iar Fericitul Ieronim, pustnicul Palestinei, adaugă şi el: „Episcopii şi preoţii sunt cei cărora le este încredinţată Taina Pocăinţei. Ei au cheile împărăţiei şi judecă, oarecum, înainte de ziua Judecăţii". Fiul rispitor, fiule Fortunat, nu s-a mărginit a-şi mărturisi sieşi greul său păcat, ci, după ce şi-a alcătuit mărturisirea în cugetul său, a repetat-o tatălui său, care, prin îmbrăţişarea dată, a arătat că i-a primit-o. Aşa şi noi. Nu e de ajuns să mărturisim păcatul nouă înşine, prietenilor sau mai ştiu cărui alt om, ci trebuie să-l mărturisim preotului, pentru că noi nu ne mărginim a ne mărturisi, ci facem această mărturisire pentru a căpăta „dezlegare", „iertare", iar acestea nu le pot da decât urmaşii apostolilor: episcopii şi preoţii. Dar, repet, fiule Fortunat, această așa-zisă problemă, nu numai că este rezovată

de mult, dar pentru un suflet smerit nici nu se mai punea şi deci nici nu avea a fi rezolvată, fiindcă cuvintele Domnului sunt cu totul îndestulătoare pentru a ne feri de orice abatere sau orice îndoială.

Desigur, pocăința, ca şi Smerenia, nu este o lucrare uşoară, ci, dimpotrivă, foarte grea. La început ne întâmpină sila, dezgustul, amărăciunea (precum spune Sfântul Efrem Sirul mai sus), care, toate laolaltă, nu sunt decât perfidele unelte ale Trufiei, dușmana cea mare a mântuirii sufletului omenesc. Odată însă date deoparte aceste împiedicări, genunchii noştri se frâng, ochii noştrii se înrourează de lacrimi, sufletul şi inima ne sunt cuprinse de-o mare bucurie, de-o „dulce căldură” şi gura noastră se deschide şi rosteşte mântuitoarele două cuvinte: „Am păcătuit!”.

„Da, Dumnezeul meu, – spune ca într-o rugăciune Fericitul Augustin – nu cunosc nici o morală atât de curată ca aceea a Scripturilor Tale, care să-mi smulgă din gură mărturisirea ticăloşiilor mele, să mă aplece sub jugul Tău şi să mă poarte spre Tine, numai din dragoste pentru Tine”. Şi tot cu acelaşi avânt duhovnicesc ne lasă cuvânt şi Sfântul Ambrozie când exclamă: „Cu o încredere curată, mergem cu fruntea sus. Ducem jugul Domnului cu bucurie, când ne facem din el o podoabă, şi nu o povară: este pecetea liberării, nu lanțul captivului”.

Da, Doamne, aşa este şi ajută nouă, păcătoşilor, să ducem şi noi acest scump şi sfânt jug până la capătul zilelor noastre, întru nădejdea mântuirii sufletului nostru. Iar tu, Sfântă Maică, fii cu noi, şi nu ne lăsa pe noi, care te iubim şi care nădăjduim întru tine!

XV
SMERENIA – VORBIREA ŞI TĂCEREA

Sufletul omenesc, fiule Fortunat, are mai ales trei căi de exprimare: vorbirea, tăcerea şi privirea – la care bine putem adăuga şi mişcarea. Oricât ar vrea un om să-şi prefacă una din aceste exprimări, oricât de îndemânatic ar fi să exprime ceea ce nu este în străfundul inimii, un cunoscător de suflete va descoperi că, în spatele lor, se ascunde un suflet care este deosebit de acela pe care ele ar vrea să-l exteriorizeze. Atât vorbirea, cât şi tăcerea şi privirea au un fel al lor de a fi, care trădează, iar când tustrelele exprimările acestea (la care am putea adăuga felul, nu mai puţin expresiv, al mişcării mâinilor) se împreunează spre a arăta o stare sufletească, încă şi mai repede putem ghici adevăratul fond sufletesc al insului care le săvârşeşte, fiindcă toate acestea sunt emanaţii, de obicei spontane, ale aceleiaşi mari taine, care este sufletul omenesc.

Desigur, fiule Fortunat, că între Smerenie şi aceste exprimări ale sufletului omenesc vom afla legături foarte strânse, în care tot Smerenia va avea pasul înainte. Neîndoielnic că, dintre ele, cele mai de seamă sunt vorbirea şi tăcerea, tăcere care, de multe ori, grăieşte tot atât de bine sau poate mai bine decât grăirea propriu-zisă.

Vom spune, principial, de la început, fiule Fortunat, că vorbirea, tăcerea, privirea şi mişcarea pe care le exprimă o fiinţă smerită vor fi asemănătoare, mai mult sau mai puţin, cu

acelea ale Domnului Hristos, Care, după cum am văzut, pe lângă celelalte divine însuşiri, o are şi pe aceea a Smereniei, El fiind Însuşi Smerenia.

N-avem decât să urmărim vorbirea, tăcerea, privirea şi mişcarea Domnului Hristos, pentru a ne da seama cât sunt de admirabile toate, putându-ne servi drept modele supreme şi veşnice. O, de-am căuta noi, fiule Fortunat, să ne asemănăm în toate acestea cu Domnul, ce frumoasă, ce rodnică, ce izvorâtoare de mântuire ar fi viaţa noastră de pe pământ, din care noi facem un adevărat iad, tocmai pentru că nu căutăm „asemănarea" cu Modelul acesta unic, cu Dumnezeu. De aceea a venit Domnul în trup, fiule Fortunat, ca să ne fie nouă pildă de viaţă aducătoare de mântuire. Dar să trecem mai departe la cele ce ne interesează în acest capitol.

Smerenia, fiule Fortunat, neurmărind ţinte ascunse, va grăi totdeauna adevărul. Pentru ea va fi mereu prezentă porunca Domnului Iisus Hristos de a ne feri de neadevăr, fie el cât de mic şi de neînsemnat. Sfântul Apostol Petru, în prima sa Epistolă Sobornicească (I Pt. 4, 11), ne îndeamnă în felul acesta: „De vorbeşte cineva, să vorbească ca şi cuvântul lui Dumnezeu", adică vorbirea noastră să fie adevărată, nefăţarnică, fără gând ascuns, fără ocolişuri şi, mai ales, să fie smerită, dându-ne seama că grăirea omenească este unul din semnele de căpetenie ale asemănării noastre cu Dumnezeu. Conştiinţa de sine (apanaj exclusiv omenesc) se exprimă mai ales prin vorbe, cu derivatele ei: tăcerea şi scrisul. Vorbirea fiind exprimarea minţii şi a sufletului, sălăşluieşte ea însăşi, tainic, în mintea şi în sufletul celui care o foloseşte. Ne aducem aminte ceea ce ne-a spus Domnul în vremea propovăduirii Sale: „...Din lăuntru, din inima oamenilor ies cugetele cele rele, desfrânările etc..."(Mt. 15, 18 ş.u.; Mc. 7, 20 ş.u.),

deci de acolo iese şi vorbirea, precum şi tăcerea şi privirea. Acestea au făcut pe Sfântul Ioan Hrisostom să spună, statornicind o legătură cu Smerenia, lucru care ne preocupă aici: „Nu numesc deloc Smerenie o vorbire care nu-i decât pe buze; Smerenia este în inimă, în duh, în străfundul conştiinţei, unde numai ochiul lui Dumnezeu pătrunde".

Oprindu-ne, deocamdată, la vorbire, vom putea vedea, fiule Fortunat, cum numai Smerenia va putea să aibă o vorbire care să zidească, nu să dărâme, cumpănind toate şi aducând un cât mai desâvârşit echilibru între cuget, inimă şi grăire.

Deschidem Cartea învăţăturii noastre şi aflăm toate jaloanele unei grăiri ieşite din cuprinsul cel vast şi tainic al Smereniei.

Urcându-ne sus, departe, în cuprinsul mileniilor care au trecut, vom afla, fiule Fortunat, bune reguli pentru grăirea smerită. Înțeleptul Sirah, din ale cărui învăţături nu ne mai săturăm a gusta, ne spune: „Nu fi aspru cu limba ta" (Înț. Sir. 4, 31). Și care va fi, oare, puterea care ne va opri să vorbim aspru? Smerenia. Ea va îndulci totdeauna grăirea noastră. Ne spune acelaşi înţelept: „Graiul dulce va înmulţi pe prieteni şi limba cea bine grăitoare va înmulţi închinăciunile cele bune" (Înț. Sir. 6, 5). Limba bine grăitoare este limba care grăieşte adevărul, care nu bârfeşte, care nu zavistuieşte – adică grăirea Smereniei, iar „închinăciunile cele bune" nu pot însemna nimic altceva decât „cinstirile cele bune", adică respectul, deferenţa şi celelalte asemenea lor. Înţeleptul Solomon ne spune şi el: „Chiar dacă ai aur şi pietre preţioase, dar o podoabă fără seamăn sunt buzele bine chibzuite" (Pilde 20, 15). Întrezărim prin cuvântul „chibzuite" însăşi Smerenia. Dar, în Ecclesiast, înţeleptul accentuează mai tare legătura dintre Smerenie şi grăire când spune: „Nu te grăbi să deschizi gura ta şi inima ta să nu se pripească

să scoată o vorbă înaintea lui Dumnezeu, căci Dumnezeu este în ceruri, iar tu pe pământ: pentru aceasta, cuvintele tale să fie puţine"(Eccl. 5, 1). Negrăbirea, nepripeala, deosebirea zdrobitoare dintre Dumnezeu şi noi, vorbirea puţină – toate acestea stau în directă legătură cu Smerenia, căci numai ea nu se grăbeşte, nu se pripeşte, vede deosebirea dintre om şi Dumnezeu (unul din izvoarele de seamă ale ei) şi vorbeşte puţin. Sfântul Apostol şi Evanghelist Matei ne redă cuvintele Domnului privitoare la felul cum trebuie să vorbim, când ne porunceşte: „Însă Eu vă spun că, pentru tot cuvântul deşert ce-l vor vorbi oamenii, vor da socoteală în ziua judecăţii; căci din cuvintele tale te vei îndrepta şi din cuvintele tale te vei osândi" (Mt. 12, 36-37). Va putea, oare, fiule Fortunat, ca Smerenia să rostească cuvânt deşert, adică cuvânt mincinos, rău, aspru, zădarnic, zavistios? Desigur că nu. Ea, Smerenia, va rosti numai cuvinte adevărate, ziditoare de suflet, aşa cum spune Apostolul către Efeseni: „Nici o vorbă putredă să nu iasă din gura voastră, ci numai cuvinte bune pentru întărirea în credinţă, ca ele să aducă folos ascultătorilor" (Ef. 4, 29). Numai Smerenia îşi dă seama, fiule Fortunat, că nu trebuie să rostească cuvinte „putrede", adică cuvinte de îndemn la stricăciune, şi tot ea se sileşte a pune pe buzele noastre cuvintele care „aduc folos ascultătorilor", dându-şi seama că Dumnezeu a dat grăire omului pentru ca prin tot ceea ce ea va exprima să-i adeverească slavă. Iar atunci când Apostolul dă sfaturi ucenicului său Tit, îi recomandă: „Iar tu, în toate, arată o vorbire aşezată și fără cusur" (Tit 2, 8). Sfântul Hrisostom recomandă: „Nimic nu are mai mare putere în a reprima trufia altuia, ca Smerenia aceluia care reprimă cu vorbirea sa modestă şi cu sentimentele de aplecare şi de rezervă pe care le profesează." Aflăm şi aici ascunsa putere a Smereniei, care lucrează prin graiul oamenilor,

pentru a înlătura nefastele roade ale duşmanului său de moarte, Trufia. Vom zice, aşadar, fiule Fortunat, că legătura între Smerenie şi vorbire este una organică şi necesară. O vorbire aspră, încrezătoare în sine, elocventă cu orice preţ, nu are nimic de-a face cu Smerenia. Ci una chibzuită, aşezată, modestă, rezervată, la vreme potrivită, săvârşită fără cusur, neputredă, nedeşartă – iată cum este vorbirea Smereniei!

Tăcerea, la rândul ei, are, şi ea, strânse legături cu Smerenia. Desigur că sunt şi tăceri rele, tăceri cu intenţii ascunse, tăceri pline de vicleşug, dar nu despre acestea poate fi vorba aici. Ci de tăcerea cea bună, folosită la vreme, care echivalează, în fond, cu grăirea propriu-zisă. Înțelepciunea şi bunătatea vor fi ajutătoarele de seamă ale Smereniei, care-i vor arăta când grăirea cu cuvinte să se prefacă în tăcere.

Vom afla şi aici, fiule Fortunat, jaloane preţioase în Sfânta noastră Carte. Aflăm în Înțelepciunea lui Sirah: „Este câte unul care tace – şi întru aceasta este înțelepciunea" (Înț. Sir. 19, 28). Va tăcea în felul acesta vreodată trufaşul, fiule Fortunat? Câtuşi de puţin, deoarece el are înțelepciunea sa proprie şi nu are nevoie de cea adevărată a lui Dumnezeu. Ci numai Smerenia va avea înțelepciunea să tacă, atunci când va socoti că e mai de folos, pentru mântuirea lui şi pentru a altora, să se slujească de graiul tăcerii. Tot Sirah ne oferă, cu privire la vorbire, o regulă care, şi ea, presupune prezenţa Smereniei, când spune „Mai înainte de a nu auzi, nu răspunde" (Înț. Sir. 11, 8), adică nu te pripi a arăta că tu eşti a toate cunoscător şi să răspunzi chiar la întrebările pe care nici nu le-ai auzit încă. Oare nu aflăm de aceştia, fiule Fortunat, în traiul nostru zilnic, sau n-am făcut şi noi adeseori aşa, mânaţi de demonul ascuns al Trufiei, care ne face să ne credem chiar văzători în duhurile şi în minţile altora? De câte ori?

Înţeleptul Solomon se alătură şi el, spunându-ne: „Grăitorul de rele dă pe faţă lucruri de taină, iar omul cu duhul cumpănit le ţine ascunse” (Pilde 11, 13). Şi aici, fiule Fortunat, ni se cam roşesc obrajii, aducându-ne aminte de câte ori am nesocotit îndemnurile bune ale Smereniei, pentru a urma pe acele ale Trufiei!... Şi tot acelaşi înţelept adaugă: „Omul cu bună chibzuială tace” (Pilde 11, 12). Ştiut este, fiule Fortunat, că buna chibzuială iese, mai osebit din înţelepciunea dictată de Smerenie. Iar omul lui Dumnezeu, marele prooroc Ieremia, ne spune cu atâta rost: „Bine este să aştepţi în tăcere ajutorul lui Dumnezeu” (Plâng. Ier. 3, 26). Cine altul decât smeritul aşteaptă în tăcere ca Dumnezeu să-i răspundă la rugăciunile sale? El nu se răzvrăteşte dacă Domnul, pentru planurile Lui, care nu pot fi decât excelente, nu-i răspunde de îndată la strigarea sa, ci, mai degrabă, se învinuieşte pe sine, socotind că păcatele lui sunt prea mari şi prea multe pentru ca rugăciunea să-i fie ascultată repede. Tăcerea, fiule Fortunat, este încă mai de trebuinţă atunci când, cu ajutorul lui Dumnezeu, am săvârşit o faptă bună. Nu trebuie să ne slăvim cu ea în faţa oamenilor. Pentru aceasta se cade încă mai cu temei să punem în lucrare Smerenia. Spune atâta de cuprinzător Sfântul Hrisostom: „Adevărata Smerenie constă în a te coborî atunci când ai avea vreun drept să te înalţi; a păstra cu grijă tăcerea binelui pe care l-ai făcut, a fi modest şi rezervat”, şi în alt loc: „Ai făcut vreo lucrare de smerenie? Vei pierde meritul ei dacă te slăveşti cu ea”. O, grai limpede şi strălucitor ca roua dimineţii, al scumpului nostru Hrisostom! Aş mai putea adăuga eu ceva la acestea zise mai sus de el, fiule Fortunat, fără să nu le stric frumuseţea şi rostul? Ci numai atât voi spune, că şi aici se vădeşte strânsa legătură între Smerenie şi felul de a vorbi prin tăcere. Uneori însă, fiule Fortunat, tăcerea trebuie să se prefacă în vorbire

propriu-zisă, mai ales când dintr-o tăcerea prelungită ar putea ieşi vreo piatră de scandal.

Cât despre privire şi mers, vom spune că Smerenia aduce după ea o privire blajină, deschisă, neînfruntătoare şi, cu atât mai puţin, una rea sau batjocoritoare, care nu poate fi decât isprava Trufiei. Tot Smerenia mai aduce după sine, fără sforţare, fără făţărnicie, un mers cumpănit, niciodată ţanţoş sau important, un mers simplu şi care nu atrage băgarea de seamă a nimănui. Sfânta noastră Carte spune despre privire: „Din inima oamenilor iese... privirea zavistnică" (Mc. 7, 21-22).

Toate acestea: vorbirea, tăcerea, privirea şi mersul, îşi au, după cum am spus în trecut, modelul lor divin şi veşnic în vorbirea, în tăcerea, în privirea şi în mersul Mântuitorului, Smerenia fiind calitatea dominantă a Domnului, ea va fi izvorul din care avea să iasă aceste feluri de exprimare a sufletului Său. Vorbirea Lui? N-avem decât să-L urmăm de-a lungul anilor de propovăduire şi vom şti cum trebuie să vorbim şi noi. Privirea Lui? Am putea să ne-o închipuim, oare, fiule Fortunat, altfel decât blajină, bună şi mângâietoare? Chiar când a gonit pe zarafi sau când a certat pe cineva, în frunte cu cărturarii şi fariseii, vorbirea Lui a fost numai vehementă, dar niciodată rea sau, măcar, răutăcioasă, fiindcă Dumnezeu nu putea fi rău şi nici chiar atunci când dojenea. Tot asemenea, privirea Lui n-a putut fi, în aceste prilejuri, decât străpungătoare, fulminantă, dar nicidecum rea, din aceeaşi consideraţie. Tăcerea Domnului? O, această sfântă tăcere de câte ori a fost atât de grăitoare ca însăşi vorbirea Sa. Uneori, mai tare şi mai grăitoare decât ea. Caut-o, fiule Fortunat, şi o vei afla în multe locuri în Sfânta Sa Evanghelie, dar mai osebit o vei afla la Sinedriu când sluga arhiereului

l-a lovit peste obraz (o, Doamne, iartă-mă că trebuie să scriu aceste cuvinte!); la Pilat, când Domnul a tăcut la întrebarea acestuia: Ce este adevărul?, ca şi cum n-ar fi înţeles că adevărul era în faţa Lui, dar el, în filosofeasca lui privire nu-L vedea; la Irod, când acesta, nepriceput şi rău fiind, I-a cerut să facă o minune în faţa sa. Da, sfânta Tăcere a Sfintei Smerenii, fiule Fortunat! (Mt. 26, 62; 27, 12 ş.u.; Mc. 14, 60 ş.u.; 15, 5 ş.u.; Lc. 23, 9; In 19, 9).

Cu privire la vorbire, şi deci, implicit, şi la tăcere, Sfântul Apostol Iacov, inspirat fiind de Duhul Sfânt, ne-a dat şi el un îndreptar în Epistola sa Sobornicească. Întregul capitol al treilea este plin de acest îndreptar. Ar fi să-l citām tot, ceea ce nu este în intenţia noastră. Citeşte-l, fiule Fortunat, şi urmează-i îndrumările! Reproducem atât: „De nu grăieşte cineva cu cuvântul, acela e om desăvârşit şi în stare să-şi înfrâneze şi tot trupul" (Iac. 3, 2), precum şi chemarea: „Tot omul să fie zăbavnic la grăit" (Iac. 1, 19), şi încă: „Cu limba binecuvântăm pe Dumnezeu şi Tatăl" (Iac. 3, 9).

Iar vorbirea smerită, precum şi tăcerea smerită, ne aduc mult ajutor în lucrarea mântuirii noastre. Încă din vechime, înţeleptul Solomon ne spunea: „Cel ce bagă de seamă la vorbă, află fericirea" (Pilde 16, 20). În vremea trăirii sub harul lui Dumnezeu, înţeleptul din Antiohia ne grăieşte şi el cu atâta bună şi caldă îndemnare: „Să învăţăm, fraţii mei, această limbă a smereniei, dacă vrem să fim auziţi de Dumnezeu".

Se cade acum să răspundem la o întrebare pe care de douăzeci şi trei de veacuri ne-o adresează înţeleptul Sirah – şi anume: „Cine va da pază gurii mele şi peste buzele mele va pune pecete de înţelepciune?" (Înţ. Sir. 22, 30). Răspunsul, fiule Fortunat, îl văd mijind pe buzele tale şi în ochii tăi:

Smerenia! Da, ea, Smerenia, va pune pază gurii şi pecete pe buze, adică vorbirii şi tăcerii noastre.

Pentru aceasta însă se cade ca împreună cu regele-psalmist să cerem, tot prin graiul Smereniei, ajutor de la Dumnezeu, spunându-I cu stăruinţă: „Pune, Doamne, strajă gurii mele şi uşă de stăpânire buzelor mele !" (Ps. 140, 3). Iar straja şi uşa de stăpânire nu poate fi altceva decât cele aşezate de Smerenie în sufletul şi pe buzele noastre.

XVI
SMERENIA ŞI BOGĂŢIA, SĂRĂCIA ŞI MUNCA

Aceste trei stări: bogăţia, sărăcia şi munca, tustrele privind pe om, au, totodată, în chip firesc, şi o legătură organică cu Smerenia. În aceste stări, în care sufletul omenesc este acela care le guvernează, vom putea afla, fiule Fortunat, multe virtuţi, dar şi multe vicii. Vom putea găsi înţelepciune, dreptate, iubire; vom putea găsi nemintoşenie, nelegiuire, răutate. Vom afla bogaţi care-şi sfinţesc bogăţia prin virtuţile lor, vom afla săraci care-şi întinează sărăcia prin viciile lor, vom afla muncă săvârşită cu bucurie şi cu binecuvântare, vom afla muncă însoţită de blestem şi răutate. Fericitul Augustin spune: „Uneori întâlnim săraci care sunt trufaşi şi bogaţi care sunt smeriţi”. Îţi aduci aminte, fiule Fortunat, de casele în care am pătruns de-a lungul călătoriilor variate, pe care de multă vreme le facem împreună şi te-ai putut încredinţa de adevărul spuselor de mai sus. Dar mai ales un lucru vreau eu să-ţi amintesc acum, şi anume: fie că am intrat în casă de bogat, fie că am mers în căsuţa săracului, fie că am cercetat pe marele intelectual care îşi petrece vremea studiind şi tăcând, mai ales un lucru era dominant, starea spirituală pe care o aveau cei cercetaţi de noi. Şi ca să nu vorbim decât de cei la care ne-am simţit sufletul mângâiat de acea bună şi nespusă simţire de bine, de lumină, de frumuseţe, te-aş întreba: care crezi că era virtutea primordială care le *mişca* sufletul? Răspunsul, fiule

Fortunat, este lesne de dat: virtutea Smereniei. Bogatul cel bun şi mărinimos, săracul cel netrufaş şi lesne primitor al stării lui, cărturarul care nu se gândea la slava sa proprie, ci la cele mai bune mijloace de a afla lucruri care să aline greutăţile şi suferinţele oamenilor, toţi aceştia trei, toate aceste trei stări, cuprindeau ca virtute hotărâtoare a toate cele ce urmau în viaţa lor Smerenia. Fără Smerenie, bogatul, trufindu-se, ar fi cheltuit averea în desfătări, în desfrânări; fără smerenie, săracul ar fi devenit răutăcios şi invidios, blestemând pe cel bogat şi răzvrătindu-se împotriva lui Dumnezeu; iar cărturarul, fără Smerenie ar fi fost detronat pe Dumnezeu şi s-ar fi aşezat pe sine în locul Lui. Dar să nu anticipăm mai mult, fiule Fortunat, ci să luăm, pe rând, aceste trei stări spirituale ale omului şi să aducem câteva lămuriri asupra legăturii lor cu Smerenia.

Bogăţia, fiule Fortunat, nu este o stare de condamnat prin ea însăşi, ci şi ea atârnă, ca orice stare, de virtuţile sau de viciile care o însoţesc.

Mai întâi, se cade ca noi să ştim că ea este bogăţia lui Dumnezeu, nu a noastră. Toate sunt ale lui Dumnezeu, deci şi ea. Pătrunzându-ne de acest adevăr, desigur că, totodată, am şi săvârşit virtutea Smereniei. Cel bogat, numai dacă este smerit, aşadar numai dacă îşi dă seama că el n-a putut crea nici măcar un fir de iarbă sau un bob de nisip, va putea să-şi sfinţească bogăţia. De aceea, regele-psalmist ne recomandă: „De curge bogăţia pârâu, nu vă lipiţi inima de ea" (Ps. 61, 10), adică, socotind-o ca a lui Dumnezeu, noi vom fi slobozi de ea şi o vom folosi cum Îi place lui Dumnezeu. De altfel, bogăţia trebuie să îndemne şi să îndrume la Smerenie şi prin faptul că cel bogat gol a intrat în viaţă şi gol a ieşit din ea. Zice înţeleptul vechimii biblice: „La ce ne-a slujit bogăţia şi fala ei? Toate acestea au trecut ca umbra şi ca o veste care ne duce

pe aici încolo" (Înț. Sol. 5, 8-9), iar Sirah zice: „Şi nu ştie (bogatul) că vremea trece şi va muri şi le va lăsa (bogățiile) altora" (Înț. Sir. 11, 20). Sfântul Apostol Iacov are o teribilă strigare spre cei bogați, din care se vede cât de osânditoare este folosirea netrebnică şi rea a bogățiilor: „Veniți acum voi, bogaților, de plângeți şi vă tânguiți de necazurile ce au să vină asupra voastră. Bogăția voastră a putrezit şi hainele voastre le-au mâncat moliile. Aurul şi argintul vostru au ruginit şi rugina lor va fi mărturie împotriva voastră şi ca focul va mânca trupul vostru comoara ce v-ați strâns pentru zilele de apoi" (Iac. 5, 1-3). Aşadar, bogăția trufaşă, ea în ea însăși folosită rău şi nefiresc, devine o „comoară" neagră care va fi „mărturie" împotriva celui care o are, şi, prin contrariu, se înțelege că bogăția smerită devine o pricină de mântuire pentru cel care, sfințind-o prin Smerenie, o foloseşte pentru binele semenului, cum au făcut: Sfântul Vasile cel Mare, Sfântul Nicolae, Sfântul Ioan Hrisostom şi alții care şi-au folosit marile lor bogății „sărăcindu-se" pe sine, dar, în fapt, „îmbogățindu-se" cu cununa mântuirii sufletului lor.

Apocalipsa, şi ea ne grăieşte, fiule Fortunat, cu privire la aceastea în felul următor: „Pentru ce zici: sunt bogat şi m-am îmbogățit şi n-am nevoie de nimic; dar nu ştii că eşti nenorocit şi vrednic de milă, sărac, orb şi gol? (Apoc. 3, 17). Ecclesiastul, privind cu tristețe spre bogăția nesmerită, bogăție folosită în chip egoist şi urât, exclamă şi el: „Bogăția nu va putea să mântuiască pe om" (Eccl. 8, 8), ca şi înțeleptul Solomon: „La nimic nu foloseşte bogăția în ziua mâniei" (Pilde 11, 4), adăugând: „Bogăția este o cunună pentru cei înțelepți" (Pilde 14, 24). Iată cele două fețe, cele două urmări ale aceleiaşi bogății. Este trufaşă? Ea-i o osândă. Este smerită? Ea-i o cunună. Acelaşi lucru evoluând de la întuneric la lumină. Lucrarea Smereniei. Ea, Smerenia, fiule Fortunat, aduce după sine

buna folosire a bogăţiei, căci bogatul îşi va spune mereu: „Nu-i a mea bogăţia, eu sunt numai aducătorul şi chivernisitorul ei", adică se smereşte. De aceea, Sfântul Apostol Iacov grăieşte atâta de frumos şi de înţelept celui bogat, spunându-i cuvintele pe care Însuși Duhul Sfânt i le-a însuflețit: „Cel bogat să se laude cu smerenia sa, că va trece ca floarea ierbii" (Iac. 1, 10). Cu privire la legătura Smereniei cu bogăţia, înţeleptul Solomon spune: „Rodul smereniei este frica de Dumnezeu, bogăţia, mărirea şi viaţa" (Pilde 22, 4). Aşadar, iată, fiule Fortunat, cum trebuie să privim corelaţia între Smerenie şi bogăţie, ea, Smerenia, fiind izvorul atâtor lucruri bune. Am putea deci parafraza, zicând: „Rodul trufiei este răzvrătirea împotriva lui Dumnezeu, bogăţia neînţeleaptă, mărirea falsă şi viaţa moartă".

Domnul Hristos, fiule Fortunat, a adus şi aici îndreptarul cel fără de moarte. El n-a osândit câtuşi de puţin bogăţia şi nici n-a socotit pe bogat drept osândit numai prin faptul că e bogat. Da, desigur, „cu anevoie va intra bogatul în împărăţia lui Dumnezeu" (Mt. 19, 24; Mc. 10, 25; Lc. 18, 25). „Cu anevoie", dar nu „imposibil". Tânărul bogat, despre care se vorbeşte în aceste evanghelii citate acum, a căzut la proba la care a fost pus de Mântuitorul, dar sunt şi bogaţi care, preferând mântuirea în locul bogăţiei, nu cad la această probă, ci, luând la sine putere mare de Smerenie, se „leapădă" de bogăţie, în sensul că o folosesc pentru binele altora şi pentru mântuirea lor proprie. Folosind învăţătura Domnului, Sfântul Apostol Pavel grăieşte către Corinteni: „Puternic este însă Dumnezeu să reverse din belşug tot harul, ca voi, pururea şi în toate având toată îndestularea, să fiţi bogaţi la toată fapta bună" (II Cor. 9, 8).

Conchidem, aşadar, fiule Fortunat, spunând că numai bogăţia smerită este bogăţia plăcută lui Dumnezeu, ea fiind

izvor de gânduri mărinimoase, de sentimente frumoase şi de fapte bune. Aşa a fost „bogat" Domnul, fiule Fortunat. N-a revărsat El, oare, bogății peste bogății pretutindeni: milă, tămăduiri, minuni, mângâieri, ridicări, lămuriri şi, mai ales, iubire peste iubire, râu bogat şi mereu plin, peste toți şi în toate prilejurile, bogății fără moarte, aducătoare de mântuire?!... Spune cu atâta de cerească înțelepciune Sfântul Apostol Pavel: „Căci ştiţi harul Domnului nostru Iisus Hristos, că El fiind bogat, a sărăcit pentru voi, ca voi să vă îmbogățiți prin sărăcirea lui"(II Cor. 8, 9).

Ce taină sublimă, fiule Fortunat, şi cât adevăr şi ce frumusețe!

Pătrunzând acum, fiule Fortunat, sub acoperişul în care sălăşluieşte sărăcia, vom afla şi aici: sărăcie trufaşă şi sărăcie smerită; sărăcia care osândeşte şi sărăcia care mântuieşte. Îți aduci aminte de casele în care am aflat atât pe una, cât şi pe cealaltă din ele şi am putut vedea deosebirea totală dintre ele. Unde am aflat sărăcia trufaşă, sufletul ni s-a zgârcit de un sentiment de răceală şi de tristețe; iar unde am aflat sărăcia smerită, sufletul mi-a fost mângâiat de-o dulce simțire, parcă am găsit acolo pe Însuşi Domnul, ce zic? Nevăzut, dar viu era Însuși El. Săracul trufaş îl aflăm pomenit, fiule Fortunat, şi în înțelepciunea vechimii noastre, bineînțeles, ca o sărăcie osândită. Sirah ne spune: „Trei lucruri a urât sufletul meu şi foarte m-am scârbit de viața lor... săracul trufaş, bogatul nemilostiv şi bătrânul desfrânat" (Înț. Sir. 25, 3-4). Iar înțeleptul Solomon ne grăieşte despre săracul smerit: „Mai de preț este săracul care umblă întru neprihănirea lui, decât cel prefăcut în căile sale şi e bogat" (Pilde 28, 6). Ce să însemne „umblarea întru neprihănire" altceva, fiule Fortunat, decât Smerenia? Iar acolo unde sărăcia smerită străluceşte în lumină mare este în

însăşi învăţătura noastră creştină: este însăşi divina Sărăcie, este Însuşi Domnul Hristos. Ai auzit adineaori ce spune Apostolul către Corinteni: „El, bogat fiind, a sărăcit pentru noi". Da, fiule Fortunat, El, Bogăţia bogăţiilor („prin Carele toate s-au făcut") a luat asupră-Și deplina sărăcie, sărăcia deplină şi deplin smerită. S-a născut în iesle, a trăit necunoscut la Nazaret, „n-a avut pe ce să-Și plece capul" (Lc. 9, 58), iar sus, pe Cruce, n-a mai avut nici chiar veşmântul cu care să-Și acopere trupul Său plin de răni şi de lovituri. Şi cu cât „sărăcea", cu atât noi ne „îmbogăţeam". Şi oare, fiule Fortunat, nu vedem noi cum această unică pildă de sărăcie este strâns legată de Smerenie? Și oare nu vedem cum ea izvorăşte din Smerenie? Ar fi fost Domnul „sărac", dacă nu S-ar fi smerit, până a primi şi moarte pe un lemn infam? Da, El ne-a lăsat şi modelul sărăciei smerite. „Fiţi cu Mine", ne spune El mereu de două mii de ani. „Vreţi să fiţi cei mai bogaţi oameni din lume, smeriţi-vă şi fiţi ca Mine, şi multă bogăţie, aducătoare de mântuire, veţi afla". Aşa ne vorbeşte sfânta „sărăcie" smerită şi Smerenia „sărăciei" Domnului! În Sfânta Carte a învăţăturii noastre aflăm îndestule pilde de sărăcie smerită, dar pilda cea care le întrece pe toate este pilda sărmanului Lazăr, care, plin de bube, stătea la poarta bogatului petrecăreţ şi nemilostiv, şi s-ar fi săturat chiar şi cu fărămiturile de la desele ospeţe din casa bogatului „care petrecea luminat (Lc. 16, 19). Săracii apoi, în învăţătura noastră (se înţelege: cei smeriţi), au un loc important. Când Domnul trimite răspuns lui Ioan, spune: „Duceţi-vă şi spuneţi lui Ioan că... săracii binevestesc" (Mt. 11, 5; Lc. 7, 22). Iar Apostolul când arată cum sunt (sau cum trebuie să fie) slujitorii lui Dumnezeu, spune că ei „ca nişte săraci fiind, dar pe mulţi îmbogăţind, ca nimica având, dar toate avându-le..." (II Cor. 6, 10). Se înţelege că şi aici este vorba de „sărăcia" şi de „bogăţia"

Domnului Hristos. Sfântul Apostol Iacov, cu obiceiul său de a face strigări către fraţi, spune şi el despre săracii (cei plini de smerenie, se înțelege): „Ascultaţi, iubiţii mei fraţi; n-a ales oare Dumnezeu pe săracii lumii acesteia, ca să fie bogaţi în credinţă şi moştenitori ai împărăției, pe care a făgăduit-o celor care îl iubesc?" (Iac. 2, 5). Deci săracii care iubesc pe Domnul Hristos, adică săracii netrufaşi, ştiut este, nu se răzvrătesc împotriva lui Dumnezeu şi a propriei lor sărăcii. Când Sfântul Apostol Pavel laudă pe credincioşii din Macedonia, care, la chemarea lui, au strâns ajutoare pentru fraţi, deşi ei înșişi erau săraci, zice: „sărăcia lor (a macedonenilor) nemăsurată le-a sporit bogăţia dărniciei" (II Cor. 8, 1-2).

Ajungând acum la cealaltă stare, munca omului pe pământ, vom afla şi aici, fiule Fortunat, strânsa legătură pe care o are, Smerenia, pentru ca, laolaltă, să poată aduce mântuirea sufletului celui care munceşte.

Şi aici, fiule Fortunat, îţi aduci aminte, cred, de drumurile noastre făcute prin casele celor care, cu mintea sau cu braţele, munceau pentru a-şi agonisi cele trebuitoare vieţii. Şi ne-am convins şi aici că am găsit pe Dumnezeu (urmele lui luminoase şi grăitoare) numai și numai unde, alături de muncă, am aflat şi Smerenia. Muncitorul cu capul ne-a zis: „Mulţumesc lui Dumnezeu că m-a învrednicit ca prin mintea, pe care tot El mi-a dat-o, să-I descopăr măcar un fir din adevărurile şi din frumuseţile Lui". Iar când am ajuns în casa muncitorului cu braţele, el, cuprins de Smerenie, ne-a zis tot aşa: „Mulţumesc lui Dumnezeu că a dat putere braţelor mele să pot munci spre a fi de folos altora şi mie, căci toate puterile de la El vin". În glasul amândurora, fiule Fortunat, se simţea căldura şi puterea Smereniei. Dacă, printr-o îndrăzneaţă cugetare, am putea să ne strămutăm cu gândul

în anii când, în casa teslarului din Nazaret, Domnul săvârşea munca lemnului (întâi alături de Sfântul Său proteguitor, Iosif, apoi singur, după moartea bătrânului), am putea avea icoana sfântă a muncii smerite – icoana muncii creştine.

Munca, fiule Fortunat, a fost dată omului să-i umple cu folos golul zilelor lui. După căderea omului, munca a devenit un blestem, dar după venirea Domnului, ea a devenit o binecuvântare. Am mai vorbit despre lucrul acesta în cartea întâi, aşa că acum, reamintindu-l numai, vom mai aduce câteva mărturii din Cartea Sfântă cu privire la muncă. Ecclesiastul, privind problema mai mult lumeşte decât duhovniceşte, spune: „Drept aceea, dacă un om mănâncă şi bea şi trăieşte bine de pe urma muncii lui, acesta este un dar de la Dumnezeu" (Eccl. 3, 13), şi tot el: „Dulce este somnul lucrătorului, fie că mănâncă mult, fie că mănâncă puţin" (Eccl. 5, 11); iar pentru ca să arate că nu trebuie să muncim pentru a strânge bogăţii, exclamă ca şi Iov: „Precum a ieşit din pântecele maicii, gol se duce, aşa cum a venit, şi pentru munca lui nu va primi nimic ca să poată lua în mâna sa" (Eccl. 5, 14). Psalmistul este mai luminos când spune: „Ferice de tine, cel ce te temi de Domnul, care umbli pe căile Lui, că te vei bucura de munca mâinilor tale şi bine îţi va merge" (Ps. 127, 1-2). Transpare şi aici, fiule Fortunat, legătura strânsă între Smerenie şi muncă. „Temerea de Dumnezeu şi umblarea în căile Lui" – ce pot fi decât aspectele Smereniei transformată în faptă? Sub lumina învăţăturii Domnului însă lucrurile se schimbă, după cum am arătat. Munca trebuie săvârşită aşa cum ne-a arătat-o El Însuşi, întâi prin fapta Sa şi apoi prin învăţătura Sa. La rându-i, Sfântul Apostol Pavel, marele propovăduitor al învăţăturii, a fost un smerit muncitor şi a îndemnat pe toţi a săvârşi munca precum o săvârşise el. Zice el: „Voi ştiţi că pentru nevoile mele şi ale celor cu mine au muncit mâinile acestea ale mele" (Fapte

20, 34), iar în altă parte, în Epistola a doua către Tesaloniceni: „Noi n-am mâncat în dar pâinea cuiva, ci cu osteneală şi trudă am lucrat ziua şi noaptea, ca să nu îngreuiem pe careva din voi" (II Tes. 3, 8). Iar când unii Tesaloniceni se lasă pradă trândăviei, el spune: „Pe aceştia îi sfătuim şi-i îndemnăm, în numele Domnului nostru Iisus Hristos, să-şi mănânce pâinea, muncind în tăcere" (II Tes. 3, 11-12). „Munca în tăcere", fiule Fortunat, este una şi aceeaşi cu „munca smerită".

Încheind acestea, ce-am putea face mai bine, fiule Fortunat, decât să ne rugăm spunând: O, Doamne Iisuse Hristoase, Domn al marilor bogăţii, Domn al sfintei sărăcii, Domn al muncii sfinţitoare, ajută-ne şi pe noi, păcătoşii şi smeriţii, să ne asemănăm Ţie, căci Tu ne-ai spus că putem îndrăzni aceasta. Fă, Doamne, ca, de vom fi bogaţi, să folosim bogăţia noastră săvârşind faptele ajutorinţii în numele Tău, că, de vom fi săraci, să primim cu seninătate această sărăcie, prefăcând-o, prin Smerenie, în bogăţie. Iar munca noastră fă să fie asemănătoare cu munca Ta, ca, astfel, să putem căpăta nădejdea mântuirii. Iar tu, Maică Preacurată, fii nouă ajutătoare şi proteguitoare, căci tu eşti Mama noastră preaiubită şi nădăjduim întru tine!

XVII
SMERENIA și SLAVA LUMII ŞI SLAVA LUI DUMNEZEU

Slava lumii, fiule Fortunat?! Umbră zadarnică şi trecătoare, fum înşelător şi degrabă risipit, alergare după o himeră pe care nu o poţi ajunge niciodată, sforţare neputincioasă spre un ţel care dispare de îndată ce-ai ajuns la el şi ai întins mâna să-l atingi, un nimic cu aparenţe mari şi veşnicie, dar care nu sunt decât acelea ale apei morţilor, o nebunie necontenit înnoită şi necontenit ajungând la un ţărm de nisip zburător, ca apoi să alerge după alte imaginare ţărmuri, nicăieri o cât de slabă asigurare, o cât de slabă încredințare, o cât de mică picătură de adevăr şi de frumusețe – nimicul care îşi bate joc de slaba minte omenească şi care nu-i decât jocul propriei trufii a omului. Amestec de trufie, de minciună, de aparenţe false, de ispite îmbrăcate în purpură şi promiţând fericirea fără sfârşit, de vicleşuguri abil construite pentru a da crezare unor alcătuiri adevărate şi durabile, slava lumii, fiule Fortunat, este, în cea de pe urmă înțelegere a ei, una din operele diavolului pentru a-l face pe om să piardă mântuirea, şoptindu-i că ea încă nu este şi că-i o închipuire a sufletului omenesc, înşelat de râvna lui spre desăvârşire. Da, fiule Fortunat, slava lumii are toate îndrăznelile cu putință – și ea înşală credulitatea omului care, în făţărnicia lui, o socoteşte ca o mare binefacere a vieţii omeneşti pe pământ. Slava lumii are la îndemâna ei un vast arsenal de judecăţi şi de argumente, aparent adevărate,

dar care, în fond, nu sunt decât minciuni şi înşelări. N-avem decât să privim în viaţă unele din tipurile omeneşti care aleargă după slava lumii, după o bună apreciere, după reverenţioase salutări, după laude, după ranguri şi măriri, după semne distincte ale unei situaţii sociale înalte, după tot felul de „mâncăruri" şi „băuturi" de acestea, după o „nemurire" chiar din viaţa aceasta, după o asigurare că după moarte chipul lui va fi „imortalizat" prin tablouri, statui, denumiri de străzi şi alte lucruri de felul acesta, şi vei avea, fiule Fortunat, nu atât chipul omului dominat de slava deşartă a lumii, ci chiar chipul hidos al ei. Iar când vei merge cu cercetarea mai departe, vei afla un întreg cortegiu de negre fantome: răutăţi, nedreptăţiri, hrăpiri, vicleşuguri, minciuni, prigoniri, ucideri – care nu este altul decât sumbrul cortegiu al faptelor cu care omul (această fiinţă „inteligentă"), ahtiat după slava lumii, le consumă pentru a ajunge la ţelul, niciodată ajuns, al supremelor satisfacţii, al posedării fericirii umane pe pământ. O „nebunie şi tristă, şi goală", cum a grăit poetul. Chemări spre pierzare, sirene care sorb spre adâncul osândei sufletele omeneşti, spre a fi înghiţite de infern.

Redusă la cadrul creştin, slava lumii, fiule Fortunat, este o absurdă rupere de Dumnezeu şi o frenetică alipire de lume şi de lucrurile ei. Ea este una din cele mai mari ispite în ordinea creştină. Dovadă una din cele trei ispitiri de pe munte ale Domnului. Iar urmarea? Primirea e a te pune în slujba diavolului, adică a propriei tale osândiri. „Ţi le voi da toate acestea, dacă te închini mie" – cum îşi încheie ispitirea diavolul pe Muntele Carantaniei. Domnul, fireşte, a respins propunerea, dar vai, fiule Fortunat, cât norod omenesc o primeşte!...

Socotind toate acestea, lesne ne putem închipui, fiule Fortunat, că între Smerenie şi slava lumii nu poate fi absolut

nici o apropiere. În slava lumii omul se priveşte numai pe sine, se iubeşte numai pe sine, se urmăreşte numai pe sine, adică stă mereu strâns alipit de sine însuşi, spunându-şi ca „nebunul” din parabolă: „O, suflete al meu, bucură-te şi te veseleşte, că ai tot ce-ţi trebuie pentru mulţi ani” (Lc. 12, 13). El, cum spune în una din cugetările sale Monseniorul Ghika, este „cel care merge cu oglinda în mână cu ochii fixaţi pe ea”, din care pricină „nu înaintează deloc”. Se uită adică mereu în sine, iubindu-se şi nemaivăzând nimic altceva, şi deci nu înaintează deloc pe calea mântuirii. Este slăvirea propriei tale fiinţe, ieşită din lucrarea ascunsă şi înşelătoare a Trufiei.

Omul, fiule Fortunat, nu-şi dă seama sau, mai bine zis nu vrea să-şi dea seama, că, dimpotrivă, luând la sine Smerenia, el va putea merge pe calea care duce la mântuire, respingând de la el această slavă a lumii. Cu atât mai mult cu cât slava aceasta este atâta de lesne trecătoare, cum ne spune Sfântul Apostol Petru: „Tot trupul e ca iarba şi toată slava omenească este ca floarea ierbii; când se usucă iarba, cade şi floarea ei” (I Pt. 1, 24). Iar Sfântul Hrisostom, cu aceeaşi sfântă perspicacitate în lucrurile duhovniceşti, ne spune: „Să nu credeţi că vă înjosiţi, smerindu-vă; smerenia este, dimpotrivă, drumul real al adevăratei slave şi, prin smerenie, noi vom apărea vrednici de aureola ei”. Una din marile pricini pentru care fariseii şi cărturarii nu au crezut în Domnul Iisus este şi aceea că ei erau alipiţi în totul de slava omenească. Ştim, fiule Fortunat, din cuprinsul cărţii întâi a acestor însemnări, că „vaiurile” adresate lor de Domnul dau la iveală lucrul acesta. Sfântul Evanghelist Ioan ne relatează alte cuvinte ale Domnului care spun acelaşi lucru: „...căci ei (fariseii) iubeau slava oamenilor, mai mult decât slava lui Dumnezeu” (Ioan 12, 43), şi de aceea nu credeau în Domnul. Şi tot Sfântul Evanghelist Ioan ne spune cu atâta părintească grijă în cea dintâi Epistolă

Sobornicească a sa: „Să nu iubiţi lumea, nici cele din lume; de iubeşte cineva lumea, în acela nu-i iubirea Tatălui [...]. Lumea trece şi trece şi pofta ei; iar cel ce face voia lui Dumnezeu rămâne în veci" (I In 2, 15, 17).

Pe cât Smerenia nu are nici un raport cu slava lumii, pe atât de mult ea-i strâns alipită de slava lui Dumnezeu, fiindcă, după cum am arătat, fiule Fortunat, este o totală contrazicere şi o deplină contrarietate între slava lumii şi slava lui Dumnezeu. Ce este slava lui Dumnezeu, fiule Fortunat? O vom privi din trei puncte de vedere: ea în sine însăşi, ea în creaţia lui Dumnezeu şi ea ca putere de viaţă pentru mântuirea noastră.

Mi-i peste cu putinţă să spun ceva deplin despre slava lui Dumnezeu în ea însăşi, pentru că aş îndrăzni astfel să încerc a pătrunde în esenţa lui Dumnezeu, ceea ce ar alcătui un sacrilegiu. Ci, acoperindu-mă cu unele versete din Sfânta noastră Carte, voi spune că ea, slava lui Dumnezeu, este măreţie, lumină, frumuseţe, la trepta nu superlativă, ci la cea absolută. Nu putem privi cu ochii deschişi în soare, şi vom putea, oare, fiule Fortunat, să privim în măreţia, în lumină şi în frumuseţea lui Dumnezeu? Nu putem privi cu ochii deschişi la soare, şi vom putea oare, fiule Fortunat, să privim în măreţia, în lumina şi în frumeseţea lui Dumnezeu? Niciodată, câtă vreme vom fi în casa aceasta de lut lesne pieritor care-i fiinţa noastră. Dar, smerindu-ne, vom putea lăsa sufletul să stea sub valul acesta dumnezeiesc al slavei care se revarsă peste noi din necunoscuta şi infinita Fiinţă supremă, care este Dumnezeu. În Vechiul Testament mai ales aflăm câtime nenumărată de versete în care este vorba de slava lui Dumnezeu. Iar dacă în Noul Testament găsim mai puţine, vom anticipa spunând: sunt puţine pentru că însăşi slava dumnezeiască s-a coborât pe pământ atunci când în casa din Nazaret şi apoi în ieslea de la

Betleem S-a arătat Însuşi Domnul slavei. N-avem de gând câtuşi de puţin, fiule Fortunat, să înşirăm versetele din Vechiul Testament în care este vorba de slava lui Dumnezeu. Ci spicuim. Psalmistul (toată Psaltirea este plină de versete ca acestea) ne spune: „Cerurile spun slava lui Dumnezeu şi lucrarea mâinilor Lui o vesteşte tăria. Ziua spune slava Lui altei zile şi noaptea o vesteşte nopţii următoare. Nu este neam, nici naţie, care să audă glasul lor; în tot pământul a ieşit vestirea lor şi la marginile pământului răsună cuvintele lor" (Ps. 18, 1 ş.u.). Şi tot regele-psalmist ne mai spune: „Lucrul Lui (Dumnezeu) este slavă şi frumuseţe" (Ps. 110, 11). Slava şi puterea lui Dumnezeu sunt arătate într-un chip zguduitor în capitolul al 37-lea întreg din Cartea lui Iov. Atât din ultimul verset din Psalmi aici arătat, cât şi din capitolul 37 din Iov, putem desprinde cum slava lui Dumnezeu se oglindeşte în toată creaţia Sa, însufleţită şi neînsufleţită. În adevăr, fiule Fortunat, de ajuns ar fi ca, lăsaţi în braţele Smereniei, să privim peste tot, şi degrabă ne vom putea încredinţa că, începând de la firul de iarbă, de la bolta cerului şi ajungând la făptura cea din frunte, omul, dăm peste tot locul de slava şi frumuseţea lui Dumnezeu. Este drept că peste această slavă şi peste această frumuseţe, omul (când şi-a folosit în chip ticălos inteligenţa) a aruncat umbra păcatului, cenuşa fărădelegii, praful nepăsării şi al necredinţei, toate acestea ieşite din Trufie, adică din desfacerea omului de Dumnezeu, din lipsa Smereniei, care este alipire, tot mai strânsă, de Dumnezeu şi de creaţia Sa.

Slava lui Dumnezeu, cea din veşnicie, s-a arătat pe pământ prin întruparea şi prin viaţa întreagă a Domnului Hristos. Iată deci şi cea de-a treia ipostază a slavei lui Dumnezeu, ca putere de viaţă pentru mântuirea noastră: slava cerească

întrupată. Slava cerească vorbind, slava cerească săvârşind tămăduiri şi minuni, slava cerească aducând omenirii bolnave de păcat leacul mântuirii. Căci dacă vom urmări cu iubire şi cu smerenie întreaga dăinuire a Domnului pe pământ, fiule Fortunat, mereu vom fi străluminaţi de slava şi de frumuseţea dumnezeiască. Şi de la început vom vedea şi vom simţi cum Smerenia a făcut mereu casă bună cu această slavă întrupată, de vreme ce, cum am spus în altă parte, se întrupase odată cu Domnul însăşi Smerenia. De aceea, fiule Fortunat, mereu ne vom întâlni şi cu Smerenia.

Aşa încât am putea spune că slava creştină este Domnul Însuşi, Care a venit să ne fie Dumnezeu, Învăţător şi Mântuitor. Oamenii căzuseră, El a venit să-i ridice. În Epistola către Evrei, Sfântul Apostol Pavel ne spune că Dumnezeu a făcut pe om puţin micşorat faţă de îngeri, încununându-l „cu cinste" şi „punându-l" mai mare „peste lucrările" mâinilor Sale (Evr. 2, 7). Tot el ne spune, în Epistola către Coloseni, că „Dumnezeu a binevoit să arate neamurilor ce bogăţie de slavă este pentru păgâni în taina aceasta (taina creştinătăţii «cea din veci ascunsă neamurilor»), adică sălăşluirea în voi a lui Hristos, nădejdea slavei" (Colos. 1, 27). Despre această „sălăşluire" şi despre „nădejdea slavei" vom vorbi mai încolo. Dar, deşi astfel făcut, omul a greşit şi a căzut, pentru care a fost nevoie de întruparea Domnului, căci zice tot Sfântul Apostol Pavel: „Toţi au greşit şi s-au lipsit de slava lui Dumnezeu, şi toţi în dar primesc îndreptarea prin răscumpărarea cea prin Hristos Iisus" (Rom. 3, 23-24). Aflăm şi aici, fiule Fortunat, dezlipirea de Dumnezeu prin păcatul ieşit din Trufia omului şi răscumpărarea cea prin Hristos Iisus, adică prin lucrarea Smereniei. Noi, fiule Fortunat, am avut, prin creaţie, ceva din slava lui Dumnezeu, dar, prin păcat, am pierdut-o. Iată că acum o putem recăpăta prin pocăinţă, adică prin Smerenie. Recunoaştem,

Doamne, că am greşit. Lumina feței Tale n-a mai strălucit asupra noastră. Dar iată, ne prosternăm în Smerenie şi mărturisim, ca din nou să căpătăm lumina slavei Tale, pierdută din vina noastră.

Iar dacă acum vom păşi în duh pe urmele Mântuitorului de-a lungul vieții Lui pământești, vom putea să privim şi să luăm în sine, fiule Fortunat, măcar ceva din slava Stăpânului nostru, Domnul şi Mântuitorul nostru Iisus Hristos. Mai ales dacă vom căuta a ne smeri tot mai mult, câtimea de frumuseţe şi de slavă se va mări. Deoparte las, fiule Fortunat, frumusețea şi slava Domnului care reies din dumnezeiasca Sa grăire, din nesfârşita Sa iubire, din străpungătoarea Sa milă şi iubire pentru făptura Sa căzută, căci ar trebui să transcriem întreg Noul Testament. N-avem decât să-l deschidem la orice pagină, şi vom da şi de frumuseţe, şi de slava Domnului nostru. Şi iarăşi nu mai vorbesc nici de frumusețea divină a însăşi Persoanei Sale Sfinte, căci ea frânge şi va frânge până la sfârşit toate condeiele, toate penelurile şi toate daltele omeneşti. Ci numai câteva scene pentru a ilustra modestele noastre afirmații.

Mai întâi la Naştere slava Domnului a strălucit peste păstori (Lc. 2, 9) şi tot la Naştere îngerii au cântat: „Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu şi pe pământ pace, întru oameni bună voire" (Lc. 2, 14). Cu alte cuvinte, să aducem slavă lui Dumnezeu în ceruri, pentru că El, prin Domnul Hristos, a coborât-o şi pe pământ. Domnul „Și-a arătat slava Sa" la nunta din Cana (In 2, 11), atunci când a săvârşit prima Sa minune, prefăcând apa în vin Apoi El Și-a arătat slava Sa într-un chip cu totul deosebit, pe muntele Tabor, când S-a schimbat la faţă și când „fața Lui a strălucit ca soarele, iar hainele Lui s-au făcut albe ca lumina" (Mt. 17, 1; Mc. 9, 2; Lc. 9, 32), încât cei trei ucenici care erau cu El au căzut cu fața la pământ, smerindu-se foarte, lucru pe

care se cade să-l facem şi noi chiar acum, fiule Fortunat, când vorbim despre această măreaţă Schimbare la faţă a Domnului. Tot aşa s-a arătat slava Domnului când a vindecat pe slăbănogul cel de treizeci şi opt de ani, cu care prilej a dojenit pe cei necredincioşi, spunându-le: „Şi cum aţi putea voi să credeţi, când primiţi slava unul de la altul, iar slava cea de la unicul Dumnezeu nu o căutați?”. Și tot acolo, la Vitezda, Domnul a mai spus: „Slavă de la oameni nu primesc, dar ştiu că nu aveţi în voi iubirea de Dumnezeu?” (In 5, 41 ş.u.). Iar când la moartea prietenului său iubit, Lazăr, una din surorile mortului, Marta, era fără credință în cuvintele Domnului, El a dojenit-o cu iubire, spunându-i: „Nu ţi-am spus că, de vei crede, vei vedea slava lui Dumnezeu? (In 11, 40) – adică splendida înviere a fratelui ei, care se făcea prin puterea divină a Domnului: „Lazăre, vino afară!” (In 11, 43). Apoi, când, la apropierea Sfintei Sale Jertfe, Domnul a vorbit tuturora despre judecata din urmă, a spus despre această judecată: „Când va veni Fiul omului în slava Sa, având cu Dânsul toţi îngerii, atunci va şedea pe scaunul slavei Sale” (Mt. 25, 31), după care va despărţi oile de capre. Iată aici, fiule Fortunat, vestită cu anticipaţie „Înfricoşata Judecată”, care toată se va petrece cu Domnul aflat în slava Sa de veci, stând pe scaun tot de slavă, adică în mărire, în putere, în lumină, în frumusețe.

XVIII
SMERENIA și SLAVA LUMII
ŞI SLAVA LUI DUMNEZEU
(urmare)

Urmând Domnului Hristos, noi, fiule Fortunat, pe lângă faptul că recăpătăm în sufletul nostru acea părticică de slavă a lui Dumnezeu pierdută din pricina păcatului nostru, dar, îndeosebi, ni se dă făgăduinţa că vom avea parte în ceruri, din plin, de slava lui Dumnezeu, văzând faţă de la faţă pe Însuşi Domnul Hristos –, și chiar „faţa" cea de nepătruns aici pe pământ, a lui Dumnezeu Tatăl. Şi cu cât în viaţa noastră pământească ne vom smeri, cu atât vom ajunge la aceste două țeluri: recăpătarea luminii slavei lui Dumnezeu în viaţa noastră pământească şi nădejdea slavei veşnice. Iar această Smerenie se va putea arăta aici, mai ales, prin „slăvirea" Domnului Hristos, a lui Dumnezeu Tatăl şi a Sfântului Duh, prin felul traiului nostru pământesc. Dacă în toate faptele vieţii noastre vom avea prezentă în sufletul nostru această slăvire a Sfintei Treimi, mai ales prin lucrarea de fiecare clipă a Smereniei, desigur că această viaţă va căpăta o putere de mântuire dintre cele mai nebiruite. O trăire sub lumina slavei Sfintei Treimi, cine ar putea-o birui, fiule Fortunat? Am putea răspunde: „nici porţile iadului!". Este o trăire „precum în cer, aşa şi pe pământ", cum spunem în rugăciunea noastră de fiecare zi. Sfântul Apostol Petru ne spune: „Cuvântul Domnului rămâne în veac. Și acesta este cuvântul ce

vi s-a propovăduit" (I Pt. 1, 24). Însuşi psalmistul, anticipând asupra vieţii trăite sub harul lui Dumnezeu (viaţa creştină), spune cu atâta putere: „Toate să laude numele Domnului, că singur numele Lui este preamărit, şi slava Lui e în cer şi pe pământ" (Ps. 148, 13). Cu cât slava lumii scade, cu atât slava lui Dumnezeu creşte, cu observaţia că, în această materie duhovnicească, invers proporţionalitatea trebuie să meargă până la distingerea elementului „slava lumii", pentru că numai aşa capătăm pe celălalt element, „slava lui Dumnezeu". Nu putem fi „şi cu Dumnezeu, şi cu mamona", cum ne spune Domnul Însuşi (Lc. 16, 13). Ni se cere, aşadar, o trăire continuă sub lumina slavei învăţăturii Domnului, pentru a putea să ajungem la „arătarea slavei marelui Dumnezeu şi a Mântuitorului nostru Iisus Hristos".

Dacă în trăirea pământească ne vom ruşina că suntem ai Domnului Hristos, dovedind prin aceasta depărtarea noastră de virtutea Smereniei, şi vom trăi sub această lumină neagră a slavei lumii, nu vom putea nădăjdui niciodată că vom ajunge să vedem, în viaţa cealaltă, slava lui Dumnezeu, după ce nici în viaţa de pe pământ nu ne-am învrednicit s-o vedem răsfrângându-se în sufletul nostru. Ne spune cu tărie Însuşi Domnul Hristos: „De se va ruşina cineva de Mine şi de cuvintele Mele (în viaţa de pe pământ), de acela şi Fiul omului se va ruşina când va veni în slava Sa şi a Tatălui Său şi a sfinţilor îngeri" (Lc. 9, 26). Oare, fiule Fortunat, vor vedea, în ziua Judecăţii, această înfricoşătoare slavă cei care, pe pământ, s-au închinat numai slavei lumii? Ori de o vor vedea, ori de nu o vor vedea, tot cumplit fi-va pentru ei: dacă nu o vor vedea, vor fi nespus de nefericiţi că nu văd o asemenea splendoare, dacă o vor vedea, nefericirea lor va fi încă mai mare, căci vor vedea o extraordinară frumuseţe de care ei însă nu se vor putea bucura nici o clipă. „Adevărul vă spun că şi-au

luat plata", prin aceea că au preferat slava lumii înaintea slavei lui Dumnezeu; au preferat ceva pieritor, o umbră, un abur, pentru ceva nepieritor: vederea slavei lui Dumnezeu în toată vecia. Ştefan, Întâiul Mucenic al Domnului, a fost învrednicit să vadă, fiind încă pe pământ, slava din ceruri: „Ştefan însă fiind plin de Duh Sfânt, căutând la cer, a văzut slava lui Dumnezeu şi pe Iisus stând de-a dreapta lui Dumnezeu şi-a zis: «Iată, văd cerurile deschise şi pe Fiul omului stând de-a dreapta lui Dumnezeu»" (Fapte 7, 55-56). Dar, pentru a căpăta o asemenea favoare, Ştefan s-a învrednicit nu numai de-o viaţă curată, ci şi de o mare Smerenie, căci ce citim tot în Cartea Faptelor citim: „Şi plecându-şi genunchii, a strigat cu glas mare: «Doamne, nu le socoţi păcatul acesta!»" (Fapte 7, 60). O culme însorită a Smereniei, fiule Fortunat, foarte apropiată de cea a Domnului pe cruce, când El a iertat pe cei care-L ucideau: „Părinte, iartă-i, că nu ştiu ce fac"(Lc. 23, 34). Dar şi noi putem, fiule Fortunat, să cercăm a ne asemăna cu acest străbun duhovnicesc admirabil şi pus drept pildă pentru toţi. Şi noi putem să ne ostenim a trăi o viaţă cât mai mult sub lumina slavei învă-ţăturii şi a Bisericii Domnului Hristos, căci pe toate le-a aşezat Domnul („Toate sunt gata") aşa fel încât să le putem lesne folosi.

Spune Sfântul Apostol Pavel: „Toate sunt pentru voi, pentru ca, înmulţindu-se harul să prisosească prin mai mulţi mulţumirea, spre slava lui Dumnezeu" (II Cor. 4, 15), şi tot el: „(Dumnezeu) v-a şi chemat, prin Evanghelia noastră, ca să câştigaţi slava Domnului nostru Iisus Hristos" (II Tes. 2, 14). Dar Însuşi Domnul Hristos, fiule Fortunat, mai înainte de a merge la Sfânta Sa Jertfă, S-a rugat lui Dumnezeu Tatăl pentru noi în felul acesta: „Părinte, voiesc ca unde sunt Eu, să fie şi aceia pe care Mi i-ai dat, ca să vadă slava Mea..." (In 17, 24). Domnul grăieşte aici, fiule Fortunat, despre slava sa din

ceruri, dorind ca toţi cei care, în viaţa pământească, au trăit sub lumina acestei slave s-o vadă aievea când vor trece să se întâlnească faţă de la faţă cu El, Domnul slavei. Cuvintele „pe care Mi i-ai dat" nu pot avea, fiule Fortunat, decât numai o singură semnificaţie, şi anume: „să fie cu Mine şi aceia care, prin faptele vieții lor pământești, au meritat să fie ai Mei".

Sfântul Apostol Petru, anticipând, prin insuflarea Sfântului Duh, asupra celor ce vor fi în ceruri după judecată, spune: „Când se va arăta Căpetenia păstorilor, veţi lua cununa cea neveştejită a slavei" (I Pt. 5, 4). Aici, Sfântul Apostol se adresează tuturor celor care păstoresc turma lui Hristos. Sfântul Apostol Pavel însă ne spune cu privire la toţi cei care vor fi vrednici de a vedea slava Domnului: „Iar când se va arăta Hristos, viaţa voastră, atunci vă veţi arăta şi voi cu Dânsul în slavă" (Colos. 3, 4). Cât de strigătoare sunt, fiule Fortunat, cuvintele că Domnul Hristos este „viaţa noastră"! Cu adevărat, mare este taina creştinătăţii: să trăiască în tine Dumnezeu! „Câţi în Hristos v-aţi botezat, în Hristos v-aţi şi îmbrăcat!" (Gal. 3, 27). Încă şi încă alte motive, fiule Fortunat, pentru ca noi să ne smerim din ce în ce mai mult, văzând neînchipuita favoare ca Dumnezeu să binevoiască a sălăşlui în noi! O altă culme de lumină a Smereniei! „O, Doamne, cât de păcătoşi suntem şi cât de îndurător eşti Tu! Cât suntem noi de necuraţi şi totuşi Tu nu Te scârbeşti de noi! Cât de nestatornici şi de nerecunoscători suntem noi, şi cât de stăruitor şi cât de iubitor Tu rabzi şi aştepţi să ne reîntoarcem! Cădem în mare ruşinare şi ne smerim, Doamne, cerşindu-Ţi iertare, căci aşa, răi, necuraţi, nerecunoscători şi nestatornici cum suntem, noi Te iubim, Doamne! Tu vezi în inimile noastre şi ne ierţi; iar noi Îţi făgăduim îndreptare şi întoarcere. Fii preamărit, Doamne!"

Sfântul Apostol Pavel, fiule Fortunat, în marea sa grijă pentru cei pe care „i-a născut" în duh, ne lasă în epistolele

sale mulţime de sfaturi şi de îndemnuri cu privire la slava cea deşartă a lumii şi la slava cea adevărată a lui Dumnezeu. Se cade să spicuim câteva dintre înțeleptele sale sfaturi, pentru a ne îmbogăţi cât mai mult trăirea noastră creştină, cea aducătoare de nădejdea mântuirii sufletului nostru. Aşa, el ne spune: „Nimica să nu faceţi din iubirea de dispută şi de slavă deşartă, ci, din smerenie, fiecare să socotească pe altul mai destoinic decât dânsul" (Filip. 2, 3). Câteva cuvinte, fiule Fortunat, şi ce lecție de viaţă ne dă acest mare cunoscător şi tot atât de mare trăitor al învățăturii Domnului! El apasă asupra înțelesului celor două mari duşmane: Smerenia şi slava deşartă. Nu poate fi casă bună între ele. Ori alegem Smerenia, ori slava deşartă. Şi completează cu cuvintele rostite către Galateni: „Să nu alergăm după slava deşartă, unii pe alții întărâtând, unii pe alții pizmuind" (Gal. 5, 26), tocmai pentru a ne arăta unde duce alegerea după slava deşartă a lumii. Ci, dimpotrivă, Apostolul ne îndeamnă ca tot ce facem să facem slăvind pe Dumnezeu: „Ori de mâncaţi, ori de beţi, ori altceva de faceţi, spre slava lui Dumnezeu să le faceți" (I Cor. 10, 31). Adică trăirea sub harul slavei lui Dumnezeu. De vom avea această năzuință, noi vom mânca şi vom bea cumpătat, mulțumind lui Dumnezeu că nu ne-a lăsat fără hrană şi fără băutură, vom săvârşi şi cea mai neînsemnată faptă, cugetând ca ea să fie de un cuvenit şi bun folos pentru noi şi pentru semenii noştri; vom ajuta pe fratele aflat în nevoie, nu pentru a ne slăvi pe noi, ci pe Dumnezeu, vom dojeni pe fratele căzut în păcat – nu pentru a ne arăta că noi suntem fără păcat, ci pentru ca, împreună, să putem slăvi pe Dumnezeu. Și aşa mai departe, fiule Fortunat, „orice altceva de facem", să le facem nu pentru ochii lumii şi pentru a ne slăvi pe noi, ci pentru ochii lui Dumnezeu şi pentru a-L slăvi pe El. În altă parte, el ne spune: „V-am rugat şi v-am mângâiat şi v-am îndemnat să vă purtaţi

în chip vrednic înaintea lui Dumnezeu, Care v-a chemat la împărăţia şi slava Sa" (I Tes. 2, 2), iar întru aceasta, se cade să-i urmăm sfatul, când zice: „Toată limba să mărturisească că Iisus Hristos este Domn întru slava lui Dumnezeu Tatăl" (Filip. 2, 11). Sfântul Apostol se roagă pentru copiii săi duhovniceşti, pentru a ajunge la această stare: „Şi mă rog (lui Dumnezeu) să vă dea după bogăţia slavei Sale să vă întăriţi temeinic prin Duhul Lui, în omul cel dinlăuntru" (Ef. 3, 16), şi încă: „Dumnezeul meu să împlinească orice lipsă a voastră din bogăţia slavei Sale, prin Hristos Iisus" (Filip. 4, 19). Întru aceasta, Sfântul Apostol îşi pune toată răbdarea în joc, lucru pe care îl mărturiseşte ucenicul său Timotei: „De aceea, eu toate le rabd pentru cei aleşi, ca şi ei să dobândească mântuirea cea întru Hristos, împreună cu slava veşnică" (II Tim. 2, 10). Cuvintele „cei aleşi", fiule Fortunat, trebuie luate în sensul de cei care, prin fapta lor bună, prin viaţa lor curată, s-au „ales", s-au deosebit de ceilalţi care nu voiesc „să dobândească mântuirea cea întru Hristos". La rândul său, Sfântul Apostol Petru ne pune înainte însăşi Sfânta Patimă a Domnului şi ne îndeamnă: „Întrucât luaţi parte la Patimile lui Iisus Hristos, bucuraţi-vă, ca să vă bucuraţi şi să vă veseliţi şi la arătarea slavei Lui" (I Pt. 4, 13). Strânsa legătură, fiule Fortunat, între viaţa pământească, trăită sub lumina slavei crucii Domnului, şi între viaţa de dincolo, când vom avea pururea cu noi slava lui Dumnezeu. Lucru care ne face, fiule Fortunat, să plângem pe aceia din fraţii noştri care nu voiesc a-şi duce viaţa în chip smerit, sub lumina harului, după cum însuşi Sfântul Apostol Pavel îi plânge, când se adresează Filipenilor, ţinând de rău pe unii din ei care duc o viaţă plină de păcate, arătându-le, în cuvinte clare şi tari, care le va fi sfârşitul, dacă vor continua o asemenea viaţă: „Sfârşitul lor e pieirea, dumnezeul lor e pântecele, slava lor

e în ruşine, căci ei se gândesc numai la cele pământeşti” (Filip. 3, 18-19).

Sfântul Ioan Hrisostom, fiule Fortunat, pentru a ne arăta care este adevăratul sens şi măreţul scop al slavei celei adevărate, în legătură cu Smerenia, ne spune aşa: „Smerenia fiind izvorul adevăratei măreţii, dispreţul de slavă fiind mijlocul sigur pentru cucerirea adevăratei slave, astfel această nebunie de bunăvoie ne va înălţa cu mult deasupra a tot ce este înţelept în lume”.

Aşadar, fiule Fortunat, se cade să ştim că:

1. Smerenia este izvorul adevăratei măreţii.

2. Cu dispreţul de slava lumii câştigăm adevărata slavă.

3. Amândouă aceste propoziţii, dacă le transformăm în viaţa trăită, ne vor da nădejdea mântuirii sufletului nostru, prin ajungerea la slava cea cerească.

O, fiule Fortunat, ce bine este a privi în duh slava lui Dumnezeu şi a o face, prin faptele noastre, să coboare în viaţa pământească, pentru a fi siguri că o vom căpăta dincolo pentru totdeauna – vederea Domnului Hristos, a Maicii Sale, a sfinţilor, a mucenicilor, a trăitorilor întru Hristos, a tuturor acelora cărora ne vom adăuga, prin porunca lui Dumnezeu, şi noi. Spune Sfântul Apostol Pavel: „Noi însă privind cu feţele descoperite, ca în oglindă, la slava Domnului, căpătăm acelaşi chip, trecând din slavă în slavă, cum ne dă Duhul Domnului (II Cor. 3, 18).

Şi acum, fiule Fortunat, cuprinşi de fiorul sfânt pe care ni-l dă Smerenia, să ne asemănăm celor douăzeci şi patru de bătrâni, care au căzut înaintea Celui ce şade pe tron (Apoc. 4, 11), şi să ne rugăm spunând ca ei: „Vrednic eşti Tu, Doamne, să primeşti slava şi cinstea şi puterea, căci Tu ai făcut toate şi toate s-au făcut şi sunt după voia Ta. Amin”.

XIX
SMERENIA ŞI SUFERINŢA

Dacă ne vom întoarce privirea duhului spre trecutul cel mai îndepărtat al vieţii omului pe pământ şi vom străbate lungul ei drum până azi, vom putea lesne prinde, fiule Fortunat, că una din caracteristicile acestei vieţi a fost şi este lupta omului cu suferinţa. Umbra suferinţei şi-a arătat prezenţa ei pe urma omului, din clipa când omul, părăsind calea lui croită de Creator, şi-a început lunga-i dăinuire pe calea păcatului: păcatul cel de la început, urmat apoi de păcatele fiecărui om în parte după ce-a primit viaţa din mâna Dătătorului de viaţă, Dumnezeu. De la căderea lui Adam până la căderea fiecăruia, în parte, dintre noi, suferinţa a fost umbra fiinţei noastre spirituale şi va fi, necontenit, până la sfârşirea veacurilor.

Ne-ar fi întru totul cu neputinţă să privim în amănunt miile şi miile de forme ale suferinţei şi, cu atât mai puţin, a le urmări în desfăşurarea lor. Ci, pentru cât este nevoie acestor mici însemnări ale noastre, ne vom mărgini a privi în liniile ei generale imensa perspectivă a suferinţei. Vom spune de la început că, *grosso modo*, suferinţele omului pe pământ sunt de două feluri: fizice şi morale, fără să putem determina care din ele sunt mai multe şi care sunt mai mari. Sunt unii care dau precădere suferinţei fizice, alţii suferinţei morale. Oricum, şi unele, şi celelalte sunt legate strâns nu numai de trupul, ci şi de sufletul nostru. Cele fizice au, neîndoielnic, un răsunet în

suflet, cele morale au, neîndoielnic, un răsunet în trup, ca într-un fel de necontenită simbioză fizic-morală.

Suferinţele fizice cele mai de seamă sunt bolile. Moştenite sau căpătate, ele abundă în lume ca o apă murdară care ar vrea s-o acopere cu mantia ei neagră de durere. Cu drept cuvânt se poate spune că nu există om care să nu fi simţit, în vreun fel oarecare, dintele tăios al durerii fizice. S-ar putea spune că durerea fizică este un principiu necesar al existenţei omeneşti pe pământ. Ieşită sau nu din păcatul omului, boala, după cum vom vedea mai jos, dimpreună cu celelalte suferinţe, devine în învățătura creștină un mare princiupiu de viaţă spirituală, aducător de mântuire. Dar să nu anticipăm, fiule Fortunat, ci să cercăm a merge cu enumerarea suferinţelor fizice. Alte suferinţe fizice sunt prigonirile şi bătăile, precum şi schingiuirile, foamea (înfometarea), setea (însetarea) şi alte orori pe care dibacea inteligenţă omenească le-a descoperit pentru cine ştie ce scopuri, din care cel mai de seamă, generator al tuturor celorlalte, a fost şi este Trufia, sub forma ei (cum am arătat în cartea întâi) de dominare a omului asupra semenului omului.

Toate aceste feluri de suferinţe, pe care nu le căpătăm de la microbii diferitelor boli, ci de la semenii noştri, au nesfârşite subdiviziuni şi forme, una mai înfiorătoare ca alta. Întotdeauna, mintea omenească s-a arătat foarte inventivă în materia aceasta. Lucrurile acestea sunt prea știute ca să mai stăruim. Vin apoi suferinţele cu cauze nepătrunse, sunt cele provenite din accidente, din incendii, din naufragii și din altele de felul acesta, cărora le vom spune, într-un termen general, încercări.

Dacă suferinţele fizice sunt aşa cum am arătat, apoi, fiule Fortunat, suferinţele morale se dezlănţuiesc, parcă, în forme şi în esenţe încă mai numeroase decât cele fizice. Nuanţele

suferinţelor fizice sunt limitate, pe când acele ale suferinţelor morale sunt nesfârşite şi extrem de variate, ca intensitate şi cuprins. Încercăm să facem o enumerare, pe care, de la început, o socotim cu totul incompletă. Suferinţele morale sunt, fiule Fortunat, cele ieşite din nedreptate, din dispreţuire, din bârfire, din nerecunoştinţă, din uitare, din jigniri verbale, din minciuni, din zavistii – şi din altele asemănătoare acestora. Suferinţa ieşită din ele este, uneori, atâta de puternică, încât poate aduce chiar moartea fizică, după ce, mai întâi, a adus-o pe cea sufletească. Suferinţa morală aduce acea otravă care se numeşte tristeţe, care poate otrăvi nu numai sufletul, ci, prin el, şi trupul. Însă una dintre suferinţele morale care pare a fi culminantă este aceea, fiule Fortunat, ieşită din gândul că va veni, desigur, o clipă, când fiinţa noastră se va risipi, prin moarte. Este sădită în firea omenească dragostea pentru viaţă şi pentru pământul acesta, dragoste pe care n-o poate îndepărta inteligenţa omenească. Gândul morţii aduce, în mod normal, o întristare, o cutremurare, aproape un fel de agonie spirituală, căreia – vom vedea – numai învăţătura creştină avea să-i aducă leacul. Anticipăm, fiule Fortunat, spunând că şi Domnul, în omenitatea Sa, a avut această tristeţe şi această cutremurare în faţa morţii care venea, fatal, spre El.

Vechiul Testament este plin, fiule Fortunat, de versete în care este vorba de suferinţă – şi ea este rezolvată în diferite chipuri. Trufia şi Smerenia îşi au fiecare partea lor de versete. Cum aici ne preocupă Smerenia, vom căuta să aducem în lumină măcar câteva lucruri din înţelepciunea celor vechi, care, după cum vom vedea, era bine şi frumos hăruită de Dumnezeu. Înţeleptul Sirah are, şi de data aceasta, cuvinte minunate despre suferinţă. Aşa, el ne spune, părinteşte: „Tot ce ţi se va întâmpla, primeşte cu plăcere şi în necazurile tale fii

îndelung-răbdător, că în foc se lămureşte aurul, iar oamenii cei plăcuţi Domnului, în cuptorul Smereniei" (Înț. Sir. 2, 4-5). Avem aici câteva idei fundamentale, fiule Fortunat, care au, precis, o mireasmă creştină. „Primirea cu plăcere" a tot ce ni se întâmplă, lămurirea „celor plăcute lui Dumnezeu" şi, mai ales, în ce ne priveşte aici, „cuptorul smereniei" sunt lucruri nespus de importante în materia suferinţei. Le lipseşte o ultimă încheiere (pe care însă n-o puteau avea atunci) pentru a le privi drept pe deplin creştine. Tot el ne spune la fel de înţelegător şi înţelept: „Mai înainte de boală smereşte-te şi în vremea păcatelor arată întoarcere" (Înț. Sir. 18, 21), cum şi: „Fiule! În boala ta nu fi nebăgător de seamă, ci te roagă Domnului, şi El te va tămădui!" (Înț. Sir. 38, 9). Cuvinte, fiule Fortunat, cu adevărat insuflate de Duhul lui Dumnezeu. Avem aici şi rugăciunea, şi credinţa, şi nădejdea, şi, în ceea ce ne priveşte, şi Smerenia: un adevărat mănunchi de flori cu mireasmă creştină. Erau toate o anticipare a toate cele ce aveau să vină nu peste multă vreme, abia trei veacuri, când avea să apară Domnul în lumina divină a învățăturii Sale. Şi Ecclesiastul are cuvinte destul de potrivite cu privire la suferinţă. Mai întâi, el ne sfătuieşte să nu ne dăm prea mult în braţele ştiinţei, adică a cunoaşterii care presupune Trufia: „Cel ce-şi înmulţeşte ştiinţa îşi sporeşte suferinţa" (Eccl. 1, 18). Ce suferinţă poate fi aici alta, decât suferinţa pe care o aduce Trufia celui care „cunoaşte" (sau crede că știe) prea multe lucruri. Apoi, el ne mai spune: „Mai bun e necazul decât râsul, căci întristarea feţei este bună pentru inimă" (Eccl. 7, 3). Se străvede aici, fiule Fortunat, cu anticipaţie, rostul suferinţei în învăţătura creştină, cum şi una din feţele Smereniei care preferă necazul în locul râsului. Încercările la care este pus cel drept îşi au şi ele unele versete revelatoare. Aşa aflăm în Cartea înțelepciunii lui Solomon: „Să-l cercăm (pe cel drept)

cu ocări şi cu chinuri, ca să vedem cât este de blajin şi să ispitim răbdarea lui" (Înţ. Sol. 2, 19). Aflăm aici, fiule Fortunat, de ispitirea celui drept „cu ocări şi cu chinuri", precum şi noţiunile creştine de „blajinătate" şi de „răbdare", tot atâtea elemente pe care le vom găsi, spiritualizate la gradul suprem, când însăşi Blajinătatea şi însăşi Răbdarea se vor fi coborât pe pământ: Domnul Iisus, Mântuitorul lumii. În completarea acestor idei, Cartea înţelepciunii lui Solomon ne mai spune: „Chiar dacă, în faţa oamenilor, ei (cei drepţi) au îndurat suferinţe, nădejdea lor este plină de nemurire. Și fiind pedepsiţi cu puţin, mare răsplată vor primi, căci Dumnezeu i-a pus la încercare şi i-a găsit vrednici de El. Ca pe aur în topitorie şi ca pe o jertfă de ardere întreagă i-a primit" (Înţ. Sol. 3, 4-6). Deşi viziunea e mai clară decât cea de mai înainte, totuşi rămâne şi aici destulă înceţoşare, când punem acest verset alături de versetele Evangheliei, în care lucrurilor li se spune clar, pe nume, când e vorba de suferinţă îndeobşte şi de suferinţa drepţilor îndeosebi. Nici nu se putea să nu fie altfel de vreme ce toate cele ale Vechiului Testament nu erau decât forma, care avea să se prefacă, în Noul Testament, în realitate. Repetăm cuvintele Fericitului Augustin: „Vechiul Testament în cel Nou se descoperă".

În Vechiul Testament aflăm şi foarte multe invocaţii adresate lui Dumnezeu cu privire la suferinţă, din care se străvede şi Smerenia, ca o esenţă de mare preţ. Mai ales cartea Psalmilor este plină de asemenea, invocaţii, care, de fapt, sunt adevărate rugăciuni. Regele-psalmist strigă către Domnul: „Tu eşti limanul meu, şi Tu mă izbăveşti la vreme de necaz" (Ps. 31, 8), după ce Însuşi Domnul l-a îndemnat la aceasta: „Cheamă-mă la vreme de necaz şi te voi izbăvi şi Mă vei preamări" (Ps. 49, 15). Şi încă o strigare: „În necazul inimii mele, de la marginea pământului am strigat către Tine: urcă-mă pe stânca pe

care nu mă pot sui" (Ps. 60, 2). Din cuvintele „pe care nu mă pot sui" se desprinde, fiule Fortunat, Smerenia care însoţeşte „necazul inimii", adică suferinţa.

Dar iată, fiule Fortunat, că, la ceasul cuvenit, s-a arătat „omul suferinţei răbdător la durere" (Is. 53, 3), Domnul Hristos. De aici încolo, suferinţa, fie ea o durere fizică, fie una morală, avea să-şi aibă nu numai o fixare de sens, dar şi un rost, nespus de mare în viaţa de mântuire a omului pe pământ – şi, totodată, Smereniei i se va da rolul ei de căpetenie în convertirea suferinţei, căci creştinismul avea să aducă convertirea suferinţei în unele virtuţi de temelie, pe lângă rolul suferinţei în marea problemă a mântuirii sufletului.

Vom spune de la început, fiule Fortunat, că în această nouă eră în care intra omenirea prin ivirea Domnului Hristos în lume, suferinţa, sub puterea de nebiruit a Smereniei, avea să devină izvor de sfinţire a vieţii omeneşti şi calea spre însăşi sfinţenia propriu-zisă. După cum Trufia făcuse din suferinţă o pricină necontenită de răzvrătire şi de-o mereu crescută iubire de sine, iată că acum Smerenia făcea din suferinţă, sub lumina învăţăturii Domnului, o pricină de sfântă resemnare, de acceptare de bună voie, de sfinţenie. Însuşi Domnul era Acela care prezida cu persoana Sa, cu Viaţa Sa, cu Învăţătura Sa, cu Biserica Sa, *convertirea* suferinţei, întoarcerea ei spre alte ţeluri, dându-i, mai întâi, un sens nou. Domnul ştia şi vedea în Vreme că suferinţa avea să fie până la sfârşit umbra vieţii omeneşti pe pământ – şi, de aceea, El, mai întâi, Şi-a impus o viaţă de necontenită suferinţă, ca pe una din condiţiile de temelie ale Însuşi Noului Aşezământ. Ca apoi şi ucenicii Lui de atunci şi de totdeauna să-L imite în pilda pe care El, în linii gigantice, o dădea pentru toţi oamenii şi pentru toate veacurile. Spiritualizarea suferinţei şi prefacerea ei în alte virtuţi capitale era, ca

să spunem aşa, unul din marile aspecte ale mântuirii însăşi. Aici, în această lucrare tainică, rolul Smereniei apare capital. Pentru a primi suferinţa trebuie, mai întâi, ca purtătorul ei să se smerească, acceptarea echivalând cu Smerenia; pentru a căuta să prefacă suferinţa într-o altă virtute, de asemenea, era nevoie ca omul să se lase în voia Smereniei; pentru a crede că suferinţa este una din pârghiile mântuirii, de asemenea era nevoie de Smerenie, pentru că, spre ajungerea la aceste ţeluri spirituale, trebuie neapărat înlăturată toată lucrarea Trufiei. Trufia, am văzut, fiule Fortunat, prefăcea toate în răzvrătire, în neascultare, deci în osândă. Trebuia să vină Smerenia, în chiar Persoana Sfântă a Mântuitorului, pentru a putea preface toate în supunere, în ascultare, printr-o necontenită spiritualizare, să se poată ajunge la locul de unde se putea întrezări limanul mântuirii sufletului. Desigur, fiule Fortunat, totul este o mare şi sfântă taină, pe care mintea noastră, cea învăţată cu cele obişnuite şi plăcute, nu o va putea înţelege niciodată. Cum? Suferinţa duce la mântuire? Cum? Mântuirea nu se poate căpăta decât prin suferinţă? Lucrul acesta aduce omului o mişcare de respingere: „Nu, nu pot accepta lucrul acesta!" – omul nebăgând de seamă că, fără acest răspuns (că adică suferinţa este izvor de mântuire), el nu mai are nici un răspuns la cumplita întrebare: „ce fac cu suferinţa?". Căci, trecând peste faptul că noi o respingem, *ea persistă,* aducând în minte aceeaşi întrebare chinuitoare: „ce fac cu suferinţa?". Este greşeala pe care, intenţionat, o face Trufia. Ea împinge pe om la răzvrătire, fără ca prin această răzvrătire ea să rezolve problema cea mare a suferinţei. Pe când Smerenia, fiule Fortunat, prin predica ei de supunere, de ascultare, pe lângă o mângăietoare spiritualizare a suferinţei, dă şi răspuns bun la întrebarea: „ce fac cu suferinţa?". Şi deci îndrumă spre satisfacere, spre mântuire. Iar divina „garanţie"

a adevărului este Însuşi Domnul suferinţei şi al Smereniei, Mântuitorul Care, repet, străluceşte înaintea sufletelor noastre prin toate ale Sale, dar mai ales prin această sublimă acceptare de bună voie a suferinţei şi prin prefacerea suferinţei în una din sublimele frumuseţi ale mântuirii însăşi.

Să ne ostenim acum, fiule Fortunat, a aduna pe câmpia acestei hârtii albe rândurile prin care să arătăm măcar liniile generale ale acestei taine a creştinătăţii: spiritualizarea suferinţei.

XX
SMERENIA ŞI SUFERINŢA
(urmare)

Să punem, mai întâi, câteva jaloane. În primul rând, Se cade să ştim, fiule Fortunat, că suferinţa (sub formele ei fizice şi morale) este ieşită din păcatele noastre. Însuși Vechiul Testament ne învaţă lucrul aceasta. De pildă, în cartea lui Iov aflăm versetul: „Ci omul îşi naşte singur suferinţa, precum vulturii se ridică în aer prin puterile lor" (Iov 5, 7). Şi tot în Iov găsim: „Ia seama, nu-ţi da coatele cu necredinţa, căci tu alegi păcatul în locul suferinţei" (Iov 36, 21). Nu putem prea bine descifra înțelesul versetului, dar înțelegem că omul, în loc de a primi suferinţa ca un efect al necredinţei lui, alege în locu-i păcatul, osâdindu-se. Dacă primea suferinţa şi respingea păcatul, lucrarea lui era una de salvare a sufletului. În episodul cu slăbănogul din Capernaum, cel adus pe patul lui de cei patru prieteni ai săi (Mt. 9, 1; Mc. 2, 1; Lc. 5, 17). Domnul, mai înainte de a-l vindeca, îi iartă păcatele, semn că păcatele erau pricina slăbănogiei lui, adică a suferinţei lui. Şi mai sunt şi alte locuri în Sfânta noastră Carte în care se străvede limpede că suferinţa este rodul amar al păcatului. De aceea, fiule Fortunat, cea dintâi lucrare pe care se cade s-o facem în faţa suferinţei este aceea de a întreba în taină sufletul nostru: „care sunt păcatele mele, care mi-au adus această suferinţă?". Lucrare pe care n-o poate face decât Smerenia. Făcând aşa, fiule Fortunat, păşim pe calea cea bună: începem a spiritualiza

suferința. Sfântul Ioan Hrisostom, privind problema aceasta, ne spune cu atâta tărie: „Să smerim sufletul nostru, să facem mai mult, ca durerea să-l sfarăme, ceea ce se face prin amintirea statornică a fărădelegilor noastre". Dar vei spune poate, fiule Fortunat, că sunt suferințe care nu au ca obârşie păcatul, și lucrul e prea adevărat. Dar şi cu acestea trebuie să procedăm ca şi cu cele despre care vorbirăm mai înainte. Să vedem că, cu voia sau fără voia noastră, suferința *este* – şi să căutăm a o spiritualiza şi pe ea. Cum vom aduce spiritualizarea în amândouă cazurile? Voi răspunde degrabă: prin răbdare – convertind suferința în răbdare. Răbdând suferința fără să ne răzvrătim, adică răbdând-o având cu noi Smerenia, vom face un pas mare spre spiritualizarea suferinței, iar prin spiritualizarea ei, vom aduce şi o mai uşoară suportare a suferinței. Această suportare mai uşoară va spiritualiza încă mai mult suferința, făcând-o încă mai lesne de suportat, şi aşa, într-un cerc continuu de reciprocă influențare. Sfântul Apostol Pavel, cel care întreaga lui viață a suferit, fizic şi moral, cum rar om a avut de suferit, ne spune: „Ne lăudăm cu necazurile, ştiind că necazul aduce răbdare" – şi continuă: „Iar răbdarea naşte încercare, iar încercarea naşte nădejdea" (Rom. 5, 3-4). Iată, prin urmare, fiule Fortunat, cum răbdarea la rândul ei măreşte spiritualizarea suferinței, ori de ce fel ar fi ea. Ea ne aduce şi nădejdea. Care nădejde? Vom vedea mai departe: nădejdea mântuirii sufletului nostru. Sfântul Apostol Iacov ne spune şi el, la rândul său: „Frații mei, când treceți prin felurite cercări, să aveți toată bucuria, ştiind că cercarea credinței voastre naşte răbdare" (Iac. 1, 2). O, fiule Fortunat, această virtute creştină, a răbdării, ce izvor minunat şi mângâietor este, nu numai în suportarea suferinței, ci şi în alte ocoale de trăire creştină! „Cine va răbda până la sfârşit va fi mântuit!", spune însăşi Sfânta Scriptură

(Mt. 10, 22; 24, 13; Mc. 13, 13). Suportând suferinţele cu răbdare, noi începem lucrarea propriei noastre sfinţenii. Aceeaşi răbdare este trebuitoare şi în prigoanele pe care, desigur, le vom avea din pricină că suntem ai lui Hristos Domnul. Mari suferinţe, fiule Fortunat, dar, având mereu înainte chipul chinuit al Domnului aflat în prigoana oamenilor, le vom putea birui. El ne-a şi înştiinţat când a zis: „De mă prigonesc pe Mine, şi pe voi vă vor prigoni" (In 15, 20). De ce, oare, fiule Fortunat? Pentru că cei care urmează Domnului trebuie să se asemene întru totul Lui, fie în cele ale nesuferinţei, fie în cele ale suferinţei, pentru ca, după cum am văzut mai înainte, să putem merge şi noi în slava Sa din ceruri, după ce, chiar pe pământ, am fost favorizaţi cu mângâierea razelor acestei slave, ori de câte ori am făcut faptă plăcută Lui. El ne spune că acei care Îl vor prefera înaintea rudelor, prietenilor, avuţiilor şi la tot ce este pământean, în faţa întrebării: „ce voi face în cutare împrejurare?", vor primi „ acum, în viaţa aceasta, în mijlocul prigonirilor (pentru El şi pentru Evanghelia Sa), însutit case şi fraţi... iar în veacul viitor viaţă veşnică" (Mt. 10, 29-30). Iată împlinirea nădejdei celor făgăduite dacă vom purta cu răbdare suferinţele noastre. Apostolul, la rândul lui, ne aduce vestire, spunând: „Toţi cei ce vor voi să ducă viaţă cucernică în Hristos Iisus vor fi prigoniţi" (II Tim. 2, 12). Dar tot el, marele trăitor întru Hristos Domnul, ne pune întrebarea, care cuprinde în ea şi răspunsul: „Au, oare, necazul, au, oare, prigonirea ne vor despărţi de dragostea lui Hristos?" (Rom. 8, 35). Să ne grăbim şi noi, fiule Fortunat, să răspundem: „Nu, Doamne, nici necazul, nici prigonirea nu ne vor despărţi de dragostea Ta, fiindcă noi Te iubim şi dorim a nu ne despărţi niciodată de Tine, iar Tu ne vei ajuta, văzând iubirea noastră pentru Tine"! Căci, fiule Fortunat, numai răspunzând aşa vom fi departe de a ne răzvrăti împotriva suferinţei,

ci o vom primi, privind mereu spre Domnul Care a suferit, nevinovat fiind, pentru noi toţi, ca să ne mântuiască. Iar pentru a nu ne răzvrăti, se cade să fim din ce în ce mai robi Smereniei, care, cu puterea ei nevăzută, dar vie, goneşte de la noi toate chemările înşelătoare ale Trufiei. Iar dacă nu vom suporta suferinţele cu răbdare, întru cât, oare, fiule Fortunat, ne-am deosebi de păgâni? Toate încercările din care se naşte suferinţa sunt trimise şi îngăduite de Dumnezeu – şi cum, oare, când nici un fir de păr nu se clinteşte din perii capului nostru fără ştirea Lui (Lc. 21, 18), El să nu ştie nimic de suferinţa noastră? Şi să nu ne dea puterea de răbdare după care năzuim? Odată căpătată răbdarea în faţa suferinţei, din ea se va ivi şi iubirea: iubirea pentru suferinţa trimisă de Dumnezeu pentru a ne sfinţi viaţa, pentru a ne mântui sufletul, şi iubirea pentru cel Care ne-a trimis-o, pentru Dumnezeu. Da, fiule Fortunat, greu este a înţelege lucrul acesta, poate chiar cu neputinţă; dar avem, în cei două mii de ani de trăire creştină, atâtea pilde de semeni ai noştri care, aflaţi în grele şi iremediabile suferinţe, le-au suportat cu răbdare şi cu iubire, ajungând, astfel, aproape la deplina spiritualizare a suferinţei lor. Adu-ţi aminte, fiule Fortunat, că şi noi, amândoi, am pătruns în câteva locuri în care suferinţa, cu ajutorul *Suferinţei depline*, adică a Domnului Hristos, a fost spiritualizată aproape deplin. Femeia de treizeci şi doi de ani paralizată, bătrânul de optzeci şi şase de ani stând în dureri mari, amândoi, fără să cârtească, ci lăudând pe Dumnezeu, au primit suferinţa „cu bucurie", cum cere Sfântul Apostol Iacov. Dar sfinţii, dar mucenicii celor două milenii din urmă ai scumpei noastre creştinătăţi? Dar chiar noi, aceştia, nevrednicii şi păcătoşii, în suferinţele noastre, am găsit, oare, un liman mai bun decât acela al strigării: „Doamne, fii cu mine, să nu fac de ruşine numele Tău; o, Maică a durerilor, nu mă

lăsa, căci, fără de tine, pierim de mulţimea păcatelor"? Ne spune atâta de potrivit Sfântul Apostol Pavel: „(Dumnezeu) ne mângâie în toate necazurile noastre, ca să putem şi noi mângâia pe cei ce se află în tot necazul cu mângâierea, cu care suntem şi noi mângâiaţi de Dumnezeu" (II Cor. 1, 4). Ce luăm de la Dumnezeu dăm altora: mângâiere din marea mângâiere. „Tot necazul" – adică orice fel de suferinţă. Adu-ţi aminte, de asemenea, fiule Fortunat, de locurile în care am văzut pe atâţia oameni destul de suferinzi îngrijind cu iubire pe alţii cu o suferinţă mai mare ca a lor. Dădeau mângâiere din mângâierea pe care ei înşişi o primiseră din mâinile lui Dumnezeu. Şi am aflat şi la cei de adineauri şi la aceştia, alături de iubirea frăţească, şi pe marea însoţitoare a tot binele, Smerenia. Şi cei mângâiaţi, şi mângâietorii erau robi Smereniei. Şi tot Sfântul Apostol Pavel ne aduce în faţă şi măreaţa perspectivă a vieţii viitoare, spunându-ne: „Suferinţa noastră cea de acum, uşoară şi trecătoare, ne aduce nemăsurata slavă veşnică", adăugând: „Căci noi se cade să ne uităm nu la cele văzute, ci la cele nevăzute, căci cele văzute sunt trecătoare, iar cele nevăzute sunt veşnice" (II Cor. 4, 17-18). „Cele văzute", adică suferinţa, care, oricât de mare ar fi, este trecătoare; „cele nevăzute", adică „nemăsurata slavă veşnică", adică binele care nu are sfârşit. În Epistola către Romani, Sfântul Apostol Pavel ne încredinţează: „Eu socotesc că suferinţele vremelnice de acum nu preţuiesc nimica faţă de acea slavă, care are a se descoperi pentru noi, căci făptura cu o vie dorinţă aşteaptă descoperirea acestei slave a fiilor lui Dumnezeu" (Rom. 8, 18-19). Tot Sfântul Apostol Pavel laudă pe credincioşii care suportă cu răbdare suferinţele, necazurile şi prigoanele pe care le întâmpină (II Tes. 1, 4). Şi el însuşi se bucură în suferinţele pe care le îndură pentru fiii săi duhovniceşti, spunând: „împlinesc în trupul meu suferinţele lui

Hristos pentru trupul Lui, adică pentru Biserică" (I Cor. 1, 24). O, fiule Fortunat, suferinţele lui Pavel? Citeşte în capitolul 11 din a doua Epistolă către Corinteni, de la versetul 24 până la 28 şi te vei minuna ce-a putut să sufere acest mare stâlp al creştinătăţii şi al Bisericii noastre: osteneli, bătăi peste măsură, temniță, treizeci şi nouă de bătăi numai de la iudei, împroșcare cu pietre, naufragii, primejdii din partea tâlharilor, a celor de un neam cu el, a păgânilor, a fraţilor mincinoşi, necazuri, foame, sete, frig, golătate. Iubirea noastră pentru marele nostru strămoş duhovnicesc trece dincolo de iubire, ajungând până a-i cânta slavă. Dar mai presus de toate, fiule Fortunat, se cade ca în faţa acestor suferinţe să ne smerim tot mai mult. Sfântul Apostol Petru, la rândul său, ne spune: „Bucuraţi-vă... suferind acum puţin, din pricina a felurite ispite, ca credinţa voastră încercată, spre lauda şi cinstea şi slava voastră, să se arate mai preţioasă decât aurul pieritor, cel lămurit prin foc, la arătarea lui Iisus Hristos." (I Pt. 1, 6-9).

Pe deasupra a toate, fiule Fortunat, se cade să ne prosternăm în faţa suferinţelor pe care le-a luat asupra Sa pentru mântuirea noastră, a păcătoşilor, Domnul nostru Iisus Hristos, Mântuitorul lumii.

Am trecut pe lângă locurile în care s-a consumat această suferinţă, am mai vorbit despre ea, dar chiar dacă am repeta de o sută de ori povestirea noastră despre această infinită Suferinţă, şi tot n-ar fi de ajuns spre a-i aduce cinstire, închinare şi sfântă făgăduială că mereu vom privi la ea de-a lungul vieţii noastre pământești, pentru ca şi noi, nevrednicii, să luăm măcar o picătură din răbdarea, din iubirea şi din smerenia acestei divine Suferinţe, pentru propria noastră mântuire. Bătăi, scuipări, împungeri, piroane, suliţă, batjocoriri, dispreţuiri, nerecunoştinţe, uitări, nedreptăţi, neînțelegeri, în nesfârşite

momente, în nesfârşite repetări... O, imensă suferinţă! *Suferinţa* însăşi...

Iar această Suferinţă, ieşită din dragostea pentru noi, a fost mereu întovărăşită, ca o condiţie *sine qua non*, de o tot atât de imensă Smerenie, *Smerenia* însăşi. Iar toate acestea, pentru noi! – cum spune El Însuşi prin glasul lui Isaia: „El a luat asupra-Și durerile noastre şi cu suferinţele noastre S-a împovărat" (Is. 53, 4). Taină sublimă, fiule Fortunat, pe veci neînţeleasă de mintea omenească, dar tot pe veci slăvită de sufletul omenesc! Ca să aflăm şi să gustăm această Suferinţă bine este, fiule Fortunat, să mergem mereu după Domnul, dar mai ales în Ghetsimani şi pe drumul Calvarului.

În Ghetsimani, El, Suferinţa deplină, a luat asupra-Și, în omenia Sa, şi propria-Și suferinţă: sila şi oroarea pentru suferinţele ce veneau şi pentru moartea Sa, pentru dezlipirea Sa de pe pământ. În sudorile Lui de sânge, măcar o picătură era şi pentru această moarte trupească pe care El avea s-o ia asupra-Și pentru cele trei zile. Un mare cronicar apusean al vieţii Mântuitorului ne spune despre ceasul acela: „Dintr-odată, un val de amărăciune, a cărui violenţă era extremă, *potopi* sufletul lui Iisus, ca şi cum ar fi vrut să-l înece total". Era, după expresiile prin care scriitorii sacri au încercat să-l descrie, un amestec nespus de tristeţe, de spaimă, de dezgust, de neputinţă. Sfântul Justin a spus despre această durere, ajunsă la un grad atât de înalt de intensitate, că, sub influenţa ei, «totul în Iisus era paralizat», ca altădată puterea lui Iacov «sub mâna misterioasă a îngerului». De altfel, Iisus descoperi El Însuşi celor trei confidenţi ai Săi, prin nişte cuvinte cu adevărat tragice, groaznicul chin care punea stăpânire pe întreaga Sa fiinţă; «Sufletul Meu – le zise El – este trist până la moarte». Un om obişnuit ar fi sucombat, fără îndoială,

sub o povară atâta de apăsătoare; dar Dumnezeu susţinea pe Fiul Său, păstrându-L pentru alte chinuri"*.

Dar ştim iarăşi că, după câteva clipe, Domnul, Care ceruse depărtarea de la El a unui asemenea amar pahar, S-a smerit, S-a supus, a intrat în ascultare şi a zis: „Părintele Meu, de nu poate trece de la Mine paharul acesta, ca să nu-L beau, facă-se voia Ta!" (Mt. 26, 42).

Ascultăm toate acestea şi abia îndrăznim să ridicăm ochii spre o suferinţă ca aceasta, unică în toate veacurile ce-au fost şi au să mai fie, şi făgăduială facem, fiule Fortunat, ca şi noi, în clipa marei suferinţe a „trecerii" noastre, să spunem aşa, în smerenie şi în ascultare: „Facă-se voia Ta, Doamne!". Zice Sfântul Apostol Pavel: „Cu toate că El (Iisus) era Fiu, totuşi, prin suferinţe, a deprins ascultarea" (Evr. 5, 8). Lecţia ascultării, aşadar lecţia Smereniei. Da, fiule Fortunat, Domnul a cunoscut totalitatea suferinţei prin totalitatea Smereniei.

Sfântul Apostol Pavel ne dă nişte îndemnuri foarte prielnice în materia aceasta. El spune ucenicului său Timotei şi, prin el, nouă tuturora: „Suferă pătimirile ca un bun ostaş al lui Iisus Hristos" (II Tim. 2, 2), şi încă: „În necazuri, fiţi răbdători" (Rom. 12, 12). Iar Sfântul Apostol Iacov adaugă şi el: „De pătimeşte rău cineva între voi, să se roage, de e bolnav cineva între voi, să cheme preoţii Bisericii şi să se roage pentru el, ungându-l cu untdelemn în numele Domnului" (Iac. 5, 13-14). Este una din rugăciunile care se fac la slujirea Sfântului Maslu.

Din toate aceste îndemnuri, fiule Fortunat, putem căpăta bune învăţături pentru trăirea noastră creştină, pentru mărirea ascultării, pentru o mai apropiată conlocuire cu Smerenia,

---

* Filimon, *Viaţa lui Iisus Hristos*, vol. III

pentru o asigurare mai puternică a nădejdii căpătării slavei veşnice.

Când viteaza şi credincioasa Iudita porneşte să izbăvească pe poporul ei de robia străinului, ea se roagă cu adâncă smerenie, spunând printre altele: „Cei care n-au primit încercările întru frica lui Dumnezeu (adică întru Smerenie) şi au izbucnit întru nerăbdare şi întru vinovate murmurări împotriva Domnului, aceia au fost nimiciţi de către îngerul nimicitor şi au murit muşcaţi de şerpi" (Iud. 8, 23-25), şi adaugă: „Ci se cade să socotim că aceste bătăi mai mici decât păcatele noastre sunt verigile Domnului pe care ca nişte slugi să le primim spre îmbunătăţire şi să avem credinţa că nu ne-au fost trimise spre pieirea noastră" (Iud. 8, 27).

Desigur, fiule Fortunat, se cade a crede şi noi că, orice „bătăi" ar veni asupra noastră, ele sunt trimise sau îngăduite de Dumnezeu pentru îmbunătățirea noastră. De aceea cu Smerenie să le primim, urmând îndemnul pe care Sfântul Apostol Pavel îl dă Corintenilor: „De suntem ocărâţi, binecuvântăm; de suntem prigoniţi, răbdăm; de ne hulesc, noi ne rugăm. Ca gunoiul lumii suntem (iată Smerenia!) pentru lume şi ca nişte pulbere călcată de toţi până acum..." (I Cor. 4, 12). Și tot el ne spune că în toate strâmtorările, în toate împrejurările deznăjduitoare, în prigoane, noi „pururea purtăm în trupul nostru moartea Domnului Iisus, ca şi viața Lui să se arate în trupul nostru" (II Cor. 4, 8-10).

Domnul şedea pe ridicătura de pământ de pe muntele Predicii şi, deschizându-şi gura Sa, a grăit către mulțimile adunate acolo. Iar la unul din valurile dumnezeieştii Sale grăiri, El a spus cum să ne purtăm atunci când suntem în suferințe. Cuvintele Lui se aud şi se vor auzi în toată Vremea, câtă ea va mai fi. Să ne plecăm în genunchi, fiule Fortunat. Și, smerindu-ne foarte, să ascultăm, făgăduind urmare: „Binecuvântaţi

pe cei ce vă blestemă; faceţi bine celor ce vă urăsc; şi vă rugaţi pentru cei ce vă nedreptăţesc şi vă prigonesc, ca să fiţi fiii Tatălui vostru, Carele este în ceruri" (Mt. 5, 44).

Dar pentru ca să fim mai tari întru săvârşirea acestei porunci este bine, fiule Fortunat, să privim cu Smerenie şi cu lacrimă, cât mai des spre Crucea de pe Golgota!

XXI
SMERENIA şi BISERICA

Biserica noastră Ortodoxă, fiule Fortunat, fiind „trupul mistic al Domnului Hristos”, putem spune, fără a greşi, că dăinuieşte din vecie, deoarece Domnul Hristos, după cum spunem în *Crez*, este „Fiul lui Dumnezeu, Unul-născut, Care din Tatăl S-a născut mai înainte de toţi vecii”. Odată cu această tainică naştere a Domnului s-a născut şi Biserica, sfântă ca şi El, infinită ca şi El, veşnică ca şi El, şi care, la vremea socotită de El, avea să se ivească şi în chip văzut, odată cu întruparea Sa. Întrupându-Se Domnul, lua fiinţă şi Biserica Sa în chip real, de unde până atunci sălăşluise în El, în chip virtual. Odată cu căderea omului, pe lângă făgăduinţa venirii în trup a Însuşi Fiului lui Dumnezeu ca Mântuitor, a apărut şi Biserica Sa, adică aşezământul noului Legământ pe care omul căzut avea libertatea deplină de a-l primi sau de a-l respinge. Domnul, fiule Fortunat, Acela „prin Care toate s-au făcut”, Logosul Creator atoate, a aşezat totul nu numai cu înţelepciune, dar şi cu rost pentru toată vremea. El ştia că va veni, va propovădui, Se va jertfi pentru noi şi apoi, după Înviere, Se va înălţa la ceruri, lăsând Apostolilor, în frunte ei având pe însăşi Maica Sa, grija de a statornici pe pământ, pentru mântuirea oamenilor, Sfântul Său aşezământ, Biserica Sa. Pentru aceasta, din chiar cea dintâi clipă a propovăduirii Sale, Domnul ne-a şi dat, în mod simbolic, însuşi chipul spiritual al Bisericii. În adevăr, fiule Fortunat, n-avem decât să aducem lumina

amintirii noastre, admirabila priveliște a Predicii de pe munte. În afară de toate învățăturile date atunci, care, laolaltă, alcătuiau Constituția Noului Așezământ, El, Domnul, ne-a dat, prin chiar înfățișarea adunării de-atunci de pe munte, o „figură" deplină a Bisericii. Să privim, fiule Fortunat! Pe un dâmb mic de pământ stă Domnul, într-o poziție total singuratică. Vreau să zic că nu are pe nimeni lângă El. El stă ca un „centru" de la care porneau luminile noii învățături, ca un „punct" izolat. La picioarele Sale, în cerc, stăteau apostolii, având în spatele lor alt cerc, al ucenicilor, și apoi, într-un imens evantai, mulțimea. Iată Biserica, fiule Fortunat: Domnul, de la Care pornesc toate, apostolii și ucenicii sunt preoții Săi, iar mulțimea este norodul care se adapă din Învățătura cea nouă. Asemănarea este desăvârșită. Biserica are pe altarul ei pe Însuși Domnul în Sfânta Taină extraordinară și unică a Euharistiei, preoții reînnoiesc Jertfa de pe Cruce și propovăduiesc învățătura, iar noi, norodul, ascultăm și ne folosim de tot ceea ce preoții ne aduc de la Domnul, pornind de la învățătura Sa, trecând prin jertfa Sa și isprăvind cu însăși darea Sfântului Său Trup și Sfântul Său Sânge.

Altă dată, fiule Fortunat, El ne-a dat, cu anticipație și într-un mod și mai vădit, chipul Bisericii Sale, atunci când, în pustia Betsaidei, a înmulțit, de două ori, pâinea și peștele. El stătea tot izolat, „unic", și făcând să se înmulțească pâinea în mâinile Sale, le trecea *mai întâi* apostolilor și ucenicilor Săi, pentru ca aceștia, la rândul lor, s-o împartă cetelor înfometate (Mt. 15, 29 ș.u.; Mc. 8, 1; In 6, 1 ș.u.). „Și luând cele cinci pâini și cei doi pești, a dat mulțumită lui Dumnezeu, și frângând, a dat ucenicilor Săi, iar ucenicii au împărțit poporului" (Mt. 15, 36; In 6, 11). Iată și aici, fiule Fortunat, într-un chip încă mai accentuat, însăși Biserica Domnului. El împarte pâinea la norod, prin ucenicii Săi, adică prin preoți – nu de-a dreptul poporului.

Cele trei principale elemente ale Bisericii sunt vădit arătate aici: Domnul, Care împarte pâinea (care, vom vedea degrabă, este chiar Trupul Său); preoţii, care primesc pâinea prin Sfânta Jertfă fără de sânge a Sfintei Liturghii; şi norodul, care ia, din mâinile preoţilor, Pâinea vieţii, Pâinea aducătoare de mântuire.

Ar fi de ajuns aceste două pilde, fiule Fortunat, pentru a vedea că Domnul, încă din vremea propovăduirii Sale, ne-a dat, în linii largi şi sigure, înfăţişarea şi rostul Bisericii Sale. Dar mai sunt şi alte versete din Sfânta Evanghelie, din care am putea scoate înfăţişarea şi rostul Bisericii, ca lacul Vitesda, unde Domnul vindecă pe cel ce de treizeci şi opt de ani era slăbănog – lac care ar preînchipui Biserica –, apoi vindecarea celor zece leproşi (Lc. 17, 11 ş.u.), care sunt trimişi la preoţii templului; şi alte multe locuri din Sfânta noastră Carte, din care putem scoate asemănări cu Biserica.

Dar Domnul, fiule Fortunat, nu S-a oprit aici. Ci El, în atotprevederea Sa, a instituit din chiar viaţa Sa pământească Sfintele Taine ale Bisericii Sale, precum şi rolul preoţilor în împărţirea acestor taine. El instituie Sfânta Taină a Botezului, primind El Însuşi botezul, în chip smerit, din mâinile lui Ioan, „pentru a se împlini toată dreptatea"; El, Care era stăpânul botezului şi nu avea nevoie să Se boteze. El instituie Sfânta Taină a Maslului, atunci când vindecă bolnavii prin atingerea cu Sfânta Sa mână. El instituie Sfânta Taină a Cununiei, atunci când ia parte la nunta de la Cana şi preface apa în vin, preînchipuind prin aceasta însăşi prefacerea într-un singur trup a celor două trupuri: bărbatul şi nevasta sa, sfinţind prin prezenţa Sa şi prin săvârşirea primei Sale minuni legătura (ajunsă la cea din urmă decădere) căsătoriei. El instituie Sfânta Taină a Mirungerii, atunci când prin atingerea Sa învie pe fiul văduvei din Nain şi pe fiica lui Iair, după cum Sfânta Taină a Mirungerii trezeşte la o nouă viaţă

pe pruncul botezat, untdelemnul sfinţit preînchipuind însuşi degetul nevăzut al Domnului. El instituie Sfânta Taină a Preoţiei îndeosebi în Joia Mare, când statorniceşte şi ierarhia. Şi, mai presus de toate, fiule Fortunat, El instituie cele două mari Taine, s-ar putea zice Tainele deschiderii Împărăţiei cerurilor: Sfânta Spovedanie şi Sfânta Împărtăşanie. Trece preoţilor Săi darul iertării păcatelor, ceea ce constituie Sfânta Taină a Spovedaniei, şi se dă pe Sine Însuşi în Sfânta Taină a Împărtăşaniei. Cea dintâi este formal instituită de Însuşi Domnul în cele două dăţi când dă apostolilor Săi dreptul de a lega şi a dezlega păcatele (Mt. 18, 18), drept repetat după Înviere, sub forma iertării şi a ţinerii păcatelor (In 20, 23). Iar ca o încoronare a Sfintelor Taine, fiule Fortunat, Domnul, în nesfârşita Sa dragoste de a ne vedea mântuiţi, aşază în Joia mare, cu câteva ceasuri înainte de a merge la Jertfă, Taina Tainelor: Sfânta Euharistie, adică pe Sine Însuşi, dat, viu şi binefăcător, fiecăruia care, cu dragă inimă şi iubitor de propria sa mântuire, vrea să-L primească în trupul şi în sufletul său.

Imaginea vie, măreaţă şi divină a Bisericii era, prin toate acestea, trasată cu putere şi cu siguranţă de însăşi mâna şi de însăşi inima Domnului Hristos, Care, din virtuală şi ideală, cobora pe pământ, văzută, simţită, gata de a sluji tuturor pentru reîndumnezeirea lor, după ce, prin păcat, această asemănare cu Dumnezeu fusese pierdută sau întinată.

Dar nici de data aceasta, fiule Fortunat, Domnul nu S-a oprit aici. El ştia nestatornicia şi viclenia omului, şi de aceea a ţinut să realizeze tot ce făgăduise cu privire la Biserica Sa, „pe care nici porţile iadului" n-aveau s-o poată sfărâma, după cum El Însuşi spusese lui Petru. Mai întâi, la Înălţare, le spuse apostolilor (care se aflau în tovărăşia Maicii Domnului) că va rămânea cu ei (adică cu noi, oamenii) până la deşertarea veacurilor. Cum avea să rămână, când El Se înălţa la cer până la a doua

Sa venire? În multe feluri avea să râmână, fiule Fortunat. Avea să râmână în inima celor care, iubindu-L, aveau să-L urmeze, avea să rămână cu cei câţiva mari aleşi (ca Sfântul Pavel) căruia i S-a arătat în vedenie aievea, dar acestea toate, fiule Fortunat, erau, ca să spunem cuvântul, partea secundară a râmânerii Sale pe pământ. Partea principală, cu totul principală, rămânerea Lui pe pământ se făcea prin Biserica Sa, prin Învăţătura Sa, prin săvârşirea a nenumărate minuni, prin cultul Maicii Sale şi, pe deasupra a toate, prin sfânta Sa prezenţă euharistică. Toate ar fi fost, da, zadarnice, dacă n-ar fi fost împlinite cu această supremă minune, egală cu Întruparea Sa, cu Jertfa Sa, cu Învierea Sa, cu Înălţarea Sa.

Şi iarăşi, nici aici nu s-a oprit lucrarea Domnului, cu privire la Biserica Sa, aşezământul Legii celei noi. Ci, veghind mereu din cer asupra ei, i-a dat putere de dăinuire, prin ea însăşi, prin preoţii şi ierarhii săi, prin trăitorii învăţăturii sale. Mai întâi, fiule Fortunat, după numai cincizeci de zile de la Învierea Sa, Domnul a trimis Duhul Sfânt asupra Apostolilor (Fapte 2, 1 ş.u.), care după aceea au plecat cu putere mare la propovăduire, înfruntând toate, până şi moartea. Apoi, de-a lungul vremii, El, Domnul, cu o stăruinţă şi cu o dragoste fără de margini, a lucrat prin Duhul Sfânt asupra tuturor celor care aveau să-L urmeze. A sădit în suflete dorul viu de imitare, de asemănare cu El, le-a topit cu putere în Biserica Sa, dându-le îndrăzneală şi spirit de jertfă pentru ea, strecurându-le năzuințe puternice şi pline de iubire pentru El, pentru Biserica Sa, pentru o viaţă frumoasă, pentru cer, pentru tovărăşia cu sfinţii îngeri. Dar încă și mai mult, fiule Fortunat. Biserica Domnului, chiar din ziua întâi a dăinuirii ei, a fost atacată, prigonită, defăimată, țelurile ei fiind răstălmăcite şi falsificate. Pentru apărarea Bisericii trebuiau să se ivească luptători neînfricaţi. Apărură mucenicii şi sfinţii, care, primind har şi putere de la

Domnul, s-au jertfit pentru Biserica Sa, pentru ca, pe sângele şi pe suferinţele lor, temelia Bisericii să fie încă şi mai trai-nică. Ea, Biserica, luată ca trupul mistic al Domnului, nu avea şi nu are nevoie de nici o întărire, ea rămânând aceeaşi, unitară, egală, veşnică şi una cu Însuşi Domnul Hristos. Dar aici vorbim de Biserica noastră ca Mamă spirituală, care, pământeşte vorbind, trebuia şi trebuie mereu să fie întărită şi apărată prin fapta noastră de credinţă şi de jertfă, mai ales împotriva acelora care, răstălmăcind învăţătura Domnului, caută să abată trăirea creştină pe făgaşe străine. De-a lungul celor două mii de ani de când Biserica Domnului îşi face lucrarea în viaţa omenească, fără de sfârşit au fost loviturile primite, dar cele mai dureroase, fiule Fortunat, au fost acelea ale celor care, deşi, formal, erau copiii ei, de fapt erau copiii întunericului, adică ai păcatelor. Ea însă cheamă cu mare ardoare pe toţi păcătoşii să vină la altarul ei, spre a-şi schimba viaţa.

Şi, în sfârşit, fiule Fortunat, lucrarea Domnului asupra Bisericii Sale nu s-a oprit nici aici. Ci, cu aceeaşi dărnicie, infinită pentru că era divină, El, Domnul, a dat Bisericii Sale puterea (numai ei) de a păstra nestinsă dogma Sa. Prin Sfinţii Părinţi şi dascăli ai ei, prin înţelepciunea multor trăitori, ale căror nume n-au ajuns la noi din pricina smereniei lor, şi prin mâna Domnului care a stătut mereu asupra Bisericii şi asupra celor adăpostiţi în ea, Biserica Domnului a alcătuit, de-a lungul sutelor de ani, acea Putere de nezguduit, care este Sfânta Tradiţie a Bisericii noastre Ortodoxe, adică drept-măritoare.

Atacată, bârfită, prigonită, defăimată, răstălmăcită, lovită, ameninţată cu pieirea, Biserica lui Hristos Domnul însă, fiule Fortunat, a rămas neatinsă, în picioare, strălucind de lumină, biruitoare asupra tuturor şi asupra a toate, chemând mereu la ea, iertând şi ştergând „noiane de păcate”, alinând mulţime mare de întristări şi de dezolări, ştergând

lacrimi şi tămăduind răni, încurajând puteri căzute, alungând umbrele rele ale deznădejdii, făgăduind cerul tuturor celor care urmea-ză pe Domnul, deschizând uşile raiului tuturor păcătoşilor po-căiţi, învăţând pe cei neştiutori – fiind, într-un cuvânt, „tuturor toate".

O, condei neputincios al meu, vrei tu să arăţi în câteva pagini toată puterea şi toată frumuseţea Sfintei noastre Biserici, Mireasa spirituală a Domnului şi Maica preaslăvită a sufletelor noastre?! Ce îndrăzneală şi câtă nesăbuinţă! Nu, fiule Fortunat, nu, nu vom putea noi, niciodată, să arătăm uimitoarea frumuseţe a Bisericii Domnului în dubla ei ipostază: cea care, duhovniceşte, este Trupul Domnului şi cea de piatră, care, şi ea, cuprinde, viu şi veşnic, Trupul şi Sângele Domnului. O, câte frumuseţi şi la Biserica cea văzută! Ce monumentale catedrale, ce clădiri îngrijite, ce măreţie smerită chiar la cele mai mici dintre ele, în toate strălucind, fără oprire, aceeaşi lumină: Domnul Hristos, pe Sfântul Altar! De-a lungul vremii, toate palatele împărăteşti s-au risipit, nemairămânând nici chiar urma lor – bisericile au rămas în picioare. În ultima jumătate de veac, cetatea în care ne ducem viaţa a căpătat, fiule Fortunat, prefaceri fundamentale. Cel răposat acum cincizeci-şaizeci de ani, de s-ar putea întoarce, n-ar mai putea cunoaşte aproape nimic din vechea aşezare a cetăţii. Va găsi între bisericile intacte şi altele clădite în răstimp –, aşa că cetatea noastră n-ar mai putea fi reconstituită în vechea ei formă decât după biserici. Ele singure au rămas. Dar, fiule Fortunat, iată o minune tot atât de mare: Biserica Domnului dăinuind din vecie, ea va dăinui şi dincolo de vreme, în veşnicie, deoarece ea şi acolo rămâne tot Trupul mistic al lui Hristos. Sfinţii Părinţi şi dascălii Bisericii noastre au arătat lucrul acesta spunând, între altele, că pe pământ Biserica Domnului este *o Biserică luptătoare*, iar în ceruri ea va fi *Biserica triumfătoare*. Venită din veşnicie şi mergând spre veşnicie, ea Biserica, este

ca o legătură între cele două veşnicii, avându-şi rolul ei divin și pe pământ.

În fața acestei splendide priveliști, fiule Fortunat, ce vom face? Chemând asupra sufletelor noastre puterea Smereniei, să ne prosternăm şi să aducem mulțumiri Domnului că ne-a dat asemenea scump sălaş pentru sufletele noastre. Ce ne-am fi făcut fără el? E totuna cu a ne întreba: ce ne-am fi făcut fără Domnul Hristos Însuşi?

Iar dacă vom sta în smerită meditație, vom putea lesne găsi, fiule Fortunat, şi strânsa legătură între Biserică şi virtutea Smereniei. Nu cei trufaşi au apărat Biserica, nici cei îndoielnici n-au apărat-o, cu atât mai puțin cei care căutau să o lovească. Ci au apărat-o cei smeriți, Smerenia însăşi. Smerenia oamenilor stând de strajă în jurul Sfintei Smerenii, Domnul Însuşi, în ipostaza Bisericii Sale. Numai cei smeriți şi-au vărsat sângele pentru ea, numai cei smeriți s-au abținut de la crezarea că-i pot „explica", răstălmăcindu-i în fapt, sfintele învățături păstrate de ea. Cine ne-a păstrat Sfintele Scripturi? Cine le-a ferit de denaturare şi de pârjol? Cine, decât Biserica, prin slujitorii ei, prin dascălii ei, prin trăitorii ei? Sunt unii „frați mincinoşi" azi, care se fălesc cu Noul Testament, dezlipindu-se, sărmanii, de Biserică. Îi întrebăm: cine v-a păstrat Noul Testament cu care vă făliți? Nu, oare, Biserica şi slujitorii ei, pe care voi îi huliți, nebăgând de seamă că, în fapt, huliți pe Domnul., blasfemiind.

Aşa încât, fiule Fortunat, să îngenunchem şi – aducând multă jertfă de Smerenie să slăvim – să slăvim pe scumpa noastră Mamă duhovnicească, Biserica noastră Ortodoxă.

XXII
SMERENIA ŞI BISERICA
(urmare)

Să căutăm acum, fiule Fortunat, să aducem în lumină măcar câteva lucruri din Cartea noastră sfântă şi din tot pe atât de sfânta noastră Tradiţie, cu privire la Biserică şi la legătura ei cu Smerenia.

Mai întâi, fiule Fortunat, numai dacă vom fi smeriţi, ne vom opri de a ne atinge de ceva din ale Bisericii noastre. Ce înţeleg prin aceasta? Este simplu, fiule Fortunat. Biserica fiind un tot mistic şi indivizibil, cuprinzând în infinita ei încăpere atât pe preoţi şi pe ceilalţi slujitori ai altarului, cât şi tot ceea ce sfânta Tradiţie ne-a păstrat prin ajutorul tuturor soboarelor ecumenice, noi, ascultătorii ei, trebuie să ne abţinem de la orice „deşartă vânturare de vorbe” asupra ei şi asupra a tot ceea ce ea ne-a păstrat, precum şi asupra ierarhiei. Ci trebuie să le primim pe toate cu supunere şi cu plăcere, cu încredinţarea că ea, Mama noastră spirituală, fiind trupul mistic al Domnului, nu a putut şi nu poate greşi. Dacă cumva, prin slujitorii ei, ea capătă unele atingeri în demnitatea şi în majestatea ei, atunci tot ea va fi aceea care, prin ierarhi şi prin soboare, se va opune atentatului şi-l va face nevătămător.

Nu noi, oile, suntem chemate a aduce cuvânt de dojană şi de îndrumare. Ci noi trebuie să întărim din ce în ce mai

mult trăirea noastră în căile Domnului şi, dacă avem vreun motiv serios de îngrijorare asupra stărilor din Biserică, singurul lucru pe care putem face, şi chiar suntem datori să-l facem, este tot o lucrare a Smereniei: să spunem duhovnicului nostru scrupulul nostru de conştiinţă şi, fără îndoială, vom căpăta cel mai bun răspuns şi cea mai potrivită îndrumarea. Singura apărare pe care o putem face între menţinerea Bisericii este, repet, fiule Fortunat, să căutăm a trăi cât mai mult creştinătatea noastră în cuprinsul şi sub îndrumarea ei. Trebuie să înţelegem odată pentru totdeauna că Biserica nu are nevoie de ajutorul nimănui – preoţi şi laici – deoarece fiind însuşi Domnul Hristos, ea-i nezguduită, vie şi veşnică în esenţa ei. Preoţii şi laici nu pot face altceva decât a-i mări sau a-i micşora lucrarea prin viaţa lor bună sau prin viaţa lor rea. Cât priveşte *existenţa* Bisericii, aceea este lucrarea ei proprie, exclusiv a ei chiar când după slaba putere de înţelegere a oamenilor ea, Biserica, ar părea că dispare. E numai o aparenţă, nu va trece mult şi, întocmai ca o apă care o bucată de vreme a mers sub pământ ca apoi să ţâşnească mai impetuoasă unde nu te gândeşti, Biserica aparent prigonită, reapare încă mai tânără, încă mai strălucitoare. După toate prigoanele de veacuri îndreptate cu încăpăţânare asupra ei, ea a apărut mai întărită, mai lucrătoare. Trăim chiar în zilele noastre, fiule Fortunat, o prigoană asupra ei, prigoană net-antihristică, de peste patruzeci de ani – şi, vai, cât, de ruşinos au căzut toţi prigonitorii ei. Crezând că au desfiinţat-o (sub ridicolul protest că „religia este morfina popoarelor”), ei s-au trezit cu ea încă mai rodnică, încă mai falnică. Este drept că de-a lungul asprei prigoane ea a trăit catacombalic, sub pământ, ca în vremea de la început, dar când a voit Domnul, ea a ieşit la lumină, iar prigonitorii (ca şi cei vajnici şi încrezuţi din vechime) au fost acoperiţi de ruşine. O, ce

îndrăzneală, fiule Fortunat, ca un om să creadă că poate desfiinţa pe Domnul Hristos Însuşi, crezând că, dacă-I dărâmă bisericile de zid, pot să-I dărâme Biserica, trupul său mistic şi pe cele din suflet. (Citeşte, când ai vreme, iubite cititor, cartea *Scrisori de război*, culese de noi, în vremea ultimului Război Mondial.)

Ci noi, fiule Fortunat, încredinţaţi fiind de veşnicia şi de tăria Bisericii, să ne lăsăm tot mai smeriţi în seama ei, căci ea-i nava care duce spre limanul mântuirii. Numai ea.

Smerenia noastră, fiule Fortunat, trebuie să crească cu cât mai mult ne adâncim în învăţătura noastră creştină. Aflăm în ea atât atestarea că ea-i trupul mistic al Domnului, cât şi lupta supraeroică pe care ea a adus-o în primele veacuri, mai ales când apele ei binefăcătoare trebuiau să topească piatra tare a păgânismului, înfruntând împărăţii şi împăraţi mari şi puternici.

Cu privire la acestea, fiule Fortunat, iată numai căteva locuri din sfânta noastră Carte. Puterea şi durata ei: „Tu eşti Petru şi pe această piatră îmi voi ridica Biserica Mea şi porţile iadului nu o vor birui" (Mat. 16.18). Cuvintele vin de-a dreptul din gura Mântuitorului. „Pe această piatră voi zidi Biserica mea" nu putea avea decât semnificarea că pe credinţa arătată de Petru cu câteva clipe mai înainte avea să întemeieze această Biserică, Biserica Domnului, adică Domnul însuşi, nu se poate întemeia pe un om, fie el chiar sfântul Petru, ci pe ceva duhovnicesc: pe credinţă, luată în întregul şi în toată a ei strălucire. Aşadar, fiule Fortunat, nici „porţile iadului"– adică toată răutatea diavolilor, toată cruzimea oamenilor, toată trufia celor vânduţi satanei. Ci numai Smerenia, fiule Fortunat, este aceea care, opunându-se răutăţii şi Trufiei, avea să fie temelia dăinuirii Bisericii dreptmăritoare. Cum şi pentru că

Domnul Hristos este, din vecie până în vecie, Smerenia întrupată, totală, divină şi fără nici o umbră de piericiune sau de alterare.

Sfântul apostol Pavel, acest extraordinar teolog al sfintei noastre învăţături, ne spune şi el cu privire la tăria şi la veşnicia Bisericii că „Iisus Hristos este cap al Bisericii" (Ef. 1.22), iar în altă parte că „Hristos este cap bisericii, care este trupul lui" (Ef. 5.23; Colos. 1.18). Cugetă acum, fiule Fortunat, dacă putem avea faţă de Biserică altă purtare decât aceea dictată de Smerenie. Această „contopire" între Domnul şi Biserica Sa ne face să aplecăm fruntea şi să ne supunem, în ascultarea cea mai deplină. După cum faţă de Domnul nu ne putem îngădui nici o atitudine de aroganţă, de trufie, de ispitire sau altele de acest fel, tot aşa şi faţă de Biserica sa, care este şi Biserica *noastră* (marea şi zguduitoarea favoare de a fi copiii ei!). Să cugetăm cât mai des la lucrul acesta, fiule Fortunat, şi nu vom cugeta cu roade bogate, decât dacă Smerenia ne va ţine o tovărăşie neîntreruptă.

Îndeobște, viaţa Bisericii noastre, fiule Fortunat, este una de luminoasă Smerenie, dar în veacul primar, această latură a trăirii ei era încă mai evidentă. Citim în Fapte: „Credincioşii erau toţi împreună şi aveau toate de obşte [...] şi în fiecare zi cercetau cu râvnă Biserica [...] lăudând pe Domnul" (Fapte 2, 46). Şi tot în cartea Faptelor ni se spune că credincioşii îşi vindeau averile şi puneau banii la picioarele apostolilor, ca să se împartă fiecăruia după nevoile lui. Mesele lor se numeau agape, cuvânt care înseamnă iubire, Treptat însă Biserica s-a mărit, cuprinzând pământul, pentru ca să o vedem astăzi, strălucind peste tot. Desigur că nu se mai poate realiza, în strictul sens al cuvântului, rostul agapelor creştine de atunci. Totuşi, să nu ne lăsăm smintiţi de lucrul

aceasta, căci, şi azi, agapele pot fi – şi sunt – o realitate duhovnicească: manifestările iubirii creştine şi trăirea creştinilor în sânul Bisericii alcătuiesc o Agapă încă mai impunătoare decât cele din veacul de la început, Această grandioasă agapă este cu atât mai strălucitoare cu cât Domnul Hristos Se află în fruntea Mesei sfintelor taine – şi, tot ca în Joia mare, el grăieşte către toţi:" Luaţi, mâncaţi..." Şi tot Domnul Hristos este acela care ne dă agapa iubirii frăţeşti: ajutorarea săracilor, mângăierea întristaţilor, cercetarea bolnavilor, – şi alte feluri de „mâncăruri" duhovniceşti de acestea, pe care le mâncăm dimpreună cu alţi fraţi de ai noştri, care, mistic, sunt însuşi Domnul Hristos. („Întrucât aţi făcut acestea unuia din aceşti fraţi mai mici ai mei, mie le-aţi făcut" Mt. 25, 40.) Aşadar, fiule Fortunat, şi la aceste agape mici, tot Domnul Hristos prezidează micul ospăţ.

Dar Smerenia se cade să pună o stăpânire încă mai deplină pe sufletul nostru, întrucât, fiule Fortunat, pe temeiul nesfârşitei iubiri a Domnului Hristos pentru noi, el ne-a îngăduit ca, printr-o taină pe veci neînţeleasă, să fim şi noi, fiecare în parte, o Biserică vie şi lucrătoare. Iată ce ne spune Apostolul său: „Nu ştiţi, oare, că voi sunteţi Biserica lui Dumnezeu, şi că duhul lui Dumnezeu locuieşte în voi? (I Cor. 3, 16) şi în alt loc: „Căci voi sunteţi Biserica lui Dumnezeu celui viu, cum a zis Dumnezeu:"că mă voi sălăşlui în ei şi voi umbla şi le voi fi Dumnezeu şi ei îmi vor fi popor" (II Cor. 6, 16).

Lucrul apare firesc, fiule Fortunat. Dacă noi trăim cu Domnul în Biserica lui, dacă Domnul ne însoţeşte peste tot fiindcă sălăşluieşte în noi, cum nu vom fi noi înşine, fiecare în parte şi toţi laolaltă, Biserica lui? Iar dacă lucrul aceasta este adevărat, cu cât mai mult se cade să ne smerim, fiule

Fortunat, în faţa sfintei noastre Mame duhovniceşti, care prin tainica ei lucrare, poate sălăşlui în inima şi în sufletul nostru?

Biserica, fiule Fortunat, se cade a fi şi judecătoarea noastră în unele pricini duhovniceşti. Iată ce ne spune însuşi Domnul: „Dacă îţi va greşi fratele tău, mergi şi-l mustră între tine şi el singur, şi de te va asculta, ai dobândit pe fratele tău. Iar de nu te va asculta, mai ia împreună cu tine unul sau doi, ca pe spusa a doi sau a trei martori să se sprijine orice cuvânt; şi de nu-i va asculta nici pe ei, spune-l Bisericii; iar de nu va asculta nici de Biserică, să-ţi fie ca un păgân şi vameş" (Mt. 18, 15-17). O, fiule Fortunat, dacă am face noi lucrul acesta, câte zavistii şi câte tulburări am îndepărta de la viaţa noastră! Avem un Judecător mai înalt decât judecătorii omeneşti: avem Biserica. Dar nu, – noi, cuprinşi de demonul Trufiei, nu mergem la acest Judecător pe care însuşi Domnul ni l-a pus la îndemâna noastră.

Iată acum, fiule Fortunat, şi pe „fraţii mincinoşi" ai Bisericii, adică pe cei care, cuprinşi de Trufie, se desfac de ea şi merg de-şi fac „bisericuţe" nenumărate, cărora ei îndrăznesc a le spune biserici. Sunt sectanţii de toate felurile despre care am vorbit mai pe larg în cartea întâi a acestor însemnări. Aşa că foarte puţin ne vom opri aici asupra lor. Iată ce ne spune despre ei Sfântul Apostol Pavel: „Iar fraţilor mincinoşi care se strecuraseră în Biserică, spre a spiona libertatea pe care o avem noi în Hristos Iisus, spre a ne face robi legii, nu le-am dat supunere nici măcar un ceas, pentru ca adevărul Evangheliei să fie păstrat la voi" (Gal. 2, 4-5), şi iarăşi: „De va strica cineva Biserica lui Dumnezeu, şi Dumnezeu îl va strica pe acela, căci Biserica lui Dumnezeu este sfântă – şi acea Biserică sunteţi voi" (I Cor. 3, 17). Şi tot Sfântul Apostol Pavel ne arată limpede că purtarea lor este rodul Trufiei, atunci când

adresându-se ucenicului său Timotei îl sfătuieşte în felul următor: „Dacă cineva învaţă altminteri şi nu urmează cuvintele cele sănătoase ale Domnului nostru Iisus Hristos, şi învăţătura cea cuvioasă, acela e un trufaş, care nu ştie nimic, dar e molipsit de patima de a grăi mult şi a da război de vorbe, din care se nasc pizma, pricinile, hulele, viclenia, certurile deşarte [...]. De unii ca aceia, depărtează-te!" (I Tim. 6, 3-5). Da, fiule Fortunat, vitejii mari şi ape furioase au bătut în Stânca Bisericii, după cum am arătat. Dar toate au rămas neputincioase. E drept, ele au rupt de la sânul Bisericii pe unii din fraţi, dar acei fraţi rămân pentru totdeauna orfani – şi va veni vremea pentru fiecare din ei când vor suspina după Mama duhovnicească pe care, în nemintoşenia şi în trufia lor, au părăsit-o. Întocmai ca şi Fiul risipitor. Să ne rugăm pentru ei...

Iar noi, supunându-ne tot mai mult Smereniei, se cade să mulţumim Domnului că ne-a ajutat să rămânem la sânul Maicii noastre – făgăduind că nu vom face nici o faptă care ne-ar depărta de la ea. Pentru aceasta, printre altele, se cade, fiule Fortunat, să punem în lucrare şi porunca dată nouă de însuşi Sfântul Apostol Pavel, când spune ucenicului său Tit: „De omul eretic, după o sfătuire sau două, te fereşte " (Tit 3, 10).

Şi acum, fiule Fortunat, se cade să privim şi spre păstorii Bisericii noastre – şi cu Smerenie să ne înclinăm înaintea lor. Ei sunt slujitorii altarelor Domnului şi păstorii turmei Lui. Numai ei pot administra sfintele taine, -numai ei pot, în numele Domnului Hristos, să dea absolvirea, adică iertarea totală, ştergerea deplină a păcatelor noastre. *Aşa* a aşezat toate însuşi Domnul Hristos – şi aşa a pecetluit Sfânta Tradiţie cele aşezate de El. Dar cei care nefiind părtaşi Smereniei, se cred îndreptăţiţi, fiule Fortunat, a judeca şi chiar a

osândi pe preoţi, legându-se îndeosebi de viaţa lor privată, fără ca mai înainte, fireşte, să-şi fi cercetat propria lor viaţă privată. Aşa fac părtașii Trufiei, fiule Fortunat. Noi, care ne silim a fi şi a rămâne părtaşi Smereniei, să privim mereu înlăuntrul nostru – iar dacă purtarea vreunui preot ne-ar fi pricină de sminteală, să alergăm de îndată la duhovnic – şi să şi săvârşim porunca lui. Şi aşa vom putea rămâne în ocolul cel cu lumina lină al Smereniei. Pe preoţii răi (oare, nu sunt şi ei oameni?), să-i lăsăm în judecata propriei lor conştiinţe şi mai ales în aceea a lui Dumnezeu. Şi aşa, vom ajunge tot mai smeriţi. De un singur preot totuşi, fiule Fortunat, se cade să ne ferim: de acela care ne-ar îndemna a călca fie vreo poruncă de-a Domnului, fie vreo regulă de-a Bisericii consfinţită de Sfânta învăţătură şi de Sfânta Tradiţie. Adică un preot care mai *întâi* el s-a dezlipit de Domnul şi de Biserica lui. De acesta, da, ca şi de laicul eretic se cade să ne ferim aşa precum ne porunceşte Sfântul Apostol Pavel. În ce-l priveşte, fără îndoială, îşi va lua singur osânda faptei lui, prin care a călcat legea Domnului Hristos şi a Bisericii sale.

Ci noi, fiule Fortunat, încă o dată aplecându-ne smeriţi, să mulţumim Domnului, zicând: „O, Doamne, cât de bun eşti tu că, trecând peste multele şi grelele noastre greşeli şi păcate, ne-ai păstrat totuşi mădulare vii în sfânta ta, în sfânta noastră Biserică. Făgăduim, Doamne, că ne vom sili să săvârşim cele spuse de Apostolul tău: «Iar voi să nu fiţi pricină de sminteală pentru Biserica lui Dumnezeu» (I Cor. 10, 32). Da, Doamne, vom căuta să ne adăpăm mereu la izvoarele mereu curate şi proaspete ale Smereniei, respectând în noi şi în afară de noi sfinţenia scumpei noastre Mame duhovniceşti, Biserica, Sălaş cald şi bun, proteguitor şi alinător,

aducător de mângăieri nespuse de mântuire. Nu mai avem nimic afară de aceasta, bunule şi iubitorule de oameni, Iisuse, Dumnezeul şi Mântuitorul sufletelor noastre. Iar pe tine, Preacurată fecioară Maria, Născătoare de Dumnezeu, acoperământul nostru sfânt şi dulce, te rugăm, ajută-ne întru toate, ca să fim şi să rămânem robi de bună voie ai Smereniei.

XXIII
SMERENIA şi ISPITELE

Poate că nu este nici o virtute creştină, fiule Fortunat, care să fie mai împresurată de ispite, ca Smerenia. Cum ispitele vin din împărăţia întunericului, în care stăpână peste toate este Trufia, înţelegem lesne de ce apele otrăvite ale ispitelor de tot felul se abat mai ales asupra acelora care, cu voia lor şi cu ajutorul lui Dumnezeu, se află în ocolul luminos al Smereniei. Se zice, cu un cuvânt care s-a adeverit totdeauna în fapt, că sfinţii sunt cei asupra cărora ispitele năvălesc mai tare, tocmai pentru a le răpi Smerenia, care este puterea lor de seamă. Dar nu numai asupra lor, fiule Fortunat, ci și asupra tuturor acelora care-şi iau de îndrumătoare în trăirea creştină Smerenia. La urma urmelor, diavolul pe toate le-ar mai putea suferi, dar virtutea care-l scoate din sărite este Smerenia, căci el bine ştie că, dacă ar birui-o, cad şi celelalte virtuţi în sufletul aceluia căruia i s-a răpit puterea cea mare a Smereniei. De aceea, ispitele roiesc, ca să spunem aşa, în jurul Smereniei. Fie că ele vin din noi înşine, de la omul cel vechi (rob al Trufiei), fie că vin de la lume, fie că vin de la diavol, tot el, diavolul, este acela care le scormoneşte şi le pune în lucrare, prin ticăloa-sele lui şoapte. Una din aceste şoapte este şi aceea privitoare la Smerenie: „Ei şi? La ce ţi-a folosit Smerenia? Ai rămas cel de pe urmă în rândul oamenilor şi toţi râd de tine... Şi dacă măcar ai fi sigur de mântuirea ce ţi se făgăduieşte, dar de nicăieri nu-ţi vine siguranţa că o vei căpăta... Totul e o înşelare, iar tu

eşti un om fără minte, căci, iată, viaţa trece şi nu te-ai ales cu nimic. La nici o stare mai de seamă n-ai ajuns, nici o laudă n-ai căpătat, ba, dimpotrivă, ai fost luat în bătaie de joc". Şi alte cuvinte de acestea, fiule Fortunat, care, toate laolaltă, alcătuiesc una din marile ispite care ţintesc drept în Smerenie, spre a o depărta din sufletul aceluia care şi-a făcut din ea nedespărţită călăuză.

Dar, întorcând planurile, vom vedea şi ne vom convinge că dacă este o virtute care luptă mai cu succes împotriva ispitelor, aceea este, fiule Fortunat, tocmai Smerenia. Ea, stând în fruntea armatei nevăzute, a tuturor celorlalte virtuţi, dă atac puternic ispitelor, le înfruntă, le loveşte, le distruge, le risipeşte. Ne spun lucrul acesta cei două mii de ani de trăire creştină, ni-l spun sfinţii şi mucenicii, ni-l spun adevăraţii trăitori ai Evangheliei, vrednicii ostaşi ai lui Hristos.

Domnul, Smerenia însăşi, dându-Şi seama de această legătură strânsă între Smerenie şi ispite, S-a lăsat ispitit pe Muntele Carantaniei, tocmai pentru a ne dovedi cu fiinţa şi cu fapta Sa că şi noi, după pilda Lui, vom putea birui ispitele prin ajutorul Smereniei. Însuşi faptul că El, Domnul, a îngăduit diavolului să-L ispitească este un semn al divinei Sale Smerenii, ca şi atunci când S-a lăsat El, Dumnezeu, să fie botezat de un om, Ioan. Toate cele trei evanghelii sinoptice ne dezvăluie aspectele măreţe ale acestei triple lupte pe care Smerenia divină o dă cu ispita, în cele trei mari ipostaze ale ei. Lupta e mare. Domnul este atacat frontal de diavol. Ispita, în forma unui imens trident spiritual, caută să se înfingă în pieptul Smereniei, spre a o răpune, ca, astfel, să distrugă de la început planul mântuirii noastre. Ştim cele trei propuneri ticăloase ale diavolului (Mt. 4, 1 ş.u.; Mc. 1, 9 ş.u.; Lc. 4, 1 ş.u.) şi ştim cum, la toate, Smerenia a stat stană de granit divin, sfărâmându-i, ca pe nimic, săgeţile ei înveninate. Mai întâi, ispita trupească, prin

propunerea făcută Domnului de a preface pietrele în pâini, ca să-Și ostoiască foamea de care fusese cuprins după patruzeci de zile de post. Deşi privitoare numai la foame, ispita aceasta priveşte totalitatea simţurilor. „Pofta trupului, pofta ochilor" despre care ne vorbeşte Sfântul Ioan Evanghelistul (I In 2, 16). Foarte simplu, Domnul, adică Smerenia însăşi, îi răspunde: „Scris este, nu numai cu pâine se hrăneşte omul, ci şi cu tot cuvântul care iese din gura lui Dumnezeu", cu alte cuvinte, biruitor asupra materiei este duhul, ceea ce constituie unul din marile principii ale trăirii creştine: primatul duhului. Diavolul, văzându-se biruit, face o a doua propunere. Domnul este dus de diavol (de fapt, e numai o aparenţă, un mod de a vorbi, deoarece Domnul S-a dus singur, sau S-a lăsat dus, prin puterea Sa de Om-Dumnezeu) pe un munte înalt, de unde, arătându-I toate bogățiile lumii (ca şi cum ar fi fost ale lui?!), spune că I le va da, dacă, bineînțeles, Domnul i Se va închina lui. (Aici, diavolul e şi nătâng, fiule Fortunat, căci îşi dă, ca să spunem aşa, „arama pe faţă" cu cuvintele din urmă.) Avem a face aici cu alt imens „compartiment" al ispitei, slava deşartă a lumii. Domnul, tot aşa, simplu şi puternic, îi răspunde poruncitor: „Înapoia mea, satană!", adăugând: „căci scris este: «Domnului Dumnezeului tău să te închini şi numai Lui să-I slujeşti!»". Diavolul nu se lasă biruit şi vine cu ispita cea mai mare, care, virtual, le cuprinde şi pe celelalte două de mai sus. Îl duce din nou pe Domnul pe streaşina templului şi-I propune (ce lucru prostesc!) să Se arunce de acolo în gol, căci dacă este Dumnezeu, nu va păţi nimic. Este, fiule Fortunat, ispita Trufiei. Dar şi aici, tot aşa, simplu şi puternic, în toată măreția Smereniei care era El Însuşi, răspunde diavolului: „Este scris să nu ispiteşti pe Domnul Dumnezeul tău". Biruit şi a treia oară, diavolul s-a făcut nevăzut: „şi iată, au venit la El îngeri şi-I slujeau". În tustrele dățile, fiule Fortunat, Domnul Se

serveşte de versete din Vechiul Testament, tocmai spre a face mai evidentă Smerenia, care era El Însuşi. Ar fi putut prea bine să răspundă cu cuvinte „personale” (deşi şi cele din Vechiul Testament tot ale Sale erau), dar a preferat să Se acopere cu învățătura cea veche – cea nouă, a Sa, nefiind decât la începutul propovăduirii ei.

Iată, fiule Fortunat, cele trei mari canaluri infecte prin care poate veni spre noi ispita: pofta trupului, slava lumii şi trufia; iar Domnul ne învață, prin ispitirea ce-o lasă să vină asupra Lui, că mijlocul prin care putem birui ispitele de orice fel este Smerenia. Oricât de diversă ar fi ispita care vi-ne asupra noastră, ea, neapărat, se regăsește în una din aceste trei ipostaze ale ispitirii de pe Munte – şi, îndeosebi, orice ispită este condusă, este alimentată de Trufie, duşmana de totdeauna a Smereniei. Da, desigur, şi toate celelalte virtuți se adaugă Smereniei în lupta ei cu Trufia, sub specia ispitei, dar, fiule Fortunat, repetăm: în fruntea oştirii stă Smerenia cu stindardul ei desfăcut, pe care este scris cu litere de foc: „Iisus Hristos”.

Din chiar prima zi a propovăduirii Sale, Domnul Și-a proclamat Legea cea Nouă, prin Predica de pe munte. O, sublimă Predică, fiule Fortunat! De câte ori ochii noştri uimiți trec peste rândurile acestui splendid document al Legii celei Noi, sub care trăim şi noi, se cade să îngenunchem şi cu sufletul nostru şi să aducem Domnului nostru cea mai smerită mulțumire că ni l-a dat drept temelie de viață nouă, premergătoare mântuirii sufletului. Fii slăvit, Doamne, Stăpânul şi Învățătorul nostru, Izbăvitorul şi Mântuitorul sufletelor noastre!

În această Predică găsim şi *Rugăciunea*, cristalizată toată în *Tatăl nostru* (Mt. 6, 13 ş.u.; Lc. 11, 4 ş.u.). Oricât de lungi, oricât de variate, oricât de zdrobitoare de suflet, oricât de

avântate ar fi rugăciunile pe care omul le face în ceasuri de bine sau în ceasuri de rău, ele, toate, îşi au *neapărat* rădăcina în *Tatăl nostru*, care-i o rugăciune *universală*, în suprafaţă şi în adâncime – şi bună chiar și pentru cel care nu-i încă creştin. Din toată rugăciunea transpiră, dominatoare, Smerenia, având în coaste credinţa şi iubirea. Cerceteaz-o încă o dată, fiule Fortunat, şi te vei convinge de lucrul aceasta. În ea aflăm şi problema ispitei: „Şi nu ne duce pe noi în ispită". Cum aceasta? – va zice careva. Fii liniştit, fiule Fortunat, vom vedea mai jos, pe temei evanghelic, că Dumnezeu nu ne duce în ispită, iar când în „Tatăl nostru" spunem totuşi cuvintele acestea, se subînţelege, fiule Fortunat, că rugăm pe Dumnezeu să ne ajute ca în ispita pe care o îngăduie asupra noastră să nu cădem, ca şi cum am zice: „Şi nu ne lăsa să cădem când suntem ispitiţi". Oricum, fiule Fortunat, şi asupra acestui verset din Rugăciunea Domnească străluceşte o rază blândă şi clară a Smereniei.

Am arătat, fiule Fortunat, care este izvorul otrăvit al ispitelor. El este, în fond, Trufia. Dar va zice cineva, poate, de ce Dumnezeu îngăduie ispita? Foarte simplu: ca să ni se mărească meritul, biruind-o prin Smerenie. Înțeleptul Sirah ne spune: „Vasele olarului le lămureşte cuptorul; iar cugetul (adică sufletul) omului îl lămureşte ispita" (Înț. Sir. 27, 5). Şi tot el ne spune, fiule Fortunat, că ispitele sunt folositoare numai pentru cel smerit: „Ispitele nu sunt lecuire pentru cel trufaş, că buruiana rea s-a înrădăcinat în inima lui" (Înț. Sir. 3, 27). Deci în cine nu s-a încuibat această buruiană (în cel smerit), ispitele vor putea fi lecuite. Dar noi, fiule Fortunat, să ne întrebăm: ce-ar fi viaţa creştină, fără ispite? Cum am mai putea noi căpăta meritele care să ne aducă nădejdea mântuirii, dacă n-am avea nici ispitele trupeşti, nici cele sufletești? Am fi nişte

manechine. Dar noi ştim că Bunul şi Înţeleptul Dumnezeu n-a făcut manechine, ci oameni, cu trup sensibil, cu suflet rupt din însăşi lumina Sa, în care străluceşte asemănarea cu El, mai ales prin însuşirea voinţei noastre libere. Iar pentru a ne pune în lucrare această voinţă liberă, El îngăduie ca în decursul dăinuirii noastre pământești să se ivească ispitele de tot felul. Ca să le biruim sau ca să ne lăsăm biruiţi de ele. Şi le vom birui, fiule Fortunat, mai ales prin punerea în lucrare a Smereniei, adică a recunoaşterii pentru care scop a fost lăsată ispita, şi prin credinţa puternică şi neclintită că Dumnezeu ne ajută. Iată ce ne spune Sfântul Apostol Iacov: „În ispită, nimeni să nu zică: «Mă ispiteşte Dumnezeu», căci Dumnezeu nu este ispitit de rele şi nici El nu ispiteşte pe nimeni, ci fiecare se ispiteşte (este ispitit) singur, fiind târât şi momit de pofta sa" (Iac. 1, 13-14). Şi e firesc să fie aşa, fiule Fortunat. Numai admiţând gândul că Dumnezeu ar fi Acela care ne ispiteşte, că El ar fi izvor de ispite, săvârşim un sacrilegiu. El numai le îngăduie, dar izvorul lor am arătat care este: lumea, noi înşine, diavolul. Ca şi existenţa răului în lume. Nu Dumnezeu l-a trimis, căci atunci am putea să alăturăm (ceea ce este imposibil, fără a săvârşi un sacrilegiu) cuvintele: Dumnezeu şi răutate. Răul în lume a ieşit din păcat, iar Dumnezeu îl îngăduie, ca şi ispitele, pentru ca noi să-l biruim şi să căpătăm meritele care să ne aducă nădejdea mântuirii. Când am vorbit despre Smerenie şi suferinţă, ne-am ostenit a arăta aceste lucruri. Înţeleptul vechimii spune atâta de frumos: „Căutaţi pe Domnul cu inima smerită, căci El Se lasă găsit de cei ce nu-L ispitesc şi Se arată celor ce au credinţă în El" (Înţl. Sol. 1, 2), iar tot pe atât de frumos înţeleptul Sirah spune: „Când vrei să te apropii să slujeşti Domnului Dumnezeu, găteşte-ţi sufletul tău spre ispită" (Înț. Sir. 2, 1). Sfântul Apostol Petru ne spune cu atâta iubire: „Bucuraţi-vă... suferind acum

puţin, de este trebuinţă, din pricina a felurite ispite" (I Pt. 1, 6). Găsim şi aici unul din raporturile dintre Smerenie şi ispită. Şi tot el ne spune: „Ştie Domnul să izbăvească de ispită pe cei credincioşi" (II Pt. 2, 9). Sfântul Ioan, în Apocalipsă, adaugă şi el: „Pentru că ai păzit cuvântul răbdării Mele, te voi păzi şi Eu de ceasul ispitei" (Apoc. 3, 10). Aici, răbdarea, fiule Fortunat, dar mai ales „păzirea cuvântului" ei, cuprinde fără îndoială şi un reflex puternic al Smereniei.

Când Domnul îşi consuma „agonia" Sa în grădina Ghetsimani, când Smerenia însăşi avea picături de sânge pe faţa Sa, ne-a dat şi leacul împotriva ispitelor, spunând celor trei ucenici ai Săi care-L însoţeau: „Privegheaţi şi vă rugaţi, ca să nu intraţi în ispită" – dând şi raţiunea acestei recomandări: „căci duhul este veghetor, iar trupul neputincios" (Mt. 26, 41; Mc. 14, 38: Lc. 22, 40). Aşadar, privegherea şi rugăciunea. Iar privegherea, ce poate fi, fiule Fortunat, decât o continuă cercetare a noastră înşine, lucrare care izvorăşte (de altfel ca şi rugăciunea) din Smerenie. Cel ce mereu e nemulţumit de sine în ordinea duhovnicească, cel care-şi cercetează mereu păcatele săvârşite, cel care este fără de milă pentru sine – cine este altul, fiule Fortunat, decât acela care stă mereu sub lumina şi sub porunca Smereniei? Mai târziu, Apostolul ne va da şi el recomandarea: „Cercetaţi-vă singuri pe voi înşivă, dacă vă aflaţi (sau nu) în credinţă" (II Cor. 13, 5), şi încă: „Păziţi-vă fiecare pe sine, ca să nu cădeţi în ispită" (Gal. 6, 1), ca, apoi, Sfântul Apostol Iacov să ne fericească, spunând: „Ferice de omul care rabdă ispita, că, fiind cercat, va primi cununa vieţii, pe care a făgăduit-o Domnul celor care-L iubesc pe Dânsul" (Iac. 1, 12).

Iată, aşadar, fiule Fortunat, în liniile ei generale, legătura spirituală dintre Smerenie şi ispită. Ispita cearcă Smerenia, pentru a o face mai strălucitoare şi mai tare, pentru a aduce

omului supus ei „cununa vieţii”, adică nădejdea mântuirii. Dar în această relaţie spirituală, fiule Fortunat, toate ar fi zadarnice, dacă n-am şti că Smerenia atacată de ispită este necontenit ajutată de Dumnezeu, Domnul şi Mântuitorul nostru, Care (în divinul colan al suferinţelor Sale a avut şi pe aceea a ispitirii) va veni la ceasul potrivit pentru ca, prin mâna Sa nevăzută, dar prezentă, vie şi atotputernică, să atingă talerul în care pe un platan este Smerenia şi pe altul ispita, făcându-l să se aplece de partea Smereniei. Apostolul ne spune: „Prin faptul că El Însuşi (Domnul) a fost ispitit în ceea ce a suferit, poate să ajute celor ce sunt ispitiţi” (Evr. 2, 18).

Aşa încât, fiule Fortunat, lăsându-ne în braţele dulci şi ocrotitoare ale Smereniei, să ridicăm mâinile spre Domnul şi spre Sfânta Sa Maică şi să le spunem: „Ai voştri suntem, vă iubim şi vă vrem de faţă în sufletul nostru de-a lungul tuturor clipelor vieţii noastre! Ajutaţi-ne în ispite, mărind tot mai mult Smerenia în inimile noastre, trase cu atâta vrăjmăşie spre ţinuturile ispitelor de tot felul. Suntem ai voştri şi vrem să rămânem ai voştri. Ajutaţi-ne întru aceasta, chiar împotriva noastră înşine.

O, Doamne Iisuse Hristoase, o, Maică Preacurată, vă iubim, acum şi totdeauna!”

XXIV
SMERENIA – SFINŢII ŞI SFINŢENIA

În cartea întâi a acestor însemnări, fiule Fortunat, am arătat în unul din capitole, după cum cred că îţi aminteşti, care sunt, în linii generale, caracteristicile mai de seamă ale vieţii sfinţilor, aşa încât aici nu vom mai reveni decât pentru a evidenţia legătura strânsă şi, am putea zice, primordială, dintre Smerenie şi viaţa sfinţilor, înţelegând, mai întâi, pe sfinţii propriu-zişi şi, apoi, pe orice trăitor creştin care îşi călăuzeşte paşii pe calea sfinţeniei.

Vom putea spune de la început, fiule Fortunat, că Smerenia este, pentru sfinţenie şi pentru sfinţi, un fel de paratrăsnet spiritual care neutralizează toate fulgerele pe care Trufia, pe calea ispitelor (după cum am arătat în capitolul precedent), le trimite asupra sfântului şi-a vieţii lui. Pe toate cele ale sfântului le urăşte diavolul: şi credinţa lui, şi răbdarea lui, şi toate mortificările pe care el le face pentru a-şi păstra nestinse virtuţile, şi postul, şi rugăciunea lui, dar virtutea pe care o urăşte mai tare şi mai deplin este Smerenia, căci diavolul (înger căzut) îşi dă seama de adevărul că toate virtuţile sunt ţinute vii şi laolaltă de Smerenie. Dacă el izbuteşte să izbească în Smerenie şi s-o distrugă, de la sine cad şi celelalte virtuţi – sfântul devenind degrabă robul lui. În cartea de aur în care sunt strânse, de către pietatea creştină, vieţile sfinţilor şi ale mucenicilor, sunt povestite multe lucruri cu privire la Smerenia sfinţilor şi la lupta pe care diavolul o dă cu privire la ea.

Se povesteşte că într-o zi, după multe alte atacuri anterioare, diavolul s-a înfăţişat sub chip de om Sfântului Macarie, care trăia în pustia Tebaidei. Sfântul i-a spus:

– Ştiu cine eşti şi ştiu şi ce vrei... Diavolul i-a răspuns:

– O, Macarie, mult chin îmi faci tu mie! Sfântul a adus un zâmbet blajin şi i-a spus:

– Cred, diavole... Atunci diavolul, simţindu-se biruit mai dinainte, a întrebat pe sfânt:

– Ştii tu, Macarie, prin ce mă biruieşti? Macarie a tăcut, iar diavolul a urmat:

– Posteşti, dar eu nu mănânc deloc. Dormi numai un ceas-două pe zi, eu nu dorm deloc. Eşti neobosit în ale tale, eu sunt încă mai neobosit. Dar ştii tu prin ce mă birui?

– Nu ştiu şi nici nu-mi trebuie a şti, i-a răspuns Sfântul Macarie. Atunci, diavolul, deznădăjduit că nu va putea birui pe sfânt, i-a zis:

– Tu mă birui prin Smerenia ta! – şi a pierit de la faţa sfântului.

Altă dată lucrurile s-au petrecut astfel. Un credincios mergea printr-o cetate plină de stricăciune şi a văzut, aproape la fiecare casă, câte un diavol; iar la cârciumi şi la casele de desfrânare a văzut, spre mirarea lui, câte un drăcuşor de două parale. Şi, ajungând la marginea cetăţii, a văzut o casă micuţă, în care trăiau, în frica lui Dumnezeu, doi bătrâni, bărbat şi nevastă. Şi iarăşi, pentru uimirea lui încă mai mare, omul acela a văzut toată casa înconjurată de-o oştire întreagă de draci bătrâni, foarte iscusiţi în isprăvi rele. Dumnezeu, văzându-i uimirea, a trimis un înger, care a spus omului aceluia: casele la care ai văzut câte un drac de mărime potrivită sunt casele în care se află păcate destule, pentru ca, drept strajă a păcatului, să fie câte un drac de fiecare casă; la cârciumi şi la casele de stricăciune, unde păcatul

e mare şi unde sufletele sunt vândute diavolului, abia dacă e nevoie aşa, ca regulă, de-un singur drăcuşor, care, de obicei, doarme. Iar armata aceea de draci pe care ai văzut-o împresurând căsuţa din marginea cetăţii, era trimisă de mai–marele dracilor, pentru că acolo locuia Smerenia, adică doi soţi bătrâni, care nu ieşeau de sub ascultarea poruncilor lui Dumnezeu.

Căpătăm, din aceste povestiri simple, învăţătură destulă, fiule Fortunat, pentru a ne da seama ce luptă mare dă puterea întunecată împotriva Smereniei, care străluceşte în chip deosebit în viaţa sfinţilor şi în viaţa acelora care se nevoiesc a merge pe calea sfinţeniei şi a nu ne abate de la ea. Smerenia, fiule Fortunat, este platoşa de care se frâng toate săgeţile celui care vrea pierzarea oamenilor. Smerenia este, cum am spus în atâtea dăţi, virtutea de intrare şi virtutea de stabilitate a tuturor virtuţilor. Fără de ea, îndeosebi, nu se poate începe a păşi pe calea sfinţeniei. Sfinţenia este *imposibilă*, fiule Fortunat, fără Smerenie. Îţi aduci aminte de îndelunga noastră călătorie prin imensa, aş putea zice infinita, Grădină a Vieţii Sfinţilor. Am aflat vieţi de toate felurile, veniri la credinţă în fel şi fel de chipuri, am întâlnit toate vârstele şi toate stările – bărbaţi şi femei, feciori, fecioare şi copii – am dat de foşti mari desfrânaţi şi desfrânate şi ne-am minunat de frumuseţea vieţii lor, în care Domnul Hristos era Stăpânul Cel ascultat, în care Biserica Domnul era sălaşul vieţii lor duhovniceşti, în care virtuţile străluceau una mai tare ca alta. Dar, bine ne aducem aminte, fiule Fortunat, că *deasupra* acestor vieţi, *în* aceste vieţi, în întregul decurs al acestor vieţi, la orice vreme, virtute a toate susţinătoare am aflat – stând de pază – Smerenia. Sfântul mai putea să-şi piardă uneori răbdarea, alteori să se mânie, să arunce o vorbă nepotrivită, primejdia pierderii sfinţeniei nu era mare. Dar când, din nepriveghere, sfântul lăsa să-i fie atinsă Smerenia, o, fiule Fortunat, primejdia

era de moarte. Celelalte „lipsuri" ale sfântului veneau din pricina unei scurte absenţe a Smereniei, fără ca Smerenia să fie atacată, dar atunci când atacul cel negru era îndreptat spre Smerenia însăşi, primejdia striga cu putere sfântului: „Bagă de seamă! Bagă de seamă...". S-au văzut cazuri când o îndelungă viaţă sfântă să fie pierdută, pentru că trăitorul ei a dat pas Trufiei, să-i ucidă Smerenia. Căci, să luăm aminte, fiule Fortunat, toate virtuţile, dar îndeosebi Smerenia, sunt *necontenit* ţinta puterii negre care vrea să le distrugă.

Aducem în lumină câteva vieţi de sfinţi, în care Smerenia străluceşte ca piatra cea mai de seamă din cununa sfinţilor. Sfânta Maria Egipteanca, desfrânata Alexandriei, pe cât de cumplită i-a fost desfrânarea, pe atât de „înspăimântătoare" i-a fost Smerenia. Zicea ea, după patruzeci de ani de trăire în pustie, lui Avva Zosima care o întâlnea în pustia Iordanului: „Nu-ţi pot povesti păcatele mele, că aş otrăvi văzduhurile". Dar Varvar tâlharul, care, după ce, cunoscând pe Domnul, a intrat pe calea sfinţeniei prin pocăinţă şi tot restul vieţii lui n-a umblat decât în genunchi? Dar Sfânta Ecaterina, mândra fiică de împărat, care avea mare ştiinţă de carte şi care înfrunta pe toţi cu ea – ce splendidă podoabă de Smerenie a adus, atunci când şi-a dat seama de măreţia lui Dumnezeu şi de nimicnicia ei. Dar pildele Smereniei din Evanghelie! Nenumărate! Le ştim pe cele mai de seamă, culminând cu aceea care a rămas sfântă în Biserica noastră: Sfânta Maria Magdalena, cea din care Domnul „scosese şapte draci". Dar Zaheu, cel bogat şi trufaş, care îşi împrăştie, smerindu-se, întreaga-i avere pe care o căpătase prin furt şi nedreptate. Dar tâlharul de pe cruce! Dar sutaşul cu sluga bolnavă... O, fiule Fortunat, ar trebui să lungim lista la nesfârşit, ceea ce ne-ar opri de la rostul acestor însemnări. Aşadar, să mergem mai departe, conchizând că Smerenia este virtutea de

frunte a sfinţilor şi a trăitorilor care năzuiesc spre sfinţenie – şi că de îndată ce Smerenia slăbeşte în sufletul acestora, sfinţenia slăbeşte odată cu ea, şi dispare dacă Smerenia apune cu totul.

Lăsând acum de o parte pe sfinţii şi pe mucenicii propriu-zişi şi revenind la trăitorii creştini care năzuiesc la sfinţenie prin viaţa curată pe care o duc şi pe care caută s-o păstreze cu orice chip, vom avea de spus lucruri foarte importante cu privire atât la această cale a sfinţeniei, cât şi la legătura dintre ea şi Smerenie.

Este vorba, fiule Fortunat, de sfinţenia care ne priveşte pe oricare din noi. De sfinţenia *noastră*. Se cade să spunem de la început că, în epoca primară, creştinilor li se zicea „sfinţi", desigur, în sensul dublu că se sfinţeau prin Botez şi prin intrarea lor în Biserica lui Hristos, şi pentru că viaţa lor era, sau trebuia să fie, una sfântă, adică lipsită de păcat şi consumată în lucrarea virtuţilor. Spune Sfântul Apostol Pavel Romanilor: „Împărăţia lui Dumnezeu nu este mâncare şi băutură, ci sfinţenie, şi pace, şi bucurie în Duhul Sfânt" (Rom. 14, 17). Iar când Domnul a predicat de pe munte, a rostit şi El: „Precum în cer, aşa şi pe pământ" (Mt. 6, 10; Lc. 11, 2), în înţelesul că prin faptele noastre să aducem cerul pe pământ, adică să ne sfinţim viaţa. Iar pentru a izbuti să facem lucrul acesta se cade, mai întâi, să ne vedem păcatele, prin punerea în faptă a Smereniei – şi apoi a stărui pe calea deschisă de ea. Odată porniţi pe calea sfinţeniei, noi vom putea necontenit să ne adâncim în trăirea întru Hristos Domnul, Sfinţenia şi Smerenia însăşi. Zice Apostolul: „ca astfel voi, fiind înrădăcinaţi şi întăriţi în dragoste, să puteţi pătrunde cu toţi sfinţii lăţimea şi lungimea, şi adâncimea şi înălţimea lui Hristos" (Ef. 3, 18), adică în totalitatea virtuţilor întrupate în Domnul. Şi tot

Apostolul ne spune: „Din a Lui voie (a lui Dumnezeu) sunteţi şi voi ai lui Hristos Iisus, Care S-a făcut pentru voi înțelepciune de la Dumnezeu, dreptate, sfinţire şi răscumpărare" (I Cor. 1, 30). Da, fiule Fortunat, toate, aşadar şi sfinţenia, ne vin tot de la Domnul sfinţeniei, pe poarta pe care El Însuşi ne-a arătat-o, când ne-a spus: „Învăţaţi de la Mine, căci sunt blând şi smerit cu inima" (Mt. 11, 29), după care ne-a spus să luăm jugul şi sarcina Sa. Căci „jugul Meu e dulce şi sarcina Mea uşoară". Odată ce am luat acestea, de bună voie, asupra noastră, păcatul trebuie să fie mort pentru noi, şi noi să intrăm, tot de bună voie, pe calea sfinţeniei, prin ajutorul Smereniei. Zice Sfântul Apostol Pavel: „(Voi sunteţi) ori robi păcatului spre moarte, ori robi ai ascultării spre sfinţenie" (Rom. 6, 16), şi mai departe: „Dacă Hristos este în voi, atunci trupul vă este mort pentru păcat, iar duhul e viu pentru sfinţenie" (Rom. 8, 10). Şi cum, oare, fiule Fortunat, vom fi „robi ai ascultării" decât numai şi numai prin punerea în lucrare a Smereniei? Și cum va putea fi Hristos, Smerenia însăşi, în noi, când, la rândul nostru, nu vom începe prin a ne smeri? Şi Smerenia noastră se cade a fi cu atâta mai mare, cu cât tot Apostolul spune: „Dumnezeu ne-a chemat nu la necurăție, ci la sfinţenie" (I Tes. 4, 7), cu cât preţul răscumpărării noastre ne-a venit prin sângele Domnului: „Iisus Hristos, ca să sfinţească pe oameni prin sângele Său, a pătimit afară de porţi" (Evr. 13, 12). Iată ce ne aduce sfinţenia: Sângele de pe Golgota, dacă ne facem vrednici de el. Iar vrednicia noastră, fiule Fortunat, repetăm, stă, de la început, pe părăsirea păcatului. „Izbăvindu-vă de păcat, v-aţi făcut robi sfinţeniei" (Rom. 6, 18). „Robi" – adică smeriţi ca nişte robi. Sau în altă parte: „Iar acum, când v-aţi izbăvit de păcat şi v-aţi făcut robi lui Dumnezeu (o dublă Smerenie, ca să spunem aşa: una a izbăvirii de păcat şi alta a robirii faţă de Dumnezeu), aveţi ca roadă sfinţenia". Şi pentru

a ne arăta şi ţinta finală a trăirii sfinte, apostolul continuă: „Iar sfârşitul este viaţa veşnică" (Rom. 6, 22). Iar viaţa veşnică este prin Iisus Hristos, este Însuşi El, Domnul Hristos: „După cum păcatul a domnit spre moarte, aşa şi harul şi-a întemeiat domnia prin sfinţenie spre viaţa veşnică prin Iisus Hristos, Domnul nostru" (Rom. 5, 2), ca să încheie, grăind către Coloseni: „Iată, v-a împăcat acum prin carnea trupului Lui şi prin moartea Lui, ca să vă înfăţişaţi înaintea Sa sfinţi şi neprihăniţi" (Colos. 1, 22). Ne-a împăcat cu cine? Cu El Însuşi, cu Dumnezeu. Domnul Și-a vărsat Sângele Său pentru ca noi, primindu-l, să recăpătăm filiaţia cu Dumnezeu, pierdută prin păcat. Aşadar, intrarea în împăcare se face: din partea Domnului cu vărsarea Sângelui Său, iar din partea noastră prin intrarea în trăirea creştină prin Smerenie, prin uşa cea strâmtă, care tot Domnul este.

Domnul Se roagă pentru ca noi să devenim sfinţi prin primirea adevărului învățăturii Sale, aşa precum l-a propovăduit El şi cum l-a aşezat în Sfânta Sa Biserică şi l-a perpetuat prin Sfânta Tradiție – şi cum îl va şi perpetua până la sfârşirea veacurilor. Sfântul Evanghelist Ioan, reproducând sublima rugăciune a Domnului de dinaintea ieşirii Sale la Jertfă, ne arată cum Domnul S-a rugat pentru toţi copiii Săi din toată vremea, spunând printre altele: „Părinte, sfinţeşte-i cu adevărul Tău!" (In 17, 17). Iată cum, fiule Fortunat, Însuşi Domnul ne ajută la sfinţirea pe care sufletul nostru, cunoscând adevărul, o urmăreşte de-a lungul anilor lui pământeni. Dar nu numai aşa ne ajută Domnul la sfinţirea vieţii noastre. El ne ajută, fiule Fortunat, mereu şi prin toate. Prin Sângele Lui, prin pilda Lui, prin prezenţa Sa euharistică în Sfânta Sa Biserică, prin tainicele şoapte pe care El le face auzite în sufletele şi în inimile noastre, toate acestea cu necontenire. În orice vreme, în orice clipă a vieţii noastre, El ne îndeamnă necontenit:

„Fiţi desăvârşiţi, precum desăvârşit este Tatăl vostru din ceruri" (Mt. 5, 48), precum El Însuși este desăvârşit şi sfânt, smerit şi bun, ajutător şi mângâietor. „Fiţi ca Mine! Vă dau libertate, vă îndemn, vă rog să fiţi ca Mine, că pentru aceea am venit, să fiu Jertfă pentru răscumpărarea tuturor, să vă învăţ virtuţile, să vă dau îndreptarul mântuirii". Numai aşa urmând pe Domnul şi asemănându-ne cu El, silindu-ne a ne asemăna din ce în ce mai mult cu El, căpetenia desăvârşirii, vom căpăta nădejdea ca, lepădându-ne de păcat, să ajungem, încă chiar de pe pământ, la sfinţenie. Să nu ne sperie cuvântul, ci, primindu-l, să ne silim mereu a nu părăsi calea aceasta, strigând mereu în noi înşine şi către Dumnezeu: „Vreau să fiu Sfânt! Vreau să fiu Sfânt!" – aşa precum o sfântă apuseană striga neîncetat şi cu încredere. Cât de profund şi de bine sintetizează toată această lucrare Sfântul Apostol Pavel, când scrie cu atâta tărie şi convingere ucenicului său iubit, Tit: „Harul lui Dumnezeu... ne învaţă să lepădăm păgânătatea şi poftele lumeşti şi să trăim în veacul de acum în curăţie, în cuvioşie şi în frica lui Dumnezeu, aşteptând împlinirea fericitelor noastre nădejdi, arătarea slavei marelui Dumnezeu şi a Mântuitorului nostru Iisus Hristos" (Tit 2, 11-13). „În veacul de acum", adică în viaţa de pe pământ; iar cuvintele „cuvioşie" şi „frica lui Dumnezeu" ce pot însemna altceva, fiule Fortunat, decât Smerenia? Iată că avem o cale care, începând cu Smerenia, ne duce la arătarea slavei Tatălui şi a Fiului, ceea ce, cu obişnuitele cuvinte, înseamnă sfinţenia, mântuirea, Împărăţia cerurilor și fericirea veşnică.

XXV
SMERENIA – SFINŢII ŞI SFINŢENIA
(urmare)

Aflăm, fiule Fortunat, în Sfânta Sciptură, o sumedenie de versete privitoare la viaţa de sfinţenie pe care o duceau creştinii de la început şi pe care, cu voia noastră şi cu ajutorul Domnului Smereniei şi al Sfinţeniei, o putem duce şi noi „în veacul de acum".

Aşa aflăm, fiule Fortunat, mai osebit în Epistolele atât de mult încărcate de harul lui Dumnezeu, ale scumpului nostru strămoş duhovnicesc Sfântul Apostol Pavel, o mulţime de „salutări" pe care el le adresează sfinţilor din diferite locuri, grupaţi în biserici începătoare, din care, printre altele, se străvede lesne legătura de fir spiritual între Smerenie şi viaţa de sfinţenie. Să le analizăm, măcar pe unele din ele.

Regăsim în epistolele Sfântului Apostol Pavel diferite feluri de salutări trimise credincioşilor din bisericile cărora le adresa aceste epistole. Mai în toate salutările pe care le face copiilor săi duhovniceşti este vorba de sfinţenie, iar Smerenia este şi ea subînţeleasă sau chiar exprimată în termeni clari.

Astfel, de pildă, adresându-se Bisericii din Corint, el spune: „Doresc Bisericii lui Dumnezeu cea din Corint, celor sfinţiţi prin Iisus Hristos şi chemaţi să fie sfinţi, har şi pace" (I Cor. 1, 2-3). Iată, fiule Fortunat, că toţi cei care au fost

sfinţiţi prin Iisus Hristos sunt chemaţi să fie sfinţi. Căpătăm, adică, sfinţenia prin Iisus Hristos, dar şi noi se cade să ne silim a dovedi prin viaţa noastră că suntem sfinţi, că suntem vrednici de sfinţirea căpătată, cum am arătat, prin sângele răscumpărător al Domnului. Altă dată, scriind Filipenilor, zice: „Spuneţi închinăciune la toţi sfinţii cei în Hristos Iisus" (Filip. 4, 21). Aici salutarea, fiule Fortunat, aduce cu ea însăşi smerenia Sfântului Apostol Pavel, concretizată prin cuvântul „închinăciune". El se aşază (ca de altfel în multe locuri din epistolele sale) ca slujitor al fraţilor săi de credinţă, cum însuşi el recomandă undeva: „m-am făcut tuturor toate..." (I Cor. 9, 22). Ştim, fiule Fortunat, cum în veacul primar credincioşii bisericilor adunau ajutoare pentru fraţii mai săraci ai bisericilor din alte părţi. Sunt multe locurile în care Sfântul Apostol îndeamnă la lucrul acesta şi el însuşi, uneori, se face purtătorul acestor daruri (Rom. 15, 28). Scriind Corintenilor, el spune: „De altminteri îmi este de prisos să vă scriu pentru ajutorarea sfinţilor, căci ştim bunăvoinţa voastră" (II Cor. 9, 1-2), iar Colosenilor le scrie: „Am auzit de credinţa voastră în Hristos Iisus şi de dragostea ce arătaţi tuturor sfinţilor" (Colos. 1, 4). Iar ucenicului său Filimon, care se vede că liniştise unele tulburări în bisericile în care el propovăduia cuvântul Evangheliei, Sfântul Apostol Pavel îi scrie: „Avem multă bucurie şi mângâiere în dragostea ta, pentru ca inimile sfinţilor au fost liniştite de tine, frate (Filim. 1, 7).

Iată numai câteva din adresările de salutare ale Sfântului Apostol Pavel în care, pe lângă că se vorbeşte stăruitor despre „sfinţi" – adică de credincioşii care, odată sfinţiţi întru Hristos Iisus, caută să nu părăsească drumul sfinţeniei în viaţa lor de toate zilele – dar fără să se vorbească anume despre Smerenie, ea îşi transmite în chip nevăzut plăcuta ei mireasmă. Parcă vedem în duh viaţa de smerenie pe care

credincioşii de atunci o duceau, cum unii pe alţii se ajutau şi se sfătuiau, cum ascultau de mai marii lor, cum strângeau ajutoare, bănuţ cu bănuţ, pentru „sfinţii" mai săraci din alte biserici, cum se osteneau ca mereu să se sfinţească, smerindu-se mereu. Smerenia se ridică de pe aceste rânduri ca aburii abia văzuţi de pe o apă într-un amurg de toamnă, dând întregii existenţe creştine de atunci un aer cuminte de sfinţenie, de dor de cer, de ascultare de Dumnezeu, de aplecare de a săvârşi poruncile cele noi ale Evangheliei. O, da, fără îndoială, fiule Fortunat, multă Smerenie strălucea în viaţa de sfinţenie de atunci. Şi asemeni acelei vremi, tot aşa străluceşte ea şi în „sfinţii" de azi, care se nevoiesc pe calea cea dulce a sfinţirii vieţii lor.

De multe ori, cuvântul Apostolului cu privire la sfinţi şi la lucrarea sfinţeniei se preface în îndemnuri, unul mai cald ca altul, unul mai luminos ca altul, unul mai ziditor ca altul. Să luăm câteva şi din acestea, care stau în mai strânsă legătură cu Smerenia.

Așa: scriind tot corintenilor (se vede că în Biserica din Corint erau şi unele nereguli în viaţa credincioşilor), Sfântul Apostol Pavel le spune, îndemnându-i: „Deci, iubiţilor, având asemenea făgăduinţe (viaţa veşnică), să ne curăţim pe noi înşine de toată întinăciunea trupului şi-a duhului, desăvârşind sfinţirea noastră în firea lui Dumnezeu" (II Cor. 7, 1). Şi aici, fiule Fortunat, Însuşi Apostolul se înfăţişează îmbrăcat în Smerenie, mai întâi, pentru că foloseşte persoana întâi plural, vorbind, aşadar, şi lui însuşi, şi strecurând pe acel „iubiţilor" pentru a fi mai persuasiv. Apoi recomandă smerenia tuturor prin cuvintele „frica lui Dumnezeu", care nu-s decât un echivalent al Smereniei. Ca să trăim în frica lui Dumnezeu, se cere mai

întâi să fim smeriţi, căci numai prin Smerenie se intră în frica lui Dumnezeu.

Altă dată: „Aşadar, ca nişte aleşi ai lui Dumnezeu, sfinţi şi iubiţi, îmbrăcaţi-vă cu îndurare, cu bunătate, cu smerenie, cu blândeţe, cu îndelungă-răbdare" (Colos. 3, 12). Aflăm aici, fiule Fortunat, conjugate, cele două noţiuni de „sfânt" şi de „smerenie". Numai dacă ne vom îmbrăca şi cu Smerenia, vom putea fi „sfinţi şi iubiţi". Vorbind Colosenilor, Apostolul, fiule Fortunat, ne face şi nouă această recomandare, ca şi cu versetele citate mai înainte.

Grăind Romanilor, le spune: „Acum (după cunoaşterea adevărului) hărăziţi mădularele voastre să robească sfinţeniei, ca să facă fapte de sfinţenie" (Rom. 6, 19). Aflăm şi aici legătura strânsă între Smerenie şi sfinţenie. Smerenia reiese din folosirea cuvintelor „să robească", adică să se supună, adică să asculte – să se smerească. Fără îndoială că în cunoaşterea adevărului stă izvorul însuşi al Smereniei şi apoi al trăirii creştine. Din clipa când ne-am smerit în faţa adevărului propovăduit de Domnul, începe şi trăirea noastră creştină.

Şi, din nou, îndeamnă Sfântul Apostol în felul acesta: „Iar desfrânarea şi orice alt fel de necurăţie şi de lăcomie nici trebuie să se pomenească la voi, cum şade bine sfinţilor" (Ef. 5, 3). Desigur, fiule Fortunat, orice desfrânare, orice necurăţie, orice lăcomie sunt incompatibile atât cu sfinţirea vieţii, cât şi cu dezideratele clare ale Smereniei, care nu sunt altele decât acelea ieşite din teama de Dumnezeu şi din ascultarea legilor şi poruncilor Sale. Nu se poate împăca o viaţă sfinţită cu păcatele, iar prezenţa păcatelor în viaţă adevereşte lipsa Smereniei. Şi tot Efesenilor le spune: „Îmbrăcaţi-vă în omul cel nou, făcut după chipul lui Dumnezeu, de o cuvioşie şi de o sfinţenie adevărate" (Ef. 4, 24). Câte cuvinte, fiule Fortunat, tot atâtea idei măreţe: omul cel nou, chipul lui Dumnezeu, alcătuirea

omului după acest chip, cuvioşia (care nu-i decât însăşi Smerenia), sfinţenia. Aflăm, aşadar, aici o fericită înlănţuire între toate aceste idei, înlănţuire care alcătuieşte, am putea zice, o imagine mare şi fidelă a însăşi trăirii creştine. Noi trebuie să ştim că suntem făcuţi după chipul lui Dumnezeu, că am păcătuit, căzând din această asemănare, că am devenit omul cel nou prin sângele răscumpărător al Domnului, că deci suntem datori a trăi în smerenie şi în sfinţenie, care, şi acestea, trebuie să fie adevărate, după cum adevărat este Acela care ne-a dat putinţa înnoirii prin sângele şi prin învăţătura Sa. Iată aproape întreaga privelişte a lucrării noastre pentru mântuirea sufletului nostru prin Domnul Iisus Hristos.

Unele din îndemnurile Sfântului Apostol privesc pe femei în diferitele ipostaze în care ele se pot afla. Spune către ucenicul său Timotei: „Dar şi ea (femeia) se va mântui prin naşterea de copii, dacă va vieţui cu smerenie, în credinţă, în dragoste şi în sfinţenie" (I Tim. 2, 15). Aflăm clar aici strânsa legătură între Smerenie şi sfinţenie. Tot femeilor, Sfântul Apostol le recomandă Smerenia când stau în biserică: „De asemenea şi femeile să se roage îmbrăcate cuviincios, cu sfială şi cu curăţie, împodobindu-se nu cu împletiturile părului, sau cu aur, sau cu mărgăritar sau cu haine scumpe, ci cu fapte bune, cum şade bine femeilor ce se hărăzesc evlaviei" (I Tim. 2, 9-10). Femeia văduvă, de asemenea, trebuie să aibă o purtare, care să concorde cu Smerenia şi cu sfinţenia: „(Ea) să aibă mărturie că a făcut fapte bune, că a crescut copii, că a primit străini, că a spălat picioarele sfinţilor, că a ajutat pe săraci şi a fost gata la orice faptă bună" (I Tim. 5, 10). Ce dovadă mai mare de Smerenie sfinţitoare poate să fie ca „spălarea picioarelor sfinţilor"? Iar femeilor bătrâne, li se dă îndemnul: „De asemenea şi bătrânele să aibă îmbrăcăminte potrivită cu sfinţenia" (Tit 2, 3) – şi nu vor avea asemenea îmbrăcăminte,

fiule Fortunat, decât dacă vor fi smerite.

Alteori, Sfântul Apostol Pavel pune accentul pe trăirea bună laolaltă a „sfinţilor", când, de pildă, spune către Evrei: „Siliţi-vă să aveţi pace cu toţi şi sfinţenie, fără de care nimeni nu poate să placă lui Dumnezeu" (Evr. 12, 14), iar pentru ca îndemnurile sale să aibă ecou în suflete, Sfântul Apostol Pavel recomandă mai-marilor cărora le trimite epistolele: „Vă jur pe Domnul să citiţi această carte tuturor fraţilor sfinţi" (I Tes. 5, 27). Se simte aici, fiule Fortunat, marea râvnă a Apostolului, pentru răspândirea cât mai vie şi mai largă a învăţăturii Domnului. El ştie firea lăsătoare a omului şi de aceea îi leagă, oarecum, printr-un fel de jurământ: „vă jur pe Domnul". Apostolul consideră pe om – trup şi suflet – ca pe un vas, care poate cuprinde în el virtuţi sau vicii, care poate fi plesnit, crăpat şi chiar distrus, rămânând, în schimb, neatins dacă suntem cu mare băgare de seamă ca să nu fie lovit de păcat sau să nu intre păcatul în el, gonind virtuţile. De aceea dă acest îndemn obştesc, către toţi, zicând: „Fiecare din voi să ştie a-şi păzi vasul său cu sfinţenie şi cu cinste" (I Tes. 4, 4). Păzirea aceasta, fiule Fortunat, va fi cu atât mai veghetoare, şi deci cu atât mai puternică, cu cât ea, la rându-i, va fi condiţionată de Smerenie, care, împotrivindu-se Trufiei, o va face eficace. Fără ea, păzirea vasului poate deveni iluzorie sau, în orice caz, foarte slabă, şi deci vasul poate fi sau ciocnit, sau să se lase umplut cu păcate.

Cu privire la cele care ne preocupă în acest capitol, Smerenia şi sfinţenia, putem, fiule Fortunat, pentru a încheia, să mai aducem câteva din cuvintele Sfântului Apostol Pavel – şi câteva ale Sfântului Apostol Petru, cu privire la legătura între aceste două noţiuni atâta de scumpe sufletului nostru şi atâta de trebuitoare trăirii noastre creştine, sfinţirii vieţii noastre, mântuirii noastre.

Noi, fiule Fortunat, din clipa venirii Domnului, trăim o viață nouă, viața de sub har – bineînțeles, dacă voința noastră liberă se acordă cu acest har şi dacă viața noastră rea nu ne scoate de sub acest har sfinților. Prin Botez, noi, fiule Fortunat, ne facem întrarea în această viață nouă, viața de sub har. Sfântul Apostol Pavel grăind Evreilor (aşadar, tuturor creştinilor din vremea întreagă), le spune cu privire la acestea: „Deci noi, primind împărăția ce nu se clatină", vom păstra harul, prin care vom sluji în chip plăcut lui Dumnezeu cu „sfințenie şi cu frică" (Evr. 12, 28). Şi aici, fiule Fortunat, ca peste tot, de altfel, avem în câteva cuvinte un admirabil comprimat de viață duhovnicească. O, această putere pe care o dă Duhul Sfânt tuturor acelora care, lăsându-se sub ploaia lui, cugetă, vorbesc, lucrează – ce minunată şi adâncă taină este ea, în veac neînțeleasă, dar vie şi lucrătoare în viața noastră pământească, viața noastră de sfințire! Epistolele Sfinților Apostoli abia dacă numără câteva zeci de pagini – şi totuşi ce imensitate de lumini şi de frumuseți închid în ele! Ce înseamnă, pe lângă ele, bietele cărți omeneşti, groase, în tomuri neisprăvite, mii şi mii de pagini! Toate pălesc şi se veştejesc, iar de două mii de ani Epistolele rămân o adevărată Himalaya (şi încă o Himalaya până în cer) de lumină, de frumusețe, de sublime învățături, de lucruri bune pentru orice vârstă, pentru orice vreme, pentru orice stare – acum şi cât va ține vremea. Lucrul este uşor de lămurit: fiindcă ele au fost cugetate şi scrise sub ploaia nevăzută a Duhului Sfânt. În citatul de mai sus, pe lângă celelalte noțiuni duhovniceşti, este vorba de cele două virtuți care ne preocupă: sfințenia şi Smerenia. În adevăr, acestea din urmă rezultă din „slujirea în chip plăcut lui Dumnezeu" şi din „cu frică".

În altă epistolă, Sfântul Apostol Pavel spune: „(Domnul) să întărească inimile voastre spre a fi neştirbiţi în sfinţenie înaintea lui Dumnezeu şi Tatăl nostru, la venirea Dumnezeului nostru Iisus Hristos, cu toţi sfinţii Lui" (I Tes. 3, 13). Desigur, fiule Fortunat, fără întărirea care ne vine de la Domnul, noi n-am putea ajunge la clipa aceea fericită, când vom vedea faţă de la faţă – iar în ce ne priveşte, pentru a putea să intrăm şi noi între „sfinţii Lui", trebuie neapărat să ne fi păstrat neştirbită sfinţenia noastră, şi o vom păstra din ce în ce mai neştirbită, dacă vom fi cu băgare de seamă, mai ales la smerenia noastră. La rândul său, Sfântul Apostol Petru adaugă, şi el, bunele lui îndrumări cu privire la acestea, zicând: „Sfinţiţi pe Domnul Dumnezeu în inimile voastre şi fiţi totdeauna gata a da răspuns cu blândeţe şi bună-cuviinţă oricui vă cere socoteală de nădejdea voastră" (I Pt. 3, 15). Cum vom sfinţi pe Domnul Dumnezeu în inimile noastre, fiule Fortunat, decât sfinţindu-ne viaţa prin faptele bune ce vom săvărşi? Iar „buna-cuviinţă" este întru totul echivalentă cu Smerenia. Şi tot Sfântul Apostol Petru, în aceeaşi epistolă, ne dă suprema recomandare: „Ci, după pilda dată de Sfântul, Care v-a chemat, fiţi şi voi sfinţi în toate purtările voastre, căci scris este: «Fiţi sfinţi, că Eu Sfânt sunt» (I Pt. 1, 15-16). Iată, aşadar, fiule Fortunat, Cine ne este pildă sfântă şi Cine ne este Stăpânul şi Mântuitorul nostru: *Sfântul*. El, după cum am mai spus, ne învaţă şi Smerenia, şi felul în care noi putem, imitându-L, să ne sfinţim viaţa, întru mântuirea sufletului nostru.

Şi acum, fiule Fortunat, încheind acest capitol, cred că nimic mai bun n-am avea de făcut decât să recităm *Tatăl nostru* oprindu-ne îndeosebi la cuvintele „sfinţească-Se numele Tău". Da, Doamne, numele Tău să fie sfinţit prin tot ceea ce vom face... Da, Doamne, să aducem numelui tău cinstire cu faptele noastre. Da, Doamne, să-Ţi aşezăm la

picioare îndeosebi smerenia faptelor noastre, cerându-Ți să binevoiești a ne sfinți viața prin harul Tău sfințitor, făgăduind că vom căuta să fim neștirbiți în sfințenie, prin săvârșirea faptelor bune, prin trăirea în Biserica Ta, cu ascultare și cu Smerenie, prin iubirea pentru Tine și pentru fratele nostru, prin folosirea Sfintelor Tale Taine și, mai osebit, prin luarea în noi, și în sufletul și în trupul nostru, a Însuși Trupului și a Însuși Sângele Tău... Da, Doamne, vrem sfințenie – și Te rugăm să ne ajuți întru aceasta... Iar tu, Maică Preacurată, fii cu noi, copiii tăi, și cu iubirea ta leagă-ne, ca stând sub sfânt acoperământul tău, să putem păstra calea sfințeniei, păstrând neștirbită Smerenia în sufletul nostru! O, tu, Smerenie Sfântă care ai născut pe Domnul Smereniei!

XXVI
SMERENIA – RAŢIUNEA, LIBERTATEA, FILOSOFIA, ŞTIINŢA ŞI ARTA

Când, în cartea întâi, am cercat a stabili care sunt raporturile între Trufie şi aceste noţiuni „mari" ale existenţei umane pe pământ, fireşte că am întins, indirect, şi legăturile lor (unele numai) cu Smerenia, antagonista de seamă a Trufiei. Dacă, totuşi, am mai pus acest capitol şi în cartea a doua a lucrării noastre, am făcut-o, fiule Fortunat, pentru a aduce unele lucruri noi în legăturile foarte importante dintre ele şi noţiunea precumpănitoare aici a Smereniei. Fireşte, se cade să arăt de la început, fiule Fortunat, că cele spuse de noi nu vor avea câtuşi de puţin caracterul unui studiu aprofundat, de care cel ce scrie aceste rânduri nu este în stare, ci vom prezenta câteva notaţii, câteva însemnări, care vor cuprinde câte ceva din însăşi trăirea creştină a noastră – trăire creştină îndestul de insuficientă şi de umilă, însă ieşită dintr-o sinceră iubire pentru Domnul şi pentru toate ale Sale: Evanghelia, celelalte cărţi sacre, Sfânta Biserică, Sfânta Tradiţie şi sfinţii.

Smerenia, fiule Fortunat, cuprinde, în sine, o mare putere de sfinţire. Ea fiind, în fond, o îngenunchere în faţa puterii absolute a lui Dumnezeu şi o constatare a marii nimicnicii omeneşti, capătă, prin înseşi aceste caracterizări, o tărie spirituală de-o mare intensitate în sufletul aceluia în care ea se aciuează. Smerenia are această putere, fiule Fortunat, mai ales că ea este

una din caracteristicile de seamă ale Însuşi Domnului Hristos. Este mai mult decât o caracteristică, ea face parte din însăşi esenţa sufletului Domnului, şi încă mai mult, Smerenia este Însuşi Domnul Hristos, după cum am afirmat mereu. Smerenia, astfel definită şi înţeleasă, de la sine va fi o mare putere sfinţitoare. Tot sufletul atras de ea, tot sufletul care şi-o însuşeşte devine, la rândul lui, un suflet puternic, senin şi paşnic, un suflet care năzuieşte necontenit la sfinţenie, adică la reîndumnezeire, la reasemănare cu Dumnezeu, asemănare pierdută prin „singurul rău" din lume – cum spune atât Sfântul Ioan Hrisostom, cât şi Fericitul Augustin – păcatul. Scoate-ţi păcatul din viaţa omenească – şi pământul se preface în rai, în cer, în împărăţia lui Dumnezeu, „precum în cer, aşa şi pe pământ". Ci Smerenia, fiule Fortunat, are tocmai această putere: a aduce cerul pe pământ în viaţa unui suflet omenesc.

Smerenia aduce gândului cugetări înalte, senine, plăcute lui Dumnezeu, cugetări în care se oglindeşte însuşi ceva din Dumnezeu: gânduri de ascultare de El, nu de răzvrătire împotriva Lui, gânduri de linişte şi de împăcare cu viaţa şi cu semenii. Smerenia aduce sentimentului acele frumuseţi nespuse de iubire pentru Dumnezeu şi pentru fratele nostru, acele simţiri de pocăinţă pentru greşeală şi pentru păcate, acele lacrimi ajutătoare în preajma suferinţei omeneşti, acele aplecări spre milă şi spre ajutorare, acele temeiuri de bună prietenie, devotată şi dezinteresată, toată acea eflorescenţă sublimă a bunelor şi curatelor sentimente flori ale însuşi sentimentului omenesc. Smerenia aduce voinţei realizarea cât mai deplină şi cât mai conformă cu ele a acestor gânduri şi a acestor sentimente omeneşti, izvorâte şi străjuite de ochiul totdeauna veghetor al Smereniei. Smerenia aduce o minunată armonie între aceste trei componente ale sufletului omenesc: inteligenţa, sentimentul şi voinţa. Pe toate le luminează

şi le sfinţeşte. La tustrele le dă ceva din însăşi propria ei esenţă, din însăşi esenţa Domnului Hristos.

Iată *raţiunea*, acel loc în care îşi află sălaş mai ales Trufia. O, fiule Fortunat, câte crime şi câte nelegiuiri a făcut această raţiune omenească, atunci când ea s-a pus în slujba Trufiei! Şi totuşi, ce înaltă însuşire omenească este raţiunea! Smerenia singură poate să-i dea judecăţile cele drepte şi frumoase. La 1793, în Franţa, Trufia îmbrăcată în hlamida îngâmfată a raţiunii, a făcut din ea o zeiţă şi a aşezat-o în marea Biserică Notre Dame din Paris sub chipul unei frumoase actriţe a vremii, pentru ca „revoluţionarii" să treacă prin dreptul ei şi să i se închine. Câtă nebunie, fiule Fortunat, şi totuşi, *aşa* a fost. Pe când, dacă raţiunea ascultă de Smerenie, ea devine o extraordinară pârghie de ridicare a vieţii omeneşti pe pământ, pentru că, fiind condusă de buna călăuză care este Smerenia, va fi îndrumată mereu spre însăşi Raţiunea divină, spre Dumnezeu. Din neagră putere de răzvrătire, raţiunea devine o puternică şi iscusită căutătoare de Dumnezeu, putând aduce, spre binele şi mântuirea oamenilor, îndrumările cele mai bune. Din ispititoare şi interesată, ea devine cercetătoare şi dezinteresată, din unealtă a diavolului, pierzătoare a sufletului omenesc, ea devine unealta lui Dumnezeu, întru salvarea sufletului omenesc. Căci omul, fiule Fortunat, având asemănare cu Dumnezeu, are şi voinţa liberă de a alege – şi atunci, acelaşi lucru, raţiunea poate fi sau un rău, sau un bine, după cum voinţa liberă a omului hotărăşte. Da, fiule Fortunat, Smerenia are putere sfinţitoare. Smerenia preface în aur duhovnicesc tot ceea ce cu mâna ei nevăzută, dar bună şi darnică, atinge.

Iată acum, fiule Fortunat, şi *libertatea*, fiică dreaptă a raţiunii. Smerenia este singura putere care e în stare să îndrume libertatea fiinţei omeneşti spre ţelurile cele bune.

Am văzut ce-a făcut Trufia din ea: o unealtă cu care sufletul omenesc se osândeşte, se sinucide. Smerenia, fiind însăşi mâna Domnului, îndrumă sfânta noţiune de libertate a sufletului omenesc, spre limanul mântuirii. Întru aceasta ea, Smerenia, duce libertatea la jugul şi la sarcina lui Iisus Hristos (Mt. 11, 25), jug care este adevărata libertate, întrucât numai El ne poate scoate din robia păcatelor. Oamenii, fiule Fortunat, cei care nu cunosc acest jug, cred că libertatea se află în păcate, pe când ea nu poate fi decât în scăparea de ele, scăpare care nu poate veni decât din primirea de voie liberă a jugului Domnului, care, prin aceasta, nu mai este un jug, ci este o splendidă libertate. Ne-o pot spune sfinţii şi mucenicii, ne-o poate spune trăitorul creştin, care, prin Smerenie, se poate apropia şi el de sfinţenie. Smerenia duce libertatea sufletului omenesc spre acel strigăt cald şi convins din *Tatăl nostru*: „Facă-se voia Ta!" (Mt. 6, 10; Lc. 11, 2), pe care-l rosteşte de atâtea ori gura noastră în atâtea şi atâtea prilejuri, dar care, vai, e atâta de rar pus în lucrare de noi, cei întâi, fiule Fortunat. O, dacă ne-am pune noi voia noastră liberă, libertatea noastră, sub voia lui Dumnezeu, de câte greşeli şi de câte păcate am scăpa – şi cu cât de mare nădejde de mântuire s-ar umple sufletele noastre! Smerenia, fiule Forunat, duce libertatea sufletului omenesc spre celălalt „facă-se voia Ta", pe care de data aceasta îl rosteşte Însuşi Domnul în ceasul cel amar din Ghetsimani (Mt. 26, 42; Mc. 14, 36). Având în faţa sufletului Său nu numai înfricoşătoarea suferinţă de-a doua zi, dar şi „întregul păcat al oamenilor", sufletul Domnului a intrat (numai în omenitatea Sa) în cutremurare şi în scârbă şi a cerut: „Depărtează, Părinte, de este cu putinţă, de la mine paharul acesta". Acesta era glasul libertăţii omeneşti din Sfânta Persoană a Domnului. Dar iată că, smerindu-Se în faţa Tatălui, El acceptă paharul, spunând: „Dar fie nu cum voiesc Eu, ci

cum voieşti Tu", adică supunerea la voinţa lui Dumnezeu. O, fiule Fortunat, de-am pune şi noi voinţa noastră în slujba libertăţii, sub voia lui Dumnezeu, cât de mult ne-am apropia de limanul mântuirii. Pentru aceasta ne trebuie neapărat puterea Smereniei, căci numai prin ea putem „tăia voia noastră", primind voia altuia, aşa precum fac sfinţii, care, mai ales prin aceasta, ajung la sfinţenie şi se menţin în ea.

Iată şi *filosofia*, altă fiică dreaptă a raţiunii, această oglindă înşelătoare în care se priveşte filosoful, şi care, desigur, prin aceasta, îl împiedică de a vedea cum se cuvine pe Dumnezeu, sau chiar a nu-L vedea deloc. Filosoful se vede pe sine în „sistemul său" de privire asupra lumii şi asupra vieţii, asupra existenţei şi asupra morţii, asupra sensurilor şi asupra sentimentelor. Aşa încât, fiule Fortunat, prin definiţie, şi deci și prin aplicare, filosofia este sluga Trufiei. Nu eu, nevrednicul, spun acestea (eu numai le accept ca adevărate), ci le spune un Hrisostom, un Augustin, un Ambrozie, şi toţi marii sfinţi ai Bisericii noastre. Am arătat în cartea întâi unele din ucigătoarele săgeţi pe care sfinţenia creştină le-a trimis filosofiei şi filosofilor, aşa că trecem mai departe. Smerenia, fiule Fortunat, poate totuşi să sfinţească şi filosofia, aşezând-o sub lumina divină a învăţăturii Domnului Hristos. La început se şi zicea acestei învăţături filosofia creştină, adică filosofia lui Hristos, care nu se avea în vedere pe sine, ci pe oameni, întru mântuire spre diferență de filosofia oamenilor, care nu au în vedere decât propria lor persoană, în ipostaza de elaboratoare de filosofie. Una din săgeţile Fericitului Augustin pornită împotriva filosofiei este şi aceasta: „Iisus Hristos, singur, a putut să smulgă lumea din... zadarnicile dispute ale filosofiei". Şi Sfântul Apostol Pavel a avut a se lua la luptă cu filosofia, socotind-o ca o deşertăciune dăunătoare. Spune către Coloseni:

„Luaţi seama, fraţilor, să nu vă amăgească cineva cu filosofia şi cu înșelăciunea deşartă" (Colos. 2, 8), iar când Apostolul a mers la Atena şi a grăit în Areopag, având de ascultători pe retori şi pe filosofi, ştim că aceştia l-au luat în bătaie de joc când a voit a le vorbi despre temeiurile „filosofiei" creştine (Fapte 17, 18 ş.u.).

Când am vorbit, fiule Fortunat, despre legătura dintre Trufie şi *ştiinţă*, am arătat cum această dușmană a mântuirii sufletului omenesc, Trufia, şopteşte la urechea omului de ştiinţă că el, omul, este „creatorul" celor ieşite din ştiinţa sa, făcând din omul de ştiinţă un trufaş, care, rob Trufiei fiind, îşi periclitează propria sa mântuire şi contribuie, astfel, şi la „demonizarea" uneltelor ieşite din ştiinţa sa. Smerenia, fiule Fortunat, vine şi aduce sfinţire şi în acest domeniu important al activităţii omeneşti. Am vorbit în cartea întâi despre Kepler, despre Pasteur şi despre alţi mari oameni de ştiinţă. Nu vom mai reveni, aşadar. Destul să menţionăm aici, fiule Fortunat, că toţi aceştia au fost copiii sufleteşti ai Smereniei şi, cu cât mai mari lucruri descopereau, ei se smereau tot mai tare, spunând că Dumnezeu este Acela Care-i alesese pentru a aduce oamenilor aceste descoperiri, din iubire pentru ei şi pentru viaţa lor. Ne pare rău că nu avem la îndemână scurta introducere pe care Kepler o face cărţii sale, care cuprinde rodul unei vieţi întregi, asupra legilor care guvernează astrele în univers, pentru a vedea din ea că acest mare om de ştiinţă îngenunchează înaintea lui Dumnezeu, recunoscând că toate erau ale Lui şi ca el, Kepler, Îi mulţumeşte cu Smerenie de a-l fi ales ca purtător al acestor adevăruri, în viaţa oamenilor pe pământ.

Şi iată acum, fiule Fortunat, şi *arta,* această sublimă îndeletnicire a sufletului omenesc întru înălţarea omului în viaţa

lui pământească. Diversă la nesfârşit, arta, fiule Fortunat, am arătat, în cartea întâi, cum ea poate fi pusă de artist fie în slujba binelui, fie în slujba răului. În ipostazele ei de literatură, pictură, sculptură, arhitectură şi muzică, arta are o deosebită importanţă în dezvoltarea spirituală a vieţii omeneşti. Smerenia, şi de data aceasta, fiule Fortunat, poate aduce sfinţire, dacă lucrătorul artei este el însuşi smerit. În literatură, Smerenia va sfătui pe purtătorul de condei: „Bagă de seamă, Dumnezeu ţi-a dăruit un talent. Foloseşte-l cum se cuvine. Nu scrie cu condeiul tău lucruri care să aducă urâţenie, diavolism, dezbinare între oameni, lucruri provocatoare de scârbă, ci sileşte-te a coborî frumuseţi din cer, rupte din însăşi Frumuseţea infinită, care este Dumnezeu, Care-ţi îngăduie lucrul acesta, spre propria ta înălţare şi spre înălţarea acelora care vor citi rândurile tale... Nu asculta ce-ţi şopteşte puterea cea neagră prin gura Trufiei, ci ascultă de Mine, ascultă de Domnul Hristos («căci Eu sunt blând şi smerit cu inima», Mt. 11, 29), care este «Arta» însăşi, Arta cea divină, esenţă, izvor şi putere. El, Domnul, este stăpânul a toate – şi toate ce-ţi vin, de la El îţi vin".

Tot aşa grăieşte Smerenia şi celorlalţi „creatori" de artă. Pictorului: „Nu pune pe pânză imagini aducătoare de rău, de pustiu şi de întristare, ci pe cele care, raportate la Dumnezeu, sunt şi rămân frumoase şi înnobilatoare". Sculptorului: „Nu-ţi pune dalta ta în slujba satanei dând statui care, prin goliciunea sau absurditatea lor, să ajute la invazia urâtului în viaţa omenească!". Arhitectului: „Nu fă planuri de clădiri monstruoase şi sfruntătoare, ci fă din cele care să fie cu adevărat vrednice să adăpostească pe om, făptura cea mai de frunte a lui Dumnezeu. Fă planuri care să aibă asupra lor ceva din lumina senină a lui Dumnezeu, iar nu lucirea fosforescentă a diavolului". Şi, în sfârşit, creatorului de muzică:

„Nu îmbina sunetele, care sunt un dar de la Dumnezeu, în aşa fel încât să scoţi din ele melodii şi armonii care să zgândărească diabolismul, care să împingă la beţii şi la desfrânare, care să aducă tristeţi şi căderi, ci tu, mai ales, alcătuitorule de muzică, adă pe pământ măcar o frântură din cântarea şi din armonia cerească, spre a ridica pe oameni din hleiul preocupărilor josnice, a-i face mai buni, mai înţelegători şi mai iubitori". Iar artei îndeobşte, Smerenia îi spune: „Tu, artă a oamenilor, tu eşti iubire, iubire ruptă din însăşi Iubirea, adică din Dumnezeu, căci «Dumnezeu este iubire» (I In 4, 8), şi de aceea nu se cade a face lucrarea Trufiei şi-a urâţeniei, a stricăciunii şi a osândirii. Şi nu uita niciodată că toate, aşadar, şi toate ale tale, vin de la Dumnezeu. Însuşirile omeneşti, şi mai ales cele ale tale, *însuşirile artistice*, sunt cel mai mare şi mai frumos dar pe care Dumnezeu l-a făcut oamenilor – şi prin care El, Dumnezeu, arată omului că e făcut «după chipul şi asemănarea Sa». Fii deci cu băgare de seamă".

Iată, aşadar, fiule Fortunat, care este strânsa legătură între Smerenie şi toate aceste „categorii" umane, unele din cele mai importante, care au o înrâurire atât de mare asupra sufletului omenesc şi asupra mântuirii lui.

Da, fiule Fortunat, Smerenia sfinţeşte toate, deoarece ea este Însuşi Domnul sfinţirii, Iisus Hristos, „Sfântul", cum îi spune una din epistolele Sfântului Apostol Pavel.

O, virtute mare, tu, Smerenie, aducătoare de mântuire, noi vrem să te avem şi rugăm pe Domnul să ne împlinească voia, acum şi de-a lungul întregii noastre vieţi.

O, Smerenie, o, virtute rară şi minunată!

XXVII
SMERENIA ŞI VIAŢA DE TOATE ZILELE

Viaţa, fiule Fortunat, a fost dată omului să fie *simplă*. Omul să se bucure şi să se folosească de toate darurile făcute lui de Dumnezeu. Să folosească plantele şi pomii pentru a se hrăni, dând putere sănătăţii lui; să folosească apele, fie pentru a-şi îndestula setea, fie pentru a-şi spăla faţa şi trupul; să folosească priveliştile frumuseţilor de tot felul întru desfătarea ochilor şi a sufletului; să folosească, într-un cuvânt, toate cele din care omul să poată avea un bun folos pentru trupul şi pentru sufletul său. Apoi i-a dat inteligenţa spre a o folosi să cugete lucruri frumoase şi înalte; i-a dat graiul pentru a-şi putea exprima aceste cugete, în legătura lui cu ceilalţi oameni; i-a dat sentimentul pentru ca, prin el, să poată avea înaltele şi mângâietoarele simţiri de bine, de frumos, de nobil, de iubire pentru creator şi pentru semenii săi; i-a dat voinţa liberă pentru a pune în lucrare gândurile şi simţirile despre care am grăit mai sus. Iar viaţa lui pe pământ avea să fie o viaţă simplă, o viaţă de curată şi adâncă beatitudine, de necontenită stare sub voia lui Dumnezeu, care nu putea să greşească niciodată. O viaţă de ordine – simplă, luminoasă şi slăvitoare de Dumnezeu.

Dar, dintr-odată, a venit o dezordine, care a adus o nesfârşită complicare a vieţii omului pe pământ. A invadat în viaţa lui păcatul. Am arătat, fiule Fortunat, în cartea întâi, cum păcatul a complicat existenţa omului pe pământul tuturor fericirilor posibile. Pe lângă suferinţă, păcatul a adus o complicare

excesivă în viață de toate zilele a omului. Minciuna, bârfirea, invidia, gelozia, uneltirile, vicleşugurile şi altele ca acestea au complicat la infinit zilele terestre ale omului. O minciună cheama după ea o alta, sumedenie de minciuni, care, şi ele, la rândul lor, au alte sumedenii de minciuni, o uneltire aduce o contra uneltire, o invidie, mii de alte invidii şi aşa mai departe, toate laolaltă complicând fără isprăvire existența omenească. Păcatul, aşadar, prin diabolica lui putere, căreia omul nu voia să i se opună, punea stăpânire pe viața omenească, folosind, pe lângă alte mijloace, şi pe acesta al complicării vieții, complicare care, desigur, avea să devină un izvor nesecat de suferințe şi de alte noi păcate. O infinită împânzire de vicii, o țesătură inextricabilă de gânduri şi de sentimente, prefăcute pe calea voinței în tot atâtea fapte rele. Milenii, omul a trăit acest infern pe pământ, căzând mereu sub osânda Ziditorului, Care, totuşi, iubindu-Și făptura, n-a reîntors-o în nimicul din care, prin voia Sa supremă, o scosese. I-a dat mereu răgaz, iertând, amenințând şi iar iertând, cum prea bine ştim, fiule Fortunat, că s-au petrecut lucrurile cu poporul pe care-l alesese şi prin care voia să-Și arate voia Sa cu privire la soarta omului pe pământ. Mai îngăduia Dumnezeu pe om şi fiindcă, chiar din clipa când omul căzuse, îi făgăduise un Mântuitor. Lungi şi întunecați au fost anii ce s-au scurs de la cădere până la ieslea de la Betleem, fiule Fortunat! Mântuitorul a venit şi a adus legea mântuirii. Planul acestei mântuiri era unul vast, infinit, deoarece trebuiau cuprinse în el *toate* soluțiile infinitelor probleme provocate de păcat. Să nu rămână nici o întrebare fără cuvenitul ei răspuns – răspuns clar, definitiv, fără putință de răstălmăcire, şi aducător de mântuire. Trebuia, aşadar, să fie adusă, prin acest plan, şi soluția cu privire la complicarea vieții provocată de păcat. Care avea să fie puterea cea mare, din frunte, care avea să fie folosită pentru

a se readuce simplitatea în viaţa omenească, cea de toate zilele? Avea să fie, fiule Fortunat, Smerenia. Tot ceea ce complicase Trufia trebuia să simplifice Smerenia. Şi Smerenia a plecat la lucru, odată cu ivirea Domnului pe pământ, ivire care, şi ea, era *simplă* tocmai prin Smerenie. Şi iată, fiule Fortunat, cum, de aproape două mii de ani, Smerenia luptă, de foarte multe ori cu succes, împotriva complicărilor aduse de Trufie. Dovezi: sfinţii, mucenicii, dascălii Bisericii, trăitori din lungul sfintei Tradiţii. Dar aici, fiule Fortunat, ne-am propus a limita totul la această luptă a Smereniei numai în cuprinsul micilor fapte care alcătuiesc viaţa cea de toate zilele a fiecăruia dintre noi. Faptele mici, mărunte, care ar părea, la o primă şi superficială privire, că nu sunt de prea mare însemnătate. O, ce imensă greşeală! – neiertată greșeală! Ci noi vom spune, alăturându-ne Sfinţilor Părinţi şi dască-lilor ortodoxiei noastre, că aceste fapte, aşa-zise mici, sunt de o covârşitoare importanţă în lucrarea mântuirii noastre. Ele alcătuiesc, îndeobşte, viaţa celor mai mulţi dintre oameni. Nu toţi sunt chemaţi a străluci prin cine ştie ce faptă eroică, de măsură mare, dar toţi putem fi chemaţi a fi eroii micilor şi infinitelor fapte zilnice, pornind de la o simplă vorbă şi sfârşind, dacă va crede Dumnezeu, cu însăşi jertfa vieţii noastre. O, fiule Fortunat, faptele „mici" ale vieţii noastre sunt pietricelele cu care, prin ajutorul virtuţilor creştine, ne putem pune temelia mântuirii însăşi. Cu atât mai mult, cu cât, ar părea ciudat, numai cel care e mare în faptele mici poate fi mare şi în cele mari. Căci cum ar putea face cineva un lucru greu dacă, mai întâi, nu poate face un lucru uşor? Da, fiule Fortunat, noi ceştia mici şi neînsemnaţi să rămânem la cele smerite, pentru ca, de va fi nevoie, să le facem şi pe cale „mari". Sfântul Ambrozie al Mediolanului spune atâta de concis: „Smerenia se arată mai întâi în îndatoririle obişnuite ale

vieţii de toate zilele, aici strălucesc bunele efecte şi virtuţile ei", şi continuă atâta de strălucit: „Nimic nu alcătuieşte o mai frumoasă adunare, nimic nu alcătuieşte o mai dulce unire între fraţi, aşa cum sunt creştinii, decât când ne place să ascultăm, când nu ne place să poruncim, atunci când săracului nu-i este greu a prefera înaintea sa pe cel bogat, şi când bogatul se simte bine când săracul îi este egal, când cei mari ai lumii nu se înalţă prin strălucirea rangului lor, nici prin vechimea familiei lor". Dar să nu anticipăm mai mult, fiule Fortunat, ci îți fac poftirea să priveşti din nou dimpreună cu mine minunatele flori din acest parc al Smereniei. Le-am mai privit atunci când am poposit aici. Să le privim acuma, sub specia care ne interesează în acest capitol: Smerenia aducând simplificarea vieţii, şi, prin simplificare, sfinţenia.

Iată floarea *lepădării de sine.* Dacă noi, fiule Fortunat, am prinde în sufletul nostru mireasma scumpă a acestei flori, desigur că ne va fi foarte lesne să ne simplificăm viaţa de toate zilele. Iubindu-ne mai puţin şi mai raţional, n-am mai fi atâta de egoişti, atât de ambiţioşi, atât de porniţi şi, vai, atâta de mândri. Înlăturând, cu ajutorul ei, toate aceste „complicaţii", ajungem treptat şi sigur la simplificarea vieţii.

Iată floarea „renunţărilor luminoase", adică a acelor renunţări care ne aduc lumină în suflet – şi aducând lumină, aduc şi simplificare, împăcare şi înseninare.

Să privim, fiule Fortunat, la celelalte flori ale Smereniei.

A lua asupra ta greşeala altuia, câtă simplificare aduce şi ea. În loc de ceartă, de rupere şi de zadarnice dispute, această primire de bună voie a greşelii altuia îţi înseninează sufletul şi neîndoielnic că va face şi pe adversarul tău să-şi vadă nedreptatea pe care ţi-o face şi să vină să se împace cu tine.

A da întâietate semenului tău, fie într-o discuţie, fie într-o îmbulzeală, fie când aştepţi să intri în vreun local, la tramvai, sau în orice alte împrejurări asemănătoare, îţi va da, fiule Fortunat, putinţa de a-ţi simplifica viaţa, căci, nefăcând aşa, desigur că se vor produce altercaţii, vorbe grele, sudalme. Şi nu numai că-ţi vei simplifica viaţa, dar îţi vei adăuga sufletului încă o mică piatră preţioasă pentru cununa mântuirii tale.

A tăcea, când prin vorbirea ta ai face un rău altuia. Pe lângă că e o minunată floare a Smereniei, ea simplifică viaţa, pentru că ar complica-o dacă, lepădând-o, nu s-ar termina toate, prin cine ştie ce certuri, ce intrigi, ce răutăţi. Căci, odată ce nu mai este zăgazul tăcerii, mai poate şti cineva nenumăratele complicaţii care pot surveni?

Tot asemenea, fiule Fortunat, cu altă floare: *A nu da la iveală o taină a cuiva, care i-ar aduce un rău*. Dând-o la iveală, fatal se vor ivi complicaţii, provocate de cel care a suferit un rău din pricina ta. Tăcând, înlături aceste complicaţii – şi-ţi adaugi un bob de aur la trăirea ta de sfinţenie.

A suferi ocări şi batjocuri, fără să te porneşti cu ură împo-triva celui ce ţi le aduce. Oare, mai e nevoie, fiule Fortunat, a arăta cât de mult îţi simplifică viaţa punând în lucrare îndemnul acestei flori? Mai întâi, nu-ţi vei împovăra sufletul cu ura şi cu pornirea împotriva semenului tău, apoi, răbdând cu seninătate ocările şi batjocurile, vei „pune cărbuni aprinşi pe capul" acestui semen al tău (Rom. 12, 20), care se poate să intre în căinţă şi astfel, recunoscând, să intre şi el pe calea mântuirii.

A-ţi tăia voia ta şi a primi voia lui Dumnezeu, altă minunată floare, ale cărei învăţăminte dacă le vom urma, fiule Fortunat, vom scăpa de multe erori, de multe căderi, poate chiar şi de grele prăbuşiri, complicându-ne la nesfârşit viaţa cea de toate zilele.

A-ţi vedea nimicnicia şi a vedea măreţia lui Dumnezeu, – floare scumpă a Smereniei, tu eşti cea care ne fereşti de încâlcitele complicaţii ale Trufiei! O, fiule Fortunat, de-am mirosi cât mai des această floare şi i-am urma îndemnurile pe care ea ni le şopteşte la urechea sufletului, cât de simplă, cât de luminoasă, cât de aducătoare de sfinţenie s-ar face viaţa noastră!

A suferi cu răbdare iubitoare pe cel pe care nu-l poţi suferi. Câte fapte urâte şi jignitoare facem, fiule Fortunat, dacă nu ţinem seama de sfaturile acestei flori? Mânie, minciună, şiretenie, vicleşug – toate acestea se pot naşte dacă, nebiruindu-ne sila, dăm curs slobod primei noastre impulsii; şi ce lumină bună se iveşte în suflet şi cât de mult se simplifică toate, dacă, biruindu-ne, putem suferi pe cel de care, la prima vedere, socotim că trebuie să ne ferim. Tot aşa şi suferirea aceluia care te sâcâie cu întrebări nenumărate. Frumoasă floare e şi aceea de *a face bine mai departe celui ce s-a arătat nerecunoscător*. Simplificare – şi sfinţire.

Dar florile Smereniei din viaţa căminului nostru! O, câte mai sunt şi cât de bune sfaturi de simplitate şi de simplificare ne dau ele. Aici, mai ales femeia este aceea care se cade să dea pildă, deoarece, fiule Fortunat, ea este regina căminului, răspunzătoarea casei, îngerul sau diavolul, simplificatoare sau complicatoarea acestui nucleu de viaţă omenească, frumos între cele frumoase: căminul. Înţeleptul vechimii ne spune: „Femeile înţelepte zidesc casa, iar cele nebune o dărâmă cu mâna lor" (Pilde 14, 1). Simplu şi adevărat, fiule For-tunat. Iar Sirah ne spune: „Darul Domnului este femeia tăcută" (Înţ. Sir. 26, 16), în timp ce Solomon proclamă limpede: „Un jgheab care curge în vreme de ploaie şi o femeie arţăgoasă sunt la fel" (Pilde 27, 15). Nu putem să trecem cu vederea, fiule Fortunat, nici versetele din Sirah: „De este pe

limba femeii milă şi blândeţe, atunci bărbatul ei este rar printre oameni” (Înț. Sir. 36, 25), cum şi „Dar peste dar este femeia ruşinoasă” (Înț. Sir. 26, 17), iar Solomon ne spune: „Femeia care se teme de Domnul trebuie lăudată” (Pilde 31, 30).

În Noul Testament aflăm, de asemenea, multe versete privitoare la purtarea femeii, acasă, în lume, la biserică. Spicuim numai câteva. Sfântul Apostol Pavel spune Corintenilor: „Toată femeia care se roagă cu capul descoperit îşi necinsteşte capul său, căci e tot una cu a fi rasă” (I Cor. 11, 5). Iar Sfântul Apostol Petru, în cea dintâi Epistolă Sobornicească a sa, grăieşte atâta de părinteşte femeilor: „Femeilor, supune-ţi-vă bărbaţilor voştri... pentru ca bărbaţii voştri să fie dobândiţi de voi, văzând purtarea voastră cea curată şi cu frica lui Dumnezeu” (I Pt. 3, 1-2), şi tot el: „Podoaba voastră (a femeilor) să nu fie pe dinafară... ci să fie omul cel tainic, împodobit cu frumuseţe nepieritoare a duhului blând şi paşnic, care este de mare preţ înaintea lui Dumnezeu” (I Pt. 3, 3-4).

Citind acestea, lesne ne putem închipui, fiule Fortunat, cât de simplă şi de senină poate deveni viaţa unui cămin dacă, pe lângă celelalte virtuţi, femeia casei le are şi pe acestea. Virtuţi de împăcare, de tăcere, de înseninare – care, toate laolaltă, simplifică şi sfinţesc viaţa. Da, desigur, şi prin acestea, femeia îşi poate merita, pe bună dreptate, frumosul titlu de regină a căminului. Ea va căuta întotdeauna să evite pricinile de complicare, înmulţind pe cele de simplificare. Ea va „netezi căile” prin tăcere, prin sobrietate, prin luarea asupra ei chiar a greşelilor celor din casă, prin duh de împăcare, prin necontenită pornire de iubire, căci, fiule Fortunat, Smerenia, unită cu iubirea, alcătuiesc laolaltă marea putere de uşurare a vieţii, nu numai în cămin, ci peste tot locul unde se întâlnesc două voinţe contrarii, adică în lumea întreagă. În viaţa socială, unde sunt superiori şi inferiori, este, deopotrivă, nevoie de această simplificare prin puterea Smereniei. Sfântul Ioan Hrisostom

ne spune cu obişnuita-i înţelepciune: „Adevărata smerenie o găsesc în aceea că trebuie să cedăm pasul celor care par mai neînsemnaţi ca noi şi să respectăm pe cei care ar putea să ne fie inferiori”.

Dar n-am mai isprăvi, fiule Fortunat, dacă am căuta să prindem învăţături şi de la alte flori ale Smereniei, în ce priveşte simplificarea vieţii de toate zilele. Le putem întâlni peste tot şi le putem sorbi mireasma plină de învăţăminte cu privire şi la latura aceasta.

Am spus şi repetăm, fiule Fortunat, că, odată cu simplificarea vieţii prin puterea Smereniei, noi ne sfinţim viaţa, fie ea cât de neînsemnată în ochii oamenilor. Şi această simplificare aduce sfinţenie pentru că ea cuprinde în sine un rod de mortificare spirituală, o pornire şi o înfăptuire de Smerenie asupra noastră înşine, rod care nu poate aduce după sine, dacă este rod şi al iubirii, decât sfinţirea vieţii noastre pământești, care, la rându-i, este piedestalul vieţii de sfinţenie din ceruri.

Să cerem, aşadar, fiule Fortunat, lui Dumnezeu, să ne dăruiască acest duh de simplitate. Să-L rugăm să ni-l dea mai întâi în faptele mărunte ale zilelor vieţii noastre, în cele mici şi smerite, în cele nebăgate în seamă şi poate chiar dispreţuite, să ne dea duhul de simplitate al Fiului Său, Domnul şi Mântuitorul nostru, Căruia să-I cerem iertare că, deşi aşa păcătoşi cum suntem, vrem a ne asemăna şi în latura aceasta cu El. O, Doamne, Iisuse Hristoase, Domn al Smereniei şi al Sfintei Simplităţi, primeşte-ne şi nu ne lăsa afară, că, iată, dorim din tot sufletul să ne simplificăm prin smerenie viaţa noastră, ca să putem căpăta nădejdea mântuirii. Iar tu, Maică Sfântă, care toată viaţa ta ai strălucit în lumina simplităţii tale, ajută-ne s-o căpătăm şi noi, mijlocind întru aceasta la Fiul tău şi Dumnezeul nostru, că tu toate poţi când voieşti, o, dulce Mamă a sufletelor noastre!

XXVIII
SMERENIA FALSĂ – SMERENIA RIDICOLĂ

Smerenia, fiule Fortunat, ca orice sentiment omenesc, poate fi „contrafăcută”, adică ascunzând, sub aparenţa ei, un cu totul alt sentiment. Cu alte cuvinte, sentimentele pot fi făţarnice. Cuvântul „făţarnic” înseamnă tocmai acest lucru: sentimentul arată aşa cum se vrea arătat numai la faţă, deasupra, fără să aibă vreo legătură cu adâncimea ascunsă unde, corespunzător lui, stă un alt sentiment, de cele mai multe ori, contrazicător sau chiar contrariu celui arătat, celui de la suprafaţă. Am mai spus că cuvântul ipocrizie, echivalent cu făţărnicie, derivă de la masca actorilor din antichitate – masca ascunzând faţa actorului şi dând privitorilor chipul personajului: un rege, un judecător etc.

Mai sunt şi alte echivalente: prefăcătoria – a părea una şi a fi alta – şi altele. De pildă, cineva face milostenie şi e lăudat cu cuvintele: e un om milostiv. Dar acela a făcut milostenia din cu totul alt sentiment decât mila, de pildă, dintr-un interes, dintr-o trebuinţă de a fi socotit darnic – în fond el putând fi un om lipsit cu totul de sentimentul milei. Iar când jocul acesta este descoperit („Nu este nimic acoperit, care să nu iasă la iveală“ Lc. 8, 17), celui care l-a făcut i se spune: „făţarnicule!”.

Aşa se pot petrece lucrurile, fiule Fortunat, şi cu Smerenia: şi ea poate fi falsă, prefăcută, făţarnică, adică să acopere, cu faţa ei, un fond contrariu ei. În această privinţă, bine ştim, fiule Fortunat, că maeştrii neîntrecuţi erau fariseii şi cărturarii.

Îi aflăm în Sfânta noastră Carte fățărnicind chiar Smerenia. La vedere, ei erau foarte smeriți, dar numai la vedere. Înlăuntru? Dar cine putea să vadă înlăuntrul lor? Era Cineva care vedea: Dumnezeu, şi, de cele mai multe ori, le vedea şi faptele lor. Oricum, ei ne dau pilda Smereniei false, adică lucrul despre care voim a vorbi aici. Cu atât mai mult se cade a vorbi despre smerenia falsă, cu cât acest sentiment este unul de-o însemnătate foarte mare în viața noastră spirituală; sentiment care, adevărat sau fals, are contingențe apropiate cu problema mântuirii – dacă el e adevărat poate aduce mântuirea, dacă el e fals poate aduce osândirea, după ce, bineînțeles, smerenia falsă va fi complicat mult legăturile spirituale dintre oameni, prin faptul că ea, fiind o minciună, are toate relele acesteia.

Omul, fiule Fortunat, având inteligența, va putea să multiplice la infinit felurile de falsificare ale Smereniei. Aici, tot cărturarii şi fariseii vor fi în fruntea tuturor falşilor smeriți din întreaga vreme. Se cade ca, în ceasuri de răgaz, să medităm, fiule Fortunat, asupra locurilor din Evanghelie, unde dăm de ei. Ne vom putea lesne documenta asupra diferitelor false smerenii. Acum, vom căuta numai să schițăm câteva lucruri care trebuiesc înglobate în modesta noastră lucrare.

Aşadar, iată primul jalon: smerenia falsă este aceea care-i numai la văz, care e superficială, având dedesubt cu totul alt sentiment. Prin urmare, Smerenia e numai veşmântul, masca, grăirea, purtarea – toate calculate și conduse de diferite alte sentimente: interes, vicleşug, lăudare de sine, în fond, de acea mare potrivnică a Smereniei care este Trufia. Am văzut, fiule Fortunat, în cartea întâi cum Trufia, printre alte veşminte sub care se ascunde, foloseşte până şi pe acela al Smereniei. Smerenia, acest sentiment înalt şi luminos, ar trebui totdeauna să fie adevărată pentru a aduce atât mântuirea smeritului, cât şi

o mai bună vieţuire între oameni. Sfântul Hrisostom ne spune că „adevărata smerenie constă în a te coborî pe tine însuţi, privindu-te ca pe cel din urma dintre toţi". Iar Sfântul Apostol Pavel grăieşte: „Ca nişte gunoi suntem pentru lume şi ca nişte pulbere călcată de toţi" (I Cor. 4, 13). Aşa încât, fiule Fortunat, ne putem da seama cât de ticăloasă şi cât de osânditoare este Smerenia falsă. Astfel spune Sfântul Ambrozie: „Întâlnim adesea aparenţa Smereniei. În afară o modestie prefăcută, înlăuntru bunăvoinţa pentru sine care distruge Smerenia. Nici o smerenie, decât aceea care-i lipsită de vicleşug". Sub cuvântul „vicleşug" se înţeleg, fiule Fortunat, toate pricinile care falsifică Smerenia: interesele de orice fel, ajungerea la ţeluri prin smerenia falsă etc. Spusese lucrul acesta în adânca vechime şi înţeleptul Sirah, sub o formă care nu-i lipsită de un oarecare umor nevinovat, cum şi de o plasticitate spirituală, aşa cum obişnuieşte acest înţelept: „Este câte unul care face rău şi umblă smerit, şi cele dinlăuntrul ale lui sunt pline de vicleşug, care-şi pleacă faţa şi se face surd, dar când nici nu te gândeşti, el se apucă să-ţi facă rău" (Înţ. Sir. 19, 23). Şi tot Sirah ne dă şi „reţeta" cu care putem neutraliza smerenia vicleană, când spune: „Nu te încrede în vrăjmaşul tău, că în ce chip arama se rugineşte, aşa şi răutatea lui; şi de se va smeri, umblând plecat, întăreşte-ţi sufletul tău şi te păzeşte de el." (Înţ. Sir. 12, 12-13). Acelaşi sfat ne dă şi Apostolul când, vorbind Colosenilor, le spune: „Nimeni să nu se amăgească cu smerenia prefăcută"(Colos. 2, 18), adică să nu se amăgească nici cei care o folosesc, nici cei faţă de care este folosită.

Sfântul Ioan Hrisostom, fiule Fortunat, ne este şi aici un îndrumător spiritual, de-o adâncă pătrundere a lucrurilor. El care, se ştie, a dus cea mai aprigă luptă împotriva Trufiei este, totodată, şi nemilosul urmăritor al falsei smerenii, care,

repetăm, nu e decât o formă a Trufiei. Am putea defini falsa smerenie: o trufie fricoasă, ascunsă, o trufie care se teme că, dacă nu îmbracă haina Smereniei, nu-şi ajunge scopul, o trufie care se înjoseşte, îmbrăcând haina vrăjmaşului ei.

Să spicuim, fiule Fortunat, câteva locuri din învăţătura Sfântului nostru preaiubit, Hrisostom. Într-un loc el ne spune aşa, vorbind tocmai despre falsa smerenie, denumind-o smerenie trufaşă: „Smerenia zămisleşte mândrie, când nu-i sinceră. Cum aşa? Veţi zice. Vom răspunde: când ea urmăreşte încuviinţarea oamenilor şi nu a lui Dumnezeu, când e săvârşită întru aşteptarea laudei şi întru a avea de sine un cuvânt măreţ" – şi se dă o pildă: „Vine la tine un frate, să zicem un rob. Tu îl primeşti şi-i speli picioarele, şi de îndată te mândreşti cu aceasta: «Am făcut ceea ce nimeni n-a făcut, am săvârşit smerenia»". După cum se vede, fiule Fortunat, un tablou admirabil, din care putem prinde bune învăţături. Noţiunea falsei smerenii ne apare clară: o smerenie nesinceră. Scopul: lauda oamenilor şi cugetarea înaltă despre tine, amândouă ilustrate de pilda cu spălarea picioarelor robului. Şi mai avem aici, fiule Fortunat, în chip implicit şi că o asemenea smerenie nu duce decât la propria osândire a aceluia care o foloseşte, cum spune şi Sfântul Hrisostom mai departe: „Ai săvârşit o faptă de smerenie, nu te mândri, că pierzi roada; ca să nu se întâmple ca fariseul, care s-a mândrit că a plătit dijma şi şi-a pierdut răsplata". Cu felul lui de a vorbi deschis şi cu tărie, Sfântul Hrisostom ne mai spune: „Dacă smerenia trebuie să se schimbe în cursă în folosul trufiei, mai bine este pentru tine să nu fii smerit niciodată".

Uneori lucrurile se petrec altfel. Pentru a căpăta o slava de la oameni pe care, apoi, s-o folosim pentru interesele noastre pământeşti, de cele mai multe ori rele şi stricătoare de suflet, zicem despre noi în gura mare că suntem nişte mari păcătoşi,

fără ca noi să şi credem lucrul acesta şi fără să dăm altora voia de a ne spune la fel. Este cazul cu acel tânăr care, voind a lua rasă călugărească, a mers la un stareţ şi i-a cerut să-l primească în mănăstirea lui. Acesta l-a întrebat: „Ai tu destulă smerenie ca să faci lucrul acesta?". „Am", a răspuns acela, „căci, preacuvioase, om mai păcătos ca mine nu se află în lumea întreagă!". „Bine", i-a zis stareţul, şi l-a primit. Dar acest stareţ, fiind un monah foarte îmbunătăţit, a bănuit că smerenia tânărului este falsă. Şi l-a pus la încercare. L-a trimis să taie lemne în pădure, iar el, dezbrăcându-se de rasă, s-a îmbrăcat ţărăneşte, și aşa, ca din întâmplare, a trecut pe unde tăia lemne călugărul cel smerit.

Văzându-l, s-a prefăcut că-l batjocoreşte: „Ce faci aici, măi călugăre păcătos şi nevrednic?". Acela, ca muşcat de şarpe, a ridicat asupra călătorului o privire ca de erete şi, cu un glas plin de mânie, i-a spus: „Cine eşti tu, mă, să-mi spui tu mie că-s păcătos? De unde ştii tu că-s păcătos?". Atunci stareţul a surâs şi i-a răspuns: „Apoi nu mi-ai spus tu însuţi că eşti cel mai păcătos om din lume? Că, vezi bine, eu sunt stareţul tău". Aşa fac mulţi, fiule Fortunat. Am întâlnit şi noi prin locurile pe unde ne-a purtat bunul Dumnezeu şi am găsit, de pildă, femei care mi s-au recomandat: „Vă sărut mâna, eu, Ioana păcătoasa păcătoaselor", sau pe unii bărbaţi: „Vă sărut mâna, frate, eu Gheorghe, cel mai păcătos om de pe faţa pământului!". Iar când (după ce i-am dojenit pentru un asemenea fel de a grăi) am cercat a sta de vorbă cu ei, asupra vieţii lor, şi a le da sfat, am simţit cum sub „cea mai păcătoasă femeie" şi sub „cel mai păcătos om de pe faţa pământului" zăceau nişte trufaşi tari ca piatra şi fără nici un gând de a primi vreo îndrumare. Zice la acestea Sfântul Hrisostom: „Chiar de veţi zice mult rău despre voi, dar de nu veţi suferi să vi-l zică alţii, aceasta nu-i smerenie, nu mai

e mărturisirea greşelilor, ci e numai arătare şi slavă zadarnică. Veţi zice poate: Cum? arătare se cheamă a-ţi zice ţie însuţi păcătos? Da, căci, în felul acesta, ne clădim pe nedrept un renume din smerenie, suntem lăudaţi, suntem preţuiţi, în loc ca, din pricina unei purtări potrivnice, să fim dispreţuiţi, aşa că lucrăm pentru slavă... Căci iată: acum ne facem pe noi înşine păcătoşi, nevrednici, dar dacă altcineva ni le spune, iată-ne nemulţumiţi şi mânioşi". Căci tot Sfântul Hrisostom ne spune: „Nu va să zică a fi smerit de a te socoti drept un păcătos, când eşti în adevăr un păcătos". Ci calea cea dreaptă este, fiule Fortunat, aceea de a tăcea asupra păcatelor tale în faţa oamenilor şi a le spune lui Dumnezeu, în taină, sub epitrahilul duhovnicului tău, mulţumind lui Dumnezeu că ţi-a dat puterea să ţi le vezi, şi puterea, încă mai mare, să le mărturiseşti slujitorului Bisericii Lui. Că vezi, în grăirea ta asupra ta însuţi, în învinuirea ta asupra ta însuţi, stă un bob de Trufie, care face ca fapta ta să nu-și dea roada – şi încă poate fi şi o piatră de scandal pentru alţii. Prin aceasta ea devine o falsă Smerenie. Iar falsitatea, oriunde ar fi şi cu privire la orice ar fi, este o pricină de osândire, o depărtare de la nădejdea mântuirii.

Ajungând acum la *smerenia ridicolă,* vom spune, fiule Fortunat, că după cum în cartea întâi am aflat o Trufie ridicolă, tot aşa, şi încă mai cu multă uşurinţă, aflăm o Smerenie ridicolă, care se aseamănă foarte mult cu falsa Smerenie, atât ca înfăţişare, cât şi ca urmări. Chiar acei credincioşi care la tot prilejul îşi zic „păcătoşi", „foarte păcătoşi", „cei mai mari păcătoşi din lume" şi alte expresii de acestea ne dau imaginea unei Smerenii ridicole. Ei pot ascunde, cum am arătat, o falsă smerenie, dar ridicolul limbajului lor le scade chiar smerenia, presupunând că o au. Faptele credinţei noastre creştine, fiule Fortunat, nu se pot îmbrăca niciodată într-o

haină ridicolă, într-un limbaj ridicol. *Nu se potriveşte* pentru că *nu se cade*. Smerenia trebuie să se îmbrace totdeauna în haina sa, care niciodată n-a fost, nu este şi nu va fi ridicolă. Cel ce este smerit, folosind un veşmânt sau o grăire ridicolă, pierde mult din smerenia sa şi chiar poate s-o ameninţe în esenţa ei. Smerenia, fiule Fortunat, îşi are o „mândrie" a ei, în înţelesul că e demnă şi cu minte, conştientă că orice acţiune care ar face-o ridicolă este una potrivnică ei, menirii ei, sensului ei. Să ne gândim la Domnul, fiule Fortunat. Am putea noi vreodată măcar să îndrăznim a cugeta că El, prin vreo vorbă sau prin vreo faptă a Lui ar fi fost ridicol (Doamne, te rog, iartă-mă pentru cuvintele acestea)? Câtuşi de puţin. El, Smerenia însăşi, Îşi înfăţişează totdeauna smerenia Sa în chip liniştit, senin, fără a alege vreodată cine ştie ce exagerări. Pe când unii din credincioşi, spre a-şi arăta Smerenia (aşa cred ei) folosesc gesturi care aduc un zâmbet de compătimire: fac cruci, pornind din spate şi tăind aerul în cercuri largi; bat metanii care nu sunt departe, prin felul în care sunt făcute, anumite exerciţii de educaţie fizică, recită rugăciunile în felul actoricesc; aprind o lumânare pe care o poartă pe la toate icoanele, luminând cu ea mai ales chipul sfântului, după care o ridică în sus, ca pentru a spune un fel de: „vivat!"; ţin să fie văzuţi că aprind lumânările într-un anumit fel, ciudat, cu totul neobişnuit; ating icoanele cu mâna pentru a primi un presupus fluid care ar veni numai prin această atingere; alţii „sărută" icoanele cu... fruntea – şi aşa mai departe, fiule Fortunat, lucruri pe care le-am întâlnit în atâtea rânduri în lăcaşuri de rugăciune. Unii credincioşi se îmbracă înadins în veşminte voit smerite, fără să bage de seamă că se expun ridicolului. Alţi credincioşi cred că o culme a smereniei este „a bate bisericile", adică a tot schimba biserici, a se împărtăşi în aceeaşi zi la mai multe biserici, a cerceta un anumit număr de biserici pe lună (nu ştiu de ce cifra cea mai uzitată este 9?); a scrie şi a trimite tot la câte nouă credincioşi acel „lanţ al

Sfântului Anton", cu obligația, sub sancțiunea unui fel de blestem, ca fiecare din primitori să trimită şi el, la rându-i, la alți nouă credincioşi, folosind acelaşi conținut şi acelaşi soi de amenințare – că nu-i va merge bine dacă nu se execută. Dar mă opresc, fiule Fortunat, ca nu cumva să depăşesc cadrul şi scopul pe care-l urmărim aici. Nu. Credința Domnului Hristos respinge atât smerenia falsă, cât şi smerenia ridicolă, aceasta din urmă putând deveni foarte bine o falsă smerenie. Şi le respinge, fiule Fortunat, fiindcă credința noastră este una de mare decență, una de *aurea mediocritas*, adică de cale de mijloc, respingând toate extremele, toate excentricitățile, toate „vederile personale", în toate laturile – precum credința în sine, exprimare de credință, fapta de credință. Se înțelege lesne de la sine că, mai ales în materia Smereniei, lucrul apare şi mai accentuat. Religia noastră, învățătura Domnului Hristos, Biserica Sa – toate – toate sunt *simple*, luminoase, precum, deci, simplă şi luminoasă se cade a fi și trăirea creştină. „Urmăriți cele smerite" – ne îndeamnă nu numai Apostolul (Rom. 12, 16), ci Însuşi Domnul prin toate cele grăite şi prin toate cele săvârşite de El.

Te rugăm, Doamne, Stăpân şi Învățător al Smereniei, să ne dai o Smerenie adevărată, liniştită, demnă, cuminte, neatinsă de falsitate sau de ridicol – ca şi în felul acesta să ne asemănăm Ție, Mântuitor al sufletelor noastre. Iar tu, Maica minunatei Smerenii, ajută-ne să căpătăm şi noi o Smerenie adevărată, că tu, Mama sufletelor noastre, ne iubeşti şi ne vrei binele.

XXIX
SMERITUL
– Schiţă de portret –

Înainte de a purcede să schiţăm acest tip sufletesc, bine este, fiule Fortunat, să pătrundem cu duhul nostru în templu, unde „s-au suit doi oameni să se roage, unul fariseu fiind şi celălalt vameş” (Lc. 18, 10). Să ne uităm la amândoi şi, din felul cum se roagă ei, vom putea prinde şi felul de a fi al smeritului, care este unul total opus celui al trufaşului, înfăţişat prin mândrul fariseu. Tot ce găsim la trufaş va fi total răsturnat la smerit şi invers, aşa încât, văzând pe trufaş, vedem totodată şi pe smerit, prin contrast: sunt cele două feţe ale aceleiaşi medalii, una plină de întuneric şi de minciună, alta plină de lumină şi de adevăr. Privind mereu spre cei doi din templu, să încercăm, fiule Fortunat, a schiţa în câteva trăsături chipul spiritual al Smeritului. Fără îndoială că, şi până aici, acest chip s-a desprins din tot ce-am grăit despre Smerenie, totuşi socotit-am că nu e rău să scoatem din toate, aparte, chipul cel prea simpatic al celui smerit, chip care contrastează izbitor cu acela antipatic peste măsură al trufaşului.

Am vorbit, în capitolul al XV-lea din aceste însemnări despre vorbirea, tăcerea, privirea şi mersul Smereniei, aşa încât despre acestea nu vom face aici decât numai nişte adăugiri, pentru rest trimiţând pe cititor la capitolul arătat mai sus.

Aşa, vom spune, fiule Fortunat, că Smeritul se va feri, pe cât mai mult cu putinţă, să se folosească în vorbirea sa de pronumele „Eu" – acest cuvânt care a adus şi aduce atâta rău în lume, el înfăţişându-ne una din caracteristicile trufaşului. Rostirea de către smerit a acestui cuvânt – şi smeritul simte aceasta prin însăşi Smerenia sa – îi aduce o neplăcere, o stânjenire, ca şi cum şi-ar părăsi felul său de a fi. Desigur că-şi va da şi el părerea faţă de un semen sau în societate asupra unui lucru, dar el, pe lângă că şi-o va da în chip rezervat, va căuta să-şi înlocuiască cuvântul blestemat cu nişte echivalente smerite: „se poate că e aşa", „cred că nu sunt departe de adevăr când spun aşa", şi chiar când va folosi pe „eu", îl va rosti pe un ton care va exclude cu totul aroganţa şi încrederea în sine.

De aici, fiule Fortunat, va decurge şi întregul fel de a vorbi al Smeritului. Vorbirea lui va fi caracterizată prin blândeţe, prin duh de stăpânire asupra sa însuşi, prin cumpănire. El nu va vorbi niciodată (sau foarte rar, când e provocat şi când tăcerea lui ar putea fi răstălmăcită ca o faţă ascunsă a Trufiei), zic, nu va vorbi niciodată despre sine sau despre lucrările sale, va lăsa să se vadă că el îşi dă seama, mai întâi, că toate sunt relative şi, apoi, mai însemnat, că atât facultăţile sale personale, cât şi lucrările ieşite din aceste însuşiri nu sunt decât nişte daruri ale lui Dumnezeu, Care, din bunăvoinţă şi îndurare i le-a hărăzit lui, cugetând mereu la micimea lui şi la măreţia Dăruitorului. De va fi vreun artist, Smeritul încă mai mult îşi va da seama de înalta hărăzire dată lui de Dumnezeu, Care, făcând din el o unealtă supusă, coboară pe pământ, prin jghiabul artei, frânturi din frumuseţea Sa. Tot de aceea, Smeritul se va feri să judece pe semenul său, dându-şi seama că de cele mai multe ori judecata omenească poate lesne greşi. Dimpotrivă, smeritul va fi grabnic în a recunoaşte meritele altuia, spunându-şi părerea cu cumpăt şi cu seriozitate. Spunem

şi de data aceasta, fiule Fortunat, cum am mai spus şi în altă parte, că dacă smeritul se fereşte să judece pe altul, aceasta nu trebuie să însemne ca el să fie mut, să nu-şi poată da niciodată părerea sa asupra unei fapte rele a semenului său. Nu, ci numai că „judecarea" semenului să fie făcută de el cu părere de rău şi nu cu duh de răutate şi de osândă. La rândul ei, tăcerea smeritului nu trebuie să fie o tăcere acră, posomorâtă şi, încă mai puţin, una răutăcioasă, ci tăcerea lui trebuie să fie blajină şi cu zâmbet bun, vorbind prin ea: „trebuie să tăcem în împrejurări ca acestea, ca să nu cădem în vreo greşeală". În felul acesta, Smeritul va fi şi un bun izvor de învăţătură pentru alţii, aşa precum este, de altfel, prin însăşi smerenia sa în toate.

La judecata favorabilă, pe care ar face-o altul asupra Smeritului, el, fără a o respinge spre a nu jigni pe cel care i-o face, o va primi cu duh de aplecare şi cu acelaşi bun zâmbet, care sunt cea mai bună mulţumită adusă cuvintelor de aprobare. Dar de îndată, Smeritul va încredinţa toate Domnului, el, personal, uitându-le. Dacă părerea este defavorabilă, Smeritul va avea acelaşi duh şi acelaşi zâmbet, el dându-şi seama, cel dintâi, de slăbiciunea sa şi de nedesăvârşirea lucrărilor sale. Iar dacă, după fire, ar avea o mâhnire în suflet, va aşeza-o şi pe ea la picioarele Domnului, silindu-se să uite şi gândind la nimicnicia şi piericiunea lucrurilor pământeşti. Oricum, fiule Fortunat, Smeritul nu va primi nici într-un caz titulaturi lăudătoare sau pompoase. Le va respinge ca pe ceva cu totul nepotrivit smereniei sale. Dacă e avocat sau artist şi i se spune „maestre" sau alt cuvânt similar, el va opri pe acela de a-l rosti mai departe – oprire făcută cu acelaşi duh sau cu întâmpinarea: „Dragul meu, numai Dumnezeu este maestru", sau în alt fel. Tot aşa, cu cuvintele de laudă. Smeritul se va simţi jignit de ele şi acela va fi rugat să nu mai continue, sau să

schimbe el vorba. Dar şi aici, fiule Fortunat, se cade a face o distincţie. Una este a lăuda cu cuvinte, de cele mai multe ori goale, pe cineva şi alta este de a vorbi serios şi cumpănit cu cineva despre meritele sale, cum am arătat mai sus. Smeritul le va primi, dar şi pe ele le va aşeza la picioarele Domnului şi le va uita sau se va sili să le uite. Smeritului nu-i plac formulele prea reverenţioase de adresare. Suportă foarte greu pe „dumneavoastră" şi, fără a cere numaidecât pe „tu" (ceea ce e şi cu neputinţă uneori), preferă pe „matale", căci şi „dumneata" i se pare rece şi distant, Smeritului plăcându-i căldura şi apropierea între suflete.

Privirea Smeritului va fi, de asemenea, una din blajinătate şi de prietenie, el dându-şi socoteala prea bine că sufletul grăieşte uneori mai bine prin privire decât prin vorbe. Privirea este calea cea mai directă între suflet şi cele din afară, și cea care n-are timp să se pervertească fiind aproape fulgerătoare. Graiul străbate o cale mai lungă, aşa că poate căpăta modificări până ajunge la limbă şi la buze. Chiar şi asupra tăcerii, privirea are această precădere, tăcerea având şi ea vreme să se altereze de-a lungul ei. Oricum, privirea Smeritului nu înseamnă numaidecât o privire lăsată în jos, ci, am spune, dimpotrivă, că ea este o privire care se uită în ochii omului, bineînţeles nu cu îndrăzneală şi, mai puţin, cu aroganţă, ci cu acelaşi chenar de zâmbet bun şi îngăduitor, care convinge şi mângâie.

Mersul Smeritului nu va avea nici într-un caz vreo aliură de grabă falsă, de încetineală care ar vrea să vădească o cugetare adâncă, de orice ostentaţie spre a atrage privirile asupra lui. Ci un mers „normal", cum merge omul la treburile lui, uneori mai încet, alteori mai grăbit – totul este ca acest mers să nu aibă nimic de „arătare" în el, să pară ceea ce nu este în realitate. Într-un cuvânt, fiule Fortunat, atât vorbirea, cât şi celelalte manifestări ale Smeritului să aibă pecetea unui duh

de stăpânire de sine, de cumpănire, de blajinătate. În toate însă, Smeritul se va feri şi de vulgaritate, vulgaritate care, dacă privim bine, fiule Fortunat, poate ajunge până a fi un viciu, în înțelesul că strică virtuții. Spune atât de frumos în una din cugetările sale monseniorul Vladimir Ghika: „Vanitatea este una din cele mai de netăgăduit vulgarități: nu este noblețe pe care ea să n-o facă să cadă". Smeritului i se pare că-şi despoaie trupul, dacă ar fi vulgar. Are o simțire de mare repulsie pentru vulgaritate, pentru neruşinare într-un cuvânt. De aceea el fuge de ea şi încă mai cu neputință îi este a cugeta că el însuşi ar fi vulgar prin ceva, cugetare, vorbă sau faptă. Smeritul, fiind o ființă omenească în drum spre sfințenie, nu mai poate, cu nici un chip, să cugete lucruri urâte fără a nu se scârbi cu totul de ele, el nu mai poate auzi glume proaste, vorbe cu două înțelesuri, şi cu atât mai puțin a face haz de ele sau a le grăi el. O mare putere lăuntrică îl opreşte de la toate acestea. Un val grabnic şi fierbinte de ruşinare îi cuprinde sufletul; şi chiar trupeşte, simte în aceste prilejuri un fel de durere, un rău nespus, o sâcâială, o scârbire... Am arătat, de altfel, fiule Fortunat, în capitolul XXVI al acestei cărți, cum Smerenia aduce sfințire întregii ființe omeneşti – gând, vorbă, purtare etc.

Smeritul, fiule Fortunat, se sileşte să suporte pe omul sâcâitor sau pe acela care, fără pricină, îi este antipatic. El se înfrânge la tot pasul pe sine şi, fără a face lucrul dintr-o compasiune care ar putea jigni, el îl face dintr-o cugetare simplă: şi eu pot fi antipatic altcuiva – sau altuia să-i par sâcâitor. Şi apoi, Smeritul se va gândi mereu la Domnul, Care, vai, fiule Fortunat, a suferit pe toți, până într-atâta, încât de vreo câteva ori a strigat: „Până când vă voi suferi?". Şi dacă Domnul a suferit pe atâția, cum Smeritul n-ar suferi pe cei câțiva care l-ar sâcâi sau i-ar fi antipatici. Dimpotrivă,

treptat, el se va sili să-i şi iubească. Maica Tereza din Lisieux ne povesteşte un minunat caz din viaţa ei de călugăriţă. Avea o soră pe care, mărturiseşte ea însăşi în cartea sa de amintiri, nu o putea suferi, fără nici o pricină. Dându-şi seama că păcătuieşte având un asemenea sentiment, Maica Tereza a luat hotărârea eroică de a-i surâde ori de câte ori o va întâlni, cu un surâs blajin şi binevoitor, chiar dacă în clipa aceea ar fi simţit antipatia veche pentru sora sa. Şi a făcut lucrul acesta mereu. Sora aceasta, îmbolnăvindu-se grav, a cerut ca la patul ei să vină Maica Tereza spre a-i face o mărturisire. Maica Tereza a alergat, fireşte, de îndată şi i-a primit mărtuisirea: „Scumpă soră Tereza, se poate să mor – nu ştiu. Dar vreau ca înainte de a muri să-ţi mulţumesc pentru surâsul tău, pe care mi-l dădeai ori de câte ori mă întâlneai. El mi-a fost de un mare sprijin în viaţa aspră pe care, bine ştii, o ducem aici".

Smeritul, fiule Fortunat, va suferi nedreptăţile, cu resemnare şi cu acelaşi duh de stăpânire şi de cumpăt. El va imita pe Domnul, săvârşindu-I poruncile cu privire la răbdare. Va urma şi îndemnul Sfântului Apostol Petru care ne spune minunate lucruri asupra răbdării la nedreptate. Le repetăm aici: „Dacă răbdaţi când faceţi bine şi pătimiţi, aceasta este plăcut lui Dumnezeu" (I Pt. 2, 20). Smeritul ştie, fiule Fortunat, că mai devreme sau mai târziu, dreptatea va ieşi la iveală, căci cum am mai spus, el ştie că Însuşi Domnul ne-a încredinţat că nu este nimic ascuns care să nu iasă la iveală – şi nimic acoperit care să nu se vădească, atunci când El Însuşi, Domnul, va crede că trebuie să înceteze asuprirea nedreptăţii, cu atât mai degrabă cu cât ea a fost suportată mai cu răbdare. De aceea, Smeritul rabdă cu seninătate nedreptatea, de orice fel ar fi ea.

Smeritul suferă şi pe cei nebuni, după cum ne încredinţează Apostolul când scrie Corintenilor: „Căci voi fiind înţelepţi, suferiţi cu voie bună pe cei nebuni” (II Cor. 11, 18). Desigur, fiule Fortunat, nu este vorba aici despre nebunii propriu-zişi, ci de „nebunii” tuturor trufiilor, ai tuturor ereziilor, ai tuturor faptelor neplăcute lui Dumnezeu, cu care Sfântul Apostol avea de luptat din greu.

Smeritul, contrar Trufaşului, nu va căuta niciodată locurile din frunte, ci, fără a căuta numaidecât pe cele din urmă, se va aşeza în aşa fel încât să se piardă printre cei mulţi. Căci cu dreptate spunea un Sfânt Părinte: „Nici în frunte, nici în coadă, căci amândouă se văd”. La biserică, la adunări, la agape, la unele ospeţe la care este chemat şi el, Smeritul se va conforma întru totul sfatului dat de Domnul în parabola cu chemarea la nuntă: „Când vei fi chemat de cineva la nuntă [...] tu te aşază la locul din urmă, ca să vie cel ce te-a chemat şi să-ţi zică: «Prietene, mută-te mai sus!»” (Lc. 14, 8 ş.u.). El nu va imita niciodată pe cărturari şi pe farisei, care căutau totdeauna locurile din frunte, ca să fie văzuţi, stimaţi şi lăudaţi. Smeritul se va asemăna vameşului din templu, care, în marea lui Smerenie, ieşită mai ales din adânca convingere a marii lui păcătoşenii, stătea la intrare, nevoind şi neputând măcar să ridice ochii spre lumina altarului.

În orice împrejurare ar fi pus, Smeritul, fiule Fortunat, nu va face nimic spre a fi văzut, ci mai mult îi va plăcea să nu fie băgat *de seamă* şi nici *în seamă*, ci să fie lăsat în mulţime, ca astfel el să-şi îndestuleze smerenia sa. Dar şi aici se cere o atenţie, fiule Fortunat. Smeritul să nu caute a face acestea tocmai spre a fi văzut şi lăudat, ci toate trebuie să decurgă în chip firesc şi ca de la sine. Căci spunea un înţelept creştin: „Cel ce vrea să fie luat în seamă face uneori în aşa fel încât,

tocmai prin purtarea lui rezervată, să poată, mai lesne, fi luat în seamă" (adică o smerenie vicleană).

Smeritul, fiule Fortunat, va fugi cu orice chip de vicleşug, vicleşug care are o sută de feţe, pe care el le va simţi ca pe tot atâtea curse primejdioase, una din definiiţile Smeritului fiind şi aceea a omului lipsit de vicleşug, aşa precum Însuşi Domnul a spus despre Natanail: „Iată, cu adevărat, israelit în care nu este vicleşug" (In 1, 47).

Smeritul, de asemenea, va fi străin de orice minciună, căutând să n-o folosească niciodată în viaţa sa. Ci, dimpotrivă, el va fi slujitor virtuţilor toate, între care grăirea şi respectarea adevărului vor fi lucruri şi stări obişnuite lui.

Dar încă n-am isprăvit, fiule Fortunat, cu schiţarea portretului Smeritului, aşa că încheiem aici capitolul şi vom împlini schiţa în capitolul următor.

XXX
SMERITUL
– Schiţă de portret –
(urmare)

Credinţa Smeritului va fi una simplă, liniştită, fără frământări zadarnice întru căutarea unor răspunsuri la întrebări care trec dincolo de inteligenţa omenească. El se mulţumeşte cu lumina limpede a Evangheliei, crede cu tărie în adevărurile arătate în ea, se opreşte a le discuta şi, cu atât mai mult, a le răstălmăci. De aceea nu vom găsi pe Smerit în societatea sectanţilor, el simţind prin însăşi smerenia sa că, acolo, mare preoteasă cvasipăgână este Trufia, adică alungarea a tot ce este smerit. Asupra lucrurilor pe care mintea sa nu le înţelege, ca şi asupra cunoscutelor întrebări asupra răului în lume, a nedreptăţirii celor drepţi, a bunului trai al celor răi, asupra Tainelor Sfinte din învăţătura şi din Biserica Domnului Hristos, Smeritul va lua totdeauna o atitudine de supunere, socotind că, din pricina puţinătăţii şi a înţelegerii sale limitate, el nu poate pătrunde în esenţa acestor probleme, pe care el le socoteşte a fi apanajul exclusiv al lui Dumnezeu. El ştie că e creştin, că trebuie să lucreze virtuţile, că trebuie să facă binele, că trebuie să stea sub ascultarea Bisericii şi a slujitorilor ei, că ar fi o pierdere de vreme zadarnică a se apuca să vânture tot felul de vorbe care nu duc la nimic, şi se simte fericit în sensul duhovnicesc al cuvântului, adică are pace în suflet, iubire pentru Dumnezeu şi pentru semenii săi, alungând de la

sine orice pornire de mânie, de antipatie, de nerăbdare, de invidie. El e mulțumit de *poziția* sa sufletească, dar e mereu nemulțumit de sine, în sensul că socotoceşte drept prea puțin tot ceea ce face stând pe această poziție. Nemulțumirea lui nu e o vorbă, ci o realitate; totuşi, el nu o va împinge niciodată dincolo de margini, dându-şi seama că atunci nemulțumirea sa ar putea fi un început de trufie. În credința sa, care totdeauna este calea de mijloc, „dreapta socoteală" arătată de Sfinții Părinți, el nu se va afla niciodată pe o poziție extremă, poziție pe care nu o priveşte ca normală decât numai în anumite cazuri când harul lui Dumnezeu a voit ca un creştin să ia calea călugăriei sau a pustniciei. Smeritul se simte nevrednic de aşa ceva, iar dacă, totuşi, e ales de Dumnezeu întru aceasta, el încă mai tare se va sili a-şi mări smerenia. Tot în felul acesta Smeritul priveşte şi Sfintele Taine ale Bisericii, şi, îndeosebi, Sfânta Împărtăşanie. El le primeşte cu încredere şi fără întrebări, întrebări pe care (dacă se ivesc) el le goneşte ca pe tot atâtea atentate aduse credinței sale. „*Dacă Domnul a zis aşa,* dacă Biserica cere aşa, ea, care-i Domnul Însuşi, eu – zice Smeritul – voi spune tot aşa." A întreba e totuna pentru Smerit cu a se îndoi, și el nu vrea câtuşi de puțin lucrul acesta. Chiar dacă simte în sufletul său o uscăciune şi o nevrednicie față de Sfintele Taine, el aruncă vina numai asupra sa, nu asupra Tainei în sine. Smeritul va spune totdeauna că e nevrednic de ele, dar totdeauna le va lua cu încredințarea că ele cuprind una din temeliile credinței creştine şi ale propriei sale mântuiri. Smeritul se fereşte de filosofarea credinței, pe care o socoteşte tot ca pe o îndoială. El ştie că, din aceste filosofări şi vânturări de păreri personale, au ieşit toate acele trufaşe secte care au fost cele mai mari dușmane ale Bisericii, dar pe care Biserica, prin puterea ei infinită şi prin veşnicia ei, le-a dat deoparte ca pe nimica. Iar dacă

Biserica a făcut aşa, Smeritul va face ca ea, respingând orice aplecare sau orice ispitire, care i-ar slăbi poziţia lui fermă de pe temelia dreptei credinţe.

Să nu credem însă, fiule Fortunat, că dacă credinţa Smeritului este aşa, ar însemna că ea n-ar fi în stare de a fi îndrăzneaţă şi vehementă. Să precizăm: nu aroganţă şi nici violenţă. Îndrăzneala smeritului este tărie în convingere şi apărare împotriva a tot ceea ce ar năzui să clatine această convingere, iar vehemenţa Smeritului nu va lua niciodată aspectul dezordonat al atâtor atitudini care ar părea vehemente, dar nefiind în fond decât violenţe şi îngâmfări. Nimeni nu va apăra mai cu tărie şi mai cu vehemenţă pe Domnul, Biserica Lui, învăţăturile Lui, pe Maica Domnului şi pe sfinţi, ca Smeritul. Şi tot Smeritul este acela care-şi va apăra cu aceeaşi tărie şi vehemenţă, propria sa credinţă. Avem înaintea noastră chipul duhovnicesc al Sfântului Hrisostom, care, şi din acest punct de vedere, a unit în fiinţa sa spirituală într-un chip minunat smerenia extremă cu vehemenţă extremă. Lucrul s-ar părea explicabil – şi totuşi se explică degrabă; extremă smerenie în viaţa sa şi în iubirea pentru cel păcătos; extremă vehemenţă în combaterea păcatului şi a sectarilor. Feţele luminoase ale aceluiaşi suflet, peste care dăinuiau lumina şi iubirea lui Dumnezeu.

Să trecem acum, fiule Fortunat, la rugăciunea Smeritului. Această rugăciune se va asemăna cu credinţa lui, va fi simplă, adâncă, arzătoare, dar lipsită de orice exagerări. Smeritul îşi dă seama şi în rugăciune de nimicnicia sa proprie şi de măreţia lui Dumnezeu – şi de aceea el stă aplecat şi-şi şopteşte întreg sufletul său la urechea lui Dumnezeu. Pentru aceasta nu e nevoie de cine ştie ce aluri hieratice, de cine ştie ce fraze largi şi răsunătoare, ci de aplecare, de căinţă, de lacrimă. Priveşte, fiule Fortunat, la rugăciunea pe care o face

în templu vameşul, care îşi vede întreg păcatul şi întreaga-şi neputinţă. Abia dacă şopteşte cu foc: „Dumnezeule, milostiv fii mie păcătosul" (Lc. 18, 13). Aşa vorbeşte Smeritul cu Dumnezeu, iar nu ca fariseul trufaş, care nu se roagă, ci se laudă pe sine. Smeritul nu va face ca acei care se opreau şi se rugau prin adunări şi pe la răspântii, ca să fie văzuţi de oameni, ci ca acei care se roagă în taină (Mt. 6, 5-6). O asemenea rugăciune este ascultată de Dumnezeu şi despre acest fel de rugăciune ne spune înţeleptul Sirah: „Rugăciunea celui smerit norii va pătrunde şi nu se va mângăia până nu va ajunge acolo" (Înț. Sir. 35, 18). Adică, pe lângă smerenie, rugăciunea trebuie să fie stăruitoare.

Milostenia Smeritului, de asemenea, va fi ca şi rugăciunea lui, în taină: „Să nu ştie stânga ceea ce face dreapta ta" (Mt. 6, 3). Sau se va asemăna cu femeia văduvă, care şi-a dat cei doi singuri ai săi dinari la cutia milelor (Mc. 12, 41; Lc. 21, 1). Ea a dat tot ceea ce avea şi a dat în taină, pe furiş, ca să nu fie văzută.

Se înțelege de la sine, fiule Fortunat, că Smeritul nu se va lăuda niciodată nici cu rugăciunea sa, nici cu milostenia sa, socotind, ca şi despre credința sa, că atât rugăciunea sa, cât şi milostenia sa sunt slabe şi nevrednice şi că numai Dumnezeu este Acela care, văzându-i sufletul cu care le-a făcut, le va face rodnice. Sfântul Hrisostom ne spune limpede: „Da, numai acela e cu adevărat smerit care se sileşte a se încredința pe sine că n-a făcut nimic meritoriu în tot binele pe care l-a realizat, şi care socoteşte, serios, că n-a ajuns la culmea desăvârşirii". Smeritul va avea mereu sentimentul nedesăvârşirii sale, cu atât mai mult cu cât va progresa pe calea spre Căpetenia desăvârşirii, Domnul Hristos. Ci el ştie că trebuie să aibă armele pe care, iată, fiule Fortunat, tot Sfântul Hrisostom ni le îmbie tuturora când zice: „O inimă înfrântă şi smerită, un suflet

rezervat, gânditor, cast, mortificat, iată darurile lui Dumnezeu, iată armele pe care trebuie să le avem în mâini". Credinciosului care se laudă pe sine, crezându-se, totuşi, că e smerit, Hrisostom îi smulge masca de pe faţă, spunându-i: „Eşti smerit şi te crezi cel din urmă dintre fraţii tăi? Nu te duce să te slăveşti cu aceasta; nu prinde prilej din aceasta de a insulta pe fraţii tăi. Ar însemna să-ţi pierzi meritul şi slava". Ci smeritul, fiule Fortunat, nu se va lăuda decât mai întâi cu tăcerea. Apoi se va lăuda cu slăbiciunile şi cu neputinţele sale ca Sfântul Apostol Pavel: „Nu mă voi lăuda decât numai întru neputinţele mele" (II Cor. 12, 19). Sfântul Apostol Iacov ne spune şi el cu privire la acestea: „Fratele de stare smerită cu înălţimea sa sufletească să se laude" (Iac. 1, 9). Apoi, fiule Fortunat, să se laude cu slujirea fraţilor, căci, cum spune Însuşi Domnul: „Cel mai mare dintre voi să fie ca cel mai mic" (Lc. 22, 24), şi îndeosebi Smeritul va să urmeze cuvintele Sfântului Apostol Pavel, pe care le-am mai pomenit: „Pentru toţi toate m-am făcut" (I Cor. 9, 22).

În toate acestea, fiule Fortunat, Smeritul va rămâne totdeauna cumpătat. Oricâte şi oricât de mult ar fi făcut el, rămâne mereu în smerenia şi în tăcerea sa, fiind mereu conştient de micimea şi de neputinţa sa. Precum spune din nou Sfântul Hrisostom, cel care a fost părtaş atât de deplin al Smereniei şi tot pe atât de deplin vrăjmaş al Trufiei: „Dacă păcătosul, încărcat de fărădelegi, câştigă atât de mult mărturisindu-le, ce bogată diademă este păstrată acelora care, bogaţi în duhuri bune, nu păstrează mai puţin sentimentele Smereniei?"

Dar ceea ce face puterea Smeritului îndeosebi, fiule Fortunat, (şi aici mi se pare că mă aflu la un punct culminant) este că el, Smeritul, *are în toate sensul infinitului, al absolutului, al veşnicului*. Şi el pe toate le face având prezent în mintea şi

în sufletul său acest sens: *sub specie aeternitatis.* Pe toate le raportează la Veşnicie, la Infinit, la Absolut – adică, fiule Fortunat, la Dumnezeu. El ştie, simte, trăieşte, realizează, împlineşte având mereu în fiinţa sa spirituală gândul că numai făcându-le pe toate călăuzit de acest sens, toate ale sale vor rămânea în ocolul Smereniei. Dându-şi seama că „toate sunt deşertăciune", dacă le lipseşte acest sens. Smeritul se apleacă lesne, cu plăcere, cu fericire chiar, sub dulcea povară a acestui sens şi priveşte spre veşnicie, spre infinit, spre absolut, simţind în ele pe Dumnezeu în toate preaslăvitele Sale însuşiri, zicându-şi: „Vierme sunt, iar tu, Doamne, eşti singurul care poţi zice: «Eu sunt». Ce însemnez eu faţă de Tine, orice aş săvârşi pe pământ, oricât de mari şi merituoase ar fi faptele mele, oricât de curată ar fi viaţa mea? Nu, Doamne, fir de nisip rămân, căruia numai Tu poţi să-i dai un strop de strălucire. Nimicnicia mea numai Tu, Doamne, o poţi preface în unealta propriei mele mântuiri. Altfel, rămân un vierme, pe care diavolul îl striveşte sub talpa trufiei lui". Sfântul Vasile cel Mare ne spune cu atâta cumpăt apostolic: „Când veţi simţi ridicându-se în inima voastră valuri de trufie, cugetaţi de unde vă trageţi, că nu sunteţi decât pulbere".

De aici, vedem lesne, fiule Fortunat, cum Smeritul, stând sub această lumină, va fi lipsit de ambiţii deşarte, va trăi departe de invidie, se va feri de intrigi şi de bârfiri, va avea oroare de slava zadarnică a lumii, va fugi de onoruri şi de laude. În schimb, va practica mai cu uşurinţă şi mai deplin virtuţile, se va lăsa mai slobod în braţele ascultării şi va fi, fără sforţare, mai bun, mai înţelegător, mai îngăduitor, mai plin de iubire pentru Dumnezeu şi pentru oameni – prin toate acestea simplificându-şi la extrem trăirea sa pământean cum am arătat în unul din capitolele precedente. De asemenea, fiule Fortunat, Smeritul, fiind stăpânit de acest sens al veşniciei, va putea

suporta mai uşor suferinţele şi încercările pe care Dumnezeu le îngăduie să vină asupra lui, tocmai pentru a-i desăvârşi smerenia, căci el îşi va spune mereu: ce sunt aceste suferinţe trecătoare faţă de veşnicie?

Răsplata Smeritului? O, fiule Fortunat, multe s-ar putea spune drept răspuns la această întrebare care a răsărit din condeiul meu. Mai întâi, Smeritul va fi răsplătit cu o mare pace sufletească, chiar în viforul celor mai mari încercări. El nu se va clătina, tocmai din pricinile arătate mai sus. El va avea o fermă putere de stăpânire asupra sa însăşi, neconfundând-o niciodată cu încrederea în sine, cu îngâmfarea, cu Trufia. El va fi totdeauna învingător, chiar când, după slaba minte omenească, el ar fi învins. Când, în cartea întâi, am vorbit despre Trufaş, am arătat cum el, care se crede totdeauna biruitor, este biruit totdeauna. Aşa şi cu Smeritul, el nu se simte biruitor, se lasă să fie crezut biruit, deşi el un singur lucru ştie: că Domnul ne-a asigurat că „tot cel ce se va înălţa va fi smerit, şi tot cel ce se va smeri va fi înălţat" (Mt. 23, 12; Lc. 14, 11). Şi va fi mai ales biruitor, fiule Fortunat, pentru că are cu el pe Domnul puterilor, pe Însuşi Domnul nostru Iisus Hristos. Se va putea petrece cu el aşa cum s-au petrecut lucrurile în parabola cu cei chemaţi la nuntă, precum am arătat mai înainte: „va fi chemat să ia locul mai sus". Răsplată necerută şi nici aşteptată de Smerit, dar care-i poate veni de la Cel care cheamă la nuntă, adică Domnul, Care cheamă pe cei smeriţi la ospăţul mântuirii. Înţelepciunea veche are cuvinte frumoase despre unele răsplăţi ale Smeritului. Înţeleptul Solomon spune: „Cel smerit are parte de cinste" (Pilde 29, 23); iar celălalt mare înţelept, Sirah, adaugă: „Înţelepciunea înalţă capul celui smerit şi-l face să şadă între cei mari" (Înţ. Sir. 11, 1), şi tot el: „Cu cât eşti mai mare, cu atât mai mult te smereşte – şi înaintea

Domnului vei afla har". Iar preaiubitul nostru Sfânt Hrisostom ne spune aşa de frumos despre una din răsplăţile Smeritului: „Omul smerit este un farmec pentru oricine; totdeauna în pace cu toată lumea, el nu-i în război cu nimeni". Da, fiule Fortunat, întreagă dreptate are acest mare conducător moral al întregii creştinătăţi. Am întâlnit şi noi în lungul drum al vieţii noastre câteva specimene rare ale Smeritului – şi, în adevăr, plăcut farmec am simţit în preajma lor. Ei aveau în jurul frunţii un început de aureolă, sfinţenia era foarte aproape de adâncul fiinţei lor. Cuvântul lor era dulce şi paşnic, chiar când de sub el se ivea o tărie de granit; purtarea lor, o încântare; mersul lor, un fel de legănare pe drumul spre veşnicie; surâsul lor, rază blândă de soare; sfatul lor, grăirea lor, o armonie rară. Ei îşi începeau veşnicia încă de pe pământ. Ţi-i aduci aminte, fiule Fortunat! Da, lucrul acesta, îndumnezeirea omului prin Smerenie, este cu putinţă pe pământ. Dar, în afară de aceşti prototipi, am întâlnit, fiule Fortunat, mulţime de smeriţi, care, şi ei, mai în mic, reflectau aceleaşi mari calităţi.

Dar răsplata cea mai mare şi cea din urmă a Smeritului este mântuirea: „cununa alergării sale" – ţelul suprem al trăirii creştine pe pământ. Zadarnic va fi fost traiul nostru pământesc, dacă, în zarea tuturor gândurilor, tuturor vorbelor, tuturor faptelor noastre nu vom mai fi avut scris în litere de duh cuvântul: mântuire!

Şi acum, fiule Fortunat, după ce ne-am ostenit a schiţa, după puterile noastre „fermecătorul" chip al Smeritului, îmi vine în minte o întrebare, care însă aduce după ea o spaimă. Mai că n-aş mai spune-o. Şi totuşi... să îndrăznesc. Iată întrebarea, fiule Fortunat: „Oare, noi suntem smeriţi?". Îmi ard buzele la rostirea acestor cuvinte şi cea dintâi pornire a

sufletului este aceea de a rosti cu putere şi cu convingere: Nu! Ne uităm în urmă şi ne ia puhoiul tuturor trufiilor noastre; ne uităm în urmă şi abia dacă găsim câteva firicele de adevărată smerenie; ne uităm în urmă şi ne întristăm... Vai, Doamne, ce de rătăciri, ce de mergeri pe drumul pierzaniei, ce ambiţii prosteşti, ce de invidii veninoase, ce de făţărnicii arţăgoase, ce de îngâmfări prosteşti, ce de trufii goale şi osânditoare – şi cât de puţină Smerenie! Ne pălesc lacrimile şi ni se îndoaie, ca de la sine, genunchii, şi ne apare, în lumină, chipul preaiubitului nostru frate, vameşul din templu, şi o rază de nădejde se revarsă în sufletul nostru... Şi iată, Doamne, nici noi nu îndrăznim să ridicăm ochii la cer, ca şi el ne batem pieptul, ca şi gemem cuvintele, care, singure, ne pot aduce nădejdea scăpării noastre, scumpele cuvinte ale Vameşului: „Ai milă, Doamne, de noi, păcătoşii!”

XXXI
CUM GÂŞTIGĂM, MĂRIM ŞI PĂSTRĂM SMERENIA?

După cum lesne ne-am putut da seama şi până aici, Smerenia, fiule Fortunat, e un bun de mare preţ, un mărgăritar sufletesc, pe care de-l vom descoperi şi ni-l vom însuşi, putem fi încredinţaţi că avem cu noi însuşi unul din temeiurile mântuirii noastre, după ce, mai înainte, în viaţa noastră cea de toate zilele ea, Smerenia, ne va fi îngăduit să ducem o prea plăcută viaţă în mijlocul semenilor noştri şi a frumuseţii firii, pe care mult dăruitorul Dumnezeu le-a aşezat pe pământ pentru noi şi pentru înălţarea sufletului nostru şi prin ele. Văzurăm, fiule Fortunat, ce bine şi frumos este să fii smerit şi cât de mult te preţuiesc semenii dacă eşti robul ei. Că unii vor râde, nu e nimic, oamenii râd de toate, şi de cele urâte, şi de cele frumoase, râd de cele trufaşe şi de cele smerite pentru ca, prin râsul lor, să-şi ascundă propriile lor lipsuri şi păcate. Aşa că n-avem a ne teme de ceva din partea aceasta. Mai degrabă se cade să ne temem de noi înşine, de privirile care ies din slăbiciunile şi nedesăvârşirile sufletului nostru. Acolo, în noi, stă ascuns duşmanul cel mare al nostru. Dar să mergem mai departe, fiule Fortunat. Smerenia fiind un lucru de mare preţ, se cade să ne întrebăm: cum o putem câştiga – iar odată câştigată, cum o putem păstra?

În cartea întâi a însemnărilor noastre, la capitolul intitulat „Paza de trufie”, arătând mijloacele prin care săvârşim

această pază, implicit am răspuns şi la întrebarea noastră de acum. Am înşirat acolo o parte din mijloacele, din armele cu ajutorul cărora ne putem apăra de Trufie. Să le trecem, fiule Fortunat, într-o grabnică privire generală, ca să aflăm tocmai ceea ce ne trebuie pentru a da un răspuns potrivit întrebării noastre, ca, pe urmă, să mai adăugăm şi câteva lucruri noi, completând astfel cât mai deplin răspunsul ce avem de dat.

Spuneam acolo, fiule Fortunat, că una din armele contra Trufiei este conştiinţa nimicniciei noastre şi recunoaşterea măreţiei infinite şi unice a lui Dumnezeu. Arma aceasta, după cum am şi văzut, se preface, în ceea ce priveşte Smerenia, într-o unealtă de preţ pentru ca să ajungem la ea şi s-o păstrăm. Dar pentru a o preface în această unealtă, se cade, fiule Fortunat, ca lucrul acesta să nu fie o simplă frază, o simplă filosofare. Căci sunt unii care îşi dau seama că noi suntem nimica faţă de măreţia lui Dumnezeu, şi totuşi nu ajung în ocolul de lumină al Smereniei, ci rămân în acela sterp al unor pure speculaţii. Vor ajunge la Smerenie numai aceia care, ca să spunem aşa, *vor trăi* acest adevăr şi îşi vor supune viaţa la comandamentele lui. Vor preface un simplu principiu gândit într-o faptă reală de viaţă. Că ce folos vom avea, fiule Fortunat, să fim conştienţi de acest adevăr, dacă noi rămânem la „vechiul nostru fel de viaţă”? Acest adevăr trebuie să ne facă un om nou prin lucrările multe şi frumoase ale Smereniei.

Spunem apoi că o altă armă împotriva Trufiei este teama de chinurile viitoare. Desigur, şi aceasta va mări puterea noastră de Smerenie şi o va păstra, dar şi aici, fiule Fortunat, trebuie să adăugăm aceeaşi observaţie ca şi la cele arătate mai sus. Căci se poate foarte bine ca, în loc de Smerenie, groaza de chinurile viitoare să fie izvor de stricăciuni, beţii,

desfrânări, disperări, o întreagă gamă de lucruri care, toate, sunt departe de Smerenie. Numai dacă această teamă se va topi în fapte bune, în spălarea sufletului de păcate prin Sfintele Taine, în lucruri de ajutorință, se va putea vorbi că teama de chinurile viitoare este o puternică pârghie de câştigare şi păstrare a Smereniei.

Mai spuneam în acel capitol că alte arme de luptă împotriva Trufiei pot fi: ferirea de laude, ferirea de slava deşartă a lumii, scăderea tot mai mare a iubirii de sine, practicarea virtuţilor. Am vorbit despre ele pe larg, ca să nu mai insistăm aici, decât doar a repeta acelaşi semnal de atenţie şi de alarmă ca şi mai înainte, şi anume: toate acestea pot feri de Trufie, dar ca să servească de puteri întru câştigarea şi păstrarea Smereniei, ele trebuie, oarecum, schimbate în conţinutul lor. Mă pot feri de laude, de slava deşartă a lumii, pot scădea câtimea de iubire de sine, pot practica virtuţile – şi cu toate acestea să nu capăt Smerenie și, cu atât mai puţin, s-o păstrez. Smerenia, fiule Fortunat, este o stare fericită a sufletului omenesc, care nu se mulţumeşte (spre a se ivi în el) numai de unele manifestări exterioare, ca să spunem aşa, ci ea, Smerenia, cere o *prefacere*, o schimbare, ca un fel de naştere nouă, ea este o rotație a sufletului omenesc în jurul lui însuşi care îl face să vadă, să priceapă, să simtă şi să-şi însuşească un nou fel de viață, ca, de altfel, şi credința îndeobşte. Smerenia nu e o atitudine, ci o trăire, nu e ceva de spectacol, arătoșenie în afară, ci o continuă mergere spre străfundurile sufletului, o cercetare a lor, o spălare de toate zgurile Trufiei, o aducere în el a unei esențe spirituale noi – şi numai după aceea o exteriorizare prin fapte, care să fie vrednice de înălţimea şi de frumusețea ei.

Mai spuneam acolo că cercetarea Bisericii, a bolnavilor şi a cimitirelor erau alte paveze împotriva Trufiei. Dar şi aici,

fiule Fortunat, aceeaşi condiţie pentru ca ele să devină şi unelte pentru câştigarea şi păstrarea Smereniei. Mulţi cercetează Biserica, pe bolnavi şi cimitirele, dar nu ajung numai prin aceasta la Smerenie. Se cere şi aici o schimbare fundamentală de plan sufletesc. Aceste cercetări pot fi şi ele numai nişte atitudini, sau, cel mult, nişte puteri de a înfrânge într-o măsură cerbicea Trufie şi nişte îndemnuri de aplecare spre Smerenie. Dar dacă ele se opresc aici, lucrarea lor este aproape ineficace în ce priveşte promovarea Smereniei în sufletul omenesc, care, repet, este o pătrundere în adânc, o însuşire, o trăire.

Cam acestea erau, fiule Fortunat, cele câteva arme pe care le propunem întru păzirea de Trufie.

Să continuăm acum, aducând câteva lucruri noi.

Vom putea să căpătăm şi să păstrăm Smerenia, dacă vom mări cultul prieteniei creştine, şi dacă vom face o cât mai deasă cercetare a fraţilor noştri de credinţă, mai ales acei de-o stare mai smerită ca a noastră. Vreau să vorbesc aici, fiule Fortunat, mai ales de prietenia cu credincioşii smeriţi, de la care noi putem învăţa Smerenia, şi îndeosebi fraţii care, deşi aflaţi în suferinţă, rămân pe pământul Smereniei. Ca un fel de faptă negativă a acestei atitudini, vom spune de îndată: ferirea noastră de a avea atingere cu oamenii reci, atei, sceptici, cu duh sectar, trufaşi. Nu în sensul de a-i înfrunta, ci numai pentru a nu ne scădea puterile Smereniei în noi. Teme-te de aceştia, fiule Fortunat, şi nu întârzia în preajma lor. Noi suntem slabi şi nu putem fi siguri că apropierea de ei nu ne va scădea forţele noastre spirituale. Da, cuvânt bun adresat lor, rugăciune pentru ei, dorire ca ei să fie luminaţi de adevărul Domnului Hristos, dar încolo, o cât mai mare pază! În legătură cu acestea, se cade să nu avem curiozităţi sterpe, care, pe lângă o pierdere de vreme, ne pot aduce scăderi simţite în

duhul nostru. Unii merg pe la adunările sectanţilor, unde vântură tot felul de vorbe zadarnice, alţii ispitesc ispita, mergând prin locurile de stricăciune pentru a se „documenta” asupra unor lucruri pe care ei le cred folositoare studiilor lor. Nu, fiule Fortunat, nu e bine. Ci noi să căutăm locurile în care stând, să ieşim de acolo cu o tot mai mare creştere a Smereniei.

Alţi prieteni buni, care ne pot aduce o creştere în suflet a Smereniei, sunt cărţile bune. O, fiule Fortunat, ce mari sunt dezastrele pe care le-au adus şi le aduc cărţile rele! Şi, în schimb, câte suflete s-au îmbogăţit cu cele bune! Şi aici se cade să nu ne lăsăm duşi de stricătorul spirit de curiozitate, mergând să punem mâna pe cărţi necuviincioase. Oricât ne-am crede de tari, ceva rău ne va rămâne în suflet după atingerea cu ele, după cum tot ne vom murdări cu noroi pe încălţăminte, dacă mergem prin el, oricât ne-am feri să nu ne murdărim, sau să umblăm cu cărbuni fără să nu ne murdărim pe mâini. Smerenia, fiule Fortunat, este o fecioară albă şi neatinsă de vreo veştejire. Ea nu poate sălăşlui decât în locurile curate şi nu poate avea părtăşie cu cel care are mâinile întinate de tot felul de atingeri murdare. Vorbesc îndeosebi de suflet, fiule Fortunat.

Citirile cărţilor sfinte şi ale celor în care se reflectă virtuţile creştine sunt şi ele, într-o măsură mare, nişte ajutătoare la câştigarea şi păstrarea Smereniei. Dar ele trebuie citite nu din simplă curiozitate literară, ci cu duh de aplecare şi de credinţă că în ele străluceşte puterea lui Dumnezeu. Numai aşa îşi deschid porţile frumuseţilor lor, care, dimpotrivă, rămân mereu închise acelora care merg spre ele cu gând de simplă ispitire.

Urcăm acum mai sus, fiule Fortunat, ajungând la folosirea Sfintelor Taine şi, îndeosebi, a Sfintei Împărtăşanii în câştigarea unei mai mari puteri de Smerenie, cum şi a păstrării

ei. Aici, în locul acesta, fiule Fortunat, ne vom lovi de întâmpinările pe care le aduc în suflet uscăciunile şi umbrele de tot felul, trebuind să trecem prin ele, ca printr-o baltă rău mirositoare, spre a ajunge la limanul însorit. Da, în preajma Sfintelor Taine, dar mai osebit în preajma celor două din frunte: Spovedania şi Împărtăşania, vom afla toate uneltirile diavoleşti, care ne împiedică să ajungem la ele. Le ştim şi am mai vorbit despre ele, aşa că aici vom spune numai atât: că lupta cea mai bună contra lor este aceea de a-ţi astupa urechile şi a-ţi pune mâna la ochi, trecând peste ele, chiar dacă în suflet vom simţi o silă pentru ţelul către care păşim. Ce? Dacă viscoleşte şi ţi-i frig, înseamnă că nu mai trebuie să te duci fie acasă, fie la slujba ta, fie acolo unde te cheamă o durere a semenului tău? Ci, apărându-te pe cât mai bine împotriva elementelor, vei păşi şi vei ajunge la ţelul pe care îl ai înainte. Şi chiar şi în aceasta stă încă un semn mare al Smereniei. Tu ştii că nu eşti vrednic de aceste Sfinte Taine, dar ştii că Domnul credinţei tale ţi-a spus: „Îndrăzneşte, fiule, căci Eu am biruit lumea!" (In 16, 33). Te înfrângi pe tine însuţi, şi mergi mai departe. Şi meritul va fi cu atât mai mare, cu cât uscăciunea va fi fost cumplită şi sila mai amară. Un bun exerciţiu spiritual, fiule Fortunat, care poate fi făcut nu numai cu prilejul acestor uscăciuni spirituale, ci ori de câte ori luptăm pentru a căpăta şi a păstra o cât mai mare câtime de Smerenie, este acela ca, în toate aceste dăţi, să oferim Domnului Hristos o faptă de iubire, zicând: „Iată, Doamne Iisuse, eu îţi ofer azi o faptă de iubire, mergând să văd pe un semen sărman, care locuieşte departe, şi să-i duc, pe lângă un mic ajutor, care e lucru puţin, cuvântul Tău, care e lucrul cel mai mare pe care i-l pot duce". Sau: „Iată, Doamne Iisuse Hristoase, azi îţi ofer ca jertfă de iubire faptul de a merge spre semenul cu care am o pricină de dezbinare, ducându-i cuvântul Tău şi întinzându-i

mâna, ca şi cum nimic n-ar fi fost între noi". Şi aşa mai departe, fiule Fortunat, multe, foarte multe fapte de iubire pentru Domnul Iisus Hristos putem săvârşi ca, astfel, prin ele nu numai să ne facem datoria de creştini, dar să ne mărim necontenit şi să ne apărăm puterea noastră de smerenie. Lucrul acesta să-l facem cu atât mai mult cu cât vom fi săvârşit vreo greşeală sau vreun păcat. Să le răscumpărăm pe acestea şi prin oferirea unui fapt de iubire Domnului Iisus Hristos. Şi ca să încheiem, fiule Fortunat, vom spune că vom putea căpăta, mări şi păstra smerenia în sufletul şi în trăirea noastră, dacă ne vom gândi cât mai des şi cât mai mult la frumusețea bunurilor viitoare, punându-le mereu în confruntare cu bunurile trecătoare ale vieții pământești. Ştiu, vei zice, şi nu fără dreptate, fiule Fortunat, că şi bunurile acestea pământene ne-au fost lăsate tot de Dumnezeu spre a ne bucura de ele. Drept este, dar ele nu ne-au fost lăsate decât ca, prin buna lor folosire, să ne fie numai o punte spre bunurile viitoare, făgăduite de Dumnezeu celor care, cum spuneam, vor fi folosit frumos şi bine bunurile pământene. „Frumos şi bine" – prin ele înțeleg totalitatea virtuților creştine. Aşadar, fiule Fortunat, se cade să ne gândim cât mai des şi cât mai mult la bunurile viitoare. Şi vom crede că le vom avea dacă ne vom gândi că ele ne-au fost făgăduite de Însuşi Domnul Hristos – şi ni le făgăduieşte necontenit Sfânta Sa Biserică. Multe, nespus de multe sunt locurile în Noul Testament unde ni se vorbeşte despre făgăduințele date nouă de Dumnezeu şi de împlinirea lor de după trecerea noastră de aici, de pe pământ. Aceste făgăduințe, fiule Fortunat, sunt date sub numele de: viață veşnică, împărăția cerurilor, împărăția lui Dumnezeu şi alte expresii similare. Să spicuim numai câteva din ele. Însuşi Domnul Hristos, în vremea propovăduirii Sale, ne-a spus: „Cel ce ascultă cuvintele Mele şi crede în Cel care M-a trimis are viață veşnică"

(In 5, 24). De asemenea: „Cel ce crede în Fiul are viaţă veşnică” (In 3, 36), şi, în sfârşit, „Porunca Lui (Dumnezeu) este viaţa veşnică” (In 12, 50). La rândul său, Sfântul Apostol Pavel, grăind către Romani, spune: „Darul lui Dumnezeu este viaţa veşnică prin Iisus Hristos, Domnul nostru” (Rom. 6, 23). Şi tot el spune ucenicului său Tit: „Nădejdea vieţii veşnice, pe care Dumnezeu, Cel ce nu-Și schimbă vorba, ne-a făgăduit-o cu multe veacuri înainte” (Tit 1, 2). De asemenea, Sfântul Apostol şi Evanghelist Ioan ne spune în cea dintâi Epistolă a sa: „Dumnezeu ne-a dăruit viaţa veşnică şi această viaţă este în Fiul Său” (I In 5, 11), şi încă: „Iar făgăduinţa pe care ne-a făgăduit-o El este viaţa veşnică” (I In 2, 25). Vom mai afla despre viaţa veşnică şi făgăduinţa ei în Mt. 19, 29; Mc. 10, 30 etc.

De altfel, fiule Fortunat, întreaga ţesătură evanghelică, precum şi temelia cea mai de seamă a însăşi Evangheliei Domnului este viaţa veşnică şi făgăduinţa făcută de Domnul că o va da tuturor acelora care, crezându-I cuvintele, Îl urmează, trăind şi lucrând virtuţile în Sfânta Sa Biserică. Fără de aceasta, creştinismul şi creştinătatea ar fi lipsite de temei şi de sens, iar credinţa în Iisus Hristos ar fi o zădărnicie. Sfântul Hrisostom îşi spune cuvântul şi aici, punând toate în legătură cu Smerenia şi zicând: „Cu neputinţă de a căpăta Smerenia în afară de dorinţa bunurilor viitoare şi de nesocotinţa bunurilor de aici de pe pământ”. Şi tot el: „Nimic nu smereşte mai mult ca încrederea pe care o punem în Dumnezeu”.

Iată, fiule Fortunat, voi mai adăuga atât: vom putea căpăta, mări şi păstra câtimea de smerenie în viaţa noastră spirituală şi deci și în trăirea creştină, dacă vom lupta din răsputeri împotriva Trufiei şi dacă ne vom alipi cu putere de Domnul Hristos şi de Biserica Sa, cercetându-ne necontenit, cu asprime şi fără bunăvoinţă, conştiinţa şi căutând a pune mereu în lucrare virtuţile.

Iată, aşadar, fiule Fortunat, în linii mari, care este calea care ne poate duce la căpătarea, la mărirea şi la păstrarea câtimii de smerenie din trăirea noastră aici, pe pământ. Să nu spună nimeni că lucrul e cu neputinţă, căci, dacă ne vom pune sub pavăza lui Dumnezeu, El adăugând harul Său, nu numai lucrul acesta ne va fi cu putință, ci și toate celelalte lucruri arătate în Sfânta noastră Carte. Căci să nu uităm cuvintele Mântuitorului, după ce tânărul bogat „a plecat de la El, fiind bogat foarte", iar Apostolii L-au întrebat, cu o sfântă naivitate: „Atunci cine se mai mântuieşte, Doamne?". Acele cuvinte sunt, fiule Fortunat, acestea: „La oameni aceasta e cu neputinţă, iar la Dumnezu toate sunt cu putinţă" (Mt. 19, 26; Mc. 10, 17; Lc. 18, 18), în înțelesul că, dacă noi vom vrea să ajungem la desăvârşirea Smereniei, Dumnezeu ne va ajuta, pogorând asupră-ne harul Său atotputernic.

Şi cum, oare, fiule Fortunat, vom căpăta mai lesne şi mai degrabă acest ajutor de la Dumnezeu, decât prin Smerenie? Întrebarea aceasta şi-a pus-o şi Sfântul nostru preaiubit Hrisostom în felul aceasta: „Cum şi pe ce cale vom câştiga prietenia lui Dumnezeu? Nu cunosc alta decât Smerenia".

Coboară, aşadar, Doamne, harul Tău atoateîntăritor asupra puţinei noastre Smerenii şi măreşte-o Tu; că iată, noi, bunule Doamne, dorim aceasta din toată inima noastră, spre slava Ta şi spre mântuirea noastră. Sfântă Maică, fii şi tu cu noi şi nu ne lipsi de ajutorul tău!

XXXII
RĂSPLATA SMERENIEI

Dacă vom privi, fiule Fortunat, în viaţa celor cu adevărat smeriţi, precum şi în rarele clipe din viaţa noastră proprie când şi sufletul nostru s-a lăsat în voia cea dulce a Smereniei, degrabă ne vom da seama ce răsplăţi mari, pline de lumină şi frumuseţe, păstrează bunul Dumnezeu pentru Smerenie, vreau să spun pentru acei care sunt robii fericiţi ai ei. În cercul larg al trăirii creştine, toate virtuţile, fiule Fortunat, aduc după ele o răsplată dumnezeiască, neasemănată cu răsplăţile omeneşti, dar Smerenia mi se pare a primi pe cele mai alese, de vreme ce, prin ea, după cum am mai spus, se intră în imensa Grădină a virtuţilor creştine.

Ne-ar fi cu neputinţă, fiule Fortunat, socotind după slabele noastre puteri, să schiţăm întregul peisaj spiritual al tuturor răsplăţilor pe care Dumnezeu le dă Smereniei, adică celor smeriţi.Vom cerca să facem tot ce vom putea.

Îmi iese înainte, în primul rând, una din aceste răsplăţi, care, parcă, le condiţionează, măcar într-un fel, pe celelalte: pacea sufletului. O, fiule Fortunat, sublimă răsplată! Am mai vorbit despre pace, la locul cuvenit, şi am văzut importanţa ei atât în ce priveşte Smerenia, cât şi trăirea creştină îndeobşte. Acea putere care are în cuprinsul ei şi tărie, şi răbdare, şi iubire, şi smerenie. A fi smerit, tare, răbdător şi iubitor în orice împrejurare ne-ar pune viaţa pământeană – trup şi suflet –

iată o succintă „definiție” a păcii. Ei bine, fiule Fortunat, Smerenia atrage după sine răsplata aceasta. Dumnezeu pogoară asupra ei harul păcii. Pacea este apanajul (în primul rând) al Smereniei, care o aduce în sufletul acelora care-i slujesc. Celelalte virtuți o capătă numai după ce, mai întâi, a căpătat-o Smerenia. Sfântul Hrisostom spune cu atâta siguranță şi frumusețe: „Pentru a ne bucura de dulcea odihnă aici pe pământ şi în cer, să ne îngrijim a împlânta în inimile noastre Smerenia, această rădăcină a tot binele”. Când sfântul nostru spune „dulcea odihnă”, voi nu se cade a înțelege prin aceasta: tihna, bunul huzur, trândăvia şi celelalte asemănătoare, ci numai şi numai marea virtute a păcii. Iar pentru a o avea, Sfântul Hrisostom ne recomandă o cât mai adâncă împlântare a Smereniei în inimile noastre. Este o firească înlănțuire. Aflăm apoi aici o afirmație, a cărei prezentare am cercat să o fac în unele din capitolele precedente, că Smerenia este rădăcina a tot binele. Chiar de la început am arătat, fiule Fortunat, că prin poarta Smereniei, şi numai prin ea, se poate intra în ocolul imens, infinit, al virtuților şi al trăirii lor, aşa că nu vom mai stărui, decât doar a aduce în fața cugetului şi a inimii noastre chipurile sfinților şi ale mucenicilor, având în jurul capului aureola păcii. Şi vom conchide că, da, în adevăr, mare este, încă de pe pământ, această răsplată pe care dreptul şi îndurătorul Dumnezeu o pogoară asupra Smereniei.

O altă răsplată, fiule Fortunat, pe care o capătă Smerenia este că ea (alături, fireşte, de celelalte virtuți) este garanta mântuirii sufletului nostru. Ea ne aduce în suflet scumpa nădejde a acestei mântuiri şi pare a ne spune: „De veți rămâne în brațele mele puternice şi sigure, tăcute şi asigurătoare, voi, smeriților, veți primi în sufletul vostru nădejdea mântuirii, dar cu o singură condiție: să nu ieşiți din albia apelor mele. Plutiți

mereu pe această albie, lucrând şi celelalte virtuţi şi vă încredinţez că, la ceasul cuvenit, voi veţi vedea realizată această nădejde". Înțelepciunea vechimii noastre a arătat aceste lucruri, prin gura aleşilor lui Dumnezeu. Solomon spune: „Domnul dă dar celor smeriţi" (Pilde 3, 34). Ce dar? Tocmai acesta: nădejdea mântuirii, dar care stă în fruntea darurilor pe care Dumnezeu le dă celor care ascultă de poruncile Sale. Înțeleptul Sirah spune şi el: „Tainele se descoperă celor smeriţi, că mare-i puterea lui Dumnezeu şi proslăveşte pe cei smeriţi" (Înț. Sir. 3, 19), iar Iov spune la fel: „Dumnezeu mântuieşte pe acela care-şi pleacă ochii în pământ" (Iov 22, 29). La rândul său, Sfântul Apostol Iacov, precum şi Sfântul Apostol Petru, se folosește de cuvintele lui Solomon, spunând: „Dumnezeu mândrilor le stă împotrivă, iar celor smeriţi le dă har" (Iac. 4, 6; Pt. 5, 5). Tot aşa şi Sfântul Hrisostom spune neted şi cuprinzător, parcă totalizând cele arătate mai sus: „Împărăția cerurilor nu se deschide decât celor care se smeresc". Din toate acestea, fiule Fortunat, se poate surprinde înfăţişarea spirituală a acestei răsplăţi pe care Dumnezeu o acordă Smereniei: mântuirea, împărăția cerurilor, viaţa veşnică, bucuria veşnică. De altfel, fiule Fortunat, încă de la primul cuvânt al Mântuitorului în Predica de pe Munte, El a statornicit răsplata Smereniei prin fericirea întâi: „Fericiți cei săraci cu duhul, că a lor este împărăția cerurilor" (Mt. 5, 3). Am arătat că „cei săraci cu duhul" sunt tocmai smeriţii. Iar după ce Domnul isprăveşte fericirile, le încheie pe toate cu cuvintele: „Bucuraţi-vă şi vă veseliţi că plata voastră multă este în ceruri"(Mt. 5, 12). Se cade să spunem: mare şi splendidă şi unică răsplată!

De aici, fiule Fortunat, din această răsplată a nădejdii mântuirii, înfloreşte o altă răsplată care, primind asupra ei aceeaşi lumină cerească, este şi ea de o mare frumuseţe şi de-o tot pe atât de mare importanţă. Este răsplata bucuriei

vieţii pământene. Această bucurie, vom spune de la început, nu este cu privire la cine ştie ce bucurii profane şi deci osânditoare, ci este cu privire la bucuria pe care ne-o aduce Smerenia prin aceea că ne aduce vestea că putem nădăjdui în mântuire, dacă vom rămâne smeriţi până la sfârşit.

Această bucurie a vieţii noastre pe pământ este mai întâi izvorâtă din reluarea legăturilor noastre cu Dumnezeu adusă de Smerenie. Vasăzică, noi, prin păcat, ne despărţim de Dumnezeu, pierdem legătura filiaţiei divine, pe care nu o recăpătăm decât prin trăirea creştină, trăire care începe cu Smerenia. Ea poate fi numită şi zapisul prin care noi recăpătăm înfierea. Se înţelege lesne, fiule Fortunat, că acest zapis este dat şi scris cu Sângele cel Sfânt de pe Golgota, Sângele Sfintei Smerenii, Domnul şi Mântuitorul nostru. Noi, prin această lucrare, fiule Fortunat, reintrăm în intimitate, în familiaritate cu Dumnezeu. Poate fi, oare, o răsplată mai mare ca aceasta? Socotesc, smerit, că nu. Să te ştii iertat şi iubit de Dumnezeu, să te ştii din nou copilul Lui, drept este, fiule Fortunat, că faptul acesta aduce vieţii noastre pământene o bucurie curată, luminoasă şi mare. Nenumărate sunt locurile în Sfânta Scriptură, din care noi putem scoate fărâme scumpe de aur sufletesc ale acestei bucurii. Avem greutatea alegerii, aşa sunt de multe. Marele Isaia grăieşte, spunându-ne: „Cei smeriţi se vor bucura în Domnul” (Is. 29, 19), şi încă: „Spre unii ca aceştia îmi îndrept privirea mea: spre cei smeriţi, cu duhul umilit” (Is. 66, 2). Iov, de asemenea: „Domnul înalţă pe cei smeriţi” (Iov 5, 11). Dar acolo unde este ridicată la apogeu bucuria omului care, prin smerenie, se simte legat strâns de Dumnezeu, sunt Psalmii lui David. Nimeni din cei ai Vechiului Testament nu a preamărit mai mult Smerenia ca David.

Mai întâi, fiule Fortunat, „Dumnezeu priveşte la cei smeriţi” (Ps. 137, 6), şi încă „Dumnezeu spre cele smerite priveşte,

în cer şi pe pământ" (Ps. 112, 6). Apoi: „Domnul arată celor smeriţi cărările Sale" (Ps. 24, 8), şi: „Aproape este Domnul de cei cu inima smerită și celor cu duhul umilit le ajută" (Ps. 33, 17), ca să sfârşească cu: „Jertfă plăcută lui Dumnezeu este duhul umilit; inima înfrântă şi smerită Dumnezeu nu o va urgisi" (Ps. 50, 18). Apostolul, urmând aceeaşi cale, spune: „Dumnezeu Cel ce mângâie pe cei smeriţi" (II Cor. 7, 6). Din acest mic mănunchi de versete, degrabă putem vedea cât de mare este atât bucuria lui Dumnezeu pentru revenirea la El a omului smerit, cât, mai ales, bucuria noastră că ne simţim iubiţi de Dumnezeu prin fapta smereniei noastre. Reintegrarea noastră, prin Smerenie, în familia cerească, în familia bunului şi iubitorului Dumnezeu, Căruia ne adresăm, zicându-I: „Tatăl nostru..." (Mt. 6, 9).

Bucuria aceasta, fiule Fortunat, se dilată încă mai mult când ea priveşte lanțurile spirituale pline de dulceață care ne leagă de Domnul Hristos. Şi când zic Domnul Hristos, se înțelege de la sine şi Biserica Sa, şi Maica Sa, şi sfinţii Săi, şi toată trăirea creştină cea de două mii de ani. Ar fi de prisos, fiule Fortunat, a mai arăta aici cât de mare este bucuria care înfloreşte în sufletul nostru când ne gândim că noi suntem ai lui Hristos, când ne gândim că suntem copiii Maicii Domnului, când ne gândim că suntem pietre vii în Biserica Domnului, când ne gândim că *suntem creştini.* Ca un ecou îndepărtat, dar, totuşi, viu şi clar, ne vine, din vremurile primare ale creştinismului, acel răspuns pe care-l dădeau martorii când erau întrebaţi de tirani: „Ce eşti tu?". Toţi martorii răspundeau cu mândră smerenie: „Sunt creştin!" – cuvinte de la care pornea martirajul. Neputincioase vor fi necontenit cuvintele prin care am vrea, fiule Fortunat, să arătăm bucuria pe care, chiar şi aici pe pământ, o avem la gândul acestei răsplăți pe care Dumnezeu a dat-o Smereniei.

Dar această răsplată dată Smereniei: bucuria vieţii pământești, înfloreşte şi din legăturile pe care Smerenia le aduce între oameni. Este, mai întâi, bucuria de a fi folositor semenilor noştri. Smerenia se va pune întotdeauna în slujba oamenilor, după cum am mai arătat, şi va face lucrul acesta cu bucurie, fără gând amestecat, fără vreo rezervă interesată. Şi de aceea te întreb, fiule Fortunat, această bucurie nu are şi ea un reflex al bucuriilor arătate mai sus? Desigur că da, pentru că tot ce-a făcut Smerenia pentru folosul oamenilor l-a făcut în numele lui Dumnezeu, din iubire. Sfântul Hrisostom ne spune şi aici: „Nimic nu e mai puternic întru a schimba spiritele grosolane şi a le face virtuoase, decât vederea smereniei păcătoşilor".

Această bucurie a vieţii pământene, adusă drept răsplată Smereniei, poate să se răsfrângă, fiule Fortunat, şi asupra cinstirii ce se aduce Smereniei de către oameni. Desigur, aici nu poate fi vorba de cinstiri lumeşti, ci de unele atitudini de respect, de închinare în faţa Semereniei.

Socotesc că chiar și un om care arată în afară o părere rea despre cel smerit are, totuşi, în adâncul nefăţarnic al sufletului, măcar o pornire, măcar o luminiță de reverenţă în faţa Smereniei cinstite şi lucrătoare. Înțeleptul Solomon a prins acest lucru şi l-a prefăcut într-o pildă, zicând: „Cel smerit are parte de cinstire" (Pilde 29, 23). Aşa că, păstrându-ne în limitele pe care, duhovniceşte, se cade a le păstra, am putea spune şi noi ca şi înțeleptul Solomon.

Şi acum, fiule Fortunat, totalizând aceste bucurii spirituale ale vieţii noastre pământești, provenite, cum am arătat, dintr-o răsplată dată Smereniei de către Dumnezeu, vom putea spune că ele, dimpreună cu bucuriile aduse de partea sufletească şi de nădejdea mântuirii, descrisă mai înainte, vor face ca noi să ne sfinţim necontenit viaţa. Pas cu pas, noi vom merge spre asemănare cu Sfântul sfinţilor, cu Însuşi Domnul

nostru Iisus Hristos. Vom trăi pe pământ ca în cer, Smerenia ne va cizela necontenit – şi necontenit Dumnezeu va pogorî asupra copiilor Smereniei răsplăţi peste răsplăţi, care nu vor da simțirea adâncă și adevărată că noi, în viața aceasta pământeană, ne aflăm ca într-un vestibul al veşniciei însăşi.

Stăm, fiule Fortunat, şi, privind viaţa cea de toate zilele, ne uimim văzând cum cei mai mulţi dintre semenii noştri (şi uneori şi noi înşine) nu pot vedea aceste adevăruri simple, sau le văd şi totuşi nu le dau nici o urmare. Aleargă după tot felul de „idealuri", unul mai absurd ca altul; se pierd în mărăcinişul tuturor proastelor ambiţii; se încurcă în deşarte urmăriri ale unor fantome totdeauna înşelătoare; se desfac de Dumnezeu prin săvârşire de păcate, care le aduc, chiar de pe acum, necazuri şi osânde; cred că au pus mâna pe „fericire" după care aleargă, pentru ca, a doua zi, să se trezească în braţe cu dezamăgirea, cu dezgustul, cu sila de viaţă – şi aleargă, aleargă, aleargă mereu în această goană a nimicului după nimic, fără să bage de seamă comorile niciodată istovite pe care Smerenia le pune la îndemâna oricui, fără să vadă ce dulci şi mari răsplăţi dă Dumnezeu Smereniei, transformată în fapte! Da, privim, rămânem uimiţi, şi parcă nu mai înțelegem nimic. Cu adevărat „deşertăciune a tuturor deşertăciunilor" este viaţa, fiule Fortunat, când o petrecem în felul acesta! Şi ce grea osândă! „Ţi-am dat viaţa s-o trăieşti frumos – pare a ne spune Dumnezeu la urechea sufletului – şi tu, omule, ce-ai făcut cu ea? M-am întrupat pentru tine. Ți-am adus învățătură spre mântuire. Am luat cruce şi ocară pentru tine. Am murit şi am înviat pentru tine! – iar tu, iar tu ce faci din toate acestea? Te trufeşti, osândindu-te, când ai la îndemâ-nă Smerenia, ca să te mântuieşti".

Cădem, Doamne, la Tine şi, smerindu-ne, Te rugăm să ne mai laşi şi să nu ne pedepseşti acum, că vrem să-Ţi cerem

timp pentru a ne smeri şi a ne întoarce... Bun fără de margini cum eşti Tu, Doamne, vei asculta strigătul nostru deznădăjduit şi ne vei ajuta să-Ți urmăm poruncile. Iar tu, Maică Preacurată, Sfântă Fecioară Maria, Mama Domnului şi a noastră, tinde mâna ta albă şi sfântă spre scump Fiul tău şi Dumnezeul nostru şi cere-I pentru noi aşteptare şi iertare, că nu este ceva cerut de Mamă, care să nu fie ascultat de Fiul... Nu ne lăsa, Maică bună a sufletelor noastre...

XXXIII
CUGETĂRI ŞI SFATURI CU PRIVIRE LA SMERENIE

Când a fost să încheiem această înşirare de notări şi observaţii, am băgat de seamă, fiule Fortunat, că au rămas nefolosite câteva din florile pe care le-am mirosit din Grădina florilor Smereniei, în care încă ne aflăm la ceasul aceasta. Am socotit atunci de cuviinţă să le folosim acum, făcând din unele un şirag de cugetări, iar din altele un şirag de sfaturi şi îndemnuri – şi unul, şi celălalt putând sluji la o şi mai deplină lămurire a ceea ce este Smerenia, în esenţa şi formele ei.

Iată câteva cugetări:

Înţeleptul Solomon spune: „Rodul smereniei este frica de Dumnezeu, bogăţia, măreţia, viaţa” (Pilde 22, 4). Ce vrea să înţeleagă prin aceasta înţeleptul vechimii? Vrea să înţeleagă că numai dacă vom fi smeriţi vom avea teamă de Dumnezeu, iar această teamă de Dumnezeu, la rândul ei, ne va mări Smerenia din suflet. Şi mai vrea să înţeleagă că omul smerit nu va fi lipsit nici de cinstire, nici de-o bunăstare şi că, prin Smerenie, îşi va trăi cu adevărat viaţa, contrar trufaşului, a cărui viaţă va fi, de fapt, o moarte. Smeritul, trăind în teama de Dumnezeu, se va mulţumi cu ceea ce-i dăruieşte Dumnezeu şi deci va avea pace şi spor în toate, pe când trufaşul, neavând teamă de Dumnezeu, chiar posedând tot ce vrea, va fi, totuşi, nemulţumit, invidios, rău, aşa încât viaţa lui va fi o osândă perpetuă. De aceea, tot înţeleptul Solomon

spune: „Mai bine să fii smerit cu cei smeriţi, decât să împarţi prada cu cei mândri” (Pilde 16, 19). Lucrul este de la sine înţeles, fiule Fortunat, şi de aceea nu mai stăruim.

Sfântul Hrisostom ne spune: „Vrei să fii mare? Nu te îngâmfa şi vei fi cu adevărat mare. Crede că eşti fără merit, şi-l vei avea”. Desigur, îngâmfarea (adică, în fond, Trufia) nu poate mări ce este mic, oricât s-ar sili omul să pară că e mare. Este o imposibilitate morală. *Ex nihilo, nihi* – cum spune cugetătorul profan al vechimii. Am putea adăuga: şi din puţin, puţin. Trebuie să ai cu ce fi mare – nu numai să te crezi mare. E o deosebire oarecare, nu-i aşa, fiule Fortunat?!... Numai singură învăţătura creştină poate face „mare” din „mic”, şi anume: „crede că eşti fără merit şi-l vei avea”, cum spune Sfântul Hrisostom. „cel mai mic dintre voi va fi mare, dacă va fi slujitorul tuturor”. Adică Smerenia. Da, fiule Fortunat, numai ea are tainica putere de a face să se arate adevărata măreţie spirituală a oamenilor, şi, prin aceasta, a vieţii însăşi. Tot Sfântul Hrisostom ne spune: „A te recunoaşte vinovat, a te recunoaşte vrednic de nişte rigori mai aspre decât cele pe care le înduri, înseamnă cu adevărat a mulţumi lui Dumnezeu”. Iată, fiule Fortunat, în ce constă măreţia şi puterea Smereniei. Cu cât ne vom smeri mai tare, cu atât mai mult vom aduce mulţumiri lui Dumnezeu pentru darul acesta care, după cum am văzut, atrage după el atâtea lucruri bune, culminând, toate, cu însăşi mântuirea sufletului. Urmează acelaşi Sfânt Hrisostom: „A fi modest şi a te coborî este, pentru păcătos, un izvor de dreptate, cu atât mai mult smerenia, care se coboară mai jos decât trebuie, se cade să lucreze în cei drepţi într-o mai mare proporţie”. Căpătăm de aici, fiule Fortunat, cel puţin două mari învăţăminte: întâi că, dacă cel păcătos se smereşte, el va putea să

nădăjduiască la dreptatea lui Dumnezeu, şi apoi că singur excesul de Smerenie este îngăduit de învăţătura creştină. Ce vreau să zic? Vreau să zic că, dacă la celelalte virtuţi se cere o „dreaptă socoteală”, singură Smerenia nu greşeşte prin excesul ei. De ce? Pentru că păcatele noastre sunt atâta de multe şi de mari, încât trebuie un „prisos” de pocăinţă, pocăinţă care, după cum am arătat, nu este decât rodul Smereniei. Ni se cere să iubim mult, dar dacă iubim excesiv putem cădea degrabă în idolatrizarea obiectului iubit; ni se cere să râbdăm mult, dar excesul de răbdare poate deveni şi el o pricină de încurajare a răului la altul, precum şi una de destrămare sufletească la noi; ni se cere să ajutăm mult, dar excesul de ajutorare poate deveni izvor de lene, de trândăvie şi chiar de încurajare la rău pentru cel ajutat; ni se cere să iertăm mult, dar excesul de iertare poate ajunge şi el izvor de rău – şi aşa mai departe. Dar la Smerenie, putem să fim excesivi fără ca din aceasta să iasă ceva rău pentru sufletul nostru. De ce? Pentru că viaţa omenească fiind aproape în totalitatea ei invadată de apele otrăvite ale Trufiei, ne trebuie necontenit un exces de Smerenie pentru a putea pune zăgaz acestor ape şi a curăţi terenul de toate rămăşiţele lăsate de ele pe fundul vieţii sufletului nostru. De aceea, spune în altă parte marele înţelegător şi marele chirurg atât al Trufiei, cât şi al Smereniei, Sfântul Hrisostom: „Când Smerenia se întovărăşeşte cu sfinţenia la lucrările de dreptate, cugetaţi cât de înfocat este elanul ei!”. Iată excesul Smereniei: întovărăşirea ei cu sfinţenia. Numai acest elan plin de înfocare va putea fi zăgazul puternic pe care Smerenia îl va opune împotriva puhoaielor Trufiei, cu succes. Ştia ce spune Sfântul Ioan Hrisostom, fiule Fortunat, el care, ca şi Sfântul Apostol Pavel (marele său proteguitor spiritual), a avut de luptat cu toate dihăniile din peştera neagră a Trufiei, slobozite cu înverşunare asupra

sufletului omenesc – Trufie căreia el, Sfântul Hrisostom, i-a dat pe drept cuvânt numele de „ciuma sufletului". Nici nu se putea un epitet mai potrivit şi mai cuprinzător decât acesta! Da, preaiubitule Hrisostom, da: ciumă a sufletului este Trufia!

Sfântul Vasile cel Mare ne spune şi el: „Smerenia respinge zadarnicile visuri ale slavei". Am vorbit despre slava deşartă a lumii şi raportul ei cu Smerenia, aşa încât, din cugetarea de mai sus, nu vom reţine decât frumuseţea conciziei şi-a exprimării: „Zadarnicele visuri ale slavei!" Pare un vers dintr-o poezie, ieşită din creierul şi din inima unui mare trăitor al învăţăturii Domnului Hristos. Şi tot Sfântul Vasile cel Mare ne arată cum este răsplătită Smerenia, zicând: „Smerenia a găsit har chiar la cei care s-au făcut vinovaţi de cele mai mari fărădelegi". Iată puterea Smereniei, fiule Fortunat, dar iată şi excesul de Smerenie, căci numai un exces de smerenie poate fi în stare de a coborî harul lui Dumnezeu asupra celor care „s-au făcut vinovaţi de cele mai mari fărădelegi". Acestea nu puteau primi iertare decât numai printr-un exces continuu de Smerenie.

Sfântul Ciprian ne spune: „Voia lui Dumnezeu este ca noi să fim smeriţi, cuviincioşi în vorbe, cumpătaţi în moravuri". Desigur, fiule Fortunat, bunul Dumnezeu vrea ca noi să fim cu toţii smeriţi – lucru prea firesc când Dumnezeu vrea mântuirea noastră, care nu-i cu putinţă decât prin puterea Smereniei, pusă în lucrare de noi. Şi tot Smerenia va fi aceea care ne va face să fim cuviincioşi în vorbe şi cumpătaţi în moravuri, aceasta fiind o urmare firească a ei. Necuviinciosul în vorbe şi necumpătatul în moravuri nu pot avea casă bună cu Smerenia, deoarece ei sunt fiii Trufiei.

Sfântul Clement ne spune şi el: „Îndrăzneala, obrăznicia, îngâmfarea sunt partea acelora pe care Dumnezeu îi priveşte în mânia Sa; ci cumpătarea, smerenia şi blândeţea strălucesc în acei pe care El i-a făcut ţinta binecuvântărilor Sale". Adică: trufaşii atrag mânia lui Dumnezeu, iar smeriţii, binecuvântarea Sa. Se cade să facem o singură observaţie aici, fiule Fortunat. Dumnezeul nostru nu este un Dumnezeu al mâniei – aceste două cuvinte: „Dumnezeu" şi „mânie", fiind cu totul străine unul de altul. „Mânia" lui Dumnezeu nu poate însemna decât dreptatea lui Dumnezeu, pe care Dumnezeu nu face decât s-o pună în lucrare, dând fiecăruia după faptele sale. Dacă trufaşul este pedepsit, este pentru că însăşi fapta sa îl pedepseşte, după cum dacă smeritul este binecuvântat, este pentru că însăşi fapta sa îi aduce răsplata binecuvântării.

Şi acum, fiule Fortunat, o cugetare a acelui om cu viaţa sfinţită pe care l-am cunoscut în unul din multele noastre drumuri, Monseniorul Vladimir Ghika. Cu drag ne aducem aminte de acest om de-o smerenie fără asemănare, de-o înţelepciune profundă, de-o viaţă plină de frumuseţi spirituale şi de fapte de mărinimie creştină. Nu vom uita niciodată chipul lui cel spiritualizat încă de aici, de pe pământ, precum nici mucenicia care i-a încheiat armonioasa-i viaţă: mort în temniţa în care, vreme de un an şi jumătate, a adus lumină şi binecuvântări în sufletele acelora cu care-şi făcea osânda pentru o faptă închipuită de unii oameni. Între cugetările sale o găsim şi pe aceasta: „Pentru a te mântui, Eu am luat chipul tău. Ia-l pe al Meu acum, e rândul tău!". Am înţeles, fiule Fortunat, că vorbeşte aici Domnul. E vorba de mântuirea noastră prin întruparea Domnului, mântuire pe care o vom căpăta asemănându-ne cu El. Domnul, întrupându-Se, S-a smerit

foarte – se cade ca şi noi, privind întruparea aceasta, să ne smerim şi noi foarte ca şi El, pentru că El a luat chipul nostru pentru a ne mântui – şi nu ne vom putea mântui decât imitându-L în smerenie.

Să înşirăm acum, fiule Fortunat, şi câteva sfaturi şi îndemnuri cu privire la felul cum trebuie să privim şi să săvârşim Smerenia.

Să pornim de departe, din zările înfundate în trecut ale Vechiului Testament.

Citim în Levitic: „Smeriţi sufletele voastre prin post" (Lev. 16, 31). Desigur, postul este una din armele cu care putem face să crească şi să se păstreze puterea Smereniei în sufletul nostru.

În Deuteronom: „Păziţi-vă să nu se mândrească inima voastră şi să nu vă abateţi, nici să vă apucaţi să slujiţi la alţi dumnezei şi să vă închinaţi lor" (Deut. 11, 16). Dacă în vremea aceea era teama de închinare la idolii cei văzuţi, de piatră, de argint sau de aur, în vremea noastră, a Noului Testament, este vorba de alţi „idoli"– idoli spirituali, între care însăşi mândria (adică Trufia) are un loc de seamă. Orice păcat, fiule Fortunat, este, în fond, o închinare la un idol: beţia, defrânarea, lăcomia şi celelalte sunt tot atâţia idoli, pe care, după cum am văzut, tot numai toiagul cel bun şi eficace al Smereniei îi va putea alunga din existenţa omului de pe pământ.

Înţeleptul Sirah ne îndeamnă şi el, zicând: „Fă bine celui smerit" (Înţ. Sir. 12, 5), şi tot aşa: „Cu cel smerit fii îngăduitor şi nu întârzia a face milă cu el" (Înţ. Sir. 29, 11). O, fiule Fortunat, ce simţ moral, dar şi ce simţ practic (în sensul bun al cuvântului) a avut acest înţelept, prin gura căruia, desigur, grăia Însuşi Duhul Sfânt. Că iată ce ne mai îndeamnă el: „Nu râde de omul ce este întru amărăciunea sufletului său, că Dumnezeu este Cel care smereşte şi Cel care înalţă"

(Înț. Sir. 7, 12). Căci a râde de cineva este o lucrare a Trufiei, iar a râde de cineva când el se află în amărăciunea sa este, fiule Fortunat, o Trufie extremă şi amestecată cu o mare doză de răutate. Este ca şi cum ai lovi pe un om legat sau a turna sare pe o rană deschisă.

Adresându-se judecătorilor lumii, înţeleptul Solomon le spune: „Iubiţi dreptatea, judecători ai pământului; cugetaţi drept despre Dumnezeu şi căutaţi-L cu inima smerită!" (Înțel. 1, 1). Deşi adresate judecătorilor lumii, cuvintele acestea, fiule Fortunat, ni se adresează şi nouă tuturor, deoarece şi cel care nu-i judecător totuşi poate judeca pe semenul său şi atunci ni se cere: iubirea dreptăţii, cugetarea dreaptă despre Dumnezeu şi inima smerită – aceasta din urmă, adică Smerenia, putând aduce şi pe celelalte două.

Psalmistul, la rândul său, ne face şi el recomandarea: „Slujiţi Domnului cu frică şi vă bucuraţi înaintea lui cu smerenie"(Ps. 2, 10). Însemnăm aici, fiule Fortunat, că „frică" nu trebuie luată în sensul peiorativ al ei, ci mai degrabă în sensul de reverenţă, de slavă, de închinare – mai ales noi care trăim sub lumina harică a Noului Testament. Iar bucuria noastră trebuie neapărat şi ea să fie amestecată – am zice să fie izvorâtă din Smerenie. Nici nu se cade altfel, fiule Fortunat, să fie bucuria noastră duhovnicească îndeobşte, şi cu atât mai mult înaintea lui Dumnezeu.

Sub această lumină nouă sub care trăim de la ivirea Domnului în lume, Sfinţii Apostoli ne dau mereu îndemnuri. Iată câteva, fiule Fortunat, în care este amestecată şi Smerenia.

Sfântul Apostol Iacov ne spune: „Smeriţi-vă înaintea Domnului şi El vă va înălţa" (Iac. 4, 10). Singură Smerenia poate aduce înălţarea, cu toate că ea, uneori, pare o înjosire, o decădere. Părerile oamenilor însă trec, fiule Fortunat, şi vine mâna nevăzută, braţul cel înalt şi tare al lui Dumnezeu şi, dând

deoparte neputincioasele aprecieri ale oamenilor, înalţă pe cel smerit, adică îl primeşte în împărăţia Sa.

Sfântul Apostol Petru dă şi el îndemnul: „Supuneţi-vă unii altora, împodobiţi-vă cu smerenia" (I Pt. 5, 5). Iată, aşadar, Smerenia garantând buna convieţuire între oameni. Numai ea, în primul rând, ne face să ne punem în slujba semenului, supunând părerii lui părerea noastră. În concepţia creştină, Smerenia este o podoabă: „Împodobiţi-vă cu smerenia". Tot Sfântul Apostol Petru ne îndeamnă: „Fiţi toţi într-un cuget, miloşi, iubitori de fraţi, milostivi, prietenoşi şi smeriţi" (I Pt. 3, 8). Ce-am mai putea adăuga cuvintelor Sfântului Apostol, fiule Fortunat? Nimic, ci numai să facem făgăduiala lui Dumnezeu că, smerindu-ne tot mai mult, vom căuta să săvârşim îndemnul acesta. Un ultim îndemn al Sfântului Apostol Petru sună aşa: „Smeriţi-vă sub mâna cea tare a lui Dumnezeu, ca să vă înalţe la vreme" (I Pt. 5, 6). Aceleaşi sublinieri ca şi la îndemnul dat de Sfântul Apostol Iacov.

Sfântul Apostol Pavel recomandă Filipenilor, şi deci nouă tuturor: „Nimica să nu faceţi din iubirea de dispută şi de slavă deşartă, ci din smerenie fiecare să socotească pe altul mai destoinic decât dânsul" (Filip. 2, 3), şi: „Nu vă mândriţi unul faţă de altul" (I Cor. 4, 6). Aceeaşi luptă împotriva Trufiei prin arma cea tare a Smereniei – luptă care, vai, fiule Fortunat, azi, pare a fi în toiul ei. Parcă niciodată Trufia n-a fost mai îndrăzneaţă, mai rea, mai îmbolditoare la fapte ticăloase, mai hidoasă ca în zilele noastre. De aceea, fiule Fortunat, azi se cade mai mult ca oricând să ne întărim cu multă, tot mai multă Smerenie, ca nu cumva apele Trufiei să ne înghită, aducându-ne veşnica osândă.

De aceea şi Fericitul Augustin ne îndeamnă: „Nu părăsiţi calea strâmtă pe care vă aflaţi. Plăcerile celeilalte (calea largă) nu sunt decât deşertăciuni şi minciuni". Ştim, Doamne, că e aşa, şi de aceea, asemenea părintelui întristat zicem: „Mă smeresc,

Doamne, ajută nesmereniei mele". Da, fiule Fortunat: „Deşertăciuni şi minciuni". Şi cine spune aceasta? Augustin, cel ce mai înainte fusese trufaş şi desfrânat. Gustase din rodul acesta şi văzuse că, pe lângă amărăciunea lui, el nu era decât deşertăciune şi minciună.

Sfântul Grigorie de Nyssa ne dă şi el părintescul sfat, îndemnându-ne aşa: „Alungând trufia din inima ta, nu vei mai avea prilejuri de a intra în mărire, nu vor fi acele false gingăşii care ne fac să simţim atâta de viu jignirile care ni s-au făcut, lipsa onorurilor care ne sunt refuzate" – lăsându-ne a înţelege, fiule Fortunat, că „fuga de trufie" nu este altceva decât însăşi Smerenia.

Şi ca să încheiem şiragul minunatelor sfaturi şi îndemnuri cu privire la Smerenie, ce ni să dau de oamenii lui Dumnezeu, să ascultăm şi să-L urmăm şi pe acela pe care ni-l dă bunul prieten al sufletului nostru, Monseniorul Vladimir Ghika: „Fă în chip măreţ cele mai mici lucruri, şi foarte smerit pe cele mai mari". Se cade să subliniem, fiule Fortunat, contrastul între cei doi termeni ai propunerii, contrast care face să apară şi mai luminos chipul drag al Smereniei.

Isprăvind această înşirare de cugetări şi de sfaturi cu privire la Smerenie, se cade, fiule Fortunat, să mulţumim lui Dumnezeu că ne-a învrednicit ca, şi din aceste mici părticele răzleţe, să scoatem învăţăminte, din smerenie pentru Smerenie, întru îmbunătăţirea sufletului nostru şi întru o mai mare învârtoşare a nădejdii mântuirii noastre.

Fii preaslăvit, Doamne Iisuse Hristoase, Tu, Smerenia deplină şi sfântă, pentru toate câte ne dai, noi nemeritând nimic. Nu ne lăsa, Stăpâne, fără ajutorul Tău şi de aici înainte. Întru aceasta, dă-ne şi tu, o, Maică bună, Preasfântă Născătoare de Dumnezeu şi Fecioară Maria, sprijinul mâinii tale, pe care o sărutăm...

XXXIV
SMERENIA LUI IOV

Acum, după ce-am aşezat pe hârtie tot ce-am avut de spus, după puterile noastre, despre Smerenie, socotesc că nu e rău ca, făcând un nou ocol prin Grădina în care ne aflăm, să ne oprim asupra câtorva pilde mari de Smerenie, lăsate nouă de bunul Dumnezeu pentru a ne fi de folos la propria noastră trăire creştină, întru mântuirea sufletului nostru.

În vremea Vechiului Aşezământ, deşi mai rare, totuşi aflăm destule chipuri smerite, care, cu toate că trăiau sub lege, erau, în fond, cum am mai spus, nişte creştini înainte de creştinism. Sunt chipurile Patriarhilor, dar îndeosebi sunt acelea ale Profeţilor. Ne vom opri, fiule Fortunat, numai asupra a două din aceste chipuri, ele putând presupune şi îngloba pe toate celelalte. Ne vom opri, fiule Fortunat, numai asupra a două din aceste chipuri, ele putând presupune şi îngloba pe toate celelalte. Ne vom opri, iată, aici, la floarea Smereniei de mare preţ a dreptului Iov şi, pe urmă, vom privi şi vom adulmeca mireasma smereniei lui David, regele-psalmist. În vremea Noului Aşezământ, chipurile smerite s-au înmulţit foarte tare, de aceea, fiule Fortunat, a venit asupra sufletului omenesc lumina şi puterea harului: trăirea harică. Au apărut atunci din umbrele vieţii cohorte întregi de suflete luminate de har, împodobite cu tot felul de virtuţi, toate culminând cu virtutea Smereniei: sunt sfinţii mucenici, ierarhii, trăitorii creştini – mii şi mii, la care vom afla,

după cum vezi, pecetea Smereniei. Şi vom alege, fiule Fortunat, şi de aici, tot numai două chipuri, ambele de un nespus de mare preţ pentru trăirea noastră de mântuire. Ne vom opri în faţa Sfântului Apostol Pavel şi în faţa Maicii Domnului, amândoi putând, prin smerenia lor (îndeosebi aceea a Maicii noastre Sfinte), să cuprindă întreaga Smerenie a Noului Testament, – în frunte stând Maica Domnului, având puţin îndărătul ei pe Sfântul Apostol Pavel, iar după ea înşirându-se nesfârşitele noroade ale Smereniei, Smerenia creştină.

Să privim acum, fiule Fortunat, la acest erou al Smereniei Vechiului Testament, la Iov! După cât ne spune însăşi cartea care-i poartă numele, el a fost un om drept şi fără cusur: „Era odată în ţinutul Uz un om pe care îl chema Iov şi acest om era fără cusur şi drept; se temea de Dumnezeu şi se ferea de rău" (Iov 1, 1). Era părintele unui întreg popor de fete şi băieţi, avea întinse câmpii în care păşteau miile de vite ale sale. Și făcea ospeţe şi mergeau la templu toţi, aducând jertfe. Pe acesta l-a ales Dumnezeu spre a trimite asupra lui cele mai grele încercări cu putinţă, ca apoi el, biruindu-le pe toate, să ne aducă pilda măreaţă a smereniei sale. În acest scop, Dumnezeu a îngăduit satanei să-i ia tot: copii, vite – dar numai de sufletul lui să nu se atingă. Şi a rămas Iov singur, cu nevasta sa. Iov s-a smerit foarte, atunci, fiule Fortunat, şi, arătând semnele doliului: sfâşierea veşmintelor şi raderea părului de pe cap, a rostit acele cuvinte care au rămas şi vor rămâne pentru toate veacurile drept dovadă a supunerii la porunca lui Dumnezeu: „Gol am ieşit din pântecele mamei mele şi gol mă voi întoarce în pământ. Domnul a dat, Domnul a luat, numele Domnului fie binecuvântat" (Iov 1, 21). Aşadar, o supunere totală – şi o smerenie deplină: „Şi întru toate acestea, Iov nu a păcătuit şi nu a săvârşit nici o nerozie

faţă de Dumnezeu". (Iov 1, 22). Atunci Dumnezeu trimise şi suferinţă asupra trupului lui Iov, care, plin de bube, „a luat un ciob ca să se scarpine şi şedea pe gunoi, afară din cetate" (Iov 2, 8). Şi la acestea toate, Iov a răbdat, smerindu-se, deşi nevastă-sa, venind la el, i-a zis: „Te ţii mereu în statornicia ta? Blestemă pe Dumnezeu şi mori!" (Iov 2, 9). Cuvinte grele, fiule Fortunat, dar, la care, Iov a dat răspuns, zicând: „Vorbeşti cum ar vorbi una din femeile nebune! Ce? Dacă am primit de la Dumnezeu cele bune, nu vom primi, oare, şi pe cele rele?" (Iov 2, 10). Şi iar ne spune cartea sa: „Şi întru toate acestea, Iov n-a păcătuit deloc cu buzele sale" (Iov 2, 10). Ce cumplită încercare, fiule Fortunat, şi câtă supunere şi de data aceasta! Şi au venit la el trei prieteni: Elifaz, Bildad şi Tofar, „ca să împărtăşească jalea lui şi să-l mângăie" (Iov 2, 11). Cu acest prilej, Iov, fără să se răzvrătească împotriva lui Dumnezeu cu cuvinte anume, el, totuşi, face greşeala de a-şi blestema ceasul când s-a născut (Iov 3, 1 ş.u.). În întreg acest capitol, vom găsi o sumedenie de întrebări puse de Iov cu privire la soarta sa rea, una mai grea ca alta. Desigur, fiule Fortunat, că Iov nu blestemă pe Dumnezeu cum îi cerea nevasta, dar se cade a spune că tot acest strigăt al lui Iov este, în fond, fără ştirea lui, un strigăt împotriva lui Dumnezeu. El nu-şi dă seama că durerea şi necazul îl orbesc, şi el grăieşte ceea ce n-ar trebui să grăiască. Aşadar, aici şi smerenia sa intră într-un con de umbră, fără ca, totuşi, ea să fi dispărut. O, fiule Fortunat, aceste întrebări şi strigăte, pe care şi noi le facem când încercarea se abate asupra noastră, credem că sunt numai expresia suferinţei noastre, când, de fapt, ele sunt adresate lui Dumnezeu, alcătuind în sine o ascunsă răzvrătire împotriva Lui. Unul din prietenii săi, Elifaz, îl mustră, dar Iov îi respinge mustrarea, spunând că nu e nici o strâmbătate pe limba lui. Dar, din nou, suferinţa îi smulge acele

strigăte, culminând cu acela: „Sufletul meu ar vrea mai bine ştreangul, mai bine moartea, decât aceste chinuri” (Iov 7, 15). La rândul său, Bildad îl mustră şi el pe Iov, dar acesta, respingând învinuirile, aduce laudă lui Dumnezeu, dar mereu făcând greşeala de a se jelui asupra nefericirilor sale. Se dovedeşte prin aceasta, fiule Fortunat, că Iov nu-L cunoştea deplin pe Dumnezeu şi că va mai avea mult de suferit până să-L cunoască. Totuşi, sufletul său, nefiind atins de Satana, îşi păstrează smerenia, rămânând evlavios până la capăt. Iov se tânguie mai departe de viaţa sa şi Tofar îl învinuieşte de făţărnicie, la care Iov se apără, lăudând din nou pe Dumnezeu: „La Dumnezeu se află înţelepciunea şi puterea, sfatul şi pătrunderea sunt ale Lui” (Iov 12, 13). După cum vedem, fiule Fortunat, dreptul Iov se luptă mereu cu sine însuşi, căpătând prin aceasta o mai mare cunoaştere a lui Dumnezeu. Elifaz, prietenul său, îl face din nou făţarnic, că adică faptele lui nu se potrivesc cu cele spuse de el. Dar Iov îi răspunde: „Prietenii mei îşi bat joc de mine, dar din ochiul meu izvorăsc lacrimi înaintea lui Dumnezeu” (Iov 16, 20). Cuvinte pline de supunere faţă de voia lui Dumnezeu. Dar curând Iov cade din nou în greşeala de a pune întrebări, care, toate, sunt adresate lui Dumnezeu. „Mai pot să nădăjduiesc?” – strigă el cu amar şi urmează: „Atunci unde mai este nădejdea mea şi cine a văzut pe undeva norocul meu?”. La aceste cuvinte, prietenul Bildar îl socoteşte pe Iov în numărul celor fără de lege. Iov ascultă cu răbdare învinovăţirea grea şi răpunde prietenului său, arătându-şi încrederea în înviere: „Eu ştiu că Răscumpărătorul meu este viu şi că El, în ziua cea de pe urmă, va ridica iar din pulbere această piele a mea ce se destramă, și afară din carnea mea, voi vedea pe Dumnezeu. Pe El Îl voi vedea şi ochii mei Îl vor privi, nu ai altuia. Şi de dorul acesta măruntaiele mele tânjesc în mine” (Iov 19, 25-27).

Simţim aici, fiule Fortunat, marea vijelie din sufletul lui Iov: pe de o parte el, cu necazul şi cu ticăloşia lui, pe de alta Dumnezeu; pe de o parte plângere, pe de alta supunere. Dar mereu este prezentă smerenia sa, din ea ţâşnesc strigătele de preamărire a lui Dumnezeu. La cumplitele încercări la care este supus, această virtute a smereniei sale este aceea care ţine piept, el, Iov, mereu strigându-şi ticăloşia şi păcatele sale. Vin din nou alte învinuiri din partea prietenilor săi, învinuiri aduse evlaviei lui Iov, dar Iov le răspunde mărturisindu-şi curăţenia sufletului său şi lăsarea sa în voia lui Dumnezeu. Iar la alte învinuiri el aduce laude lui Dumnezeu spunând: „El întinde neagră noapte asupra nesfârşirii, El spânzură pământul deasupra nefiinţei, El închide apele în norii Săi şi norii nu se rup sub greutatea apelor... Stâlpii cerului se clatină şi se înspăimântă la mustrarea Lui. Cu puterea Lui a despicat marea şi cu înţelepciunea Lui a sfărâmat trufia ei..." (Iov 26, 7-12). Şi totuşi, fiule Fortunat, alături de această totală smerenie în faţa lui Dumnezeu, Iov nu-şi poate opri amintirea şi-şi vede tot trecutul plin de fericire, adumbrindu-şi astfel din nou smerenia, cu norii celor mai străpungătoare păreri de rău, şi plângându-şi nefericirea. Atunci prietenul Elihu îl mustră, înfruntându-l şi făcând o lungă apologie a dreptăţii lui Dumnezeu şi a atotputerniciei Sale. Iov ascultă în tăcere lunga grăire a prietenului său şi vede că el nu a cunoscut încă pe deplin pe Dumnezeu, de vreme ce toate tânguirile sale nu erau numai strigătele durerii sale, ci erau şi tot atâtea imputări adresate lui Dumnezeu. Da, el a iubit pe Dumnezeu, da, el s-a smerit înaintea lui Dumnezeu, da, el nu s-a gândit o clipă măcar a se răzvrăti împotriva lui Dumnezeu, dar neavând deplina înţelegere a lui Dumnezeu, a murmurat şi a cârtit, fără ca, în vremea aceasta, smerenia lui să fi scăzut, ci, dimpotrivă, mârindu-se şi curăţindu-se

necontenit. Când Iov şi-a dat seama, fiule Fortunat, că el a greşit când a adus cârtiri din pricina marilor încercări la care era supus; când şi-a dat seama că Dumnezeu îl alesese tocmai pentru a-Și arăta, în slăbiciunea lui, marea Sa putere; când a văzut toată nimicnicia vieţii omeneşti în faţa măreţiei lui Dumnezeu; când s-a încredinţat că cunoaşterea lui Dumnezeu purcede dintr-o tot mai mare smerenie, o, atunci, fiule Fortunat, Iov, dezrobindu-se cu totul de sine şi primind de bună voie marea încercare abătută asupra lui, a strigat cu glas tare către Dumnezeu, invocându-I puterea şi cerându-și iertare: „Ştiu că poţi să faci orice şi că nu este nici un gând care să nu ajungă pentru Tine faptă. Cine cutează – ai zis Tu – să bârfească planurile Mele, din lipsă de înţelepciune? Cu adevărat am vorbit fără să înţeleg, despre lucruri prea minunate pentru mine, şi nu ştiam. Ascultă – ai spus Tu iarăşi – şi Eu voi vorbi, Te voi întreba şi Tu îmi vei da învăţătură. Din spusele unuia şi altora auzisem despre Tine, dar acum ochiul meu Te-a văzut. Pentru aceea mă urgisesc eu pe mine însumi şi mă pocăiesc în praf şi în cenuşă" (Iov 42, 1 ş.u.). Iată-l, aşadar, pe Iov, fiule Fortunat, ajuns la cunoaşterea deplină a lui Dumnezeu când, după cum vedem, însăşi conturul smereniei sale îşi capătă o linie sigură şi netedă. „Acum ochiul meu Te-a văzut", adică orice umbre ale îndoielilor şi ale cârtirilor s-au dus şi sufletul lui Iov a văzut adevărul adevărat. De aici încolo poate să vină orice asupra lui, căci el, prin această strigare, a dat viaţă şi sens primei strigări: „Domnul a dat, Domnul a luat, numele Domnului fie binecuvântat". Această strigare de început, trecând prin întortochatele meandre ale vorbirilor lui Iov şi ale celor trei prieteni ai săi, s-a cristalizat definitiv prin strigarea de la urmă, strigare care are efectul de a repune pe Iov în întreaga lui stare de dinainte de încercările la care l-a supus Dumnezeu: „Şi Dumnezeu l-a pus pe Iov iarăşi

în starea lui de la început şi i-a întors îndoit ce avusese mai înainte" (Iov 42, 10), drept semn al răsplătirii smereniei de care mereu Iov dăduse dovadă. Dumnezeu văzuse, fiule Fortunat, marea tălăzuire din sufletul lui Iov, văzuse şi buna lui credinţă, văzuse şi nedeplina cunoaştere, dar mai ales îi văzuse smerenia, care răsărea tot mai mare, după fiecare nouă încercare şi după fiecare nouă tălăzuire din sufletul aceluia care suferea aceste cumplite încercări.

Privim spre viaţa acestui drept al lui Dumnezeu, și avem impresia dar, fiule Fortunat, că, în mii şi mii de exemplare, chipul lui sufletesc îl aflăm în viaţa omenească pe pământ. Căci cine nu are încercări în viaţa sa? Cine nu simte în sufletul său tristeţi, arşiţi, tălăzuiri? Cine nu este gata de a întreba: de ce toate acestea? Noi, cei întâi, fiule Fortunat – şi de câte ori! Uneori suntem de bună credinţă ca dreptul Iov, alteori suntem nemiloşi, iar uneori suntem făţarnici. Cui punem aceste întrebări, fiule Fortunat? Nimănui? Văzduhurilor? Oamenilor? Nu. Le punem de-a dreptul lui Dumnezeu, dacă, bineînţeles, credem în Dumnezeu, căci dacă le punem fără să credem în Dumnezeu, atunci purtarea noastră este o nebunie curată. Iar dacă credem în Dumnezeu, le putem pune fără să greşim? Aşa cum greşea şi dreptul Iov când se lua la dispută cu Dumnezeu? Ci nu, fiule Fortunat, în faţa încercărilor, mici sau mari, în faţa suferinţelor de tot felul care ar veni asupra noastră, ele fiind încuviinţate de Dumnezeu (ca şi la Iov), în faţa durerii, trupeşti sau sufleteşti, se cade să ne asemănăm cu Iov. De aceea a dat Dumnezeu încercările supreme lui Iov, pentru ca, în aceste încercări, să intre totalitatea încercărilor la care pot fi supuşi oamenii. Orice încercare ar suferi un om, nu se poate ca ea să nu fie inclusă în încercările lui, un superlativ nedepăşit. Tot Iov ne mai învaţă ceva, fiule

Fortunat, şi anume: cunoaşterea deplină şi adevărată a lui Dumnezeu. „Din spusele unora şi altora auzisem despre tine”, zice Iov, voind a arăta prin aceasta o cunoaştere nedeplină – şi, poate, falsă – a lui Dumnezeu; iar cuvintele „dar acum, ochiul meu Te-a văzut” arată deplina cunoaştere a lui Dumnezeu. Aşa să facem şi noi, fiule Fortunat! Adeseori (mai ales când vorbim despre alţii) rostim cuvintele de la început ale lui Iov: „Domnul a dat, Domnul a luat...”. Dar totul este superficial şi nu devine real decât atunci când suferinţa şi-a înfipt colţii în carnea şi în sufletul nostru şi când strigăm şi noi, tot ca Iov: „acuma ochiul meu Te-a văzut”, ca, pe urmă, să ajungem şi noi la luminişul fără nor al Smereniei: „Pentru aceea mă urgisesc pe mine însumi şi mă pocăiesc în praf şi în cenuşe”. Smerenia, fiule Fortunat, trebuie să strălucească în suferinţă, mai ales în suferinţă, asemenea ca la Iov.

O, Doamne, Iisuse Hristoase, de câte ori greşim din nemintoşenie şi din trufie, ridicând această întrebare: de ce? când vreo suferinţă se abate asupra noastră! Și nu băgăm de seamă, Doamne, că întrebarea aceasta Ți-o adresăm Ție, ca şi cum, viermi ce suntem, am putea să-Ți cercetăm planurile Tale. Și încă mai mult: să-Ți cerem socoteală pentru toate câte le trimiţi Tu asupra noastră, Ție, Puterea nemărginită, înţelepciunea desăvârşită, iubirea deplină... Ci Tu, Doamne, iartă-ne, că nu ştim ce facem, şi dă-ne smerenia dreptului Tău Iov, ca să putem şi noi să fim şi să rămânem ai Tăi. Din adâncul fiinţei noastre, strigăm către Tine: iată, cu ochiul meu Te-am văzut; Te-am văzut şi Te-am iubit; Te-am iubit şi m-am smerit. Nu ne lepăda de la Tine, Doamne – cum nu l-ai depărtat nici pe Iov. Iar tu, Maică Preacurată, dă-ne sprijinul tău ca să nu cădem din făgăduiala ce-am făcut, că tu eşti Mama sufletelor noastre, şi toată nădejdea ne-o punem în tine, dulce Stăpână a vieţii noastre.

XXXV
SMERENIA LUI DAVID

David, fiule Fortunat, a fost ales de Dumnezeu să fie mare în Israel. Deschidem cartea întâi a Regilor şi citim: „Zis-a Domnul, către Samuel: «Până când vei tânji tu pentru Saul, pe care l-am lepădat, ca să nu mai fie rege peste Israel? Umple cornul tău cu mir şi du-te, că te trimit la Iesei Betleemiteanul, căci dintre fiii lui Mi-am ales rege»" (I Reg. 16, 1 ş.u.). Samuel s-a dus şi a crezut că Dumnezeu vrea pe fiul cel mai mare al lui Iesei, dar Dumnezeu i-a spus că nu e acesta pe care-l vrea. Şi Samuel a crezut că e fiul al doilea, dar Dumnezeu i-a spus că nici pe acesta nu-l vrea. Până în cele din urmă, Samuel a spus să fie chemat David, cel mai mic din fiii lui Iesei, care păştea turmele de oi. Şi David a venit şi Dumnezeu a zis atunci lui Samuel: „Scoală de-l miruieşte, căci acesta este" – şi David era „bălan, cu ochi frumoşi şi plăcut la faţă" (I Reg. 16, 12). David era şi mare cântăreţ la harpă, şi prin cântecele sale depărta duhul rău care se abătea asupra lui Saul. David a fost hărăzit apoi a fi învingătorul lui Goliat, filisteanul. Cunoaştem, fiule Fortunat, măreţul episod al luptei dintre aceşti doi, şi cum David, aruncând cu praştia, l-a lovit pe Goliat drept în frunte şi l-a omorât. După care i-a tăiat capul cu sabia celui învins, şi astfel a scăpat pe poporul israelit de ameninţarea filistenilor, care râvneau mult asupra ţării lui Israel (I Reg. 17, 1 ş.u.). David apoi, fiule Fortunat, era bun, cruţând de două ori viaţa lui Saul care-l duşmănea de moarte. Bunătatea

lui David era, aşadar, întovărăşită şi de mărinimie. El, fiule Fortunat, era şi un bun prieten. Prietenia lui cu Ionatan, fiul lui Saul, rămâne ca un model pentru toate timpurile. Filistenii ridicându-se iarăşi asupra lui Israel și fiind bătuți, Saul, regele, îşi ridică singur viaţa, înfingându-se în propria sa sabie. Atunci David a ajuns rege în Israel şi a bătut pe filisteni. Toate acestea, fiule Fortunat, erau semne că Dumnezeu l-a binecuvântat ca rege asupra Israelului întreg. Ca rege, David s-a arătat foarte evlavios, săvârşind, printre altele, şi strămutarea Arcei Legii de la Kiriat-Iarim, din casa lui Arinadab, pe Muntele Sionului, cu un mare alai de preoţi şi norod, în fruntea căruia David mergea şi, cântând din harpă, juca. El vrea să zidească şi un templu lui Dumnezeu, dar primi veste prin proorocul său Natan că nu el, ci fiul său, Solomon, va fi acela care-I va zidi casa Sa. Apoi, David, fiule Fortunat, era, pe lângă cântăreţ, şi un mare poet, el fiind autorul celor mai mulți din Psalmi, despre care vom vorbi la locul cuvenit. Iată, în rezumat, marile calități ale acestui rege al Iudeilor, care, pe lângă toate acestea, avea să fie rădăcina din care, la vreme poruncită de Dumnezeu, avea să Se tragă, după trup, Însuşi Mântuitorul lumii ca să se împlinească proorocia lui Isaia: „O Mlădiță va ieşi din tulpina lui Iesei şi un Lăstar din rădăcinile lui va da. Şi Se va odihni peste El Duhul lui Dumnezeu, duhul înțelepciunii şi al înțelegerii, duhul sfatului şi al tăriei, duhul cunoştinței şi al bunei credințe" (Is. 11, 1-2), precum şi cealaltă proorocie a lui Miheia: „Şi tu, Betleeme Efrata, mic eşti între miile lui Iuda, din tine va ieşi Povăţuitor peste Israel, iar obârşia Lui este dintru început, din zilele veacului" (Mih. 5, 1).

Dar iată că asupra lui David se abate păcatul. Va fi avut şi el până atunci, ca orice om, păcate mai mici, pentru care s-a pocăit la vreme. Dar, de data aceasta, un păcat mare şi cumplit

se abate asupra lui; păcat care avea să fie începutul unei smerenii atâta de mari, a unei pocăințe atâta de depline, încât va face din el unul din marii prototipi ai Smereniei şi ai pocăinței, precum şi un mare profet al vieții Domnului. Mai ales de aici încolo ne interesează, fiule Fortunat, viața marelui David. El, prin smerenia şi prin pocăința sa, devine cu adevărat mare pentru tot restul vremii, în Biserica Domnului şi în trăirea creştină.

Iată cum s-au petrecut faptele, fiule Fortunat. Într-o zi, pe când David se plimba „pe acoperişul casei sale domneşti" din Ierusalim, a văzut „o femeie scăldându-se, şi femeia aceea era tare frumoasă". Interesându-se, a aflat că ea era soția lui Urie, generalul său. Cu toate că nu se cuvenea, el şi-a făcut din ea țiitoarea sa. Dar nu s-a mărginit numai la aceasta, ci a provocat moartea lui Urie, trimițându-l să lupte într-un loc în care această moarte era sigură, ceea ce însemna că el l-a ucis pe Urie (II Reg. 11, 1 ş.u.). Fără să-şi dea seama de grozăvia acestui păcat, el şi-a continuat viața, zămislind şi un copil cu această femeie, care se chema Batșeba. Dar Dumnezeu, fiule Fortunat, care nu voia să lase pe alesul Său, i-a trimis într-o zi pe proorocul Său Natan, smeritul paznic de oi, ca să-l mustre şi să-i aducă în suflet balsamul pocăinței. Şi Natan, cu puterea ce i-o dădea Dumnezeu, a venit cu îndrăzneală într-o zi în casa domnească a lui David din Ierusalim şi a cerut să vorbească cu regele. Episodul acesta e atât de frumos şi de interesant, fiule Fortunat, încât îl vom reproduce aşa cum este arătat în capitolul al doisprezecelea din cartea a doua a Regilor. Iată-l: „Natan i-a zis lui David: «Erau într-o cetate doi oameni: unul bogat şi altul sărac. Cel bogat avea foarte multe vite, mari şi mărunte. Iar cel sărac nu avea nimic, decât o singură oiță, pe care el o cumpărase de mică şi o hrănise şi ea crescuse cu copiii lui. Din pâinea lui mâncase

şi ea şi se adăpase din ulcica lui, la sânul lui dormise şi era pentru el ca o fiică. Dar iată că a venit la bogat un călător şi gazda nu s-a îndurat să ia din oile sale sau din vitele sale ca să se gătească cina pentru călătorul care venise la el, ci a luat oiţa săracului şi a gătit-o pe aceea pentru omul care venise la el». Atunci s-a mâniat David cumplit asupra acelui om şi a zis către Natan: «Precum e adevărat că Domnul este viu, tot aşa-i de adevărat că omul care a făcut aceasta este vrednic de moarte!». Atunci Natan a zis către David: «Tu eşti omul care a făcut acestea... Pe Urie Heteul tu l-ai lovit cu sabia, iar pe femeia lui ţi-ai luat-o de soţie... Tu l-ai ucis cu sabia Amoniţilor»... Atunci David a zis către Natan: «Am păcătuit înaintea Domnului...»" (II Reg. 12, 1 ş.u.).

Iată locul din care începe să se ţese marea pocăinţă a lui David, ieşită dintr-o adâncă şi adevărată smerenie. De aici încolo, David îşi va plânge mereu păcatul şi va dovedi şi prin fapte că smerenia şi pocăinţa sa erau adevărate. Fiul său Abesalom se va răzvrăti împotriva lui şi-i va dori moartea, iar el îl va ierta fugind din faţa lui şi plângându-l amar atunci când el a fost ucis în pădure după ce se agăţase cu părul său de crengile unui copac: „O, fiul meu Abesalom, Abesalom, fiul meu! Mai bine muream eu în locul tău! Abesalom, Abesalom, fiul meu" (II Reg. 18, 33). Iată, fiule Fortunat, una din marile fapte ale pocăinţei lui David: iertarea fiului care voia să-l omoare, ferirea din calea lui şi plânsul amar pentru tragica moarte a acestui fiu. Este, neîndoielnic, o profundă smerenie şi o tot pe atât de imensă pocăinţă. Şi el era, fiule Fortunat, regele Israelului... O altă faptă egală cu aceasta este atunci când, tot rege fiind, el este blestemat de Simi. „Aceasta, aruncând cu pietre asupra lui David... îi zicea: «Pleacă, pleacă ucigaşule şi nelegiuitule», zicea Simi, blestemând pe rege". (II Reg. 16, 5-7). Unul din însoţitorii lui David vrea

atunci să meargă asupra lui Simi, dar David îl opreşte, zicându-i: „Lăsaţi-l să blesteme, căci Domnul i-a poruncit să-l blesteme pe David”, şi-şi împlineşte grăirea, încheind: „Poate va căuta Domnul la umilirea mea şi-mi va răsplăti cu bine pentru acest blestem al lui” (II Reg. 16, 12). Iată, fiule Fortunat, încă o mare faptă de smerenie şi de pocăinţă pentru acela care nu era nimic mai puţin decât însuşi regele lui Israel. Şi necontenit David se va adânci în această pocăinţă, mărindu-şi, fără încetare, smerenia. Acestea toate, fiule Fortunat, fac ca, asupra lui David, Dumnezeu să-Și reverse harul Său cel bogat, făcând din el un prooroc şi un mare cântăreţ al Smereniei şi al pocăinţei. El este autorul celei mai mari părţi din extraordinara carte a Psalmilor, acea sublimă *Psaltire*, care, de-atunci şi până astăzi, cum am mai spus în capitolul al cincilea al acestor însemnări, a rămas una din cărţile de căpetenie ale însăşi Bisericii noastre, şi ale trăirii creştine de două ori milenară. Preafericitul Nicodim, cel de-al doilea Patriarh al Bisericii noastre spune în a sa *Mică Biblie*, vorbind despre Psaltire: „Psaltirea este şi astăzi cartea de rugăciuni a Bisericii creştine, precum şi a preoţilor şi a monahilor de pretutindeni. Psalmii, citiţi sau cântaţi, răsună şi ziua şi noaptea prin biserici şi prin mănăstiri, şi niciodată până la sfârşitul veacurilor nu vor conteni aceste minunate cântări” (*op.cit.*, ed. II-a, p. 113).

Ca profet al vieţii Mântuitorului, David notează în Psaltire multe versete, din care ne vom mărgini a cita unul. Iată-l: „Căci m-au înconjurat câini mulţi, şi o haită de nelegiuiţi m-a împresurat; şi au străpuns mâinile şi picioarele mele. Toate oasele mi se puteau număra, iar ei se uitau şi făceau din mine privelişte. Împărţit-au hainele între ei şi pentru cămaşa mea au aruncat sorţi” (Ps. 21, 17-20). Se întrevede lesne, fiule Fortunat, răstignirea Mântuitorului nostru.

Dar în ceea ce ne priveşte aici, Psaltirea este, fiule Fortunat, o splendidă cântare a Smereniei şi a pocăinţei. Aş îndrăzni să afirm, fără să greşesc, fiule Fortunat, că numai deschizând la întâmplare Psaltirea, vom da de versete din care lacrimile şi chemările regelui-psalmist se vor ridica, precum aburii de pe faţa pământului încins de soare, miresmele cele curate ale celei adânci smerenii şi ale celei mai străpungătoare pocăinţe. Aşa, citim: „Miluieşte-mă, Doamne, că sunt neputincios! Izbăveşte sufletul meu şi mă mântuieşte pentru mila Ta!" (Ps. 6, 2 ş.u.). Şi: „Ostenit-am suspinând! În toate nopţile-mi spăl patul şi ud aşternutul meu cu lacrimi!". „Până când, Doamne, mă vei tot uita? Până când vei întoarce de la mine faţa Ta? Caută să mă auzi, Doamne, Dumnezeul meu! (Ps. 12, 1-3) „Păzeşte-mă, Doamne, că la Tine mi-i nădejdea" (Ps. 15, 1). „Păcatele tinereţilor mele şi cele din neştiinţă nu le pomeni, ci mă pomeneşte pe mine pentru mare mila Ta şi pentru bunătatea Ta, Doamne" (Ps. 24, 6). „Doamne, ascultă cererea mea, pleacă urechea Ta la rugăciunea mea, şi nu trece cu vederea lacrimile mele" (Ps. 38, 16). Dar, repet, fiule Fortunat, ar trebui să iau aproape din fiecare psalm un verset din care smerenia cea mai supusă şi pocăinţa cea mai suspinată să strălucească în lumină ca tot atâtea pietre de mare preţ ale acestor două mari virtuţi: smerenia şi pocăinţa. Dar nu e în scopul nostru să facem o exegeză a Psaltirii, ci numai să enunţăm nişte adevăruri cu privire la problema Smereniei, obiectul acestor însemnări ale noastre.

Totuşi, fiule Fortunat, nu s-ar putea să încheiem capitolul acesta fără să nu facem o cât de uşoară privire asupra acelui psalm, al cincizecilea, în care David îşi cântă cu o adâncă smerenie întreg păcatul său.

„Miluieşte-mă, Dumnezeule, după mare mila Ta şi după mulţimea îndurărilor Tale, şterge fărădelegea mea" – acesta-i

începutul psalmului. David strigă către Dumnezeu şi-I cere, cu smerenie, ştergerea fărădelegii lui.

„Spală-mă de tot de fărădelegea mea, şi de păcatul meu mă curăţeşte." David repetă stăruitor cererea sa, cerând spălarea totală a păcatului său, condiţie fără de care el nu poate vedea mântuirea sufletului său.

„Că fărădelegea mea o cunosc şi păcatul meu e pururea înaintea mea." Recunoaşte cu tărie păcatul şi, ca într-o chinuitoare spovedanie, mărturiseşte că amintirea păcatului îl urmăreşte peste tot.

„Ţie unuia am greşit, căci am făcut ceea ce-i rău înaintea Ta." David discerne limpede păcatul său, care nu e altceva decât depărtarea de la legea lui Dumnezeu.

„Aşa că Tu eşti drept în hotărârea Ta, şi în judecata Ta cu totul curat." El se încrede în Dumnezeu şi ţine să afirme că judecata lui Dumnezeu nu poate fi decât dreaptă şi curată.

„Că iată, întru fărădelegi m-am zămislit şi în păcate m-a născut maica mea." Cel ce se pocăieşte recunoaşte că noi avem o naştere păcătoasă, care ne urmăreşte în toate ale noastre, de care însă vrem să scăpăm.

„Dar Tu, Cel ce iubeşti adevărul, arată-mi tainele înţelepciunii Tale." David simte că Dumnezeu, în înţelepciunea Sa, vede în sufletul său şi că va trece cu vederea păcatul mărturisit.

„Stropeşte-mă cu isop şi mă voi curăţi, spală-mă şi mai alb decât zăpada voi fi." Aici, David îşi arată încrederea în Dumnezeu şi în puterea pe care numai El o are de a curăţi pe deplin sufletul de păcate.

„Dă-mi să aud cuvânt de bucurie şi de veselie, şi se vor bucura oasele mele cele smerite." Iată cum smerenia aşteaptă cuvântul de bucurie pe care iertarea lui Dumnezeu o aduce aceluia care-şi recunoaşte cu toată sinceritatea păcatul.

„Întoarce faţa de la păcatele mele şi toate fărădelegile mele şterge-le!" O, ce stăruinţă, ce insistenţă asupra cererii de-a fi iertat, tocmai fiindcă îşi dă seama de mulţimea păcatelor, care, fără „ştergerea" lor de către Dumnezeu, i-ar amărî peste fire viaţa.

„Inimă curată zideşte întru mine, Dumnezeule, şi duh drept înnoieşte înlăuntrul meu". Aici, David îşi dă seama că numai o înnoire a duhului şi o revenire la inima curată sunt garanţiile mântuirii sufletului – o naştere din nou.

„Nu mă lepăda pe mine de la faţa Ta, şi Duhul Tău cel Sfânt nu-l lua de la mine!" O nouă implorare către Dumnezeu prin care David îşi arată hotărârea lui de a se lepăda de omul cel vechi şi a se întemeia tot mai mult în omul cel nou.

„Dă-mi iarăşi bucuria mântuirii Tale şi cu Duh stăpânitor mă întăreşte." Bucuria, pierdută prin păcat, David o doreşte stăruitor, iar întru aceasta el cere un duh de putere, pe care numai Dumnezeu i-l poate da.

„Învăţa-voi pe cei fără de lege căile Tale, şi cei necredincioşi se vor întoarce la Tine" – drept mulţumire pentru toate câte i le dă Dumnezeu, David face legământ că va merge şi la alţi păcătoşi, ca şi pe ei să-i aducă la „bucuria mântuirii" din care însuşi el s-a împărtăşit.

„Izbăveşte-mă de vărsarea sângelui, Dumnezeule, Dumnezeul mântuirii mele, şi limba mea va lăuda îndurarea Ta." Aici e durerea cea mare a lui David, el văzând mereu, în faţa sufletului său, pe Urie Heteul, al cărui sânge îl vărsase el, şi de aceea are acest strigăt: „Izbăveşte-mă!" – făcând legământul de a-I lăuda îndurarea.

„Deschide, Doamne, buzele mele şi gura mea va vesti lauda Ta." David cere ajutor lui Dumnezeu tocmai pentru a putea cât mai bine şi mai profund să-I înalţe laudele, făgăduite prin versetul precedent.

„Că jertfă plăcută lui Dumnezeu este duhul umilit; inima înfrântă şi smerită Dumnezeu nu o va urgisi.” Iată, avem aici, din însăşi gura lui David, cum lui Dumnezeu Îi place duhul umilit şi inima înfrântă şi smerită, care alcătuiesc o adevărată jertfă pe care cel păcătos o poate aduce lui Dumnezeu. E ca o încheiere a întregului psalm al smereniei şi al pocăinței.

Cuprinsul acestui psalm, fiule Fortunat, ne priveşte întru totul şi pe noi. El este de-o permanentă actualitate şi constituie una din rugăciunile cele mai potrivite pentru ceasurile când, scufundaţi în meditaţie, ne vedem păcatele şi cerem lui Dumnezeu îndurare şi iertare.

Desigur, fiule Fortunat, pilda lui David este de mare preţ pentru viaţa noastră de mântuire. Noi toţi, într-un fel sau altul, mai mult sau mai puţin, suntem asemenea lui David. Şi noi am păcătuit, şi la noi venit-a îngerul Domnului să ne aducă aminte păcatul, şi noi am plâns asupra păcatului, şi noi am cerut iertare lui Dumnezeu, şi noi am simţit bucuria mântuirii. Desigur, fiule Fortunat, numai dacă am urmat în totul calea lui David: vederea păcatului, părerea de rău că l-am săvârşit, hotărârea fermă de a nu-l mai săvârși, nădejdea în mila şi iertarea lui Dumnezeu, Tatăl nostru ceresc.

O, Doamne Iisuse Hristoase, dă-ne nouă a ne vedea păcatul, învredniceşte-ne a vărsa lacrimi asupra aducerii lui aminte, fă-ne tari, Doamne, în a voi să ne curăţi de tot păcatul nostru, adă în oasele noastre tot mai multă smerenie, ca să putem să nu ne mai întoarcem la întunericul păcatului, ci să rămânem până la moarte în lumina şi în bucuria nădejdii mântuirii Tale... Fii preamărit, Doamne, şi nu ne lăsa pe noi, smeriţii şi nevrednicii robii Tăi, fără ajutorul Tău, ca să nu pierim în adâncul pedepsei... Depărtează de la noi teama şi tristețea că nu am putea ajunge la iertarea Ta, căci Tu, bun şi peste fire

de bun, vezi în sufletele noastre şi, întinzând braţul Tău, cel înalt şi tare, dai deoparte toate îndoielile, ca noi să-Ți putem vedea faţa Ta de bunătate şi de lumină, şi să nădăjduim în ştergerea fărădelegilor noastre. Iar tu, prea îndurătoare Maică a lui Dumnezeu şi a sufletelor noastre, Preacurată Fecioară, Născătoare de Dumnezeu, nu ne părăsi, căci noi te iubim şi nădăjduim întru tine... O, sfântă Maică a sufletelor noastre!

XXXVI
SMERENIA SFÂNTULUI PAVEL

Încercând să vorbesc despre smerenia Sfântului Apostol Pavel, mă simt foarte încurcat, fiule Fortunat, mai ales din două pricini: una privitoare la mulțimea faptelor de smerenie a acestui mare stâlp al Bisericii noastre; şi a doua, fiindcă smerenia lui este o smerenie mare, diversă şi complexă. De aceea, mă voi mărgini a schița, în câteva pagini, mai mult enumerarea câtorva fapte ale smereniei lui, fără a observa vreo ordine cronologică şi fără a face vreo încercare de a „teologiza" faptele acestei excepționale smerenii.

Mai întâi vom spune, fiule Fortunat, că Sfântul Apostol Pavel, mai înainte de convertirea sa de pe drumul Damascului, era numit Saul din Tars. El era fariseu şi a învățat la „picioarele lui Gamaliel", marele rabin al vremii aceleia. Curând, el a ajuns să îl întreacă pe propriul său învățător. Vorbim, în primul rând, despre învățătura Legii. Fiind un înfocat cunoscător al Legii, el era, totodată, şi un mare apărător al ei. Saul intră în arena evanghelică nu mult după Înălțarea la cer a Domnului. El, văzând cum ucenicii creştini se înmulțeau, și cum credea că această învățătură nouă era una care jignea şi ataca Legea, se porneşte împotriva ei cu aceeaşi intensitate cu care îşi iubea legea strămoşească. Se face, aşadar, un mare prigonitor al lui Hristos, socotind că, astfel făcând, el apără Legea Veche împotriva blasfemiei aduse – credea el – de Domnul şi de ucenicii Săi. Prigoana aceasta apare evidentă în cuprinsul

Sfintei noastre Cărţi, cu prilejul uciderii cu pietre a celui dintâi ucenic al creştinătăţii: Sfântul Ştefan. La cruda executare a îndrăzneţului apărător al Legii celei Noi, Saul are rolul de a păzi hainele acelora care ucideau cu pietre pe Ştefan: „Iar martorii (adică cei de faţă care aveau să execute lapidarea) şi-au pus hainele la picioarele unui tânăr care se numea Saul" (Fapte 7, 58). Iar după ce Ştefan este ucis, ni se spune despre Saul: „Și Saul se făcuse părtaș la uciderea lui" (Fapte 8, 1) – şi se învoise nu dintr-o simplă răutate, care nu-i era proprie, ci fiindcă el socotea că, învoindu-se la aceasta, el apăra legea strămoşească. Şi tot pentru aceea, el „pustia biserica (lui Hristos), pătrunzând prin case, şi, târând bărbaţi şi femei, îi arunca în temniţă" (Fapte 8, 3). Acelaşi impuls de a apăra Legea îl făcea pe Saul să ceară învoire de la căpeteniile ierarhiei iudaice de a merge la Damasc, unde – auzise el – se afla o comunitate creştină, cu gând să aresteze pe creştinii din ea şi „să-i aducă legaţi la Ierusalim", după ce, mai înainte, „suflase mereu groază şi ucidere asupra ucenicilor" (Fapte 9, 1 ş.u.) din Ierusalim şi din alte locuri. Mai-marii preoţilor, la cererea lui, îi dau învoire, precum şi un pâlc de oameni înarmaţi, spre a se duce la Damasc întru săvârşirea acestui plan.

Cunoaştem apoi, fiule Fortunat, marea dramă petrecută pe drumul Damascului. Domnul Hristos, Care voia să facă din Saul un mare ostaş al Său, i-a dăruit marea învrednicire de a i Se arăta: „dar când mergea el şi se apropia de Damasc, fără de veste a strălucit peste el o lumină din cer". Şi Saul a auzit glasul care avea să-i aducă fulgerătoarea convertire: „Saule, Saule, de ce Mă prigoneşti?". Orbit de lumină, îngrozit de glasul ceresc, Saul, căzut în pulbere, se supune şi întreabă, după ce Domnul i-a spus Cine este: „Doamne, ce voieşti să fac?" (Fapte 9, 6 ş.u.). Aici, fiule Fortunat, este punctul din care începe smerenia lui Saul din Tars, devenit Sfântul

Apostol Pavel. Din mare prigonitor, el devine un „miel supus şi blând” care va săvârşi tot ceea ce i se va porunci de Domnul, Care voia să facă din el „un vas al alegerii”. Smerenia din aceste clipe se vădeşte atât prin chemarea: „Doamne”, cât şi prin încercarea de îndrumare: „ce voieşti să fac?”.

Să facem, pornind de aici, deci, fiule Fortunat, câte un popas în dreptul fiecărui aspect al smereniei acestui copil al întoarcerii, pentru ca astfel pilda să ne fie tuturor de folos.

Ajuns orb în Damasc, el este iniţiat de Anania, un zelos ucenic al Domnului, supunându-i-se lui cu smerenie, după ce, prin minune dumnezeiască, îşi recapătă vederea (Fapte 9, 1 ş.u.). Iluminat de puterea Domnului, el începe a vesti pe Hristos cu aceeaşi putere cu care pornise în a-L prigoni, ceea ce, fireşte, aduce prigoană asupra lui, tocmai din partea celor care-l trimiseseră la Damasc. Sfântul Pavel, total transformat, primeşte, de la început, cu răbdare şi cu smerenie toate prigoanele pornite asupra lui. De aici încolo, fiule Fortunat, Sfântul Pavel îşi începe splendida „carieră creştină”, care, trecând prin nesfârşite evenimente, avea să se săvârşească la Roma, prin martirajul său. De-a lungul acestui drum, Sfântul Pavel, devenit Apostolul Pavel, cu misiune specială dată de Domnul de a propovădui la neamuri (adică la păgâni), ne va da necontenit alte şi alte pilde de smerenie.

Aşa, pentru a se putea scufunda în adâncul cunoaşterii învăţăturii Domnului, el, după ce primeşte botezul, pleacă în pustia Arabiei (Gal. 1, 17), unde, într-o desăvârşită smerenie, îşi aşteaptă ceasul ieşirii la propovăduire. Şi, în adevăr, fiule Fortunat, după ce socoteşte că e îndestul de bine înarmat, el îşi începe călătoria, care nu avea să se sfârşească decât cu decapitarea de la Roma. În unul din capitolele precedente, am arătat, fiule Fortunat, mulţimea şi varietatea suferinţelor

trupeşti şi morale, îndurate de acest neînfricat ostaş (ce zic? acest mare general) al lui Hristos (II Cor. 11, 23 ş.u.). N-ai decât să deschizi Cartea în acest loc, fiule Fortunat, şi vei fi îngrozit, dar şi căzut în admiraţie, aflând la ce suferinţe a fost supus el. Dar suferinţele lui mai erau şi de ordin moral. Aproape din fiecare epistolă a sa vom putea vedea suferinţa, aproape chinul, Sfântului Apostol Pavel, cu privire la Biserica Domnului. Nu este faptă, nu sunt evenimente negative, petrecute în rândurile credincioşilor numeroaselor biserici întemeiate de el şi de ceilalţi apostoli, care să nu aibă o dureroasă repercusiune în sufletul său. „Eu în fiecare zi mor" (I Cor. 15, 31) sau „Acum mă bucur în suferinţele mele pentru voi, şi împlinesc în trupul meu suferinţele lui Hristos pentru trupul Lui, adică pentru Biserică" (Colos. 1, 24). Dar el, fiule Fortunat, trecând peste toate şi rămânând necontenit în ocolul Smereniei, nu se opreşte o clipă din lunga sa călătorie, căreia am putea să-i spunem: călătoria Sfântului Pavel de-a lungul lumii, întru întemeierea cât mai solidă a Bisericii Domnului Hristos pe pământ. Uitând de sine şi pe toate făcându-le întru şi pentru numele Domnului, Sfântul Apostol Pavel ne apare, fiule Fortunat, ca o mare torţă de foc şi de lumină care trece prin lumea veche spre a o face nouă prin învăţătura Domnului Hristos. El îşi aminteşte mereu şi se ţine de rău pe sine fără milă, că a fost cândva prigonitorul acestei Biserici. „Aţi auzit, doară, de purtarea mea de odinioară în iudaism, că prigoneam cumplit Biserica lui Dumnezeu" (Gal. 1, 13). Câtă smerenie se iscă, fiule Fortunat, din această atitudine de recunoaştere dreaptă şi deplină a greşelilor lui din trecut – ca şi cum ar zice: „Ce-am făcut, nenorocitul de mine?".

Dar Sfântul Apostol Pavel, fiule Fortunat, a avut de suportat şi suferinţa propriului său trup, care de la început a fost chinuitoare (cea mai probabilă boală pe care o avea era

o oftalmie grea, căpătată din pricina luminii solare prea puternice şi a prafului din Palestina). Atâta de mari erau durerile pe care i le dădea boala sa, încât în trei rânduri a cerut Domnului să fie izbăvit de ea, dar Domnul nu i-a dat izbăvirea cerută, spunându-i: „Îţi este destul harul Meu, căci puterea Mea în neputinţă se arată" (II Cor. 12, 9) – şi Sfântul Apostol Pavel se supune şi suferă cu smerenie şi cu răbdare chinurile bolii, până la sfârşit, spunând: „Ca să nu mă mândresc cu mulţimea descoperirilor, mi s-a dat în trup un bold, un înger al lui satana, ca să mă chinuiască, spre a nu mă înălţa" (II Cor. 12, 7). Iată cum priveşte, fiule Fortunat, suferinţa sa: o frână împotriva trufiei, iar afirmarea acestui lucru presupune, neapărat, o adâncă smerenie, ieşită şi din groaza pentru Trufie. El, Sfântul Apostol Pavel, simţea cum Trufia dă ocol sufletului său, îndemnându-l a se mândri cu „descoperirile" sale şi, de aceea, el primeşte, smerit, durerea, ca pe-o binecuvântare, ca fiind o pavăză împotriva Trufiei. Pe lângă marea învrednicire a apostolatului său magnific, Sfântul Apostol Pavel a fost învrednicit atât cu „răpirea până la al treilea cer" (II Cor. 12, 2 ş.u.), cât şi cu câteva vedenii, în care Însuşi Domnul i S-a arătat, spre a-i da porunci, mai osebit cea de a porni spre neamuri întru propovăduirea învăţăturii Sale (Fapte 22, 21). Aşa încât, fiule Fortunat, Trufia avea, din belşug, la îndemână, unelte de preţ întru pierderea Sfântului Pavel. Dar la toate uneltirile diavoleşti, el, pe lângă faptul că e deplin conştient de ele, dar le şi respinge total şi definitiv. Iar arma sa de căpetenie? Smerenia! El, mereu se mortifică, mereu îşi dă seama de marea învrednicire şi că o pierde dacă se trufeşte, mereu se înjoseşte pe sine, spre a fi mereu pildă de smerenie pentru întreg norodul creştin care începuse a deveni nespus de numeros. Smerenia lui trebuie să fie mare, deplină, sinceră şi plină de Domnul, de Sfânta Smerenie divină.

Iată, întru dovedirea acestui lucru, câteva pilde culese, fiule Fortunat, din propriile sale epistole. El spune despre sine că este „cel mai mic dintre sfinţi", adică dintre creştinii de atunci (Ef. 3, 8), cu toate că i se dăduse „harul de a vesti păgânilor bogăţia cea nepătrunsă a lui Hristos". Tot despre sine vorbeşte cu o deplină libertate şi cu o totală lepădare de sine însuşi: „Iar mai la urmă decât toţi mi S-a arătat şi mie (Domnul), ca unei lepădături". De ce? Ne-o spune tot el, în continuare: „căci eu sunt cel mai mic dintre apostoli şi nevrednic de a mă numi apostol". Şi iarăşi, de ce lucrul acesta? Şi, din nou, tot el ne spune aducându-şi aminte cu durere de viaţa lui de dinainte de Damasc: „pentru că am prigonit Biserica lui Dumnezeu" (I Cor. 15, 8-9). El nu va uita niciodată ticăloşia acestei prigoniri, cu toate că Domnul i-o trecuse cu vederea, prin arătarea pe drumul Damascului şi prin învestirea pe care i-o dăduse cu „apostolia Neamurilor". Zice şi el mereu, ca David, cum văzurăm: „Păcatul meu pururea este înaintea mea". Tot el, fiule Fortunat, spune despre grăirile sale: „Sunt un neştiutor al grăirii" (II Cor. 11, 6). Da, desigur, nu avea vorbirea elevată a filosofilor atenieni, cu care s-a întâlnit în Areopag, dar avea, fiule Fortunat, cealaltă vorbire, care, venind din duh curat, de credinţă şi de smerenie, avea să cucerească, în toţi vecii, nesfârşitele cohorte de creştini. Unde sunt „frumoasele" grăiri ale mult încrezuţilor filosofi atenieni? Nimic, pulbere şi fum au fost. Iar epistolele Sfântului Pavel înfruntă mileniile. Da, el se credea, „necioplit în vorbire" (cum se spune într-o altă tălmăcire a epistolelor), dar această „necioplire" nu era decât formală, iar fondul este însăşi expresia celei mai adânci smerenii. Dar Sfântul Apostol Pavel va merge şi mai departe cu smerenia sa, socotindu-se cel dintâi dintre păcătoşii lumii. Adu-ţi aminte, fiule Fortunat, de cuvintele pe care le spune preotul înainte de a-ţi dărui

Sfântul Trup şi Sfântul Sânge al Domnului din Sfântul Potir: „Cred, Doamne, şi mărturisesc că Tu eşti cu adevărat Hristos, Fiul Dumnezeului celui viu, Care ai venit în lume să mântuieşti pe cei păcătoşi, dintre care cel dintâi sunt eu". Ei bine, acestea sunt cuvintele Sfântului Apostol Pavel pe care le-a spus despre sine în Epistola sa întâi către ucenicul său Timotei (I Tim. 1, 15). Aşadar, el, Sfântul Apostol Pavel, zice despre sine că e cel dintâi dintre păcătoşi. Cu cât înainta pe drumul propovăduirii, cu atât el mai tare se smerea, aducându-şi, desigur, aminte de marea nelegiuire pe care o făcuse prigonind pe Însuşi Acela, Căruia acum Îi era rob. Această propovăduire, fiule Fortunat, începe cu însăşi mortificarea celui care o făcea. El ne spune, fără umbră de laudă de sine, numai dintr-o adâncă convingere, că aşa trebuia să facă pentru ca propovăduirea sa să aibă roade: „Tuturor m-am făcut rob, ca să dobândesc cât mai mulţi", şi: „Pentru toţi toate m-am făcut, că din toţi măcar pe unii să-i mântuiesc" (I Cor. 9, 19.22). Aceste cuvinte, fiule Fortunat, ne deschid nu numai imensa perspectivă a trudelor Sfântului Apostol Pavel, ci şi pe aceea plină de sfinţenie a smereniei sale profunde. El nu s-a dat în lături de la nici o jertfă pentru a aduce pe calea mântuirii „măcar pe unii", şi de s-ar putea „cât mai mulţi" din cei care nu cunoşteau pe Domnul. Întru aceasta, fiule Fortunat, el îşi smereşte necontenit fiinţa sa, şi trupeşte şi sufleteşte, după cum însuşi el ne spune în ce priveşte sufletul: „De aceea, eu toate le rabd pentru cei aleşi, ca şi ei să dobândească mântuirea cea în Hristos Iisus, împreună cu slava veşnică" (II Tim. 2, 10); iar în ceea ce priveşte trupul: „De aceea, eu nu alerg aşa, ca la întâmplare, şi nu mă războiesc aşa, ca şi cum aş lovi în vânt, ci mă smeresc şi îmi robesc trupul, ca nu cumva, propovăduind altora, eu însumi să mă fac nevrednic" (Rom. 9, 26-27). Numai aşa, pornind de la el mai întâi, fiule Fortunat, Sfântul Apostol

Pavel putea să „poruncească” duhovniceşte şi copiilor „născuţi” de el, prin dureri mai mari decât durerile naşterii celei trupeşti. În tot lungul epistolelor sale vom simţi acest fir roş duhovnicesc al suferinţelor lui pentru fiii săi, pentru a-i învăţa şi pe ei „bogăţia cea nepătrunsă a lui Hristos”. În Epistola către credincioşii din Galata, el li se adresează, spunându-le: „Fiii mei, pentru care sufăr din nou durerile naşterii, până ce Se va întipări în voi Hristos” (Gal. 4, 19).

Dar încă n-am isprăvit cu schiţarea smereniei Sfântului Apostol Pavel şi, de aceea, fiule Fortunat, vom continua în capitolul următor.

XXXVII
SMERENIA SFÂNTULUI APOSTOL PAVEL
(urmare)

Smerenia Sfântului Apostol Pavel, fiule Fortunat, s-a vădit şi prin felul cum a înţeles el să *nu fie povară nimănui*, ci el, prin puterile lui, să-şi agonisească cele trebuitoare pentru întreţinerea sa. În vremea lui, chiar fiii de fariseu – şi am putea zice, mai ales ei – învăţau de mici un meşteşug, tocmai pentru ca, prin aceasta, să atingă un dublu scop: mai întâi, o garanţie împotriva lipsurilor eventuale şi, apoi, drept semn al unei solidarităţi cu muncitorii de jos ai neamului. Sfântul Apostol Pavel învăţase meşteşugul împletirii corturilor, adică fie împletitura propriu-zisă de pânză groasă, fie împletitura pentru mrejele de pescuit. Aşa că, în vremea apostoliei sale, el se oprea adeseori din propovăduire şi lucra corturi, pe care apoi le vindea şi-şi scotea hrana de toate zilele.

Când Sfântul Apostol Pavel, venind în casa ucenicilor săi, soţii Acvila şi Priscila, la Corint, a trebuit să stea mai mult la ei, s-a apucat să muncească împreună corturi: „Fiind el de un meşteşug cu ei, a rămas la dânşii şi a lucrat, căci erau cu meşteşugul făcători de corturi“ (Fapte 18, 3).

Despărţindu-se o ultimă dată de iubiţii săi copii sufleteşti din Efes, unde el propovăduise intens în mai multe rânduri, le spune în cuvântul lui de despărţire: „Argintul, haina şi aurul nimănui n-am poftit. Voi ştiţi că, pentru nevoile mele şi ale celor ca mine (un ucenic sau doi de care totdeauna era

întovărăşit), au muncit mâinile acestea ale mele" – şi pentru a arăta că munca noastră nu trebuie să fie egoistă, el urmează: „Şi în toate v-am arătat că, aşa muncind, trebuie a sprijini pe cei slabi şi a ne aduce aminte de cuvintele Domnului, căci El Însuşi a zis: «E mai fericit a da decât a lua»" (Fapte 20, 33-35). Reluând această teamă a muncii creştine şi referindu-se la felul cum a săvârşit-o el, spune către Tesalonicieni: „Nu am mâncat în dar pâinea cuiva, ci cu osteneală şi trudă am lucrat ziua şi noaptea, ca să nu îngreuiem pe nimeni, am voit să vă dăm pildă de urmat pe noi înşine. Căci şi când eram la voi, aceasta vă spuneam: dacă cineva nu voieşte să lucreze, atunci nici să nu mănânce" (II Tes. 3, 8-10). Pe lângă mireasma de smerenie în muncă, mireasmă care se desprinde din citatele de mai sus, se mai desprind de aici, fiule Fortunat, şi jaloanele muncii creştine: 1. toţi trebuie să lucreze, iar cel care nu lucrează nu are dreptul de a mânca pâinea cuvenită celui care lucrează; 2. această muncă trebuie să fie plină de vrednicie, aceasta însemnând cuvintele „am lucrat cu osteneală şi cu trudă ziua şi noaptea"; 3. această muncă nu trebuie să fie egoistă, ci să fie darnică, cei lipsiţi, cei slabi putându-se împărtăşi din rodul muncii celor în stare de a munci; şi, 4. această muncă trebuie făcută aşa ca ea să fie o „pildă de urmat" pentru alţii, adică trebuie să fie o muncă cinstită, frumoasă, fără blesteme, fără cârtiri, ci cu binecuvântări, cu faţă senină, cu gând de a ajuta pe altul mai sărac sau mai slab. Iată, aşadar, fiule Fortunat, cum şi în această mare problemă a muncii Sfântul Apostol Pavel ne-a dat o pildă de muncă smerită, cu toate că, aşa cum însuşi spune: „nu doară că nu ar fi avut dreptul" a cere o pâine de la cei cărora el le dădea pâinea cuvântului său.

Smerenia Sfântului Pavel s-a mai arătat, fiule Fortunat, şi în felul mare, frumos, plin de renunţare de sine, în care el

şi-a iubit şi şi-a îndrumat copiii „născuţi" duhovniceşte de el, cu greutăţile despre care am vorbit mai înainte. Iubirea aceasta a reieşit din cele spuse de noi („tuturor toate m-am făcut"), dar iată încă alte noi dovezi de mare şi dezinteresată iubire a Apostolului pentru cei din turma sa. El spune: „Pentru cei neputincioşi, m-am făcut neputincios, ca să dobândesc pe cei neputincioşi" (I Cor. 9, 22). În altă parte, el, adresându-se Filipenilor: „Pururea în toată rugăciunea mea cu bucurie mă rog pentru voi toţi... Vă am în inima mea pe voi pe toţi, cei ce sunteţi părtaşi la har împreună cu mine... Martor îmi este Dumnezeu că vă iubesc pe voi toţi cu iubirea lui Iisus Hristos... (Filip. 1, 4-8). Iar către Romani spune: „Cu cei ce se bucură, bucuraţi-vă, şi plângeţi cu cei ce plâng" (Rom. 12, 15). Am umple pagini multe, fiule Fortunat, dacă am reproduce toate locurile din epistolele sale în care mărinimosul şi smeritul Apostol îşi arată iubirea şi interesul său pentru fiii săi sufleteşti. Această smerenie în iubire se mai vădeşte şi din aceea că şi el, la rândul său, cere, mai în toate epistolele, ca fiii să se roage pentru el: „Vă rog, fraţilor, în numele Domnului Hristos şi în numele iubirii Duhului, să vă nevoiţi împreună cu mine şi să vă rugaţi lui Dumnezeu pentru mine" (Rom. 15, 30). El, în profunda sa smerenie, se simte slab – şi de aceea cere să fie întărit prin rugăciunile fraţilor. Vom vedea curând cum această slăbiciune a sa era prefăcută în tărie de nezdruncinat prin harul Domnului Hristos. Scriind ucenicului său Timotei despre unele părăsiri ale copiilor săi sufleteşti, Sfântul Apostol Pavel îi cere stăruitor: „Să nu li se impute aceasta" (II Tim. 4, 16). Şi de aici putem prinde, pe lângă iubirea sa, şi smerenia de care nu se despărţea niciodată. Această iubire, fiule Fortunat, ne apare în chip văzut, atât din partea sa cât şi a copiilor săi sufleteşti, în despărţirea pentru totdeauna de credincioşii din Efes. După ce le-a grăit cele arătate mai sus, din Fapte

20, 33-35, el, „şi-a plecat ghenunchii săi şi împreună cu ei toţi s-a rugat. Atunci s-a făcut de toţi plângere destulă şi căzând pe grumazul lui Pavel, l-au sărutat, mâhniţi fiind mai cu seamă pentru cuvântul spus de el, că mai mult nu vor vedea faţa lui". Ce înduioşător şi splendid tablou, fiule Fortunat! Caută cu ochii duhului asupra acestei privelişti şi, desigur, vei lăcrima dimpreună cu efesenii, cum am lăcrimat şi eu. Iar versetul se termină în felul acesta: „Şi aşa, l-au petrecut până la corabie" (Fapte 20, 36-38). Vedem şi această „petrecere" cu ochii duhului şi ne lăsăm mai departe înduioşaţi de frumuseţea priveliştii.

Smerenia Sfântului Apostol Pavel s-a arătat şi cu prilejul luptei împotriva ereticilor, care s-au ivit odată cu întemeierea Bisericii Domnului pe pământ. El a luptat împotriva lor, dar şi-a dat seama şi de primejdia pe care trufia lor o aducea asupra smereniei celor drept-credincioşi. Simţise, desigur, şi el, colţii acestor rătăciţi, aflaţi în solda Trufiei – şi şi-a dat seama că numai Smerenia era arma cea mai sigură împotriva Trufiei. Atunci, s-a adresat copiilor săi sufleteşti îndemnându-i să se ferească de eretici, de cei rău credincioşi. „Eu aceasta o ştiu, că după ducerea mea, vor intra între voi lupi răi care nu vor cruţa turma..." – şi-i îndeamnă mai departe: „De aceea, privegheaţi" – şi, pentru a le da un imbold mai mare întru aceasta, adaugă: „...amintindu-vă că trei ani, ziua şi noaptea, n-am contenit cu lacrimi a vă învăţa pe fiecare dintre voi" (Fapte 20, 29-30). Iar altă dată, adresându-se ucenicului său Tit, îi spune apăsat şi limpede: „De omul eretic, după o sfătuire sau două, te fereşte" (Tit 3, 10). Şi cine spunea lucrul acesta, fiule Fortunat? Un oarecine? Nu, ci însuşi marele Pavel, pentru a ne da o înaltă lecţie de smerenie, ca şi cum ar fi zis: „Nu te crede în stare de a sfărâma piatra, care-i inima plină de

trufia ereticului... Ci rămâi în smerenia ta, şi fă ce fac eu: mă feresc de el, dar mă rog pentru el, ca să vină la dreapta credinţă".

Din toate sfaturile pe care el le dă credincioşilor Bisericii Domnului, reiese smerenia neclintită a Sfântului Apostol Pavel. Citeşte, fiule Fortunat, întregul capitol al şaselea din Epistola a doua a Apostolului către Corinteni şi vei vedea ilustrată afirmaţia ce-am făcut-o mai sus. Extragem atât: „(Noi suntem) ca nişte săraci, dar pe mulţi îmbogăţim, ca nimica având, dar toate având-le" (II Cor. 6, 10) – bineînţeles, dacă ne vom purta cum ne cere Apostolul prin celelalte versete ale acetui capitol. Cu alt prilej, grăieşte aşa Efesenilor: „Drept aceea, eu, cel legat pentru Domnul, vă rog să vă purtaţi în chip vrednic de chemarea voastră, îngăduindu-vă unul pe altul din iubire" (Ef. 4, 1-2). Şi iarăşi: „Voi ştiţi cum din cea dintâi zi, când am sosit în Asia, am fost tot timpul cu voi (la Efes) slujind Domnului cu toată smerenia şi cu multe lacrimi şi ispite, ce mi-au venit din pricina uneltirilor iudeilor" (Fapte 20, 18-19). Sfatul său, fiule Fortunat, se îndreaptă şi către cei ce se cred tari în credinţă, pentru că ştie bine cum tocmai asupra acestora vin valurile de ispite din partea Trufiei, – valuri pe care, desigur, le-a simțit abătându-se și asupra lui, dar pe care nu le-a făcut nevătămătoare decât tot numai cu ajutorul Smereniei. Spre a da alarma, el scrie unora ca aceştia: „Cui i se pare că stă pe picioarele sale, acela să ia aminte să nu cadă!" (I Cor. 10, 12). Repet, fiule Fortunat, cine spunea aceasta? Însuşi Pavel, care cunoştea deplin cât de mare este primejdia încrederii în sine, adusă de şoaptele veninoase ale Trufiei.

Să vedem acum, fiule Fortunat, cu ce se „laudă" Sfântul Apostol Pavel. Iată ce ne spune însuşi el: „De se cuvine să mă laud, cu neputinţele mele mă voi lăuda" (II Cor. 11, 30) – şi iarăşi: „Cu mine nu mă voi lăuda decât doar cu neputinţele mele" (II Cor. 12, 5). El spunea aceasta, fiule Fortunat,

fiindcă ştia că se împlineau şi cu el cuvintele Domnului, arătate mai sus: „Puterea mea în neputinţă se săvârşeşte" (II Cor. 12, 9).

Şi să ajungem acum, fiule Fortunat, după cât mi se pare, la culmea smereniei Sfântului Apostol Pavel, când el, cu cea mai deplină libertate, cu cea mai senină bucurie, cu cel mai sincer avânt, ne spune: „Răstignitu-m-am împreună cu Hristos, şi de acuma nu mai trăiesc eu, ci Hristos trăieşte în mine" (Gal. 2, 20), şi tot către credincioşii din Galata: „Eu nu voiesc să mă laud decât numai cu crucea Domnului nostru Iisus Hristos prin care, pentru mine, lumea este răstignită şi eu sunt răstignit în ce priveşte lumea" (Gal. 6, 14). Aflăm aici, fiule Fortunat, culmea smereniei Sfântului Apostol Pavel, pentru că, dacă vom căuta să pătrundem aceste cuvinte ale sale, vom vedea cum întreaga personalitate a Apostolului se dizolvă în personalitatea Domnului, după ce, mai întâi, lăsase ca Domnul să intre, triumfător, în sufletul şi în întreaga sa fiinţă. Se poate închipui, oare, o mai mare şi deplină lepădare de sine ca aceasta? O mai mare smerenie ca aceasta. Cutez să afirm că nu. Nici cei mai mari sfinţi care au urmat după Pavel, nici aceia nu l-au întrecut, cel mult l-au urmat. Ne-o spune aceasta şi marele Hrisostom, unul din cei mai străluciţi copii sufleteşti ai Sfântului Apostol. „Pentru El (Domnul) m-am lepădat de toate, şi pe toate le socotesc gunoaie, ca să dobândesc pe Hristos" (Filip 3, 8). Iată unde stă, fiule Fortunat, şi explicarea imensei lupte şi a nesfârşitelor biruinţe ale Apostolului întru orânduirea şi întărirea Bisericii Domnului pe pământ. Dar pentru ca nu cumva să se creadă că izbânzile acestea s-ar datora propriei sale persoane, Sfântul Apostol Pavel se grăbeşte să înlăture orice echivoc, ar vrea să împrăştie veşnic neostoita şi ispititoarea răutate omenească. Având în sine puterea Celui căruia Îi predicase întreaga sa

personalitate spirituală, Apostolul spune clar şi cu putere: „Cu harul lui Dumnezeu sunt ceea ce sunt – şi harul Lui, care este în mine, n-a fost în zadar, ci m-am ostenit mai mult decât toţi, dar nu eu, ci harul lui Dumnezeu catr este în mine"(I Cor. 15, 10). Toate, fiule Fortunat, le pune în seama şi puterea harului, nu în slaba sa persoană, ruinată de atâtea oboseli şi mai ales de suferinţa care nu l-a cruţat până la sfârşit, după ce, de trei ori, ceruse Domnului să i-o ridice.

Înţelegem acum, fiule Fortunat, în ce a stat marea putere a Sfântului Apostol Pavel: în profunda şi adevărata sa smerenie. Desigur, ştiinţa celui care învăţase „la picioarele lui Gamaliel" era bogată şi diversă, ajutându-i la lucrările sale de propovăduire; desigur, iubirea celui care a scris capitolul al treisprezecela din scrisoarea întâi către corinteni era covârşitoare; desigur că credinţa celui care a aşezat, teologiceşte, însăşi temelia învăţăturii Domnului şi a Bisericii Sale era deplină; desigur că răbdarea aceluia care a străbătut de trei ori lumea din vremea sa, pentru a propovădui, a îndemna şi a mustra, a fost una care a întrecut pe aceea a tuturor propovăduitorilor noii învăţături; desigur că puterea de luptă, de convingere, de bună sfătuire a celui care ne-a lăsat cele patrusprezece capodopere epistolare era şi este fără egal... Dar, fiule Fortunat, cerere de iertare fac, dacă voi îndrăzni să cred şi să afirm că pe toate acestea le întrecea, ca una care pe toate celelalte le naşte, această revărsare, această totală predare, care stă în vorbele: „De acum nu mai trăiesc eu, ci Hristos trăieşte în mine!". Sublimă substituire, splendidă aplecare, smerenie fără de asemănare! Ea, această totală încredinţare în mâinile Domnului, care, în fond, este ieşită dintr-o tot atâta de totală smerenie, a fost garanţia succesului Sfântului Apostol Pavel de-a lungul tuturor veacurilor – câte au fost şi câte vor mai

fi. Sfântul Apostol Pavel este, totodată, trăirea vie a Evangheliei, şi prin aceasta, asemănarea cu Domnul Hristos.

O, Doamne Iisuse Hristoase, mare este puterea Ta şi nepătrunsă este taina creştinătăţii! Ce dumnezeieşti juvaeruri faci Tu, şi numai Tu, cu sufletele omeneşti, în marile Tale ateliere divine: Învăţătura Ta şi Biserica Ta. O, noi, Doamne, cădem cu fruntea în ţărână şi, privind la nimicnicia şi la nevrednicia şi nelegiuirea noastră, nici privirea n-o putem ridica spre Tine, şi spre marii Tăi sfinţi, între care Apostolul Tău Pavel străluceşte ca piatra cea mai de preţ a coroanei Tale divine. Cerşim îndurare – atâta putem face... Fii nouă milostiv – şi ajută-ne să ne dezlănţuim din ferecăturile Trufiei și să pășim tot mai cu îndrăzneală pe căile Smereniei. Smerenia lui Pavel, smerenia Ta, Tu Însuţi, Doamne, Smerenia însăşi. Alergăm întru aceasta la tine, Maică bună, şi, prosternându-ne, îţi cerem ajutor. Fii cu noi. Nu ne lăsa orfani de tine... Iubeşte-ne ca mai înainte – şi poartă-ne de mână pe calea de aur a Smeniei. O, Maică Sfântă scumpă a sufletelor noastre.

XXXVIII
SMERENIA MAICII DOMNULUI

Ca să scriu aşa cum se cuvine despre smerenia Maicii Domnului, ca de altfel şi despre orice altă virtute a ei, mi-ar trebui, fiule Fortunat, o minte înaltă de înţelept, o inimă înflăcărată de iubire, un suflet întru totul curat şi o pană de aur, pe care s-o înmoi necontenit într-o cerneală scoasă din sucul florilor nevinovăţiei – însuşiri şi lucruri pe care sărmana mea fiinţă nu le are, oricât de tare m-aş smeri. Şi totuşi, iată, îndrăznesc a scrie. De ce? Mai întâi, fiule Fortunat, pentru că aşa cum mă aflu, vreau cu tot dinadinsul să-mi arăt devoţiunea mea sinceră faţă de această Sfântă Mamă cerească a noastră, spunându-i, prin cele mai alese cuvinte pe care această devoţiune le va găsi, iubirea pe care i-o port, şi apoi, pentru un lucru tainic pe care, iată, am să ţi-l destăinuiesc. Cerându-i în duh prin rugăciune lucrul acesta, ea, printr-un glas fără vorbire, mi-a răspuns: „Scrie, copilul meu, că iată atâţia din copiii mei m-au uitat, iar scrisul tău, departe de a-mi fi mie de vreun folos, va fi pentru folosul copiilor mei. O mamă pământească dacă este uitată de cei mai mulţi din copiii ei, nu se bucură, oare, dacă unul din ei aduce cuvinte celorlalţi despre ea, spre binele lor?”. Aşa că, fiule Fortunat, am încuviinţarea Mamei. Ştiu că sunt aproape cu totul nevrednic, dar am sfânta ei încuviinţare. Să intrăm amândoi, fiule Fortunat, pe sub cupola de azur ceresc a acestei sfinte şi unice Smerenii.

Dacă dreptul Iov, după cum am arătat, a ajuns la cunoaşterea Smereniei trecând prin îndoieli şi cârtiri, dacă David a ajuns la pragul Smereniei după ce ucisese pe Urie şi făcuse alte multe fărădelegi, dacă însuşi Sfântul Apostol Pavel a ajuns la Smerenie, după ce a asistat la uciderea lui Ştefan, păzind hainele celor ce-l omorau cu pietre, şi a prigonit Biserica într-un chip cumplit; Maica Preasfântă, pururea Fecioara Maria, n-a cunoscut asemenea peregrinări pentru a ajunge la Smerenie. Ea fiind hărăzită din ceasul căderii omului a fi purtătoarea în sânul ei a Însuşi Fiului lui Dumnezeu, avea să fie, ca să spunem aşa, însăşi fiica Smereniei. În adevăr, ne aducem aminte, fiule Fortunat, când am făcut acel drum minunat de-a lungul vieţii Maicii Domnului (vezi lucrarea noastră *Lauda Vieţii Maicii Domnului*), cum Ioachim şi Ana, părinţii ei, rămănând până la bătrâneţe fără copii, au cerut, prin rugăciuni şi post, lui Dumnezeu, să-i învrednicească a avea măcar unul, spre a nu fi de ruşine în faţa norodului iudeu, pentru care lipsa de copii la o casă era semn fie al unui greu păcat, fie al unui blestem, fie urmarea unor boli. Ei nu ştiau şi nici n-aveau de unde şti că Dumnezeu îi păstrase pentru marele şi unicul scop ca din rărunchii lor să se nască aceea care avea să fie însăşi Maica lui Dumnezeu. Văzându-şi starea, Ioachim şi Ana s-au smerit foarte tare, iar Dumnezeu, „dând deoparte rânduiala firii", a făcut ca din ei, doi bătrâni, să se ivească floarea de preţ, nu din poftă trupească, ci din voia şi din porunca Sa. Numai aşa, o fiinţă omenească se putea face volnică a primi în sânul ei pe Fiul lui Dumnezeu. Aşa că, fiule Fortunat, nu am fost departe de adevăr când am spus că Maica Preacurată, Fecioara Maria, este, într-un chip simbolic, fiica Smereniei. Nici nu-i putem închipui pe aceşti doi, pe Ioachim şi pe Ana, decât smeriţi, foarte smeriţi, stând sub

ascultare şi primind ploaia de binecuvântări trimisă de Dumnezeu asupra lor.

Şi Maria s-a născut în fericitul Nazaret. Odată cu această naştere, a început şi viaţa de smerenie a Mariei – smerenie care, avea să ţină neîntrerupt până la sfânta sa adormire. Să păşim, aşadar, fiule Fortunat, pe urmele de lumină ale acestei unice smerenii, întrecută numai de smerenia Domnului Hristos.

Copilă fiind, până la trei ani, Maria a stat în casa părintească de la Nazaret, ascultând sfaturile şi îndrumările date de sfinţii ei părinţi. A mers şi la Sinagogă, şi, desigur, a mers şi la Ierusalim măcar o dată pe an, la unul dintre cele trei praznice mari ale credinţei iudaice, dusă în pelerinaj de părinţii ei. Ea s-a supus, smerită, voii şi îndrumării acestor doi paznici spirituali, daţi ei de Dumnezeu.

La vârsta de trei ani ea a fost dusă la templu şi închinată lui Dumnezeu – stând acolo vreme de doisprezece ani. Viaţa ei din templu?! O, fiule Fortunat, am încercat s-o prindem cu prilejul călătoriei noastre pe cât slabele noastre puteri ne-au îngăduit – şi ştim că, în fruntea tuturor virtuţilor ei, era Smerenia. Smerenie în rugăciunea ei, smerenie în lucrul ei, smerenie în lecturile ei, smerenie în purtarea şi în grăirea ei – peste tot, Smerenia era ca şi umbra ei. Nici nu se puteau petrece lucrurile în alt fel, când era vorba de aceea care avea să devină o verigă de aur scump în chiar lanţul mântuirii oamenilor. La cinsprezece ani, ea a fost scoasă din templu şi logodită cu bătrânul Iosif, hărăzit a-i fi tutore, ei şi Pruncului dumnezeiesc Care, prin Duhul Sfânt, avea să fie zămislit în Preacuratul ei sân. Ea, bănuind vag cele ce i se pregăteau, s-a smerit şi a primit, deşi ea, în duhul ei, se hărăzise feciorei veşnice.

Şi iată că, într-o zi de primăvară, a venit la ea însuşi Arhanghelul Gavriil spre a-i aduce o veste şi a-i face o înaltă propunere. Să-i aducă vestea că a fost aleasă de Dumnezeu

să fie Născătoarea Mântuitorului lumii şi propunerea dacă primeşte sau nu lucrul aceasta. În semerenia ei, Maria, dalba fecioară din Nazaret, nu credea cu putinţă lucrul aceasta, dar arhanghelul o asigură că nu poate fi vorba aici nicidecum de vreo naştere după rânduiala obişnuită, ci „Duhul Sfânt Se va pogorî peste tine şi puterea Celui Înalt te va umbri", „de aceea şi Sfântul care Se va naşte, Se va numi Fiul lui Dumnezeu". Maria, copleşită de marea cinste (pe care însă toate fecioarele Israelului, cele curate, bineînţeles, o aşteptau după proorocia lui Isaia) şi cuprinsă fiind toată de cea mai supusă smerenie, a răspuns arhanghelului: „Iată roaba Domnului sunt, facă-se cu mine după graiul tău". Căpătând acest răspuns afirmativ, „îngerul s-a dus de la dânsa" (Lc. 1, 27 ş.u.). Din clipa aceea, fiule Fortunat, s-a început lucrarea văzută, ca să spun aşa, a mântuirii noastre. Un dascăl sfânt al Bisericii noastre îndrăzneşte a spune că acest *fiat* al Mariei este mai însemnat decât *fiat* dat de Dumnezeu să se facă lumină, deoarece – zice dascălul Bisericii – acel *fiat* al lui Dumnezeu a adus lumină, pe când acest *fiat* al Mariei avea să aducă pe Însuşi Făcătorul luminii (vezi predicile lui Ilie Miniat). Vedem, aşadar, limpede, fiule Fortunat, cum în chiar clipa aceasta, unică şi măreaţă, smerenia Mariei străluceşte de-o lumină serafică, prefăcându-se în cea mai deplină ascultare.

După trei luni, Maria merge în munţii Iudeii, la vara sa Elisabeta, care zămislise şi ea la bătrâneţe, tot după voia şi porunca lui Dumnezeu, pe Ioan, care avea să fie Înaintemergătorul şi Botezătorul Domnului. Ajungând la Elisabeta, Maria, tăcută de obicei, are acea cântare divină: „Măreşte, suflete al meu, pe Domnul...", în care iarăşi dăm peste măreaţa înfăţişare a smereniei Mariei. Ea aduce cele mai smerite laude lui Dumnezeu, spunând: „Se bucură duhul meu de Dumnezeu, Mântuitorul meu, că a căutat spre smerenia roabei Sale" şi prooroceşte:

„Iată de acum mă vor ferici toate neamurile". În această cântare, Maria ne mai spune că Dumnezeu „a pogorât pe cei puternici de pe scaune şi a ridicat pe cei smeriţi"(Lc. 1, 46 ş.u.). În aceste cuvinte din urmă aflăm, fiule Fortunat, şi întreaga stare a celor smeriţi şi a celor trufaşi: unii vor fi înălţaţi, iar ceilalţi vor fi coborâţi.

Şi după ce Maria a stat „ca la trei luni" la Elisabeta, s-a întors la Nazaret. Aici ea avea să dea peste grozava îndoială a lui Iosif, logodnicul şi proteguitorul ei. Maria desigur că a văzut această îndoială şi i-a simţit boldul ei amar în suflet, dar s-a smerit şi a tăcut, nădăjduind că Dumnezeu nu o va lăsa. Şi n-a lăsat-o, fireşte – căci, iată, îngerul Domnului s-a arătat în vis lui Iosif şi i-a dezvăluit taina pe care el neştiind-o, s-a îndoit, şi atunci „Iosif a făcut precum poruncise îngerul", scăpând de orice îndoială.

Vasăzică, fiule Fortunat, aflăm şi aici scumpa şi sfânta smerenie a Mariei, care o sprijinea fără oprire să nu cadă în vreo îndoială sau în vreo ispită.

Iată acum şi Naşterea. Aici, smerenia Maicii lui Dumnezeu străluceşte parcă şi mai tare. După ce ea primeşte în tăcere şi în smerenie să nască într-un staul de vite, ea rămâne tăcută şi smerită când păstorii vin să se închine la Iesle, aducându-i vestea trimisă lor prin înger, Naşterea Mântuitorului lumii. „Iar Maria păstra toate cuvintele acestea punându-le în inima sa" (Lc. 2, 6 ş.u.). I se aducea o veste atâta de mare, și totuşi ea tăcea şi „le punea în inima sa". Iată strălucirea smereniei aceleia care născuse pe Mântuitorul lumii! Smerenia fără egal, fiule Fortunat, şi care avea să ne rămână nouă, oamenilor, drept pildă, pentru toată vremea câtă va fi. Târziu de tot, probabil după înălţarea Domnului, ea, Maica Sfântă, a încredinţat această taină Sfântului Evanghelist Luca, dimpreună

cu altele, ca apoi Luca s-o înscrie în „memorialul" său, adică în evanghelia raportată de el.

Când Preacurata Fecioară merge, după patruzeci de zile de la naştere, în templu ca să se „curețe" (ea, care era curăția însăşi şi care n-avea ce să curețe), o face, fiule Fortunat, dintr-un exces de smerenie, supunându-se legii. Acolo, ea avea să se smerească încă mai tare, când avea să asculte, în tăcere, prevestirea dreptului Simeon că „chiar prin sufletul tău va trece sabie" (Lc. 2, 35). O, această „sabie", fiule Fortunat, avea să fie înfiptă în inima ei de atunci, fără oprire, până la Cruce şi dincolo de ea, până la Înviere. Şi necontenit Maica Sfântă s-a smerit, supunându-se neîncetatelor suferințe.

Urmărind mai departe linia de lumină a smereniei Sfintei Fecioare, o vom afla strălucind pe drumul spre Egipt, apoi în Matareia de lângă Memfis, pe urmă, la întoarcerea în Nazaret, ținând neîntrerupt, până ce, la vârsta Lui de treizeci de ani, Domnul a ieşit la propovăduire. Şi această smerenie, fiule Fortunat, era cu atât mai mare şi mai plină de grăire, cu cât, de-a lungul celor treizeci de ani (şi pe urmă, cu mai mult cuvânt de-a lungul celorlalți trei), ea, Sfânta Maică, a văzut cu necontenire în zările nazarinene, o cruce pe care stătea, însângerat, Fiul ei. Ea se smerea mereu, tăcea, se supunea – şi nădăjduia în bunătatea lui Dumnezeu, fără să se gândească vreo clipă că întreaga ei purtare avea să ne fie model de viață, şi deci model de smerenie.

A venit apoi pierderea lui Iisus în templu, adică începutul marilor dureri ale Maicii Domnului, și Sfântul Evanghelist Luca, după ce povesteşte întregul episod, spune la sfârşit: „Iar Mama Sa păstra toate cuvintele acestea în inima sa" (Lc. 2, 51). Din nou, fiule Fortunat, ne întâlnim cu aceste cuvinte, care, desigur, cuprind în ele o deplină şi luminoasă smerenie.

Iată acum şi nunta din Cana, unde Sfânta Maică, din nou, ne dă pildă de smerenie, nerăspunzând nimic la cuvintele Fiului său, ci îndemnând pe slujitori să facă tot ce le va spune El. Smerenia Maicii Domnului e atâta de mare încât o îndreptăţeşte să-şi proorocească, deoarece în îndemnul dat slujitorilor ea vedea că, peste puţin, Fiul ei avea să-i îndeplinească rugămintea: „Nu mai au vin" (In 2, 3 ş.u.) Căci în adevăr, după aceste cuvinte, Domnul săvârşeşte prima Sa minune, prefăcând apa în vin.

Vin apoi cei trei ani de propovăduire ai Domnului. Şi deşi Evanghelia nu ne spune cu cuvinte ceea ce-a făcut Maica Domnului în acest timp, duhul nostru de iubire pentru ea ne spune că a fost de-a lungul acestor ani „umbra Fiului său" – adică L-a urmat, luând parte la toate mâhnirile Lui, la toate ameninţările aduse Lui, la întregul mers spre Calvar. Maica Sfântă a stat necontenit în fruntea femeilor mironosiţe (Lc. 8, 1 ş.u.), săvârşind în deplină smerenie şi tăcere un lung calvar de trei ani. Abia dacă se vorbeşte de două-trei ori în Evanghelie despre ea în vremea aceasta. Discreţia era singura haină potrivită pentru ea, discreţie care nu este altceva decât una din expresiile cele mai luminoase ale aceleiaşi Smerenii însăşi. Chiar şi în străpungătoarea ei durere de la piciorul Crucii, ea rămâne întru totul roabă smerită, aşa precum făgăduise arhanghelului: „Iată, roaba Domnului sunt". Abia dacă e amintită de Sfântul Evanghelist Ioan, pentru a ne arăta cuvintele testamentare ale Domnului, că ea, Maica Sa, avea să devină, prin Ioan, şi Mama noastră sufletească. După care „ucenicul acela a luat-o la dânsul" (In 19, 26 ş.u.). Mereu smerită, ea primeşte toate – şi tace, nădăjduind în Domnul.

Însăşi viaţa ei, de paisprezece - cincisprezece ani, petrecută, după înălţare, în mijlocul apostolilor, „ţinând, oarecum,

în chip văzut, locul Domnului", sunt ani tot de smerenie, de prelungită şi sublimă smerenie.

Dar de îndată după sfânta sa adormire, smerenia aceasta a izbucnit într-un cult din ce în ce mai înfocat pentru ea, pentru Maica lui Dumnezeu şi Mama sufletelor noastre. Pietatea ortodoxă a cântat în felurite chipuri laudele ei pentru Maica Domnului, laude din care multe sunt tocmai pentru smerenia ei. Cine, fiule Fortunat, n-a chemat-o de-a lungul celor două mii de ani pe ea, pe Mama sfântă a sufletelor omeneşti? La nevoi, la încercări, la necazuri, la bucurii chiar, pe pământ şi pe ape, pe toată faţa pământului, ea a fost chemată cu lacrimi şi cu gemete, cu zâmbete şi cu flori. Iar smerenia ei a fost tuturora o pildă întru ducerea unei vieţi aducătoare de mântuire... O, fiule Fortunat, mare şi sfântă este smerenia Preaiubitei noastre Mame sufleteşti. Să privim necontenit spre această frumuseţe!

Deschidem acum cartea laudelor aduse ei şi culegem, fiule Fortunat, măcar câteva dintre ele:

„O lacrimă a Mariei, a acestei Mame pline de har, şterge multe păcate."

„Mult poate rugăciunea Maicii pentru îmblânzirea Stăpânului."

„O, Marie, ce minunată înfrumuseţare a tuturor credincioşilor eşti, podoaba mucenicilor, lauda fecioriei şi preaminunat acoperământ a toată lumea."

„Marie, tu eşti izvorul fericit din care se revarsă roadele binecuvântării, care iau naştere din această taină: predicarea apostolilor, întoarcerea lumii la credinţă, pocăinţa păcătoşilor, statornicia drepţilor, intrarea lor la cer, cinstea crucii, slăvirea Sfintei Treimi..."

„Fără de acoperământul şi sprijinul tău, a trăi nu ne este cu putinţă, pentru că, mult greşind, sub multe certări cădeam. Şi am fi pierit pentru fărădelegile noastre, de nu ne-ai fi acoperit pe noi, milostivă Stăpână."

„Bucură-te, apărătoarea noastră în ziua judecăţii."

„Bucură-te, biserică însufleţită..."

„Bucură-te, tu, cale de pocăinţă..."

„Bucură-te, tu, care deschizi încuietorile raiului..."

„Bucură-te, tu, care ai născut mântuirea noastră..."

„Bucură-te, tu, care ai luna drept aşternut picioarelor, stelele drept cunună şi soarele drept porfiră..."

„Bucură-te, tu, care cu rugăciunile tale mântuieşti din moarte sufletele noastre..."

„Bucură-te, tu, care stai înaintea scaunului lui Dumnezeu şi te rogi neîntrerupt pentru noi."

„Bucură-te, cea cu mii de nume numită..."

„Bucură-te, Maica sufletelor noastre..."

Iartă-mi slăbiciunea, Preasfântă Fecioară, Născătoare de Dumnezeu şi Maică preaiubită a sufletelor noastre, că iată ce puţin am putut scrie despre sfânta ta smerenie. Dar tu, Maică, mă ierţi şi treci cu vederea neputinţa mea. Fii cu noi, Maică bună, şi nu ne lăsa pe noi, cei ce nădăjduim întru tine. Apleacă mâna ta cea bună şi mângâie inima noastră cea întristată, şi sufletul nostru cel întunecat, tu care eşti smerenie, lumină şi iubire.

Către FORTUNAT

Ci iată, fiule Fortunat, venit-a ceasul când, cu toată a noastră părere de rău, va trebui să părăsim Grădina aceasta, în care am aflat florile Smereniei şi le-am adulmecat nespusa lor mireasmă.

A fost frumos, nu e aşa? Și sufletul nostru însetat l-am adăpat fără oprire la curatele izvoare pe care, în răgaz şi cu smerenia mereu crescută, le-am avut la îndemână, şi am căpătat pace şi răcoare.

Ne-am oprit în dreptul fiecărei flori din Grădina Smereniei, şi, în uimire, şi uneori în spaimă, văzutu-ne-am ale noastre proprii abateri de la poruncile lui Dumnezeu şi de la calea cea sfântă a Smereniei.

Am suspinat; iar la răstimpuri, în suflet picurat-au lacrimi, şi-n piept ni s-au ivit suspine – şi, fără ruşinare, am gemut şi iar am stat şi am privit spre frumuseţea cea curată pe care din belşug ne-o dăruia Smerenia.

Şi multe mângâieri primit-am şi calde hotărâri luat-am legând cu greu cuvânt de pocăinţă că ne vom osteni necontenit să aducem şi noi, în viaţa noastră pământească, măcar un strop mai mult din astă sfântă băutură.

Se cade aşadar, acum, o, fiule Fortunat, să mergem în locul cel mai însemnat din Grădina aceasta, şi acolo să ne smerim, să îngenunchem şi să aducem suspinul rugăciunii noastre, făgăduind întoarcere şi îndreptare.

Iar locul acela nu poate fi altul, o, fiule Fortunat, decât colo, pe culmea în care stă înfiptă Crucea, pe care, însângerat, uitat, batjocorit şi neurmat, stă răstignit chiar Dumnezeu, venit în trup, ca să ne scape.

Haide să mergem înspre ea. E acolo! O vezi? Să mergem! Am plecat, şi am ajuns. Să îngenunchem acum, şi lepădând de la noi orice pornire de trufie, să lăsăm inimii curs slobod şi lacrimile nicicum să le oprim.

Să ne rugăm, o, fiule Fortunat...

„O, Doamne Iisuse Hristoase, Cel ce, smerit şi dulce, Te-ai coborât în lume să ne aduci cuvântul cel scump de mântuire, învăţătura Ta cu care nici alta, asemănare nu poate avea, fii preamărit şi închinat de sufletele noastre.

Tu, Doamne, Care, în bunătatea-Ţi fără margini ne-ai aşezat la îndemână Biserica Ta sfântă, Mireasa Ta, Tu Însuţi, cu ce cuvinte oare, putea-vom vreodată să-Ţi mulţumim? O, nu, cuvinte nu-s, ci numai prosternare.

Tu, Doamne, Care, spre-a noastră mângâiere şi spre un bun ajutor, ne-ai lăsat pentru toţi vecii şi pentru tot norodul o Mamă scumpă, bună şi-atât de darnică şi răbdătoare, pe însăşi Maica Sfântă ce Te-a purtat la preacuratu-i sân.

Dar mai presus de toate, Tu cea fără de egal mărinimie ne-ai dăruit pe-ntregul crug al Vremii, drept hrană Trupul Tău, iar băutură, scump Sângele-Ţi, Stăpâne, care de la Golgota încoace stă revărsat pe Sfintele-Ţi Altare.

Oare-am putea vreodată să prindem în slabele cuvinte omeneşti o laudă la înălţimea supremei Tale Jertfe, şi să-Ţi cântăm din necurate inimi cântările ce-s cuvenite imensei Tale bunătăţi şi iubirii Tale sfinte?

Nu, nicicând nu vom afla şi nici cercăm a face o ispravă care trece dincolo de puţintica şi slaba-ne putere. Ci, lăsându-ne

cuprinşi de-o tot mai mare şi mai curată smerenie, Îţi spunem, o, Iisuse, că Te iubim, că Te iubim mereu mai mult.

Şi Te chemăm, o, Doamne, să vii şi să sălăşluieşti în sufletele şi în inimile noastre, căci Te iubim, Stăpâne, Hristoase bun şi dulce, şi greu cuvânt Îţi facem că niciodată noi de Tine nu vrem să ne mai despărţim.

Să vii, Mântuitor iubit, şi să ne înveţi virtuţile a face, dar mai ales în ceasul acesta noi vrem să căpătăm, din mâna-Ți darnică şi bună, măcar un pumn din apa cea scumpă a sfintei şi mântuitoarei şi albei Tale Smerenii."

Învaţă-ne, o, Doamne, să fim smeriţi, tot mai smeriţi şi iarăşi încă mai smeriţi, clipă cu clipă şi ceas cu ceas şi zile şi săptămâni şi ani, mereu, mereu smeriţi şi pas cu pas tot mai smeriţi să fim.

Căci ştim, o, bunule Stăpâne, că dulce este viaţa de vom împodobi-o cu faptele ieşite dintr-o smerenie mereu crescută – şi precum ca nişte flori alese, aşa s-o împodobim mereu, spre slava Ta şi mântuirea noastră.

Fii preamărit, Hristoase Doamne, de-acum şi-n toţi vecii, cu Tatăl şi cu Duhul Sfânt, în Sfânta şi scumpa şi mântuitoarea Treime, Căreia noi, păcătoşii şi smeriţii, cinstire Îi aducem cu inimile noastre frânte de pocăinţă!

Plecând din aste locuri, se cade, Preabunule Hristoase, să-Ți mulţumim din suflet că ne-ai pus la îndemână prilejuri scumpe şi frumoase ca să sorbim putere şi frumuseţe, şi har dulce, din florile Smereniei."

Să mergem, fiule Fortunat!

Să ne îndreptăm spre locurile în care ne ducem viaţa, purtând cu noi o putere nouă, luată din priveliştile şi din miresmele pe care cu atâta dărnicie ni le-a pus la îndemână această Grădină a florilor Smereniei.

Şi să facem un legământ, fiule Fortunat!

Să urmăm sfatul Apostolului pe care, în vremea de la început, l-a dat creştinilor din Roma. Cuvintele lui sunt simple, dar cuprind în ele o învăţătură mare, învăţătura Smereniei. Se vede că creştinii din Roma se lăsau, unii din ei, în braţele Trufiei, crezând despre ei înşişi lucru mare – şi atunci Sfântul Pavel le-a scris, oprind pe loc orice aplecare spre chemările Trufiei. El le-a zis răspicat aşa: „Nu vă gândiţi la lucruri mari, ci urmăriţi cele smerite; nu vă închipuiţi că sunteţi cine ştie ce!" (Rom. 12, 16). Ne-am întâlnit de altfel cu floarea aceasta în Grădina în care încă ne aflăm. Da, fiule Fortunat, noi să facem legământ că vom rămâne şi vom urmări cele smerite. Iar pentru a putea fi mai în stare de a ţine acest legământ, se cade să luăm în seamă şi acest sfat, pe care, de data aceasta, ni-l dă Însuşi Domnul Hristos, când ne spune: „Aşa şi voi când veţi face toate cele ce vi s-au poruncit, să ziceţi: «slugi netrebnice suntem, pentru că n-am făcut decât ceea ce eram datori să facem»" (Lc. 17, 10).

Să ieşim! Mai priveşte încă o dată, fiule Fortunat, asupra Grădinii – şi fă legământ să nu-i uiţi niciodată frumuseţea şi s-o cobori în fapte. Şi eu, din parte-mi, fac acelaşi legământ.

Şi acum, înainte de a porni spre casele noastre, să stăm colea, pe dâmbul acesta, de unde se dezlănţuiesc în toate patru zările întinderile lumii, şi să citim câteva versuri tot ale singuraticului din Nazianz, ca, şi ele, să ne fie de folos sufletelor noastre, în căutarea mântuirii lor prin Smerenie:

Cântă Sfântul Grigorie aşa:

„De ce aceste sterpe agitări
În care se târăşte mereu, necontenit,
O vană ispitire?
Să ştim a pune la acestea

Un hotărât zăgaz!
Ci Domnul mai presus de toate!
Să ascultăm cuvântul Lui!
Nu, nu fără scop în lume
Ne-a aşezat Cel Preaînalt!
Şi-aceasta mi-i deajuns;
Iar celelalte toate
Rămân acoperite
Pentru a noastră mică
Şi slabă înţelegere.
Azi stăm în întuneric;
Dar vremea va veni
Când El în totul şi pentru veşnicie
Se va împrăştia...”

Iată, acum, o altă învăţătură, fiule Fortunat, pe care tot sfântul ne-o pune înainte cu privire la lucrarea virtuţilor.

„Mai bine e, fără-ndoială,
Să fii socotit vicios, virtutea lucrând,
Decât să treci drept om virtuos
Săvârşind stricăciunea.”

Şi iată, în sfârşit, un alt cuvânt, tot al său, cu care se încheie lunga noastră călătorie:

„Ci noi să grăbim către cer,
Unde-n splendoare de strălucire
Luceşte lumina Sfintei Treimi!”

14 februarie 1958.

În colecția „Romanul creștin”, seria de autor Alexandru Lascarov-Moldovanu, au apărut:

- *Undeva într-o sihăstrie...*
- *Biserica năruită*
- *Întoarcerea părintelui Andrei Pătrașcu*
- *Mamina*
- *Despre smerenie*
- *Tătunu*

Redactor: Magdalena Melinte
Corector: Lia Gociu
Tehnoredactor: Ștefan Adăscăliţe
Copertă: Ana Maria Chiribuţă
DTP: Leonard Lunguleac

Bun de tipar: 2015. Apărut: 2015
Editura Doxologia, Cuza-Vodă 51, 700038, IAȘI
Tel.: 0232216693; Fax: 0232216694
http://edituradoxologia.ro
E-mail: editura@doxologia.ro
Editura.Doxologia